8
a
14

MEDICAL SOCI[...] LONDON.

No.

I. EVERY member deſiring a book, ſhall apply for it between the hours of ſix and eight in the evening on Mondays, and five and ſix on other evenings; and ſhall write down on a ſlip of paper, the number and title, and ſhall ſign and date it; The librarian or his deputy ſhall file the paper, and ſhall deliver it back, or cancel it, when the book is returned to the library; and any perſon taking a book without ſuch written acknowledgement, ſhall forfeit three times its value.

II. No member ſhall have more than two volumes at a time in his poſſeſſion.

III. Any member detaining a pamphlet or volume in duodecimo above one week; an octavo two weeks; a quarto three weeks; or a folio four weeks, ſhall be liable to a penalty of one, two, three, or four ſhillings, in proportion to the ſize, for each week he ſhall detain it, provided ſuch penalty exceed not half the value affixed to the book by the council.

IV. Manuſcripts, and books of value, are not to be taken out of the library without a written permiſſion from the council.

V. All pamphlets and books ſhall remain in the library for the ſpace of one, two, three, or four weeks, (according to their ſize,) after they have been received.

VI. A member who ſhall loſe, or injure a book belonging to the ſociety, ſhall replace it, or make ſuch compenſation as the council may think proper.

VII. No member without leave of the librarian or his deputy, ſhall take any book from its place.

VIII. All books ſhall be returned before the general meeting in March, for the inſpection of the librarian on entering into his office. Every perſon neglecting to return a book at that time, ſhall forfeit half its value.

Robt Pegg

MEDICAL SOCIETY
OF LONDON

WELLCOME HISTORICAL MEDICAL LIBRARY

ACCESSION NUMBER

PRESS MARK

EUGALENUS, S.

65289/A

C
a.26

57

DE MORBO
SCORBUTO
LIBER

Cum obſervationibus quibuſdam, brevique & ſuccincta cujuſque curationis indicatione.

Authore

SEVERINO EUGALENO DOCCUMANO.

Editio ultima recognita & emendata.

MEDICAL SOCIETY

AMSTELODAMI,

Apud J. F. BERNARD.

M. D, CCXX.

LECTORI CANDIDO S.

NOn ut in muſtaceo laureolam uærerem, Lector optime, aut ex alieni operis editione gloriolæ vel famæ aliquid aucuparer, ſed publicæ duntaxat Utilitatis gratiâ, annum jam Unum & alterum hoc ſaxum volvi, ut Viri clariſſimi & optimi SEVERINI EUGALENI, Medici peritiſſimi juxtà ac fideliſſimi de Scorbuto liber, diſtractis jam exemplaribus omnibus, denuo prodiret in lucem. Cum enim morbus ille, qui ad imitationem nominis Germanici vulgo Scorbutus; Plinio Stomacace & Sceletyrbe dicitur, ab annis jam aliquot non ſe amplius intra fines & Pomœria ſua, ſive in iis regionibus, quarum proprius & indigena habebatur, continere, ſed longè lateque graſſari, adeoque noſtris quoque hominibus frequens & familiaris eſſe cœperit: ſæpè autor fui Medicinæ candidatis, ut librum hunc ſibi compararent, attentéque legerent, eò quod ea omnia, quæ ad facilem, expeditam, certam & accuratam ejus morbi dignotionem viam munire diſcentibus poſſunt, diligentiſſimè omnium, maximeque perſpicuè expoſuerit. Cæterùm cum aliquandiu fruſtra tentatis omnibus, tandem tamen obtinuiſſem, ut liber ille ederetur, dedi operam, ut editio hæc diſcentium uſibus eſſet accommodatior. Et quia autor poſt explicatam paucis morbi eſſentiam, mox ſive ſymptomatum, ſive ſpecierum hujus enumerationem inſtituit bene longam (quamquam plura etiam addi his poſſe non dubito) in qua tacitè ſæpe & ſine accurato ordine tum regulas tradidit de ſignis quibus & morbus ipſe

univerſè & ſpeciatim ſingula ipſius ſymptomata cognoſci queant, tum obiter & quaſi aliud agens prognoſtica adjecit de futuris eventibus: tum denique indicationes & medendi rationem generatim ſpeciatimque monſtravit: Ego, ut conſpectiora eſſent omnia, præter notas mariginales, capita ipſa numeris diſtinxi: regulas diagnoſticas, prognoſtica ab hypotheſi nonnunquam ad theſin tranſlata, & Canones therapeuticos ſeorſim excerptos velut in tabella expoſui: catalogum affectuum, quorum in obſervationibus autor meminit, & rerum indicem mutavi non nihil ex ipſo contextu, & acceſſione quadam locupletavi: errata etiam typographica, quibus magna ex parte paginarum in exemplis veteris & recentis hujus editionis diverſitas occaſionem præbuit, quoad potui emendavi: & ad extremum alios quoſdam utiliſſimos de eodem morbo tractatus adjeci. Hæc igitur omnia, Lector candide, æquo animo accipe, & Deo conatus tuos adjuvante, ad uſum feliciter adhibe. Bene Vale. Jenæ Cal. Septembris 1623.

Zacharas Brendel Senior Med. Doct. & Profeſſor ibidem publicus.

Quod

QUod corporum humanorum ſorma ac temperaturæ pro cœli, aquarum, alimentorum diverſitate varient, primus Hippocrates dixit, libro de aëre, aqua, & locis, & poſt ipſum, graviſſimus medicinæ teſtis & author, Galenus Pergamenus. Quibus experientia ſubſcribit, rerum magiſtra, quæ non minus evidenter idipſum demonſtrat, quàm ratio. Nam qui apud diverſas nationes & gentes medicinam fecerunt, intelligunt, pro regionum, ſub cœli poſitu diverſo ſitu, alias aliis in locis, corporum conſtitutiones ac temperaturas eſſe, & ab his diverſam quoque rationem curandi.

Formas ac temperamenta humanorum corporum pro cœli, aquarum & alimentorum diverſitate variare.

Hi etiam ab his cauſis fieri non ignorant, quòd aliis morbis aliæ regiones obnoxiæ ſubditæque ſint. Quos quia uni genti ac cœli tractui magis proprii ſunt & peculiares, Latini indigenas, proprios, & vernaculos morbos appellarunt. Græci vero ἐπιχώρια νοσήματα.

Morbi regionum quarundam proprii.

Talis morbus Gallicus iis eſt, qui novas & nuper inventas inſulas Portugaliæ ſubjectas inhabitant: Talis Neapolitanis Podagra: Hiſpaniæ finitimis gulæ bocium eſt: Alexandrinis elephas Galeni authoritate: Nobis vera ſub frigida cœli Zoni, ad ſeptentrionalis maris littus habitantibus, ſceletyrbe & Stomacace Plinio dictus morbus. Qui aliis ſaucius & ulcerosus

Nomina ſcorbuti.

roſus venter appellatur. Belgicâ & vernaculâ noſtrâ linguâ *Schoorbuyck:* A quo ſuum ſcorbutum formaſſe Latini recentiores videntur: Idque nomen inditum ei eſſe ab effectu puto, ſiquidem frequenter variis lancinationibus corpus & ventrem, veluti affecto ex cruditate ventriculo, diſſecat & diſcindit. Quemadmodum hunc ejus effectum nuper admodum in tribus obſervavimus: uno proxenetâ Anglo, & duabus præterea puerperis: ab his ventris diſtenſionibus, lancinationibuſque graviſſimè divexatis, adeo ut uni ruptum ab iis peritoneum fuerit. De quibus etiam latius fortè inter obſervationes dicetur.

Hiſtoria laborantium ventris lancinationibus.

Cauſa ſcorbuti.

DE CAUSIS SCORBUTI.

ORigo hujus mali eſſe putatur, cùm ab aëre craſſo, frigido & humido: tùm vel maximè ab aquis frigidis, crudis, & ſubſalſis, quibus toto hoc maritimo tractu ferè utimur omnes. Quibus ſi craſſa & nautica victus ratio accedat, & *cum hac triſtitia diuturnior, vel conſuetæ evacuationis, menſium ſcilicet, hæmorrhoidum; aut alvi quoque ſupreſſio* vehementior, plurimum ad hujus morbi generationem momenti habere, uſus docet.

Regula Diagnoſtica generalis prima.

Nam *quos cum craſſiore victus ratione diuturnior mœſtitia exercuit, de his ægrotantibus conſtanter ſemper prædicere auſus fui*, eos à ſcorbuto morbo vel aliis permixto teneri. Neque ab his deceptum me fuiſſe ſcio, quin conjecturam ac ςοχασμόν meum comprobarit felix curationis eventus. Quod quoque ita eſſe experientur, qui poſt me animum ad hanc rem adjicere volent.

Canon therapeuticus generalis primus.

Cæterum ex hoc loco mihi incidit, quod hic rectè moneri puto, ſcilicet in morborum συμβολῇ & concurſu,

ſu, cum quibus ſcorbutus noſter miſcetur, nullum integrè curari, niſi hunc unà cures, aut medicamentis juncto morbo præſcriptis, unum vel plura miſceas, quæ hunc morbum reſpicere, & peculiarem erga eum vim & proprietatem habere, credantur: Quemadmodum haud dubiè notum iis eſt, qui in hujus morbi curatione leviter ſaltem ſunt exercitati.

Interna ſcorbuti cauſa: & generatio ſcorbuti.

Interna hujus morbi cauſa, melancholici humoris exuberantia cenſetur, ex jam dicta vitæ victuſque ratione acquiſita: qui circa Lienem & Epar, vel in intermediis inter hæc & ventriculum ſpaciis, vel in ipſis etiam venis, quod puto, coacervatus, propriam, & huic morbo familiarem corruptionis formam ſubit, qua adjacentia, vicinaque viſcera, ſuâ vel ſubſtantiâ & contactu, vel qualitate & fumis depravat, naturalem eorum temperiem corrumpendo, donec in contagii communionem conſentiant, & ad receptam ſemel infectionis labem, alimenta ſuperingeſta commutent vitientque ſimilem corruptionis formam iis imprimendo.

At infrà ſcorbutum ex varia humorum miſcella fieri cenſet. Vide infra.

Nam quemadmodum à tenuibus & aqueis humoribus corrumpi alimenta in hydrope, atque à ſpecifica & propria cuique corruptionis forma in Elephantiaſi, lepra, morbo Gallico, & malo mortuo videmus: Ita etiam in hoc noſtro fieri veriſimile eſt, & rationi conſentaneum. Unde fit ut alimenta pluribus ſuis partibus ad nutriendum indiſpoſita, paucis incrementis ad morboſæ cauſæ materiam accedant, donec tandem ab hac prægravatis naturæ viribus, ea affectione corpus afficiatur, ad quam ſua ſponte magis pronum eſt & proclive. Nam ut aliis morbis alia corpora magis obnoxia ſunt: ita in aliis aliæ partes imbecilliores ſunt, atqne ad recipiendam cauſam noxiam paratiores. Unde ab una eademque cauſa ſæpe variæ morborum differentiæ exiſtunt, tantùm propter corporum diverſitatem, ac diverſam eorum diſpoſitionem variantes.

Ab una eademque cauſa ſæpe variæ morborum differentiæ exiſtunt propter corporum diverſitatem.

Signa ſeu ſymptomata ſcorbuti.

SIGNA SEU SYMPTOMATA SCORBUTI.

I. GINGIVARUM PUTREFACTIO.

1. Gingivarum putrefactio.

QUibus natura robuſtior morboſæ cauſæ prævalet, in iis inſita vi & virtute quàm longiſſimè malum à ſe natura protrudit, partim in pedes, partim in gingivas morbi cauſam deponens. Nam quod tenue & calidum eſt, tenuibus halitibus permixtum ſurſum ad gingivas fertur: quæ concepta hac putredine intumeſcunt, molleſcunt, exulcerantur & fœtent, quibuſdam fœtidis ſuis partibus à dentibus abſcedentes.

II. MACULÆ SUBNIGRÆ, PURPUREÆ ET SUBLIVIDÆ.

2. Maculæ ſubnigræ, purpureæ & ſublividæ.

QUod autem craſſum, terreum & grave eſt, ad crura decumbit, cutem horum primùm ſubnigris maculis parvis, mox vero majoribus, purpureis, & ſublividis, ad violæ purpureæ florem effloreſcentibus, defœdans. Quæ, ſi malum pejus fiat, ſæpe in totas tibias unica macula nigra diffunditur, tetra & aſpectu horrenda, cum tumore ad elephantiaſim accedente. Sicut eveniſſe cœcæ, & præpingui fæminæ, ad porticum Hamburgenſem meminimus.

III. UL-

III. ULCERA MALIGNA.

3. Ulcera maligna.

ALiquando etiam ſed rariùs, ex melancholici humoris ſuperaſſatione, carcinomatis ſeu cruſtoſi ulceris inſtar, nigra macula cum vel ſine puſtula ſe offert. Quæ eroſa cute & carne, in ulcus fœtidum degenerat, ægrè cicatricem ducens, malignum ac gangrænoſum: adeo ut ſeuſu abolito, quorundam ſic laborantium crura ferrum immiſſum non ſentiant. Quam affectionem primùm in viro nobili Ducis Ottonis Domini mei clementiſſimi hoſpitii magiſtro, vidi. Quando non ſatis adhuc perſpecta mihi tum hujus curatio, tum quoque morbi ſpecies erat. Et poſtea in altero ſene, in altera maxilla, ab hoc malo correpto: ſicut latius de his inter obſervationes dicemus.

Hiſtoriæ laborantium Ulceribus crurum.

Grave hoc malum eſt, & calamitatis plenum, niſi rectè curetur, mihi nunc ſexies, ſi rectè memini, viſum: In duobus ſenibus, itemque nauta, uno puello, & duabus puellis.

Prognoſt. 1.

Cæterum quia dictis ſignis, quæ in gingivis ac cruribus effloreſcunt, lippis & tonſoribus hodie hic morbus notus eſt, nolo diutius his immorari.

Regula Diagnoſtica generalis ſecunda.

Errant tamen qui dentium ex alveolorum laxitate vacillationem, (gingivis ab acribus & ſalſis deſtillationibus eroſis conſumptiſque) hujus morbi accidens eſſe putant. Cum in laxitate, quæ ex ſcorbuto eſt, gingivæ non conſumptæ, neque eroſæ, ſed tumidæ; non ſtrictæ, ſed molles & laxæ conſpiciantur, plerunque ut dixi, fœtidæ, & quibuſdam fœtidis partibus à dentibus abſcedentes: Nam quemadmodum fermentum panem, ſic hi vapores putridi in teneram gingivarum carnem recepti admiſſique, eas, ut acetum in terram effuſum, elevant & attollunt.

Dentium vacillationem accidens ſcorbuti non eſſe.

Verùm quia hæc oculis ſubjiciuntur, & in ſen-

Signa ſcorbuti minus

nota, ſed non minus apodictica.

ſus incurrunt, præterea cuilibet ex vulgo ab eventu curationis, & multo experimento notiſſima ſunt & perſpecta, nihil neceſſe eſt, longiore orationis contextu legentis animum hic remorari. Quamobrem ad alia, & minus nota hujus morbi ſigna, non minus tamen atque prædicta apodictica, tranſibimus.

Non rarò prius occidit ſcorbutus, quam tumore gingivarum & maculis ſe prodat.

*Fit enim non rarò, ut prius hic morbus occidat, quàm dictis illis in gingivis ac cruribus efflore*ſ*centibus ſignis, ſe prodat & oſtendat*: Ideò alia conſiderare ſigna ac notas oportet, ex quibus affectio, nùm adſit, cognoſcatur.

IV. DIFFICILIS RESPIRATIO.

4. Difficilis reſpiratio.

INter quæ primum & præcipuum locum, reſpirationis difficultas tenet, de qua primo loco hic dicemus, cùm frequens ſit hujus morbi ſymptoma & grave, quo infiniti, propter morbi ignorantiam, ſæpè præter medicorum ſpem & exſpectationem deliquio ac ſyncope pereunt.

Prognoſticum ſecundum.

Regula Diagnoſtica ſpecialis prima, ſeu notæ ſcorbuticam reſpirationis difficultatem à communi diſcernentes.

Sed quia omnibus thoracis affectionibus hoc accidens commune eſt, diligenti diſtinctione opus eſt, quò reſpirationis difficultatem, ſcorbuti comitem, ab ea, quæ thoracis morbos ſequitur, diſcernamus. Atqui cum ea quæ à locis affectis ſumitur indicatio, cæteris firmior ac certior ſit, primùm quomodo hujus, id eſt loci affecti ratione, à thoracis morbis ſcorbutum, & hunc comitantem reſpirationis difficultatem diſtinguere oporteat, oſtendemus. Quod difficile non erit. Ideo quod à ſcorbuto difficulter ſpirantes, nihil circa thoracem conquerantur; ſed locum affectum ubi gravamen ſentiunt, & cujus cauſâ cum difficultate reſpirare coguntur, ſub diaphragmate ad ventriculi regionem monſtrent, ubi ejus orificium ſitum eſſe Anatomici, & præter hos ocularis inſpectio demonſtrat.

1. à loco affecto.

Unde non rarò etiam in hoc morbo (ſicut in reli-

quis fieri ventriculi cruditatibus ſolet) flatus in utrunque latus, nec non anteriorem ac poſteriorem corporis regionem diffunduntur, ventriculi affectionem mentientes, Ibi ergò premi ſe & coanguſtari teſtantur, quo minus liberè ſpirent. Quod ſi gravius malum fiat, adeo videmus premi diaphragma (quod puto) & conſequens affici cor, ut inter decumbendum, eorum aliqui nonnunquam lipothymiam minentur, quandoque etiam ſubito extinguantur. *Prognoſt. tertium.*

Vidi quibus à vaporibus ſurſum ab inferioribus aſcendentibus, oculi per intervalla obſcurarentur & caligarent, ne quem præſentium agnoſcerent, cum tanta reſpirationis anguſtia, ut animam agere omnibus adſtantibus viderentur, quando meritò pulſus videri parvus potuit & inæqualis. Id quod præter alios, ſtateræ tributarii filiæ eveniſſe, nobiſcum alii viderunt. *Hiſtoria laborantis per intervalla caligine oculorum & aliis ſymptomatis ſcorbuticis.*

Secunda differentia, quà à thoracis morbis diſtinguitur, ab ægrotantis ſumitur ſenſu. Nam qui hac difficultate reſpirationis laborant, magis de anguſtia, quam noſtrate lingua *Banghe* dicimus, quàm reſpirationis moleſtia, conqueruntur. Quod ſemper cum hac ſpirandi difficultate, anguſtia ad præcordia conjungatur, quæ plùs ægrum gravat, quàm reſpirationis difficultas; utpote cujus ſequax comes hæc eſt, ab eadem (ut videtur) dependens. Quare ægrotantes à ſenſu mali ſui magnitudinem metientes, de tollenda anguſtia magis, quàm reſpirationis mitigatione, apud medicum inſtant, obnixè eum rogantes, ut in ea removenda tollendaque intendere omnes ſuas cogitationes velit. Quippe qui gravamen ſuum melius ipſi percipiunt, & malum qua parte urget, rectius ſentiunt, & intelligunt, quàm adſtantium quiſpiam. *2 differentia ab ægri ſenſu.* *Regula diagnoſtica generalis tertia. Vide infra.*

Tertia differentia ſumi à reſpirationis intermiſſione, ſeu ejus remiſſione poteſt. Quamdiu enim natura robuſtior morbo reluctatur, neque eadem vehementia, neque ſemper jam dicta anguſtia infeſtat, ſed quibuſdam quaſi vicibus res geritur; ut ceſſante, *3. differentia à difficilis reſpirationis intermiſſione ſeu remiſſione.*

vel

vel de ſuo vigore potiùs priore anguſtia remittente, morbus exiguas inducias naturæ concedere videatur, quàm paulò pòſt (natura interim ſe recolligente, & quaſi ad pugnam rurſum ſe. inſtaurante) alia excipit priori ſimilis, in qua frequenter mirè brevis fieri reſpiratio ſolet, ſicut ſub prima differentia, de tributarii filia oſtendimus. Quæ quibuſdam ſubinde adeò gravis recurrit, ut animam reddituri ſtatim eſſe tales videantur. Id quod etiam ſub debili natura, & robuſtiore morbo non rarò fit.

Quòd ſi robuſtior natura fuerit, iterum reluctatur, eaſdem, quas prius, inducias paciſcens pro vehementia ac ſævitia morbi, aut renitentis naturæ robore & debilitate, modò longiores, modò breviores. Atque hoc ſigno non difficile eſt reſpirationis difficultatem ſcorbutum comitantem, ab ea diſtinguere, quæ ad thoracis morbos ſequitur.

Cur reſpiratio difficilis à thoracis morbo orta continua ſit.

Cum enim proprium thoracis hoc opus ſit, debet eo affecto, actio non intercidi, ſed continuari: quatenus unanimi medicorum conſenſu receptum ſit, affectus, qui primariò actionem lædunt (Græci ἰδιοπαθεῖν vocant) neceſſariò partem affectam, unde actio procedit, ad morbi ſolutionem uno eodemque modo ſemper afficere.

Cur quandoque etiam ſcorbutica reſpirationis difficultas continua ſit.

Creſcente tamen ſub debili natura morbo, nihil à ratione alienum eſt, à forti & robuſta cauſa naturam debilem eodem modo & continuò affici poſſe. Quo in caſu, quin de compreſſione ſub diaphragmate, ejuſque anxietate conqueſturi tales ſint, nulli dubium eſſe debet.

Regula diagnoſtica ſpecialis ſecunda quo modo ſcorbutica reſpirationis difficultas, etiam continua à Vulgari dignoſci queat.

Siquidem cum morbi augmento ac decremento, neque locum affectum, neque morbi ſpeciem mutari, vel ex hac Dialecticorum regula conſtat, qua ſpecie diſtare negantur, quæ gradibus inter ſe diſtant. Notum enim illud Ariſtotelicum eſt: τὰ τὸ μεῖζον τε καὶ ἧττον Διαφέροντα ἀλλήλων εἶδος οὐ μεταβάλλειν, id eſt, quæ ipſo majus ac minus inter ſe differunt, ſpeciem non mutare.

Quarta diffe-

Quarta differentia & ultima qua dignoſcuntur, fue-

fuerit, quod cum hac, quæ ſcorbutum comitatur, reſpirationis difficultate, nihil eorum propriè ſequatur, quæ conſequi ad thoracis morbos neceſſariò ſolent. Cujuſmodi ſunt, exempli gratiâ, tuſſis, ſibilus, ſtertor, dolor pungens, orthopnœa & his ſimilia alia thoracis affectionibus propria. Ut ab his vel primo triduo, vel potius primo, ſi mavis, die, à thoracis morbis dignoſci hæc reſpirationis difficultas poſſit & debeat. *rentia à conſequentibus.*

Atque hæc dicta nobis hactenus de illa reſpirationis anguſtia ac difficultate ſint, quæ decumbentibus ſæviente morbo fit: Sed quod à mitiore morbo, tanquam ab imbecilliore cauſa, minùs ſævos minuſque vehementes affectus edi oporteat, ut naturæ, ſic rationi conſentaneum eſt. *Reſpirationis difficultas ſcorbutica morbo ſæviente major; mitiore remiſſior.*

Quando etiam ſæpè longior mora damnoſa juxta illud Ovidii, fuit:

Vidi ego, quod fuerat primùm ſanabile vulnus,
Dilatum, longa damna tuliſſe mora.

Quamobrem in his etiam tempeſtivius hunc morbum agnoviſſe proderit, quo prius curetur, quàm ingraveſcat, & naturæ vires demoliatur. Quod etiam ſæpè, & inprimis nobis reſpirationis alteratio præſtabit, & in nonnullis quoque lividus faciei color, in iis potiſſimum, qui craſſo & melancholico abundant ſanguine, aut temperamento magis ſanguineo gaudent. In his ſi morbus hic ſubſit, poſt levem motum (extra manifeſtam viſcerum obſtructionem) eum demonſtrabunt, cùm difficilior reſpiratio, tum labra genæque ſubfuſco ac lurido colore præter conſuetudinem, citraque ambientis aeris frigus conſpicuæ. *Quid proſit maturè hunc morbum agnoviſſe.* *Alia quædam ſigna reſpirationem difficilem ſcorbuticam diſcernentia à thoracicis*

In quibus ſi major accedat ad hos humores putrefactio, etiam quieſcentibus, hæc lividitas in facie conſpicitur, quemadmodum in Marſcalco, vidua, aliiſque *1. Lividus faciei color in melancholicis aut ſangui-*

neis, aut color cinereus vel pallor inſuetus in cholericis.
Hiſtoriæ faciem lividam habentium.
Regula diagnoſt. generalis quarta.
2. pulſus huic morbo proprius.
Regula Diagnoſtica generalis quinta. Vide infra.
3. Continuus languor ſeu gravitat crurum aut torpor, aut dolor partium quarundam acutus.
Regula Diagnoſt. generalis ſexta. Vide infra.
4. Vita anteactæ vitusque ratio & affectus animi.
5. Urinæ.
6. ſymptomata ab uſu catharticor.

que nonnullis id obſervavimus. In quibus citra alia indicia nobis hunc morbum lividitas hæc manifeſtabat. Etſi certiore nota eum pulſus proderet, huic morbo familiaris, & ut plurimùm parvus & inæqualis, & paulò poſt tacitis incrementis aſſurgente & moram diutius trahente morbo, continuus ægrotantium languor, ſeu crurum gravitas, aut torpidus eorundem ſenſus, vel dolor partium quarundam acutus.

Sin cholericum ægrotantis temperamentum fuerit, incertum indicium eſſe ſolet, quod à faciei colore ſumitur, niſi quod cineritius ejus color, & inſuetus pallor, circa hunc morbum diutius exercitatis, eum leviore argumento declaraverit. Attamen quia fallax hoc indicium eſt & incertum, atque huic morbo cum aliis aliquando commune, utile quoque hic fuerit reſpirationis qualitatem conſiderare, & diligenter ſuper thoracis morbis inquirere, circa quem ſi reſpirandi difficultate laborans, nihil incommodi ſe ſentire confiteatur, & locum gravaminis ſub diaphragmate, ad ventriculi regionem monſtret ubi ejus orificium ſitum eſt, non alienum à ratione fuerit, ad hunc morbum cogitationes ſuas dirigere.

De quo, ut certiores reddamur, ante actæ vitæ victusque rationem conſiderare, & circa animi affectus, quomodo ſe habuerit, interrogare oportet. Quæ ſi huic morbo conſentiant, porrò pulſum & urinam examinabimus, talesne ſint, quales huic morbo familiares eſſe poſtea dicemus. Cum quibus, ſi præterea crurum debilitas aut ſuræ crurum dolor, & durities, vel moleſtæ plantæ pedum punctiones, & ſine manifeſto morbo languor, concurrant, notiora habes, quibus tutò acquieſcere poſſis.

Aliquod etiam hujus morbi argumentum habet, ſi aſſumpto carthartico (ſicut plerunque fit) æger difficilius ſpiret, & redditæ poſtridie urinæ, diverſarum partium ac diſpares apparuerint: Si quidem, quia

quia quia craſſa ferè, & viſceribus infarcta hujus morbi materia eſt, ex Hippocratis conſilio neceſſe prius eſt eandem ante ſubductionem attenuari: alioqui cathartico mota & conturbata hæc materia cruda & non concocta, varias anxietates phyſica ratione pariet, quæ non unius neque ejuſdem ſubſtantiæ cum ſit, ſed ex variis humoribus permixta, quaſdam ſuas partes medicaminis facultate commotas agitatasque & ſeroſi humoris deductione ad renes & veſicam delatas, tales oſtendet, quales humores ſunt, à quibus reſecantur, eorundem colorem & ſpeciem, & cum hac, morbi naturam repræſentantes. *Canon therapenticus generalis ſecundus. Vide infra.*

Et quamvis cum viſcerum inflammationibus hoc ipſi commune ſit, attamen præter alia ſigna, morbi vehementia facilè ab iis diſtinguitur, ut nulla noſtra admonitione ea res indigeat. Hi etiam, ſi à medicamentis huic morbo accommodatis meliùs habeant, nihil eſt quod præterea dubitandum quis cenſeat. *7. juvantia medicamenta ſcorbutica. Vide & infra.*

Convenit autem in hac reſpirationis difficultate, ut in omni ſcorbuto, imprimis noſtra qualicunque obſervatione, cochleariæ ſuccus. *Canon therapenticus ſpecialis in reſpirationis difficultate ſcorbutica primus.*

Et quia plerunque cum hac febris & obſtructiones ſubinde graves concurrunt, iis quæ ad hunc morbum uſus invenit, miſcere oportet, quæ febrem contemperant, & obſtructiones reſerant & tollunt. Cujuſmodi huic caſui ſervientia ſunt cuſcuta, ceterach, carduus benedictus, abſinthium romanum, fumaria, betonica, & his ſimilia alia. *Canon therapenticus ſpecialis in diffioili reſpiratione ſcorbutica ſecundus. Febrim contemperantia in ſcorbuto & deobſtruentia.*

Quibus ſi non ſatis curatio procedat (ut fieri in iis ſolet, qui cum graviore reſpirandi difficultate, & frequentibus hiſce anguſtiis, diutius urinas abſque manifeſta vel multa ſiti craſſas & rubras reddunt, craſſo, rubro, & furfuraceo excremento & vario ſubſidentibus) prædictis, felici noſtro experimento, aliquid de Plirisarchontici ſpeciebus, aut ſimilibus addemus. Quibus ſtatim hunc morbum obedire novimus, ſubſidentiis rubris, proſtridie in album colorem commutatis, *Canon therapenticus ſpecialis in reſpirationis difficultate ſcorbuticus tertius. Plirisarchontici ſpecierum vis.*

Qua

Prægnoſticum quartum. Qua ratione niſi curentur, plurimi horum ab hac reſpirationis difficultate tandem ſuffocantur: vel ſi natura fortior diutius morbi violentiæ reluctetur & reſiſtat, plerunque in hydropem tales incidere ſolent, à quo nihilo magis ab hac reſpirationis difficultate allevantur, etſi quieſcente materia, & ſuperatâ atque devictâ magis naturâ, mitiores paroxyſmi fiant. Alioqui fieri vix poſſet, ut aliquandiu vitam tales protraherent producerentque.

Prægnoſticum quintum. *Multos quoque ſuffocatos ab hac reſpirationis difficultate hoc hydrope vidi, eoſque potiſſimùm, qui catharticis ſæpiùs ac fortius moverentur.*

Canon therapeuticus ſpecialis in reſpiratione difficili ſcorbutica quartus. Quòd ſi cum his urinis infeſtans ſitis & calor adfuerit, ex medendi methodo notum eſt, prædictis ea miſcenda eſſe, quæ cum levi incidendi attenuandique facultate febrem mitigant & ſitim extinguunt; habita ſemper cùm aëris in quo vivitur, tùm cibi & victus ratione, quo per vitæ curſum ægrotantes uſi ſunt.

Canon therapeuticus generalis tertius. Nàm quòd in frigido, craſſo & humido aëre attenuantibus magiſque incidentibus medicamentis uti conveniat, etiam ab univerſali medendi methodo, & rerum magiſtro uſu erudimur. Quod etiam noſtra qualicunque experientia conteſtari poſſumus, ut pote qui hiſce præteritis annis in iiſdem morbis experti ſumus, aliam Hamburgi, aliam Leovardiæ in Friſia, aliam Embdæ curandi rationem eſſe. Sicut haud dubiè alius in Zelandia, & Enchuſano oppido curationis modus eſt, alius in montoſis & campeſtribus locis.

Quod propterea admonere hic volui, ut qui poſt nos medicinam iis in locis ſunt facturi, ſciant quomodo ab his curatio ſit varianda, ne ſi non ſatis ab uno atque altero ſimplici, huic morbo accommodato, hunc curationis eventum experiantur, illico curationem hanc damnent; ſed eam intendendam, juxta hanc regulam & normam eſſe ſciant, donec ad optatum finem demum perveniant.

Sed quia hæc cognitio à methodica doctrina (ut dixi) dependet, eaque omnibus ſuis partibus non ſatis explicari hic poteſt, partim quoque ab uſu & experientia addiſcenda eſt, nobis ſatis fuit, viam quandam aliis præmonſtraſſe, quam tutò ſequi poſſint, qui poſt nos medecinam hiſce in locis ſunt facturi. Nam cùm omnibus locis & corporibus, exactè accommodari hæc quantitas nequeat, neceſſe eſt, cujusque judicio eam relinqui, quo duce non difficile eſt ab hac via invenire, quemadmodum pro varia humorum mixtura & temperamentorum ac cœli diverſitate ea cuique ſit adminiſtranda. Atque hæc dicta nobis hactenus de reſpirationis difficultate ſint, ſcorbuti comite.

Canon therapeuticus generalis quartus.

V. VOMITUS EJUSQUE CONATUS INANIS.

FIt autem, idque non rarò, quòd cum hac reſpirationis anguſtia, & quoque abſque ea, varii vomitus, ejusdemque conatus nonnullos infeſtent; & quandoque graves ſurſum & deorſum eruptiones, (ſicut in cholera morbo) contingant, quibus nihil æger allevetur, ſed qui potius pluribus ventris inteſtinorumque lancinationibus ægrotum, poſt longioris temporis intervallum, conficiunt, utcunque ſtomachicis, & ventriculum confortantibus medicamentis ita affectus adjuvetur.

Prognoſticum ſextum.

Quamobrem diligenti diſtinctione opus eſt, qua vomitum ſcorbuto proprium, ab eo qui ventriculi vitio, vel aliàs fit, diſtinguamus. Quod fiet primùm, ſi communibus medicamentis, ventriculo, & huic ſymptomati à veteribus præſcriptis nihil nos proficere, ſed contra, ægrum in pejus delabi, quotidie conſpiciamus. Præterea, ſi ſubitò ſubinde & præter rationem vomitum hunc intermittere, atque rur-

Regula diagnoſtica ſpecialis tertia h. e. ſigna ſeu notæ diſtinguentes vomitum ſcorbuticum à vulgari.
Prima nota.
Secunda.

rurſum de improviſo eum recurrere animadvertimus; vel illum corripi, abſque ulla cognita veteribus affectione cernamus, qui prius de ſenſibili ventriculi gravitate doloréve, vel ulla ejus intemperie morbove, ad quem ſequi hic vomitus ſolet, nihil eſt conqueſtus; & ſi inanis magis adſit vomenti conatus quam quòd quippiam eo dignum educatur.

Tertia.

Quarta.

In his veriſimilius eſt à ſcorbuto, quàm propria ventriculi affectione, hunc vomendi conatum excitari.

Regula diagnoſtica generalis ſeptima.

Nam ſi in his regionibus, præter rationem ſubitò atque de improviſo quempiam, ab hoc vomitu corripi contingat, qui de ventriculo nihil prius conqueſtus ſit, & quemlibet cibum duriſſimum facilè concoxerit, eumque avidiùs comederit, abſque ullo manifeſto ventriculi, & adjacentium viſcerum morbo, unde ſequi phyſica ratione debebat, in his ſemper ſuſpectum hunc morbum habere oportet; maximè ſi nauticis cibis ſemper uſus fuerit, vel quæ conſuetâ corporis evacuatio, videlicet in mulieribus menſes, in viris hæmorrhoides, vel ſimilis ſubſtiterit: aut quis obtuſus crurum dolor, & gravitas, quam facile explicare æger non poſſit, ſentiatur.

Quinta.
Sexta.
Septima.

Quibus ſi auctarii loco, urina craſſa & rubra accedat, quæ craſſa ſedimento rubro, aut ſubfuſco & furfuraceo in matulæ fundum ſubſidat ſuâque ſubſtantia ſuperiore ſupra ſedimenta eminente, craſſa nihilominus viſitur, & conturbata, certum habes & indubitatum hujus morbi argumentum, in quo tutò acquieſcere poſſis: Si quidem pleriſque omnibus ab hoc ſymptomate ægrotantibus, cum his urinis, quantum memoriâ mecum repetere poſſum, morbum hunc adveniſſe memini. Talis enim urina pharmacopœi Hamburgenſis fuit. Talis mercatoris Auguſtani Embdæ decumbentis. Talis ruſtici, & aliorum quos ab hac affectione correptos fuiſſe ſcio, paucis exceptis, in quibus morbi ſpecies, & pulſus parvus

Octava.

Hiſtoria ſcorbuticorum vomitu laborantium.

&

& inæqualis, abſque alterius morbi, ad quem ſequitur, ſignificatione, obvio indicio ſceletyrben hujus ſymptomatis cauſam facilè prodiderunt. *Nona.*

Neque infidum ſignum eſt, quod, procedente morbo, eoque diutius moram trahente, à languore ſumitur, eo quòd in morbi mora, & diuturniore ejus progreſſu, omnes hac affectione laborantes, magis languere, quàm ægrotare appareant, lento morbo quodammodo tabeſcentes. *Decima.*

Poſtremò non contemnendum hujus morbi indicium & ab oblatis ſumitur: Quod à ſceletyrbe vomentes, à lacte & lacticiniis (à quibus in ventriculi & viſcerum affectionibus manifeſtè læduntur) ſæpe melius habeant, quàm ab omnibus corroborantibus medicamentis, prolixè ventriculo ab artis authoribus præſcriptis: Ideò quòd adſtrictionis facultate, qua plerunque prædita hæc ſunt, materiam circa præcordia conſtringendo, altiusque imprimendo, magis ſic affectos illa lædant, quam juvent: Quæ, quia craſſa & frigida eſt, dilui poſtulat & incidi. *Undecima. Canon therapeuticus ſpecialis in vomitu ſcorbutico. Cur vulgaria Ventriculum roborantia in ſcorbuto noxia.*

Cujus cauſâ ab experientia prodeſſe inventa ſunt, quæ cum attenuatoria, & inciſoria facultate ſucculenta ſunt & modicè calefacientia. Qualia exempli gratiâ becabunga, cochlearia, trifolium aquaticum, & naſturtium utrunque ſunt. Quibus in febribus ardentioribus, magisque infeſta ſiti, jungi acetoſa, ejuſque ſuccus poteſt. Atque in viſcerum obſtructionibus cum hoc malo concurrentibus, fumaria, cuſcuta, ceterach, vel ſi fortioribus opus fuerit, carduus benedictus, abſinthium romanum, chamæmelum, betonica & his ſimilia alia: vel ſi pituitoſi humoris pluſculum, temperamenti ac victus ratione abundare animadverto; enulæ campanæ radicum, & hyſſopi ſummitatum aliquid, jam dictis admiſcere conſuevi, ſemper curationem humorum mixtorum, junctorumque morborum dirigendo, ut ea potiſſimùm eligantur, & junctis morbis, & humoribus *Canon therap. generalis quintus. Medicamenta ſcorbutica qualia. Canon therap. ſpecialis in ſcorbuto cum febribus, ſiti, & obſtructionibus viſcerum. Canon therap. generalis ſextus.*

peccantibus, præſcribantur, quæ propriam quandam & peculiarem erga hunc morbum vim & proprietatem habent.

Canon therap. generalis ſeptimus.

A purgantibus vero tàm diu abſtinere oportet, donec concocti ſubactique humores, ac mitigata febris fuerit: Quando lenioribus id attentare expedit, quòd validas purgationes & largam ſanguinis miſſionem ægrè hic morbus ferat.

Canon therap. generalis octavus.

Sub frigido cœlo, & aëris conſtitutione frigida & humida, pillulis rectiùs quàm potionibus alvus movetur, ex quibus, reliquis in hoc caſu præſtant, pillulæ hieræ ſimplicis, de hiera cum agarico, alephanginæ, de fumaria, eæque vel ſimplices vel mixtæ pro varia corporum conſtitutione, & diverſ. humorum purgandorum mixtura.

Canon therap. generalis nonus.

Si calidius cœlum, aërque in quo æger decumbit ſiccior & ſubtilior fuerit, licet & potiones, & electuaria convenientia, pituitam ac melancholiam trahentia, propinare, vel prout hunc vel illum humorem magis abundare, peritus medicus dijudicabit, de quibus quia univerſali methodo docemur, nihil neceſſe eſt, diutius hic immorari, quæ apud alios rectiùs ac meliùs leguntur.

VI. ALVI FLUOR ET CONSTIPATIO.

Regula diagnoſt. ſpec. ſeu notæ diſcernentes profluvium alvi ſcorbuticum à lienteria & Diarrhœa.

POſtulat nunc ordinis ratio, ut quædam etiam de dejectionibus dicamus, hunc morbum comitantibus, quas à diarrhœa & lienteria ſequentibus hiſce notis non difficulter diſtinxeris.

Quòd in lienteria cibus ferè crudus, & qualis ingeſtus eſt, aut ut primùm ingeſtus eſt, deſcendat; quale nihil in ſcorbuto apparet, ut propterea facilis ejus ab hac dejectione lienterica ſit diſtinctio. In diarrhœa ſæpe à cerebro, ſæpè à vicinis remotiſque ven-

ventriculi locis, ad eum humores confluunt liquidi, copioſi, & varii coloris.

Contrà, quæ ſcorbuti ratione excretiones contingunt, frequentiùs compactæ ſunt, ſed copiâ ingeſtum cibum excedentes, coloris varii, aliquando herbacei, nonnunquam cineritii coloris. Aut ſi victus ægrotantis errore, aut propter humidiorem corporis conſtitutionem, liquidiores quandoque hæ excretiones occurrant, plurimùm tamen ab iis differre, tum quantitate, tùm excretionis modo deprehendentur, quæ in diarrhœa deſcendant, neque pari quantitate, neque æquè confertim, atque in hac, exeuntes: ne quid de nocturnis atque diurnis excretionibus dicam, nnllum manifeſtum diſcrimen in hiſce noſtris profluviis conſtituentibus, cùm in diarrhœa frequentiora illa interdiu eſſe ſoleant, ut in viſcerum obſtructionibus ſub veſperam & noctu.

Cauſa frequentioris dejectionis in profluvio ſcorbutico, & magis compactarum excretionum.

Cauſam frequentioris hujus dejectionis fortè referendam quis, in impeditam Epatis tranſumptionem cenſeat, ut parcioris humidi in affluxus parſimoniam. Cùm enim viſcerum facultates hic morbus labefactet, credibile eſt à debilita attractricis Epatis facultate, ſuctionem illius, venarumque præpediri, & per conſequens alimenti tranſumptionem ac digeſtionem, ſicuti argumento corporis extenuatio eſt. Ut hujus rei cauſâ fortè frequentiores alvi dejectiones ſint, magis vero compactæ, propter aliqualem viſcerum actionem: niſi aliunde humores propter aliorum morborum concurrentiam ad inteſtina confluant, & vel diarrhœa, vel ſimilis morbus huic miſceatur, qui propriis ſuis ſignis diſcerni debet. Si quidem etiam extra hunc morbum, plures miſceri contingit, qui ſinguli ſuis pathognomonicis ſignis diſtinguuntur.

VII. MENDAX DYSENTERIA.

QUibus ſanguis craſſus & feculentus in venis abundat, iis venæ in inteſtinis deſinentes, ſæpenumerò ſanguinis aliquid cum his dejectionibus effundunt, excrementis non permixtum, ſed ab his ſeparatum, atque abſque omni lancinatione deſcendens, manifeſtâ à dyſenteria differentiâ. His in initio ſanguinis quid mittere conducit, maximè ſi menſes aut hæmorrhoides ſubſtiterint. Alvi profluvium adſtringentibus medicamentis curari non debet, ſed iis, quæ erga hunc morbum proprietatem habent, atque per conſequens mali cauſam præcidunt. Qua curationis via nos nuper quatuor ab hoc profluvio curavimus: unum ruſticum annos ſex plus minùs ab hoc profluvio infeſtatum, & alterum Anglum, tertium infantem, quartum nautæ conjugem, penè Empirici cujuſdam conſilio, ad orci fauces deductam.

Canon therap. ſpecialis in dyſenteria mendaci primus.

Canon therap. ſpecialis in alvi profluviis ſecundus.

Hiſtoria profluv. laborantium

Prognoſticum ſeptimum.

Nam prior curatio veteribus in alvi profluviis uſitata adeò hac affectione laborantibus inconveniens eſt, ut ſummas anguſtias ſic affecti (certiſſimo hujus morbi argumento) & aliquando extremam reſpirationis difficultatem incurrant, præſenti deliquii ac ſuffocationis periculo. Ideò, quod materiam circa præcordia conſtringendo, & venas conſtipando, putrefactionem illa adaugeat, & fortiùs materiam in viſcera impingat, quæ craſſa cum ſit, dilui (ut dixi) & incidi poſtulat.

Itaque aucta putrefactione ab hac conſtipatione, neceſſe eſt vapores fumosque ab ea collectos cumulari, qui ſurſum petentes, cor & præcordia vehementiùs infeſtant, jam dicta ſymptomata inducentes, vel his pejora, ſi cerebrum petant. Quare tutiſſima curationis via eſt, quam demonſtravimus, quæ pro morbi diuturnitate, & varia corporum conſtitutione,

ſione, variè mutari debet, ſicut ab univerſali medendi methodo docemur. Neque enim eadem curatio omnibus convenit, non magis atque omnibus pedibus unus calceus.

DIGRESSIO.

MAgnam quoque, ad monſtrandum in his dejectionibus morbum ſcorbutum, præeminentiam, pulſus & urina habent. De quibus pauca quædam hoc loco tractationis conſequentiâ invitati dicemus, quantum ad hoc inſtitutum ſufficere putabimus, & præſenti operi neceſſarium: Quandoquidem citra alia indicia, non ſemel ad morbi cognitionem nos ſola urina deduxit, ſicut etiam fatebuntur, qui mecum animùm ad harum rerum conſiderationem adjicere volent.

Notæ aliæ profluvium ſcorbuticum, adeoque ſcorbutum omnem demonſtrantes

Sunt autem urinæ eorum, qui ab hoc morbo ægrotant, variæ, pro temperamentorum ægrotantium diverſitate, & varia humorum putreſcentium morbique natura.

1. ex urinis quæ variæ.

Nam ſi levior putredo & morbi initium ſit, urinæ quandoque citrinæ & tenues, quandoque craſſæ & albæ viſuntur, quales reddi in omni cruditate ſolent: Ex quibus nihil certi de hoc morbo conſtitui poteſt: creſcente vero putrefactione & morbo, nonnunquam tenues & rubræ intenſæ rubedinis, ſed ad fuſcum declinantis apparent, ſimiles iis (niſi quod obſcuré liveſcant) quæ in ardentibus febribus redduntur. *Cum quibus ſi nulla aut nullius momenti ſitis, putrefactionis, quas urina habet, notis non correſpondens, conjuncta fuerit, certiſſimum hujus morbi*, ſicut non ſemel experti ſumus, indicium habet; maximé ſi obambulantibus, & omnia vitæ munia ſine offenſione adminiſtrantibus, tales reddantur.

Urinæ in ſcorbuti initio quales.

Urine in ſcorbuti progreſſa quales.

Regula diagnoſtica generalis octava. Vide infra.

Novi qui curationem illius negligentes, ac diffe-

Prognoſticum octavum.

rentes, poſt aliquot menſes in dimidii lateris reſolutionem inciderint.

Regula diagnoſt. generalis nona ex urinis craſſis & rubris, certo ſcorbuti ſigno, ſi adſint conditiones ſequentes.

Frequenter craſſæ urinæ apparent & rubræ, manifeſta lividitate inſignes, & nonnunquam ſaturatæ rubedinis, ſed craſſæ, quæ aut tales permanent, aut craſſo, rubro, & gravi ſedimento in matulæ fundum, furfurum ſeu arenularum inſtar ſubſident. In quarum pleriſque præter dicta ſedimenta, multa cruda & pituitoſa excrementa, ſuperiori & eminenti ſupra reſidentias ſubſtantiæ appenſa adhærent, eidem neque permixta, neque integré tamen ſeparata, ſed appendentia potius, vel ad eandem quaſi ſuſpenſa, totam urinæ maſſam ſuperiorem turbidam & craſſam reddentia. Quibus ſi ferventis aquæ vel ignis calore, priorem quam redditæ habebant, formam reſtituas, videbis ſemper colorem eas monſtrare ex fuſco rubeſcentem. Qui magis minuſque rubeſcens erit, pro ſedimentorum rubeſcentium copia ac paucitate.

1. Tales quoque certum, apodicticum, ac indubitatum hujus morbi ſignum habent, ſi pro putrefactionis notis, quas urîna oſtendit, ſitis modica aut nulla (quemadmodum fieri plerunque ſolet) æ-
2. grotum offendat: Si nullius febris typum morbus
3. oſtendat, ſi totius corporis languor, aut lenta febris ægrotum detineat, atque is paulatim citra cauſam veteribus proditam contabeſcat, ſicut fieri perſeverante morbo ſolet.

Regula diagnoſt. generalis decima ex urinis craſſis, albis & turbidis &c. Vide infra.

Aliquibus urina in hoc morbo craſſa, alba, & turbida eſt, quæ ſtatim poſtquam reddita eſt, pluribus ſæpe corporibus rotundis & albis, arenularum inſtar ſubſidens, à quibus nihilo clarior illa fit, ſed turbida perſeverat, ſuperiori ſua ſubſtantia craſſa & pingui, matulæ parietibus ſæpe adhærens.

Conditiones ſeu notæ urinarum talium confirmantes.

1. Talis etiam non infidum hujus morbi indicium
2. habet, quod curationis experimento magis poſtea cognoſcitur; ſi à catharticis non clareſcat, ſed turbidior

bidior fiat, vel æquè turbida perſeveret, ſi nullis concoquentibus, & incidentibus pituitoſos humores medicamentis illa obediat, ut vel quicquam ab iis clareſcat & immutetur, aut ab iiſdem æger allevetur.

Præterea ſi tales abſque ullo manifeſti ſeu veteribus cogniti morbi indicio fiant & reddantur, atque æger languere magis, quam ægrotare videatur, & 3.
pulſus huic morbo familiaris occurrat parvus & inæqualis. 4.

Memini quoque cum his urinis, omnibus ferè oris 5.
ſiccitatem moleſtam fuiſſe, ſuper lenta febre conteſtantem: & perſeverante diutius ægri negligentiâ, 6.
aut curantis inſcitiâ, morbo, tandem omnibus obtuſum crurum aliarumque partium dolorem ſubortum fuiſſe, non infido hujus morbi ſigno, ſicut latius de eo ſuo loco dicemus.

Prognoſt. novum.

Aliorum urinæ intemperantius victitantium craſſæ viſæ ſunt, nigræ, & turbidæ, quæ vel ſic permanebant, vel turbido & nigro ſedimento in fundum ſubſidebant. Quæ aliis nigræ redditæ ſunt, cum obſcurata albedine ex crudo nigroque humore quaſi contemperatæ, ac ſi multo nigro albi partem admiſcueris, ut ex obſcuro palleſcat. Familiaris hæc urina iis eſt, qui negligentius vivunt, & curis anguntur, quantum noſtra qualicunque obſervatione animadvertere hactenus potuimus. Id quod non obſcurè urinæ ſubſtantia teſtatur, ex melancholici, pituitoſique humoris permixtione, colorata, peccantis humoris qualitatem, manifeſto indicio vitæ rationi reſpondentem, demonſtrans.

Regula diagnoſt. generalis undecima ex urinis craſſis, nigris & turbidis: itemque ex nigris cum obſcura albedine.

His plerunque ſitis gravior adeſt, cum multo & moleſto caloris ſenſu, atque infeſta linguæ ariditate; niſi quod adnatam, & huic morbo peculiarem inæqualitatem, parvitatemque pulſus oſtendat.

Ex quo primùm in animum mihi inducere auſus fui, cum ſcorbuto quoque hoc malum communicare, vel potius ab eo (ſi mavis) excitari, quando-

Notæ his urinis adjunctæ: ſitis gravior, calor major, ariditas linguæ, pulſus parvus & inæqualis.

 quidem

quidem, cum ejus curatione reliqua ſymptomata concidunt, & collabuntur, ſicut non ſemel mihi curatio monſtravit, & pluribus à nobis infra inter obſervationes dicetur.

Canon therap. generalis decimus.

Uſu tamen, præmonſtrante ratione, deprehendi, propter crudorum humorum permixtionem, & gravem eorundem putrefactionem, quem caloris ſenſus æſtuſque commonſtrant, iis quæ proprié ad hunc morbum faciunt miſcendum aliquid eſſe, crudos humores quod concoquat, calorem contemperet, humoremque melancholicum digerat, extenuet, & incidat. A vehementius calefacientibus verò tandiu abſtinere neceſſe eſt, donec febris ſublata, aut ſaltem mitigata fuerit. Quibus ſi non ſatis curatio procedat, ſemper à mitioribus paulatim ad fortiora aſſurgere oportet, donec ad eum medicaminis gradum perveniamus, qui morbum ejuſque cauſam demoliri ſit potens.

Medicamenta ſcorbutica frigida, temperaté calida & humorem melancholicum incidentia: crudos humores concoquentia, febrim mitigantia.

Sunt autem ex ſcorbuticis medicamentis, quæ huic caſui ſerviunt, in primis acetoſa & Becabunga, quibus permiſceri temperaté calida, & humorem melancholicum incidentia ac digerentia poſſunt, cuſcuta ſcilicet, ceterach, trichomanes, polypodii quercuum radices, capillus Veneris, bugloſſa: Et pro crudorum humorum concoctione ac inciſione hyſſopus & betonica, ut pro delenda mitigandaque febre, febrilique calore, cichorium, endivia & id genus alia, aliquali ſemper incidendi attenuandique facultate adornata.

Quibus ſi non ſatis morbus obediat, devenire ad carduum benedictum, abſinthium, & fumariam oportet, eorum quantitatem eouſque intendendo, donec optatum in his finem & affectum conſequaris.

Canon therap. ſpec. in febri ſcorbuto juncta. Cereviſiæ in ſcorbuto

Quod autem cibus refrigerans his conveniat, & dari oporteat, atque à vino & fortiori cereviſia eos arceri neceſſe ſit, ex veterum & recentiorum medicorum ſcriptis placitiſque magis notum eſt, quam

ut

ut hoc loco illud admoneri debeat. Conveniunt autem ſic affectis ex cereviſiis nobis uſitatis, Bremenſis tenuis, Luneburgenſis, Brunſvicenſis, Anglicana tenuis, & Einbecenſis, quæ æſtate non infimas inter has laudes meretur, eò quod cæteris tenuior, plus ſitim ſedet, & pleriſque ægris magis grata ſit, ab Andernaco doctiſſimo ac celeberrimo noſtri temporis medico, etiam peſtis ardoribus commendata, dialogis ſuis, quos de peſte tres elegantiſſimos ſimul & doctiſſimos edidit.

convenientes. Einbecenſis cereviſiæ commendatio. Andernaci laus.

Cum his urinis pleriſque omnibus ſitis, & oris labiorumque ſiccitas moleſta eſt, quæ tamen aliis mitior eſt, aliis intenſior, iis verò ut plurimum infeſtiſſima, qui nigras & turbidas reddunt, ſed quæ modica liquidi aſſumptione ſemper facilé placatur, etſi non ita multo poſt eadem, ob oris labiorumque ſiccitatem, humectandi os & labia neceſſitas recurrat.

Sitis notis putredinis non reſpondens.

Rarò tamen putrefactionis notis, quas urina demonſtrat, potus quantitas ac deſiderium reſpondet, ſæpe etiam horum nonnulli, qui has urinas reddunt, largiore potu offenduntur. Unde etiam non contemnendum capi hujus morbi indicium poteſt.

„ In quorum enim urinis majora putrefactionis indicia inſunt, quam foris ex calore & ſiti apparet, morbo lento exiſtente, & ad nullius veteribus cognitæ febris typum accedente, de his certò tecum ſtatuere potes ac debes, à ſcorbuto tales detineri.

Regula diagnoſt. generalis octava repetita cum auctario.

Id quod curatio monſtrabit, ſi convenientibus, & huic morbo accommodatis medicamentis, eam tentare non pigebit. Videbis enim hac curationis ratione brevi & in paucis diebus (nîſi inveteratus ſit morbus) tales ſanari, & ad priſtinam valetudinem reduci, quos nulla medicina prius potuit ſublevare, cadentibus indies magis magiſque ægrotantis viribus.

Regula diagnoſt. generalis duodecima ex obſervatione ſucceſſus in curatione vide ſupra & infra.

Ratio forte hujus urinæ, parcioriſque ſitis fuerit, quod

Ratio cur aliquando notis putredinis in urina ſitis in ſcorbuto non reſpondeat.

quod humor melancholicus, materialis hujus morbi cauſa judicatus, putrefactus & accenſus, ſuæ quidem putrefactionis notas in urina edat ſæpé ardentibus febribus pares, aut non multum diſſimiles; ſed quia craſſus, idemque frigidus & terreus eſt, neque facile (ut viridia ligna) accenditur, neque accenſus, perinde atque cæteri humores, urit. Cujus cauſa, etſi labiorum oriſque ſiccitatem facere potens ſit, non tamen idem ſemper adferre bibendi deſiderium, aut ſimilem inquietudinem ſolet, atque febris continua & ardens: utpote quæ fumoſis ſuis vaporibus magis, quam igneo calore cor ferit.

Nota ex pulſu.

Quo fit ut quamvis crebrum, parvum tamen ut plurimum, & inæqualem pulſum faciat, non diſſimilem illi, qui in febrium acceſſionibus ſentitur.

Admonitio, ne ob pulſus parvitatem febrim contemnamus aut non agnoſcamus.

Quo nomine aliquando etiam doctiſſimis in medicina viris hic pulſus impoſuit, ob hujus parvitatem, febrem magno curationis errore, & ægrotantis periculo contemnentibus, vel non agnoſcentibus, ſicut maximi medici exemplo oſtendere poſſem, niſi aliorum famæ & exiſtimationi nos conſulere Chriſtiana charitas juberet. Et quotus quiſque eſt, qui non aliquando dormitet & hallucinetur?

Canon therap. generalis undecimus.

Putavi tamen veritatis ſtudio id hîc admonendum eſſe, ut hac admonitione ad curationem inſtructiores, iis medicamentis, quæ craſſam hujus morbi, in qua reſidet, cauſam materialem attenuant & incidunt, quædam miſcenda eſſe ſciremus, quæ cum eadem facultate, leviter refrigerant.

VIII. FEBRES INORDINATÆ.

8. Febres inordinatæ Febrium ſcorbuticarum varietas multiplex.

SUnt autem febres, quæ cum his urinis nobis offeruntur, aut lentæ & continuæ, aut interpolatæ & intermittentes, ſed quæ nullo ſæpe ſigno veterum febribus aſſimulantur, niſi quod falſo quotidianæ, ter-

tianæ,

tianæ, ac quartanæ febris typo ludant, eaſque dierum imitatione potius quam ſignorum proprietate exprimant & referant. Frequenter etiam nullo ordine invadunt, & quandoque quotidie bis, aliquando ter quaterve, etiam poſt tertium ſæpe, quartum, quintum & ſextum diem, variis horripilationibus & inordinatis ægrotum infeſtant, nullo aut nullius momenti calore ſæpe comitatis. Quin etiam æſtuantem calorem ſubſecutum has horripilationes fuiſſe obſervavi, ſed cum multa ad præcordia anxietate conjunctum non infido hujus morbi, ut antea dixi, ſigno. His, circa febris vigorem, pulſus aliquando eſſe magnus ac durus ſolet, qui circa declinationem rurſum ſuo ſe indicio prodit, nativam & huic morbo propriam parvitatem inæqualitatemque retinens & oſtentans. *ſupra.*

Sed & ſex ac ſeptem horas, ab his horripilationibus, & frigoris ſenſu detineri quoſdam vidi, priuſquam febrilis calor accenderetur, vel ad exteriora illorum ſpiritus & ſanguis diffunderentur, qui ſuo reditu, ab interioribus multo & moleſto æſtu corporis extrema afficiebant, cum multa ſiti, & moleſta linguæ labiorumque ariditate. Quibuſdam ſenſus fit, atque ſi frigida intus ad ſpinalem medullam ipſis affunderetur. Unum novi retro ad dorſum calido ſenſu, & in anteriore corporis parte, frigido affectum fuiſſe. Sed & hunc etiam, aliis quotidie ſemel ac ſæpius, aliis poſt ſecundum & tertium diem reverſum fuiſſe, memini, nullo aut perquam exiguo comitatum calore.

Paucos cum his urinis vehementiore corripi rigore vidi, & ab hoc alios graviſſimo calore, alios levi, & nonnullos nullo pené infeſtari.

Quos autem calor & ſitis magis excruciarunt, his omnibus, cum anxietate per intervalla recurrente, id adveniſſe, noſtra qualicunque obſervatione animadverſum eſt.

In

In quibus præter hanc anxietatem, ſi non initio, & morbi vigore, febrem hanc pulſus oſtenderit, ſaltem in paroxyſmi declinatione manifeſto indicio ſua parvitate ac inæqualitate eam judicabit. Sicut latius poſtea de hoc pulſu dicemus, ubi ad eum locum oratio noſtra pervenerit. Plurimum enim momenti in his diligens pulſuum obſervatio habet: quod reliquorum ſymptomatum, propter varias, & diverſas corporum conſtitutiones ac temperaturâs, facilis ſit permutatio; quæ tamen ſi diligenter attendas, feré unius pulſus notioni ſubjacent, quatenus ab una eademque cauſa, ea proficiſcuntur & emanant.

In his omnibus, cum propter multiplicem ſymptomatum varietatem raritatemque, cauſam ſubeſſe raram, & veteribus incognitam, conſiderarem: poſt varias habitas mecum deliberationes & diligentem pulſuum urinarumque examinationem, tandem ſcorbuto adſcribendam inveni, conjecturam meam ac ϛοχασμὸν de his, comprobante felici curationis eventu. Quem ſimilem deprehendent, qui poſt me animum adhæc adjicere & idem mecum explorare non recuſabunt.

Adhuc leviſſimas putrefactionis notas, cum hujus morbi ſignificatione, habent urinæ tenues & citrinæ ſub obſcura fuſcedine lividitateque conſpicuæ. Atque hæc dicta nobis de iis urinis ſint, quæ cum ſcorbuti morbi demonſtratione putrefactionis notas, & per conſequens febrilis caloris indicia oſtendunt; ideoque cum iis, quæ hunc morbum curant, quandoque admixtionem eorum medicaminum poſtulant & requirunt, quæ calorem contemperant & febrem extinguunt, pro febris modo ac magnitudine, majore minoreve quantitate; ſic tamen, ut quantum fieri poteſt, aliquali aperiendi ac incidendi facultate ea prædita & adornata ſint.

Urinæ citra febris & putredinis notas ſcorbutum oſtendentes.

Poſtulat vero nunc ordinis ratio, de iis urinis dicamus, quæ citra febris ac putrefactionis humorum indicia hunc morbum oſtendunt. Cujuſmodi in pri-

primis urina alba, craſſa, & turbida eſt, in cujus fundum plura paucioraque corpora ſubſidunt, alba, rotunda, cineritia, craſſa & gravia, arenulis majoribus, ac fractæ polentæ non diſſimilia; quæ, niſi fortiore matulæ motu, urinæ ſubſtantiæ rurſum non permiſcentur, nec à matulæ fundo elevantur, quaſi ſemimortua, & inſtar puris, caloris nativi ſpirituumque vacua.

Hæc etiam indubitatum hujus morbi argumentum habent: ut ſemper (abſit arrogantia dicto) hunc morbum ex his pronunciare auſus fuerim. Memini plerorumque qui has urinas redderent, crura ab hoc morbo reſoluta fuiſſe. De qua re an certum quid hæ urinæ atteſtentur, non ſatis confirmare auſim. *Vide ſupra. Prognoſticum decimum.*

At certò ſcorbutum eas demonſtrare, plurimis experimentis mihi conſtat. Quod ſic eſſe deprehendent, quibus bis terve hæ viſæ, & probata ſuper his curatio fuerit, quæ re ipſa comprobat, quod ratio invenit. Talis fuit urina bubulci, nautæ, mercatoris Dreſdenſis, ſicut latius de his inter obſervationes dicemus. Quibus crura ſimul ab hoc morbo reſoluta fuere, curatique ab his medicamentis quidam eorum in quinque ac ſex diebus ſunt, alii etiam in paucioribus, & nonnulli in duabus plus minus hebdomadis. *Hiſtoria ſcorbuticorum cum urinis albis, craſſis, & turbidis.*

Quorundam hoc morbo laborantium urina tenuis & ſpicea viſitur, & ſæpe ſeri inſtar palleſcens, qualis reddi in viſcerum obſtructionibus, ac ventriculi cruditate ſolet. Ex quibus nullum certum capi poteſt hujus morbi argumentum, quantum mea qualicunque obſervatione animadvertere hactenus quivi. *Urina tenuis & ſpicea.*

Tres novi, quibus cum hac urina continuus vomitus moleſtus erat, in quibus craſſæ & rubræ præceſſerant, ſicut ab amicis & domeſticis edoctus ſum. Quod fieri maxime ſolet, quando diuturniore morbi mora expultrix facultas afflicta languet, ut altiores *Hiſtoria de urina tenui & ſpicea cum vomitu poſt urinam craſſam & rubram.*

mor-

morbus egerit radices; vel quoties natura debilis morbi materiam non aggreditur. Cognoſcitur autem curationis experimento. Nam exhibitis quæ huic morbo ſerviunt medicamentis, obſervabis poſtridie, vel ſaltem poſt biduum, ab his ex tenuibus craſſas factas eas eſſe, cum ſimilibus ſedimentis rubris & craſſis, manifeſto hujus morbi, ſicut jam dixi argumento.

Regula diagnoſtica 1 *generaliſſima. Hæc eſt Methodus interrogandi & tractandi ægrum ad ſcorbuti inveſtigationem.*

Proinde cum his urinis ſemper inquirere debemus, quales in morbi principio urinæ vel ejus apparuerint progreſſu, ſi notiora certioraque de hoc morbo cognoſcere cupiamus. Ex quibus ſi nulla certa notitia haberi poteſt, amplius conſiderabimus, num
2 quis morbus, cujus ratione ſequi eum veteres dixe-
3 runt, ſubſit. Item num quam poſtmodùm vel alias, ſub præcordiis ſentiat reſpirationis anguſtiam,
4. aut quem obtuſum crurum dolorem. Vel num quandoque ſcorbuto laboraverit, ex quo non ſatis fuerit reſtitutus, vel quovis alio ſymptomate huic morbo proprio, exempli gratiâ, arthriticis doloribus varié
5. locum affectum, & præter rationem commutantibus, aut ſimili.

Quorum ſi quid æger confiteatur, habes evidens hujus morbi ſignum. Si neget, majoris certitudinis ergò amplius ægrotum percunctor (licet n. nobis eadem ſæpius rogare, quandoquidem, ut recté celeberrimus noſtri temporis medicus Guilielmus Rondeletius monet, mercatores non piget, pecuniæ cal-
6. culum ter quaterve repetere) quo victu ſit uſus, &
7. quibus potiſſimum delectatus ſit cibis; num adverſa
8. tulerit & quo animo; num prius boni habitus fuerit, nunc vero præter rationem & ſine manifeſto morbo contabuerit.

9. Si nec illud, num quid in corpore ſubſtiterit,
10. quod purgari ſolet; quibus in locis commoretur,
campeſtribus, an uliginoſis & planis. Quis ſitus lo-
11. ci iſtius ad mare ſeptentrionale. Quæ ratio ibidem
12. aquarum. Ex

Ex quibus ſi levibus tantum conjecturis ſententiam meam de ſcorbuto confirmari animadvertam, atque æger interea nullo morbo manifeſto veteribus cognito laborare videatur; convenienti huic morbo medicamento ſemel atque iterum eum exploro. 13

A quo ſi ex tenuibus & ſpiceis urinis, commutari eas in craſſas & ſubrubras ac turbidas conſpicias, craſſo, rubro ac gravi ſedimento ſubſidentes, habes curationis bene inſtitutæ indiciûm non leve. Quod urina hæc latentem prius, quieſcentemque morbi cauſam, medicamentum hoc commoviſſe, & naturæ directione aggreſſum eſſe commonſtrat, indicans quâ cœpimus via pergendum eſſe, donec á natura morbi cauſa medicaminis interventione concocta ac ſeparata, expulſioni obediat obtemperetque.

Hiſtoriæ commutationis urinarum in ſcorbuto.

Hanc urinarum ab his medicamentis permutationem, intrâ biduum ſubſecutam fuiſſe in duobus Stadenſis urbis ſenatoribus obſervavi, qui diu ante cum hoc morbo fuerant conflictati, aliis atque aliis ſymptomatibus ſubinde infeſtati.

Eandem quoque nuper Embdæ conſideravi in uno caupone, & altero nauta. Quorum alter, caupo ſcilicet, ſupra ſex menſes domi claudus ab hoc morbo deſederat, præter unius cruris paralyſin, ſummis quoque crurum doloribus divexatus. Pro quibus varias chirurgorum unctiones expertus fruſtrà fuerat, indies in deterius proficiens.

Canon therapeuticus generalis duodecimus.

Sed & ægri ſenſus, ſi melius habeat, monere nos debet, incœpta ſemel curatione pergendum eſſe. Siquidem certiſſimum eſt, quod ab eo ſumitur indicium, & dignum quod in omni curatione animadvertatur. Unde & Hippocratem argumentari aphoriſmorum ſectione ſecunda non piguit. Nihil enim tam eſt pernicioſum ac malum, quam ab uno, ad aliud medicaminis genus, facile, & ſine cauſa tranſire, aut leviter ab iis recedere, à quibus melius ſe ſentire æger teſtatur. *Aph.* 17.

Fugiendi Medici qui quotidie nova medicamenta præſcribunt.

Quamobrem fugiendum vel maximé illud medicorum genus eſt, quod quotidie, quoties ægros inviſit, novas ac diverſas medicaminum compoſitiones ægris præſcribit.

Sed de his, quia præter noſtrum inſtitutum ſunt, hæc ſufficiant. Itaque unde oratio digreſſa eſt, revertentes, porrò oſtendemus, æqué ab his urinis, ſicut & à pulſu, morbique natura & moribus, quaſdam noſtras febres intermittentes, tertianæ, quotidianæ, ac quartanæ febris typo ludentes, à veterum febribus diſcerni & diſtingui, atque prædictas, quæ nullo ordine ægrotantes, ut dixi, infeſtant.

IX. FEBRES INTERMITTENTES.

9. Febres intermittentes ſcorbuticæ.

Contingit enim non rarò apud nos quibuſdam febribus intermittentibus, & quotidie, tertio, ac quarto die recurrentibus vulgus noſtrum corripi, præter diei acceſſionem nihil cum veterum febribus communicantibus, vel ſaltem pauciſſimis notis iiſdem reſpondentibus.

Quas etiam, ſi curationis modo veteribus deſcripto, curare fueris aggreſſus, adeo nihil proficies, ut cum artis vituperio, & tuo ipſius quoque tædío, curationem ſis tentaturus: ut propterea recté dictum à Galeno ſit, febres non dierum numero, ſed ſignorum proprietate diſtinguendas atque dijudicandas eſſe. Et recté ſcriptum à Peucero viro doctiſſimo in præfatione libri de divinationum generibus eſt, medicationem omnem everti ab eo, qui ſignorum conſiderationem tollit.

Quam multas enim (ne quid de reliquis dicam) quartanas paucis ab hinc annis vidimus & curavimus, quæ nullum cum veterum quartanis, præter diei acceſſionem, ſignum commune, neque in pulſu, neque in urinis, aliiſve ejus ſymptomatibus habebant?

Nam

Nam ut cæteros taceam (etſi etiam maximi nominis & authoritatis viros ac fœminas teſtes hîc adducere queam) unius infantis & bimuli teſtimonio adhuc lactentis contentus ero, viri in Republ. Embdana celebris, & bonarum artium ac juris ſtudioſi, noſtrique amantis, filioli tunc temporis unici, qui cum nutricis lacte ſibi hoc malum ſuxerat. In quo primùm febris hæc cum levi extremorum frigiditate incepit, quæ ad horam unam plus minus durabat. Hanc calor ſubſequebatur mitis, aliquando horis octo, quandoque novem eum infeſtans. Qnandoque ſæpius ſed parum bibebat, & vix ſingulis vicibus cochlearia duo. Toto autem paroxyſmi tempore libram dimidiam & nonnumquam ne quidem libræ quadrantem: Etſi interea puer langueret, omnibus ejus viribus graviter afflictis. Cui demum (perſeverante diutius morbo) oculi intumeſcere, & prætumido tumore facies attolli cœpit. Unde de cachexia ac graviore morbo ſollicitus, quibuſdam propinatis nutrici medicamentis, ægrotantem DEI beneficio curavi. Pulſus etiam in ipſo febris vigore parvus erat & inæqualis, & urina in terram projecta albida viſebatur & turbida. Febris verò quarto quoque die recurrens. *Hiſtoria memorabilis infantis febri quartana ſcorbutica laborantis.*

Hæc ſi ex dierum numero æſtimanda febris fuiſſet, haud dubié ut quartana curari illa debuiſſet. Cum qua, præter acceſſionis diem, nullo ſigno præterea communicabat, ſicut manifeſtum eſt cum quartanæ veterum ſignis hæc noſtra conferenti. Ut taceam infantis temperamentum ſanguineum & laudatiſſimum, à melancholici humoris generatione alieniſſimum.

Quamobrem ſuis quæque febres notis ac ſignis æſtimari ac dignoſci, non dierum invaſione debent. Id quod ubique & in omnibus febribus ſibi proponere ac infigere debenttii, qui medicinam apud nos feliciter exercere cupiunt. Scilicet ut veterum fe-

brium, cum his noſtris de quibus ſermo eſt, collatione diſtinguere norint, quibus ſignis veterum febribus accedant, & quibus rurſum diſcrepent & diſſentiant.

Regula 1.

Diagnoſtica ſpecialis quinta, ſeu notæ diſcernentes febrim ſcorbuticam à communi. Vide infra.

Quod imprimis nobis pulſus monſtrabit, ſi parvus & inæqualis præter febris rationem fuerit: deinde præter pulſum urina, eo quo dixi modo conſiderata: ultimò quoque propria cujuſque febris accidentia, quæ in memoria habere eum oportet, qui feliciter has noſtras dignoſcere velit.

Futurum enim eſt, ut hac conſideratione in morbi notitiam deductus, paucis diebus graviſſimas quaſque febres ſit curaturus, quibus nulla prius veterum profuit curatio: obſervatis tamen ſcopis & indicationibus, quas nobis medendi methodus præſcribit. *Quæ, quia à nemine hactenus ſatis animadverſa ſunt, quod ſciam, hinc factum eſſe arbitror, quod tantoperé vileſcere apud nos & in his regionibus medicina cœperit, utpote quæ nullius febris curationem certò promitteret*, ſed quæ plus ſæpe offenderet, quam prodeſſet, non medicæ artis culpâ, ſed artificum ignorantiâ, pro ratione locorum & circumſtantiarum, cuique febri commoda medicamina applicare neſcientium.

Quo magis neceſſariam diligentem ſignorum ſceletyrbes traditionem eſſe putavi, quod ab his ad morbi notitiam, & per conſequens rectam curandi rationem quaſi manu ducamur.

Urinarum in febribus ſcorbuticis exactior conſideratio.

Urinæ craſſæ rubræ & ſubfuſcæ in ſcorbuto quid notent. Vide Hipp. aph. 33. lib. 7.

Nam ſi in his regionibus febricitare quiſpiam, cum craſſis, rubris & ſubfuſcis urinis cœperit, plurimis ſubſidentiis conſpicuis, à quibus nihilo clarior ſupereminens ſuprà hæc urina extat, ſed craſſa & turbida atque ſubalbida perſiſtat: quod, inquam, cum hujus morbi ſignificatione id fiat, ſuprà oſtendimus: Siquidem non unius, ſed plurimorum humorum & diverſorum putrefactionem urina talis demonſtrat, & propterea non ſimplicem, etſi

etſi prima fronte talis videatur, ſed compoſitum morbum, ex varia humorum miſcella.

Qûæ ſi tertianæ febris, ut quandoque & ſæpe fit, typum mentiatur, adhuc magis manifeſta differentia, magiſque perſpicua erit quæ ab his urinis ſumitur: Quod în illa frequenter in initio urinæ tenues & citrinæ conſpiciantur, atque ad monſtrandam ſûfficientem humoris peccantis concoctionem, nonnunquam nubecula ſufficiat; cùm in hac noſtra craſſa illa & diverſarum partium occurrat,

Urinæ in tertiana ſcorbutica quales.

Ut taceam, in tertiana etiam notha, urinis craſſeſcentibus, & craſſo ſedimento ſubſidentibus, febris declinationem exſpectari, quæ in hac noſtra extremam cruditatem, ut plurimùm, denotat: ſicut manifeſtum exemplum quod cum his febris quotidie invaleſcat & aſſurgat, vel ſaltem nullam ſui imminutionem oſtendat, & certo hujus morbi præſentiæ teſtimonio, & ejus, à vera vel notha tertiana veteribus cognita, diſcrepantiâ.

In tertiana ſcorbuti a urinæ craſſæ.

Hippocrates urinas rubras rubro ſedimento in matulæ fundum ſubſidentes, longiores quidem morbos deſignare, ſed tutas & ſine periculo eſſe in aphoriſmis dixit. Quem ſi hic & in noſtris ægrotis ſequamur, non raro noſtris prædictionibus, magna artis infamiâ, & noſtra non vulgari turpitudine, à ſcopo aberrabimus. Quandoquidem cum his urinis quam plurimos hodie apud nos interire videmus, ab anguſtia hac, præter medicorum ſpem & exſpectationem extinctos, vel alias morbi magnitudine & diuturnitate preſſos. Quemadmodum pluribus exemplis id hîc, ſi neceſſe eſſet, probare poſſem.

Explic.is aph. Hipp. ex 2. prognoſt. 27. quem citat Gal. 4. aph. comm. 71.

Prognoſticum undecimum.

Quapropter Hippocratis aphoriſmum de iis ſedimentis intelligendum eſſe opinor, quæ in fundum ſubſidentia, reliquam & ſupereminentem urinæ ſubſtantiam claram & pellucidam relinquunt, nullis excrementis contaminatam. Ideoque naturæ ſuper peccante materia victoriam, vel aliqualem ejus concoc-

tionem & ſubactionem oſtendunt. Quæ in noſtris urinis extremæ cruditatis ſignum habere, ſuperiores urinæ partes crudæ, indigeſtæ, ac turbidæ demonſtrant, & propter has quotidie tacitis incrementis aſſurgens morbus.

Quare qui medicinam facere apud nos conſideraté volunt, diligenter animadvertere debent, ne dum Hippocratem in his ſe ſequi arbitrantur, ab his ſubſidentiis decipiantur, & cum ſua & artis infamia prius prædictionibus ſuis impingant, quam morbus, ejuſque natura recté iis cognita ſint & perſpecta.

Signa veterum febribus cum noſtris communia & diverſa. Vide ſup.

Quod fiet, primùm ſi ad diverſas urinarum partes animum attendant. Deinde ſi omnia febris ſigna & ſymptomata ſecum diligenter expendant & quibus ſignis ad veterum febres hæ noſtræ accedant, quibus diſcrepent & diſſentiant, ſtudioſé dignoſcant. Futurum enim hoc modo eſt, ut plurimas agnoſcere notas cogantur, quibus à veterum intermittentibus noſtræ diſcrepent & diſtinguantur: Sive caloris qualitatem, frigoriſque ſenſum, ſive morbi naturam & mores, febriſque continuationem, & ſupervenientia aliquando cum his ſymptomata rara, & à veterum foro aliena, conſiderent & contemplentur.

Urinæ in quartanis veterum & noſtris quomodo conveniant: quomodo diſcrepent.

Nam in quartana (exempli cauſa) etſi urinis ſæpe hæ noſtræ febres conveniant, atque perinde in his noſtris eæ, atque in quartana veterum, craſſæ appareant & ſubfuſcæ, rariſſimé tamen in morbi principio, & prima febris acceſſione, rubidæ illæ, & craſſo ac gravi ſedimento ſubſidere conſpiciuntur, vel diſpari ſubſtantia partim ſubſidente, partim conturbata apparent.

Accidentia rara in noſtris febribus contingentia.

Accedit in veterum quartanis, craſſas & ſubſidentes urinas concoctionis initium deſignare, quas in noſtris extremæ cruditatis initium habere, morbi incrementum oſtendit. Ne quid de raris accidentibus dicam, uti cum tertiana & quotidiana noſtra febre, ſic etiam cum hiſce quartanis ſubinde concurrentibus: moti-

motibus ſcilicet convulſivis, lethargo, tremore, variis & pungentibus corporis doloribus & lancinationibus, vel hujus febris, in alium morbum, præter rationem, tranſitione: Sicut frequenter & inprimis apud Embdanos contingere vidi, ubi etiam quam Hamburgi pertinacior hic morbus eſſe ſolet, & difficilioris ac operoſioris in quibuſdam curationis.

Embdæ, quam Hamburgi ſcorbutus pertinacior.

Ab his & ſimilibus accidentibus non eſt difficile has noſtras intermittentes febres ab iis, quas antiquitas agnovit, diſtinguere, iis qui exercitatum in veterum morbis, earumque dignotione, ingenium habent.

In quotidianis plerunque urinæ craſſæ & albidæ eſſe ſolent, reliquis, quæ ad pituitæ generationem faciunt, correſpondentibûs. Quas etiam ad amuſſim cum noſtris pleriſque quotidianis collatas, plurimum differre, & ab iis diſcrepare, facile intelligent, qui ad ea quæ de quotidiana febre ab antiquis ſcripta ſunt, animum attendunt & diligenter animadvertunt.

Quotidianæ veterum à noſtris quomodo differant.

Videbunt enim ut morbi naturâ & moribus, ſic etiam pulſu & urinâ plurimum ab iis has noſtras diſcrepare. Imprimis vero urina, quæ ut ſæpe varia eſt, ita nonnunquam in his quoque occurrit craſſa & ſubfuſca. Sed & acceſſionis modo, & terminatione, & præcedentis victus ratione, plurimùm quoque eas diſcrepare animadvertent.

Cæterum plus difficultatis hujus dignotio ab urinis habet, quoties eæ variæ occurrunt, modò tenues & citrinæ, modò craſſæ & turbidæ, aliquando rubræ, & rurſum paulo poſt aqueæ, vel tenues, & conturbatæ. De his urinis meminiſſe præcepti Galenici oportet, quod quarto de victu morborum acutorum libro, in hanc ſententiam ſcriptum reliquit: Scilicet ex varia & facili urinarum permutatione, plures affectiones denotari, quæ ut non eandem curationem,

Regula Diagnoſt. generalis 18. ex urin. commutatione in genere.

Urinæ variæ quid notent.

Galeni locus de urinis variis ex 4. de victu acut.

ita neque ſimilem ſolutionis præfinitionem habent.

Quamobrem ſi quando in ægrotum incidamus (incidimus autem frequenter) has urinarum mutationes patientem, ſcire ex hoc præcepto Galeni debemus, non unum neque ſimplicem, ſed compoſitum morbum, ita affectum pati, atque aliam cauſam ac morbum ſubeſſe, diverſum ab éo qui in oculos ac ſenſus incurrit, utcunque ſimplex prima ſua ſpecie ac facie morbus videatur. Qui, num ad hunc morbum, & ſpecificam hujus putrefactionem referri debeat, cùm ab urinis hiſce variis, tum à pulſu docemur parvo, debili, & inæquali, vel magno, duro, & ſerratili, abſque ulla membranarum oſſibus adhærentium inflammatione. Unde non contemnendum nobis hujus morbi indicium miniſtratur, quod pro fundamento, ſuper quo porro ædificemus, hic nobis ſervire queat, utpote à quo aliquando viris in medicina exercitatis, prima manus noſtræ ad pulſum applicatione, differentiam, qua ab aliis febribus, quas antiquitas cognovit, hæc noſtra cum ſceletyrbe conjuncta diſcernenda ſit, oſtendi.

Hiſtoria de quartanis intra 10. dies curatis.

Siquidem non rarò contingere videmus, quod æſtuantibus & præ calore varié jactantibus ſeſe ægris, propriam & adnatam ſuam parvitatem inæqualitatemque pulſus conſervet retineatque, & hujus morbi indicio, & lentæ putrefactionis ſignificatione, ſuis fumis & vaporibus magis, quam igneo calore moleſtæ. Quemadmodum proximis hiſce annis elapſis, non ſemel id experti ſumus; & nuper in tribus quartanis, intra decem dies plus minus, felicîter (Dei gratia) noſtra opera curatis, qua nonnulli, nulla ſimili curatione uſi, ſupra annum ægrotarunt.

Febres ſcorbuticæ initio tertianæ typum repræſentantes, poſtea quotidie invadentes.

Hujus generis, & ab hoc morbo dependentes illæ quoque ſunt, quæ cum his urinis craſſis & turbidis incipientes, in initio, tertio quôque die, fallaci tertianæ febris typo invadunt, atque poſtea, niſi intra

tra dies quatuordecim ſponte deſinant, quotidie infeſtant, nonnunquam vehementi cum rigore, & aliquando quoque diuturniore cum horrore.

Hæ febres ut plurimùm in aëre ſalubriore cum temporis mutatione, & poſt tres menſes, ſponte ſolvuntur: ita ut quos in initio veris, febris hæc apprehendit, feré ſub feſtum Jacobi, vel circiter, remiſſionem ſentiant, tam qui medicinæ præceptis obediunt, quam qui omnibus artis medicæ legibus ſoluti vivunt: utpote quæ propter morbi hactenus ignorantiam, nullis medicorum curationibus ceſſit. *Prognoſt.* 12.

In his etiam ſæpe variæ urinæ occurrunt, utcunque nullus circa victum committatur error. Vidi etiam frequenter cum laudatiore colore à morbo ſurrexiſſe, qui lacte & lacticiniis uſi fuerant, quam qui ex medicorum vixiſſent præſcripto. Novi etiam quibus periculoſa curatio fuerit: Sicut de Anglo uno oſtendere poſſem, niſi odioſa hujus generis exempla eſſent.

Lactis & lacticiniorum uſus interdum prodeſt in febribus ſcorbuticis.

Curatio interdum periculoſa in febribus ſcorbuticis.

Puto tamen recté id hic moneri, ut cognoſcant medici juniores, quomodo hos ſcopulos declinare conveniat. Cùm enim quotidianis febris invaſionibus, ægrotantis vires frangantur & labefactentur, non alienum à ratione eſt, medicaminum morbum non curantium uſu & exhibitione, magis id fieri debere. Quod medici induſtrii animadvertentes, victus ratione, ut tutiſſimo curationis modo, iſtiuſmodi poſtea curare tentarunt, ab eventu nimirum edocti. Quo nihil melius ac tutius ſub morbi ignorantia eſt.

Victus ratio in morbis ignotis tutiſſimus curandi modus.

Si æſtivum tempus fuerit, nihil utilius aëris mutatione eſt. Procedit autem optimé harum febrium curatio, iis medicamentis, quæ ſcorbuto ac febri debentur, ſicut multiplici noſtra experientia hactenus comprobatum fuit. Præmiſſis (ſicut id requirere corporis conſtitutio videbitur) univerſalibus, in adminiſtratione eorumà obſervatâ anni temporis, morbi, temperamenti, virium, & præcedentis victus ra-

Canon therap. ſpec. in febribus ſcorbut. primus.

Canon therap. ſpec. in febb. ſcorbuticis ſecundus.

 tione,

tione, ſicut de his univerſali medenti methodo erudimur. Quod ſi cibandi neceſſitas medicaminum exhibitionem, propter intempeſtivas febrium acceſſiones, impediat, & vernum tempus fuerit, atque ægrotus in urbe decubuerit, in patentem aliquem locum extra urbem æger tranſportetur, ibique exſpe-

Tertius. ctatâ humorum concoctione, per intervalla, quoties expedire id videbitur, facili ac leviſſimo cathartico eum expurgato.

Quartus. Quod ſi moram hanc recurrentes ſubinde angnſtiæ, & ad præcordia infeſtantes, propter ſuffocationis periculum non admittant, nulla habitâ temporum febris ratione, etiam aliquando in ipſo febris vigore, neceſſitate id requirente, magno ægrotantium commodo, morbique imminutione, prædictis medicamentis ad febrem & ſcorbutum facientibus inſto. Nam qui feliciter jam dictas febres curare cupit, medicaminum compoſitionem moderabitur, prout

Quintus. veterum naturæ & moribus, vel huic noſtræ, plus minuſve illas conſentire animadvertit.

Si enim corpus bilioſum, & multa bili redundans, plures tertianæ febris notas nobis repræſentaverit, pauciores verò ſcorbuti, cum iis quæ choleram temperant & extinguunt, ea miſceri, ſed minore quantitate, debent quæ hunc morbum curant, idque quadam humectandi refrigerandique poteſtate faciant & promittant. Cujuſmodi ſunt huic uſui inſervientia

Sextus. becabunga & acetoſa. Quorum ſuccus utilior eorundem decocto eſt.

Septimus. Quibus ſi non ſatis curatio procedat, etiam aliquid de cochleariæ ſucco ejuſque decocto addo, ſed moderatiore quantitate. Qui prædictis convenientior eſt, ſi abſque multa ſiti cum urinis nigris & rubris, vel craſſis & ſubfuſcis febris contingat, in corpore multo & craſſo ſucco melancholico abundante.

Octavus. Si aër in quo æger decumbit ac degit, tenuis fuerit & ſubtilis, eademque fuerit vivendi conſuetudo,

tudo, mitioribus minuſque incidentibus & attenuantibus medicamentis curatio perficitur. Quæ intendi in aëre craſſo & humido debet: qualis aër Zelandicus, aër Embdanus, & in multis partibus Hollandiæ eſt, iis in locis potiſſimum & civitatibus, quæ ad ſeptentrionalis maris littus proximé accedunt. *Nonus.*

In quibus prædictis pro ratione ægrotantis temperamenti, ea miſcenda ſunt, quæ cum hujus morbi curatione humores attenuant & incidunt. Cujuſmodi inter cætera ſunt carduus benedictus, abſinthium utrumque, enulæ campanæ radices, naſturtia utraque, trifolium aquaticum, & id genus alia.

Quod ſi fortioribus opus fuerit, optimé faciunt chelidoniæ minoris radicis decoctum, & raphani ſuccus expreſſus, & jam dictis debita portione permixtus. Quibus rite adminiſtratis, paucis diebus curari febres longiſſimas, ſæpe ſupra annum perdurantes, & non rarò in graviores (ut fieri ſolet) morbos tranſeuntes, videbis: quibus, citra horum uſum, nulla (ſicut ſæpius obſervavimus) medicina potuit ſubvenire. *Decimus.*

Atque hoc curationis modo paucos novimus ſupra quartuordecim dies ab his febribus ægrotaſſe. Quemadmodum infinitis exemplis ſi neceſſe eſſet, oſtendere poſſem. *Prognoſt. 53.*

Vidimus etiam præter veterum placita, in aliquibus hiſce febribus intermittentibus convulſivos motus, in aliquibus Subeth ſive Carum conjungi, qui cum febris acceſſione ſingulis paroxyſmis recurrerent, iiſdemque remittentibus ceſſarent. *Prognoſt. 14.*

Alterius exemplum nuper nobis Embdæ præbuit quidam Anglus, cui nomen erat Richardus Beſt, & præter eum puellus, & altera puella annorum plus minus quatuordecim. Ut Cari eum paroxyſmo recurrentis, adoleſcens Flander Boudevinus Bogart, & præter ipſum ſenex ſexagenarius Gandavenſis. *Hiſtoria febri intermittente ſcorbutica laborantium cum convulſivis motibus & caro.*

Quos

Quos à putridis & malignis hujus morbi exhalationibus id pati, ex pulſu & urina, ac febris ſpecie & moribus, cum adverteremus, brevi huic malo obviam ivimus: niſi quod ab hoc caro ſenex, multas ſecum muſſitans melancholiæ cauſas, quibuscum diutius conflixerat, ſemel atque iterum revocatus, tandem ſit extinctus.

Prognoſt. 15.

Canon therapeuticus ſpec. in febribus ſcorbuticis undecimus.

Naſturtii aquatici vis.

Naſturtii aquat. electio.

In quorum curatione illud peculiariter annotari debet, quod peculiari vi & facultate in caro ab hoc morbo excitato, noſtra qualicunque obſervatione animadverſum ſit, ante omnia naſturtii aquatici ſuccum valere, illius ſcilicet, quod in limpidis & fluentibus rivulis provenit. Nam quod in cœnoſis & ſtagnantibus quibuſdam aquis apud nos Embdæ creſcit, ſicuti ſaporem ingratum atque injucundum habet, ita inefficax quoque illud eſſe experimur.

Canon therapeuticus ſpecialis in febribus ſcorbuticis duodecimus

Miſcetur autem inconvenienter hic ſuccus, iis quæ ad febres veteres præſcripſerunt, tum etiam illis ipſis, quæ huic morbo convenire paulò ante diximus.

Quod verò ad ſoporem hic ſuccus conferat, ante nos Rondeletus celeberrimus noſtri temporis medicus, contra Fernelium virum quoque doctiſſimum, ſuo de medendi methodo libro defendit. Cujus ſententiæ ſubſcribere nos veritas compellit, qui in hoc noſtro caro à ſcorbuto excitato, bis terve præſenti remedio eodem uſi ſumus, ſicut ſuo loco de hac re latius dicetur.

Canon therap. ſpecialis in febrib. ſcorbut. decimus tertius.

Succi cochleariæ vis contra motus convulſivos.

Convulſivis motibus plurimum cochleariæ ſuccum prodeſſe, aliquoties etiam noſtris experimentis comprobatum eſt, ſi iis quæ ad febres (cum quibus ut plurimùm concurrunt) faciunt, commiſceatur; indicationibus, quas medendi methodus oſtendit, ubique obſervatis, ut ſcilicet pro ratione humorum peccantium, & victus præcedentis, curationem intendamus imminuamuſque.

Cum quibus ſi alvus non reſpondet, injiciendi cly-

clyſteres revulſorii ſunt, ex iis quæ humorem attenuant & incidunt, ac ſimul humorem melancholicum, & huic, pro temperamenti ac victus occaſione, mixtum humorem leviter evocant & educunt; Siquidem graves humorum commotiones, maximé in ejus initio, hic morbus non admittit.

Canon therap. ſpec. in febrib. ſcorbut. quartus decimus.

Ex quibus autem parari clyſteres hi debeant, notius eſt, quam ut hic moneri illud ſit neceſſe. Hos etiam pro rei neceſſitate variare norunt, qui artis noſtræ aliquem uſum habent. Nos enim, quod in libri fronte diximus, prima quædam, tum morbi hujus, tum curationis ejuſdem rudimenta damus, quæ datura aliis occaſionem erunt altius de hoc morbo inquirendi, ut eorum doctis ſcriptis hæc noſtra obſcurentur.

X. FEBRES CONTINUÆ.

10. Febres continuæ.

ATque hæc de intermittentium febrium genere, cum ſcorbuto conjunctarum, earumque à veterum differentia, dicta nobis hactenus ſint. Poſtulat nunc ordinis ratio quædam etiam de continuis dicamus, quas eadem facultate hic morbus exprimit & mentitur, atque intermittentes.

Materiam ſcorbuti etiam in majoribus vaſis putreſcere:

Unde conſequitur non in ventriculo & primis venis tantùm hujus morbi materiam contineri, ſed etiam in majoribus putreſcere vaſis. Quod manifeſto indicio plumbeus ac viridis quorundam ſanguis oſtendet, vænæ ſectione emiſſus. A quo etiam plebs hodie judicium de hoc morbo ferre præſumit, eos ſcorbuto laborare affirmans, quorum ſanguinem tinctum his coloribus videt. Et ut quod res eſt fatear, obſervavi feré in omnibus craſſiori cibo indulgentibus, & qui cum hoc morbo diutius ſunt conflictati, ſanguinem è venis emiſſum, his coloribus, quantum memoriâ mecum repetere poſſum, infectum fuiſſe.

Sanguis plumbeus ac viridis vena ſectione emiſſus indicium ſcorbuti: ſive, Regula Diagnoſt. ſpec. febrium ſcorbuticarum continuarum ſexta. Regula diagnoſt. ſpec. febb. continarum.

Quibus autem ſignis à putridis febribus veterum & continuis hæ noſtræ putridæ & continuæ ſint diſtinguendæ, oſtendunt primùm febris mores, qui plerunque in his noſtris mitiores ſunt, & minore cum inquietudine ac ſiti conjuncti. Aut ſi auctiora hæc videbuntur, manifeſto indicio hunc morbum anxietas per intervalla recurrens, & ad præcordia infeſtans declarabit, & pulſus, comparatione illius qui in putridis veterum ſentitur, parvus & inæqualis. Quibus ſi urinæ accedant craſſæ & ſubrubræ, craſſo & ſubrubro, vel albo, craſſo & ſubrotundo ſedimento, diſpari & gravi ſubſidentes, quibus, pro putrefactionis notis quas oſtendunt, par potus deſiderium, ac quantitas non reſpondet, ſignum magis evidens habes, quod tutò ad inſtituendam rectè curationem te deducet.

Prognoſticum decimum ſextum.

Hæ febres, ſi purgantibus medicamentis fortioribus in initio, vel patriis cereviſiis ex aquis noſtris decoctis, vel medicaminum calidorum uſu exaſperentur & irritentur, plurimos ſubitò deliquio & ſuffocatione enecant & occidunt.

Hiſtoria curatorum à deliquio & ſuffocationis periculo ſeu anguſtia.

A qua periclitantem Mareſcalcum, & ſupra triduum cum ea anguſtia vivere ſe poſſe negantem, intra triduum DEI gratia curavimus; cum eodem, qua ad eum veniſſem die, pillulas neſcio quas hauſiſſet: Sicut hujus curationis teſtes nobis quidam eſſe medici poſſunt, qui partim adhuc Leovardiæ vivunt.

Eodem ſuffocationis periculo Stateræ tributarii filiam pené deſperatam, & ab aliis adſtantibus certæ morti deſtinatam, intra viginti quatuor horas (DEI beneficio) liberavimus, cum Luneburgo reverſi, ad eam à parentibus vocaremur. Quæ convenienti horum medicaminum uſu, in octo diebus integræ valetudini porrò reſtituta fuit.

Præter hos, alios quam plurimos ab hac ſuffocatione DEI gratiâ ſanavimus, quos hîc referre plané longum ac ſuperfluum eſſet.

Curantur autem eodem curationis modo, quo inter-

intermittentes, in quibus paulatim à mitioribus ad fortiora aſcendere debet, qui tutam harum febrium curationem experiri volet. De qua re, quia prius monuimus, nihil opus hic moleſta ejus repetitione eſt. *Canon therap. ſpec. in febribus ſcorbuticis continuis primus.*

Conducit autem his potus quotidianus refrigerans, ex cereviſiis antea nominatis. Quarum ſi nulla haberi copia poſſit, hordeum in aqua pluviali decoquo, ejuſque decocto, Rhenani tenuis & puri partem quartam aut quintam, vel tertiam aut etiam dimidiam addo, magno ægrotantium commodo, ſicuti multiplici noſtra experientia comprobatum eſt. *Secundus.*

Noſtri temporis Chirurgi, & Empirici medici, quorum magna apud Embdanos licentia eſt, propter nigras maculas, atri ſanguinis recrementum, quod ad cutem quandoque natura protrudit, & reſpirationis difficultatem, qua hi ut plurimum laborant, peſte ſic affectos laborare exiſtimantes, Theriacæ aliorumque calefacientium medicaminum uſu (conſervandi magis à peſte quam curandi eam gratiâ excogitatorum) & exhibitione, curationem harum febrium attentantes, non paucis mortem accelerant, febrem augmentando, & reſpirationis difficultatem cum ſuffocationis periculo intendendo. *Error Empiricorum in febb. continuis ſcorbuticis theriacam exhibentium pernicioſus.*

XI. FACILIS LIPOTHYMIA.

AQuâ tantam ſæpe reſpirationis anguſtiam ægrotantes incurrunt, ut ſubitò aliquando & præter ſpem intra manus eorum deficiant, veluti animi deliquio extincti. *11. Facilis lipothymia. Prognoſt. 17.*

In quibus natura fortior morbi vehementiam evincit, hi, manente morbi radice, nunquam ſatis confirmati, frequenter perpetuo languore quaſi contabeſcunt, *Prognoſt. 18. Vide infra.*

beſcunt, aliis atque aliis ſymptomatibus ſubinde infeſtati, donec vel in hydropem, vel atrophiam, aut aliud malum conjecti, miſeram hanc vitam feliciore tandem commutent.

Quo magis neceſſaria eſt diligens ſignorum hujus morbi obſervatio, quo tempeſtivé agnoſci, & cum ægrotantis ſalute curari ille poſſit, priuſquam diuturniore ſua mora in majus malum ægrotantem devolvat.

Inter quæ quia quoque plurimum momenti pulſus habet, poſtulat hic locus levem ejus, quantùm huic inſtituto ſatis eſt, enarrationem, ne ubique ejus meminiſſe neceſſe ſit.

Pulſus in ſcorbuto exactior conſideratio.

Eſt autem omnium feré hoc morbo laborantium pulſus parvus, debilis, & inæqualis, niſi quando ad magnitudinem eum febris vehementia diſponit. Quando durus quoque & major juſto, maximé ſub intenſa febre ſentitur. Quod etiam ſtatim crebrior futurus ſit, norunt ii, qui artem ſphygmicam tenent.

Qui deferveſcente febris æſtu, vel citra febrim, aut cum lenta & minima, perſeverante diutius ſcorbuto, tandem ex magno & duro, qui vigente febre occurrebat, pulſu, in parvum, crebrum, & inæqualem commutatur, à vermiculari parum aut nihil ſæpe differentem: adeo ut vivere hominem cum tali pulſu poſſe, Italus Medicus admiraretur.

Facilis lipothymiæ in ſcorbuto cauſa.

Regula Diagnoſtica generalis, 13 à facili lipothymia.

Pulſus parvi ac debilis in ſcorbuto cauſa.

Ex quo manifeſtum eſt, quantopere ab hoc ſævo malo ejuſque tetris vaporibus cor, vîtalis facultatis fons, infeſtetur. Atque hinc fieri puto, quod quidam hoc morbo laborantes, ad lipothymiam animique deliquium, poſt levem motum adeo faciles ſint & promti. Quod etiam certo & pathognomonico hujus morbi ſigno fit.

Nam qui in parvo, quantum ad ſenſus, morbo ac febre, à quo decumbentes parum aut nihil pati videantur, ſubito & præter rationem linquunt, aut ad linquendum proni ſunt & proclives, hos ſceletyrbe laborare certò perſuadere tibi debes. Quod curatio, ſi experiri libet, comprobabit.

Unde intelligi facilé cauſa parvi ac debilis pulſus poteſt, cum à venenatis hujus mali vaporibus adeo graviter infeſtari cor videamus. Quod magis à maligna hujus morbi qualitate, & venenatis ejus fumis, quam putreſcentis materiæ eſſentia aut quantitate cor pati, multis evidentibus argumentis, ſi hujus loci eſſet, demonſtrari poſſet.

Niſi forté ab orificio ventriculi, & cordis cum eo conſenſu, ſyncopen hanc fieri quis arbitretur. Quod mihi certé veriſimile non ſit. Quandoquidem de eo ſic affecti nihil conqueruntur.

Utut eſt, pulſus eorum, qui hoc ſymptomate laborant, ſimilis plané ei eſt, qui à ventriculi orificii affectione proficiſci ſolet, abſque eo quod quicquam, (niſi quando ventriculi affectio huic morbo jungitur) de eo conquerantur. Itaque ſi quando in prædictum pulſum incidamus, (ventriculi orificio nihil patiente) ſub quo æger facilé linquat, vel ad linquendum pronus ſit, dubitare non debemus, quin cum hujus morbi ſignificatione id contingat, ſicut de multiplici noſtra experientia certò id fieri confirmare audemus.

Quo cum ſi urinæ prædictæ, vel aliud ex jam dictis, aut poſtea dicendis ſignis, adfuerint, plura habes, quibus concurrentibus tutius, majoreque confidentia acquieſcas.

Et quanquam ad monſtrandum hunc morbum, præſens ſymptoma ſufficiat: pii tamem medici eſt, nihil eorum, quæ ſpeciem morbi declarant negligere, quo primùm de morbo certum quid conſtituat, quam curationem illius aggrediatur.

XII. CRURUM DOLOR.

Regula diagnoſt. gener. 14 ex dolore crurum 12 Dolor crurum.

QUamobrem ſi à toto corpore ejuſve partibus ſignum aliquod nobis offeratur, quod ab aliis morbis hunc diſtinguat, illud quoque conſiderare expedit. Sicut in hoc morbo, quo ſæpe maximum à cruribus indicium ſumi ſolet, ſcilicet ab obtuſo eorum dolore, de quo graviter quidem ab hoc morbo affecti conqueruntur, quem aliter explicare nequeunt, quam quod in eorum profundo circa os, inter eundem, vel alias, alii dolorem tenſivum ſentiant, alii obtuſum, alii mordicantem, alii pungentem & erodentem. Quem nonnulli ſimilem videri ajunt, atque ſi malleolis crura ſibi contunderentur, quem etiam gravem & prementem quidam ſentiunt.

Forté prout varié à fonte & mali fomite deſcendentes vapores, crurum muſculis & membranis, eorumve nervis, aliiſve partibus immiſcentur. Quo fit ut plerunque non continuus, ſed per intervalla infeſtans hic dolor ſit.

Dolor crurum in ſcorbuticis ut plurimùm per intervalla & noctu infeſtat.

Qui aliis ſub noctem frequenter (ut Gallico morbo) ingraveſcit, adeo ut plurimi eorum ſæpe ne horulam, aliquando ne quadrantem quidem horæ in lecto commorari ac quieſcere queant. Sicut Embdæ ſartori meo, & cuidam meo conterraneo Friſio, item ruſticæ, & nautæ conjugi, atque alteri ruſtico, aliiſque quam plurimis evenit.

XIII. DOLOR JUXTA MANUS ET DIGITORUM EXTREMA.

13. Dolor juxta manus & digitorum extrema.

ET quod de cruribus hic diximus, idem in agro Embdano permultis juxta manus & digitorum extrema adveniſſe, multoties obſervavimus: Qui

etiam

etiam ſub noctem, uti crurum dolores, ingraveſcebant. Etſi aliis ſub veſperam, aliis verò poſt mediam noctem id eveniſſe ſciamus, fallaci quoque morbi Gallici indicio, adeo ut etiam exercitatis circa utrunque morbum exquiſita utriuſque dignotio negotium fecerit, quam in his certiſſimo indicio pulſus parvus & inæqualis demonſtrat.

XIV. DOLOR NUCHÆ.

QUoſdam etiam graviſſimis nuchæ doloribus, iiſque tenſivis & prementibus affectos, ab hoc morbo fuiſſe memini.

XV. VARIARUM CORPORIS PARTIUM DOLOR.

SEd & dentium, cum dimidii, & alterius lateris maxillæ doloribus, per intervalla quoſdam adeo graviter correptos vidi, ut quò ſe verterent neſcirent. *1 Dentium dolor cum dimidii & alterius lateris maxillæ doloribus.*

Deſcribendis nominibus eorum, qui ab his doloribus variè exercitati elapſis hiſce annis fuere, vix ſufficeret præſens charta.

Longum quoque eſſet eos recenſere, quos ab hoc gravi malo, horum medicaminum ope, ad hunc morbum facientium, ad ſanitatem rurſum (DEI beneficio) revocavimus.

Cum enim in confeſſo ſit, commune malum communem cauſam habere, eamque in aere vel in aquis conſiſtere, non dubitavi ab iis, & aquis potiſſimùm, hoc malum procreari oportere, ſubſcribentibus conjecturæ & inquiſitioni meæ pulſu & urinâ. A quibus magis confirmatus, eadem curationis viâ quoque hoc malum curare ſum aggreſſus, fe- *1. Dentium dolor cum dimidii & alterius lateris maxillæ doloribus.*

 lici

lici curationis ſucceſſu, ſicut hujus rei complures hic adducere teſtes poſſem, tum Embdæ, tum etiam Hamburgi à me curatos.

Dolores ſcorbutici ut generentur.

Cum enim toto hoc tractu, aquis, decoquendis cibis & cereviſiis, crudis feré & putridis utamur, neceſſe eſt ab his quaſdam partes tenues, crudas, & indigeſtas ventriculo & inteſtinis viciniſque partibus & locis communicari: quæ, hac putrefactione, ad quam ſua ſponte procumbunt, infectæ, varias exhalationes ſurſum emittunt, acres & malignas, quæ, in quamcunque partem ſeſe inſinuaverint, intolerabiles ſua qualitate maligna vel intemperie excitant dolores, ad eundem feré modum, quo in Gallico morbo fieri id ipſum videmus.

Canon therap. ſpec. in dolore dentium.

Semper autem in curatione iis, quæ hunc morbum curant, medicamentis aliquid miſcere ſoleo, quod ad partem affectam, (ſicut ex communi curationis methodo docemur) eorum vim & facultatem deferre queat.

Dentium dolor ſcorbuticus alios continuo, alios per intervalla infeſtat. Hiſtoriæ laborantium dolore dentium & latris dimidii.

Infeſtat autem hoc dentium malum quoſdam continuò, quoſdam verò per intervalla, diem aliquando unum, duos aut plures. Quos autem continuò corripit, ſubinde plures exercet hebdomadas & menſes: Quemadmodum nuper contigit cuidam primario civi Embdano, viro gravi & litterato, Eccleſiæ Embdanæ ſeniori, qui noſtrâ etiam operâ ab his medicamentis curatus intra paucos dies fuit, poſtquam cujuſdam Chirurgi & ibi Empirici lapidicidæ operam aliquandiu fruſtra tentaſſet.

Simili dolore nuper duo laborarunt, ex dimidio etiam latere, dolore adeò intenſo & gravi, ut ne momentum quidem temporis, uno in loco commorarentur, ſed continuò propter doloris magnitudinem, de loco ad locum ſeſe transferrent.

His ſub ſecundam noctis horam plerumque dolor incipiebat, qui paucis horis ab his medicamentis noſtra quoque opera, DEI gratia domitus eſt, ægro-

ægrotantibus integræ valetudini in decem diebus plus minus reſtitutis.

Adhuc præter dictarum partium dolorem, quoſdam dolore dorſi corripi vidi, adeò gravi & moleſto, ut mori magis, quam diutius cum eo vivere optarent: A quo nuper ruſticum quendam DEI favore curavimus, ſupra ſex annos cum hoc dolore luctantem.

2. dorſi dolor.
Hiſtoriæ laborantium dolore dorſi.

Eodem hodié quædam noſtra ægrota, cum ſingulis febrium acceſſionibus corripitur, adeò gravi & moleſto, ut hujus ratione febrem, alioqui graviſſimam, contemnat & aſpernetur.

Sunt qui inflammationis circa renes ſenſum, perpetuo ardore moleſtum percipiunt, à quo nuper in paucis diebus quendam civem Embdanum curavimus, qui cum hoc dolore conflictatus hebdomadas quinque fuerat, adeò quoque moleſto, ut mori & diſſecari ſe malle diceret, quàm rurſum eum, niſi aliter viſum DEO fuiſſet, ſubire. Tanti quorundam hoc malo laborantium ſunt cruciatus, ut nullo ſermone ſatis explicari illi queant.

3 Renum dolor & ardor.

XIV. FALSA PLEURITIS.

PRæter hos, alios capitis dolores, alios brachiorum, & nonnullos intenſiſſimi laterum dolores, ad coſtas, falſa pleuritidis imagine ac ſpecie exercent. A quibus nuper cujuſdam civis Embdani, Baſtiani Wabbens, natu maximam filiam, adeò graviter moleſtari vidi, ut præ doloris vehementia exclamans, ſæpe ſupra pedis altitudinem in altum ſeſe projiceret, magno adſpicientium dolore & commiſeratione.

4. capitis dolor.
5. brachiorum dolor.
6 Pleuritis falſa.
Hiſtoria laborantis falſa pleuritide.

Huic bis ſecta vena in oppoſito latere ab Empirico ſatis temerariè fuerat, nullo ægrotantis commodo. Exiſtimabat enim pleuritide, ſeu lateris inflamma-

tione ad coſtas eam laborare. (Etſi nec huic in oppoſito latere repetita ſectio debeatur) in corpore frigido, pituitoſo, & nulla ſanguinis abundantia laborante.

Empiricorum in civitate Embdana licentia.

Sed eſt magna iſtorum hominum ea in civitate, Embdana dico, licentia, magiſtratu nihil ad ſe hanc curam pertinere arbitrante: cum tamen, ſi Platoni credimus, *ſumma Reip. felicitas in medico docto, & obſtetrice gravi ac fideli conſiſtat.* Verum hæc miſſa faciamus.

Regula diagnoſtica ſpec. 9. falſam pleuritidem ſcorbut. à vera diſcernens.

Hunc dolorem cum pleuritide nihil communicare, ſtatim primâ manus in pulſum injectione animadverti, qui miré parvus & inæqualis erat. Dolor quoque intermittens per intervalla recurrebat, eratque nulla, niſi ex intervallo, levis eam infeſtans tuſſis, quæ ex catarrho, à capite ad fauces delabente, ipſi adveniebat. Urinæ craſſæ & turbidæ, multo craſſo excremento arenæ inſtar, ſubſidebant. Cum quibus nihil vel parùm moleſta ſitis erat, & reſpiratio extra dolorem parùm vel nihil immutata. Unde cum pleuritide nihil hunc morbum communicare facilé intelligunt ii, qui veterem medicinam ſaltem à limine diguſtarunt.

Alia hiſtoria laborantis pleuritide ſcorbutica.

Eodem hoc dolore, ſubinde per diem recurrente, graviter quoque ante plures annos laboraſſe, celebris cujuſdam viri & patricii Luneburgenſis, Domini Duyſterhopii filium natu maximum, memini, à quo noctu nihil infeſtabatur. Quo tempore non ſatis cognita mihi legitima hujus accidentis curatio fuit, quò factum, ut diuturnior tum illa eſſet. Qui etſi noſtrâ qualicunque operâ, ut plurimum in quatuordecim diebus fuerit recreatus, manſerunt tamen morbi dolorumque reliquiæ ad plures menſes.

Prognoſt, 19.

Quos in prædicta filia, ſecunda & tertia medicaminis exhibitione (DEI beneficio) ſuſtulimus integra morbi curatione in ſeptem diebus plus minus abſoluta.

Eâdem

Eâdem doloris dimidii lateris ſpecie, à quo graviter quoque divexabatur, Itali uxor laboravit, præter jam dicta medicamina, accommodatis quoque huic dolori ſacculis, curata. *Alia hiſtoria.*

Ludit frequenter hic dolor falſa pleuritidis ſpecie, ut etiam hoc nomine non indoctis poſſit imponere medicis, niſi diligenter, multa attentione, & ingenii diſcurſu ſecum utriuſque ſigna excutiant examinentque.

Cognoſcitur autem diſcrimen, primùm quòd cum hoc dolore neque tuſſiant neque exſpuant, niſi quando calor lentus capitis humores diſſolvens, levem quandoque ex catharrho ad fauces tuſſim ac ſputum commovet. Quod, præter tuſſis ſpeciem, à pleuritide facilè ſputum quod ejicitur, & ſcreatus diſtinguunt.

Secundò à pleuriticis doloribus hos noſtros, de quibus ſermo eſt, & pulſus diſtinguit, qui omnibus parvus, mollis, & inæqualis eſt, ut contra in pleuritide durus, ſerratilis & altus.

Tertiò febris ſpecies, quæ in his lenta eſt, ſicut propter affectæ partis nobilitatem, ejuſque cum corde vicinitatem, in pleuritide, maxima.

Quartò recurrens ex intervallo dolor, qui non primariò, ſed per conſenſum partem affici oſtendit, ſicut de recurrente reſpirationis difficultate antea diximus, ubi affectus partem primàriò afficientes, ad ſui ſolutionem perdurare notavimus: ut vel ab hoc ſolo ſigno, (ne quid de reſpirationis difficultate, qua pleuritici laborant, & ſanguinis ſputo dicam) à pleuritide & lateris inflammatione, hi noſtri dolores pleuriticos mentientes dignoſcantur & diſtinguantur.

XVII. VENTRIS DOLOR QUASI COLICUS.

17. Ventris dolor.

AT qui ut jam dictas partes variis doloribus ſubinde hic morbus exercet, ita ventriculum & inteſtina variis cruciatibus lancinationibusque exulcerat & diſſcindit, quæ nulli curationi methodicæ cedunt, ſed quæ poſt longiores exulcerationes, corpus ægrotantis paulatim extenuant & conſumunt. Quæ adeò in quibuſdam graves ſunt, ut duos noverim, ab his diſtenſionibus cruciatibusque in peritonæi rupturam incidiſſe. Ut non abs re ſcorbuti nomen apud Belgas noſtros, & modernos medicos, impoſitum ipſi eſſe videatur, idque ab effectu conſecutum, hunc morbum fuiſſe, ut ſceletyrbes & ſtomacaces appellationem, à crurum & oris vitio, antea quoque in libelli initio oſtendimus.

Hiſtoria laborantium dolore ventris ſcorbutico.

Corripiunt autem dolores hi ſic affectos non continuò, ſed per intervalla. Eſtque pulſus plerorumque parvus & inæqualis, certam habéns hujus morbi ſignificationem.

Urina verò in quibuſdam tenuis & citrina, ex qua nullum hujus morbi ſignum capi poteſt: quibuſdam abſque febre & ſiti, rubra, craſſa & conturbata, evidens hujus mali argumentum continens & demonſtrans. Paucis craſſa, alba, & turbida. Qualis urina generoſæ cujuſdam comitiſſæ puellæ fuit, quæ poſt hauſtum cereviſiæ anglicanæ indigenæ, ut vocant, antea ab hac febre debilitata, in tantum ventriculi dolorem incidit, ut inſtar anguillæ convoluta, quò ſe verteret neſciret.

Alia hiſtoria puellæ comitiſſæ laborantis dolore ventris ſcorbutico.

Cum ex pulſu morbum deprehenderem, & diætæ ſeu cereviſiæ prohibitæ à me errorem, ſuper eo illam accuſavi. Quæ etſi aliquandiu adverſaretur, inſtanti

ſtanti tamen & urgenti mihi tandem errorem confeſſa eſt, Curata unico medicaminis, hunc morbum reſpicientis, hauſtu eſt, à quo ilico ut incaleſcere illud cœpit, & in actum à natura deduci, ab hoc dolore, uti prædixeram, convaluit. Erat enim morbi radix jam antea cum febre à nobis eradicata.

Iiſdem hiſce lancinationibus, nuper duæ puerperæ, cum intenſiore febre & multa ſiti laborarunt, & alter proxeneta, & præter hunc quidam nobili familia natus, in agro Groningano. *Aliæ hiſtoriæ laborantium dolore ventris ſcorbutico.*

Summâ, longum eſſet omnes referre, quos ab his lancinationibus, hiſce præteritis annis, Dei gratia, curavimus. Quare hiſce contenti erimus, ne ſtudioſè prolixitatem affectaſſ evideamur. Qui, quantum fieri poteſt, præcidere non neceſſaria nitimur, ne jejuna oratio noſtra faſtidium legenti pariat.

Siquidem à multis annis, quibus praxi vacavimus & à ſcholis abfuimus parùm vel nihil ſtili exercitio à nobis tributum fuit. Ideoque boni lector conſulet, ſi non eâ elegantiâ, qua oportuit, in lucem & publicum hæc demus. Nos in editione hac non tàm ſtyli elegantiam, quàm rei neceſſitatem ſpectavimus. Utrunque viris in ſcholis & elegantiorum authorum lectione exercitatis, poſt nos commendamus; a quibus, ut jam antea ſemel atque iterum diximus, hæc noſtra obſcurari cupimus.

Sed antequam ab hac ſcorbuti ſpecie, ad aliam ejuſdem morbi ſpeciem tranſeamus, unum atque alterum prius exemplum dabimus, eorum qui diuturniore crurum dolore ab hoc morbo divexati, ab his ipſis medicamentis, à nobis (Dei gratia) ſunt reſtituti.

Inter quos primum locum meritò ſibi vendicat meus Embdæ Sartor, cui nomen Simoni eſt. Qui totum triennium plus minus ab hoc morbo, graviſſimis crurum doloribus circa tibias fuerat divexatus, adeò gravibus & intenſis, ut toto hoc tempo- *Hiſtoriæ laborantium dolore crurum.*

ris ſpacio, ne horulam unam continuò in lecto quieſceret, ac nunquam melius haberet, quàm quando flexis, & corpori ſubjectis cruribus, ſartorum more, in menſa inſideret.

Tentaverat hic (ut fieri in longis doloribus ſolet) omnem omnium operam, admiſerat veſicas, & cutem exulcerantia emplaſtra, denique nihil non, quò hoc dolore liberaretur, at nullo ſucceſſu, nullaque doloris mitigatione, Hic à nobis in undecim plus minus, hebdomadis feliciter curatus, firma valetudine, DEI gratia, etiam nunc utitur, cum à curatione iſta elapſi anni ferè tres ſint,

Iiſdem & non multùm diſſimilibus doloribus ſub genu, & circa talum Friſius quidam caupo & mercator, Adrianus nomine, tres anni quadrantes divexabatur, Chirurgorum operâ eouſque perductus, ut qui antea baculi adminiculo ingrederetur, poſtea domi claudus deſideret. Hic etiam iiſdem feré medicamentis, ſed pro complexionis, & anni temporis ratione variatis, curatus in octo, ni fallor, hebdomadis *media hyeme fuit, quando difficiliores eſſe horum curationes apud nos ſolent.*

Hyeme difficiliores dolorum ſcorbuticorum curationes.

Regula diagnoſt. ſpecialis II. in dolore crurum ſcorbutico.

In his omnibus morbum hunc oſtendit pulſus parvus, debilis, & inæqualis. Cui ſubinde certiore nota urina ſubſcribit craſſa & conturbata, craſſo, gravi ac rubro ſedimento in matulæ fundum ſubſidens.

Quæ trahente moram morbo, ut plurimùm citrina, & nonnihil ad fuſcum declinare apparet, & quandoque tenuis & ſpicea, vel etiam aquea. De quibus ſi certi quid cognoſcere cupias, neceſſe eſt pluribus deinceps eas contueri, & num quas mutationes præter rationem patiantur conſiderare.

Nam ſi alias atque alias abſque cauſa urinarum permutationes animadvertas, nunc craſſas & turbidas, poſtridiè aqueas & tenues, rurſum citrinas & aureas vel ſubrubeas; hujus morbi indicio id fieri certò tibi

bi perſuadebis. Eaſque, ſi ab epotis medicamentis ſcorbutum curantibus poſtridie, vel poſt biduum ac triduum, ex tenuibus in craſſas commutari cernas, craſſo & jam dicto ſæpius ſedimento ſubſidentes, habes etiam ſic ex his notionem, quantùm mea qualicunque experientiâ hactenus perdiſcere quivi.

Accedit crura ab hoc morbo tentata, ad ingreſſum ſtationemque longiorem tarda & impotentia eſſe.

Quibus ſuræ crurum dolent, iis plerunque tenſæ illæ & duræ, abſque inflammationis nota ſentiuntur, etiam certiſſimo hujus morbi ſigno, ſicut tonſoribus ac mulierculis noſtris notum eſt.

Regula diagnoſt. gen. ex dolore ſurarum tenſarum abſque inflammatione 15.

XVIII. TUMORES DURI QUASI GALLICI.

QUi craſſa & nautica victus ratione utuntur ruſtici & nautæ, aliquando in qualibet corporis parte tubercula conſequuntur dura ac varicoſa, & nonnulli eorum tumores duros, magnos & profundos, cùm in inguine & glandulofis corporis partibus, tùm etiam qualibet corporis parte, ac mediis muſculorum ſpaciis, doloris, dum quieſcunt, aut crus ſuper ſcamno & pulvinari reponunt, expertia, quæ tamen (de varicoſis tuberculis loquor) inter eundum, vel aliter propendentibus cruribus, graviter nonnullos, & ſæpe ad animi deliquium uſque excruciant.

Tumores duri & varicoſi.

Hujuſmodi tubercula quibuſdam quaſi monticulis etiam toto corpore extuberare vidi. Quemadmodum conſulis Leovardienſis, & cujuſdam noſtratis nobilis uxoribus adveniſſe memini.

Hiſtoria tumoribus duris toto corpore laborantium.

His tumoribus etiam ad Gallicum morbum ſcorbutus noſter quandoque alludit, ut diligenti animadverſione opus ſit, ad exquiſitam utriuſque dignotionem.

Regula diagnoſtica ſpecialis 12. tumores ſcorbuticos à Gallicis diſcernens.

nem. Quæ hoc indicio ac ſigno manifeſtatur: quod in Gallicis tumoribus potentiali medicamine apertis, materia pinguis inveniatur, larido infumato colore non diſſimilis, quale nihil in tumoribus, quos ſcorbutus facit, apparet.

Accedit, ſcorbuticos tumores vitam comitari triſtem & calamitoſam, *ut contrà luxurioſam & delitiis diffluentem, præterea laxam & voluptatibus deditam ii ſolent, quos Gallicus morbus facit.*

XIX. IMPOTENTIA CRURUM AD INGRESSUM.

19. Impotentia crurum ad ingreſſum.

ADhuc præter has affectiones, cruribus ab hoc morbo, citra cxternum & extrinſecus apparens vitium, languor advenit, & ad ingreſſum debilitas ac impotentia.

XX. TALI RETRACTIO VERSUS POPLITEM.

20. Tali retractio verſus poplitem.

QUibuſdam talus retrò verſùs poplitem trahitur, ne poſteriorem pedi partem terræ affigere queant, quod etiam in nonnullis, ex cujuslibet muſculi ac nervi vitio fit, prout hunc vel illum hic morbus affecerit.

Quæ omnia num ab hoc morbo fiant, pulſus dijudicat & oſtendit. Nam ab urina in his ſæpe nullum certum indicium eſt.

XXI. PLANTÆ PEDUM PUNCTIONES.

MEmini quoque moleſtas plantæ pedum punctiones ſubitò quibuſdam adveniſſe, & ab his poſtridie omnimodam crurum reſolutionem, quemadmodum illi contigit, qui ex Marchia rates Hamburgum advehebat.

21. Plantæ pedum punctiones.

XXII. CRURUM PARALYSIS.

SEd & citra punctiones, quàm plurimos ſubitò & de improviſo, tam crurum, quàm dimidii lateris reſolutione ab hoc morbo corripi vidi, ut circa hunc morbum minus exercitati medici, veterum paralyſin ſic affectos pati, conſtanter omnes uno ore affirmarent: Quod ut in illa, ſic in hac noſtra crura reſoluta, & inutilia uſibus, quibus deſtinata ſunt reddantur ac afficiantur.

22. Crurum reſolutio.

Differunt tamen, cùm ſignorum quorundam proprietate, tùm etiam curatione. Signorum proprietate hoc modo: Primùm quod etſi perindè hîc, ut in veterum paralyſi, pedum tranſlatio, figendique robur & firmitas pereat, in pleriſque tamen aliquis decumbentibus motus maneat, quo reſoluta membra movere, & ad muſculorum capita leviter ea attrahere conſpiciantur, contra naturam & morem veteris paralyſeos, quæ ex nervorum obſtructione fit.

Regula diagnoſtica ſpecialis 13. in crurum paralyſi ſcorbutica.

Hanc motus differentiam obſervavi in Conſulis Hamburgenſis genero, nauta, duobus adoleſcentibus, cauſarum procuratore, tabellario, puella, ſene, omnibuſque aliis, quos feré hac affectione teneri vidi.

Hiſtoria laborantium crurum reſolutione ſcorbutica.

Altera differentia, quæ à veterum paralyſi differt, quibuſdam tantùm adeſt, non omnibus, neque ſemper, ſed per intervalla, & uno tempore magis quàm altero. Ea eſt, quòd horum quidam, qui hac affectione laborant, aliquando cruribus ſuis innitantur, & levi alterius adminiculo ſubindè in plano, non incommodè ingrediantur, qui pridiè pedem in terram figere, aut ſoli ſtare non poterant.

Cujus variæ vices ſunt, ita ut rurſum poſtridiè id ipſis negari, iterumque paulò pòſt concedi videre liceat: Alia planè & diverſa ratione, atque in veterum paralyſi obſervatum hactenus fuit.

Cur Veterum paralyſis permanens ſit uſque ad ſolutionem ſcorbuticam, aut varias habens vices.

In qua permanens ad ſui ſolutionem hæc reſolutio eſt, quippe quæ à propria, & primaria nervorum affectione procedit, donec naturæ robore, aut artis præſidio & beneficio illa vincatur, & expugnetur: cum hanc noſtram aliundè nervis advenire, & per ſympathiam ac conſenſum fieri, motuum viciſſitudines demonſtrent.

Quin & à veterum paralyſi in quibuſdam corporibus hoc indicio differt, quòd illa ſæpe ſubitò, & poſt fortiorem animi ac corporis motum, plethoricis & otio ac delitiis indulgentibus fiat, uti contra hæc noſtra, poſt longas triſticiæ cauſas, paulatim, vel ſubitò quoque prius ſubinde partem affectam tentans, quam certò ſedem figat, & certam aliquam corporis partem invadat, eadem levitate, qua apprehendit, ſubinde reſiliens, & partem afficiendam relinquens, quemadmodum Hamburgenſium Syndico, & alteri in Holſatia ruſtico, aliiſque nonnullis advenit.

Sed & momentaneo ſtupore, ac levi membrorum poſt ſomnum, vel ſtatim à ſomno reſolutione, diu ante quoſdam tentatos memini, quam in morbum & hanc paralyſim res erumperet. Nam in eo quoque veterum paralyſim imitatur, quod aliquando ſtuporem adventantis morbi nuncium, ac veluti præconem præmittat: ſed hoc ſigno à veterum ſtupore differentem,

tem,

tem, quod momentaneus ſit & facilé remittens, quemadmodum etiam ſubitò rurſum & de improviſo apprehendens, ut plurimum verò cum levi & momentanea affectæ partis reſolutione conjunctus.

Unde manifeſtum eſt, non propriam nervorum, aut primariam eorum affectionem hanc eſſe, ſed magis aliunde malum hoc nervis advenire, magiſque per conſenſum, quam primario hoc ipſos pati, à maligna ſcilicet & frigida vaporum, qui ab hac putrefactione reſolvuntur, qualitate & natura. *Cur ſtupor crurum reſolutionem ſcorbuticam antecedens momentaneus ſit & levis.*

Quemadmodum faciles harum affectionum mutationes oſtendunt, quæ ab humorum affluxu non iiſdem mutationibus, neque æqué facilé, ſubjectæ eſſe poſſent, ut propterea non paralyſim hanc affectionem, ſed potius paralyticam paſſionem eam dicere oporteat, ad eum modum, quo Fallopius celeberrimus noſtri temporis medicus, circa finem ſui de capitis vulneribus libri doctiſſimi convulſiones per ſympathiam cerebrum ſubinde afficientes non convulſionum ſimpliciter, ſed motum convulſivum appellandas eſſe exiſtimat, utpote quæ ab his vaporibus excitari non aliter videntur, atque à torpedinis piſcis halitu venenato, ſtupor. *Paralyſis ſcorbutica non tam paralyſis, quam paralytica paſſio dicenda.*

Id quod etiam curatio demonſtrat, inprimis in morbo recenti, & ea reſolutione, quæ particularis eſt, & abſque febre, in quo ab adhibitis & competentibus huic morbo medicamentis, brevi ſic affecti ſanantur, ſæpe intra dies quatuor aut quinque Quemadmodum civi accidit Dreſdenſi, & alteri cuidam adoleſcenti, à Gallici morbi curatione. *Prognoſt. 20.*

Ut plurimùm verò intra dies quatuordecim aut circiter, ſicut pluribus noſtris experimentis probatum Hamburgi fuit, cum alioqui proprii nervorum morbi (conſentiente omnium medicorum authoritate) longi feré ſint & diuturni, nec niſi topicis, poſt univerſalem morbi curationem evincantur & expugnentur. *Hiſtoria brevis curatorum à paralyſi ſcorbutica.*

Eſt

Prognoſt. 21. Eſt tamen, quemadmodum noſtra qualicunque obſervatione compertum eſt, longior horum curatio & operoſior ac difficilior Embdæ. Quod etiam valere in aliis locis puto, propius ad ſeptentrionalis maris littus ſitis.

Prognoſt. 22. His auctarii loco ad faciliorem hujus à veterum paralyſi diſtinctionem accedit, ſæpe arthriticis doloribus, de quibus poſtea dicemus, hanc reſolutionem ſupervenire, vel aliis hujus morbi ſignis & ſymptomatibus hunc morbum conjungi.

Aliis etiam pedetentim, & cum longiore mora imbecillitas hæc nervorumque impotentia acceſſit: Diverſa ratione, atque fieri in veterum pataiyſi, ex ſubito humorum ad nervos affluxu ſolet.

Nam quæ ab inflammatione & ab alto lapſu, veluti à procatarctica cauſa paulatim fit veterum paralyſis, Galeno, quarto de locis affectis libro, deſcripta, ut propriis notis, ita quoque ægri confeſſione cognoſcitur. De qua re vide Galenùm loco & libro jam ante citato. Ubi etiam ceuſam lector diſcet, unde fiat, cur manente motu ſrnſus pereat, & contra. Quæ hic ſtudioſé omittimus, ne prolixitatem affectaſſe videamur, & in illud Galeni impingere, ſtudium & laborem eorum reprehendentis, qui in unum omnia locum, quo multiplicis ſcientiæ laudem aucupentur, congerunt.

Inſtitutum autoris in hoc libro. Eſtque etiam conſideratio hujus rei præter noſtri libelli inſtitutum, qui non ſymptomatum cauſas, (etſi aliquando quadam rei conſequentia eas attingere neceſſe ſit) ſed ſcorbuti morbi dignotiones, ejuſdemque curationes, ſeu potius curationum indicationes, & huc facientes obſervationes noſtras in hujus libelli fronte promittimus.

XXIII. PARALYSIS LATERIS UNIUS.

QUare his omiſſis, ad ea quæ reſtant pergemus, dimidii ſcilicet lateris paralyſim, huic jam dictæ reſolutioni affinem. Quam etiam ab hoc morbo excitari, frequenter *anno octuageſimo ſecundo* vidimus, & poſtea quoque non ſemel. Etſi pluribus familiare eo anno hoc malum fuerit, tam macilentis, quam pinguibus & obeſis, iiſque quam maximé, qui præter duriorem victum, diuturniori triſtitiæ indulgerent. 23. *Dimidii lateris paralyſis.* *Hiſtoria laborantium paralyſi dimidii lateris.*

Erat autem conjunctum aliis hoc vitium cum linguæ quoque reſolutione, pleriſque verò abſque hac.

Omnibus verò cum melancholici humoris putrefactione, & lenta febre id accidiſſe, oſtendit, præter pulſum magnum, durum, & inæqualem, urina craſſa, rubra, & ſubfuſca, cujuſmodi occurrere nobis illa in quartanis ſolet febribus: atque præter hanc, quæ cum hac urina jungebatur ſitis, ac linguæ labiorumque ſiccitas, coindicantibus quoque idipſum animi affectibus, omnibus, quantùm memini, ad triſtitiam ſemper diu ante morbum diſpoſitis.

Ita enim ſeni accidit conſulis Hamburgenſis affini, diutius extra patriam moleſtam litem perſequenti. Ita mercatori ſeni, in aliquot talerorum millibus à debitoribus ſuis decepto. Ita duobus in agro, propter continuas pluvias, ſegetem colligere prohibitis: Et juriſperito, quem incertæ nugaceſque aſtrologorum prædictiones vexabant, neſcio quem vitæ terminum eo ipſo anuo minantes, ſicut confeſſus mihi ipſemet fuit, etſi aliam triſticiæ cauſam alii conjectarent.

Regula diagnoſtica ſpecialis 14. paralyſis lateris dimidii ſcorbutica.

Diſtinguunt autem à veterum ἡμιπληγίᾳ manifeſtis indiciis hanc noſtram, cùm morbi natura & mores, & in aliquibus ægrotantis corporis temperamentum, tum pulſus & urina, præterea victus craſſus & nauticus, atque ad triſticiam proni proclivesque animi affectus.

Natura vero & morbi mos hoc modo: Primùm quod præter veterum paralyſeos rationem, in hac noſtra quandoque ante ejus completionem, aliud atque aliud membrum prius tremor & levis reſolutio prehendat, eadem facilitate, qua apprehendit, ſubinde remittens.

Contra, quæ veteribus cognita paralyſis ex nervorum obſtructione eſt, propria eorundem affectio eſt, & propterea quam ſemel occupavit partem, ad ſui ſolutionem infeſtans.

Atque ſi quis ſtupor (quo etiam ad veterum paralyſim illudit) hanc noſtram ἡμιπληγίαν præcedat, obſervabis ſemper cum levi reſolutione eum, quoties apprehendit, conjungi, eademque qua comprehendit facilitate, cum ſtupore rurſum reſilire. Quam etiam eadem certitudine præſagire & atteſtari tumores quavis corporis parte erumpentes ſolent, ſi eadem facilitate & promptitudine, qua oriuntur, evaneſcant, & cum ortus ſui principio, partem affectam levi & momentanea paralyſi reſolvant.

Ita enim ante hanc dimidii lateris reſolutionem, ruſtico Holſato ſub Caſparo à Bockwolt evenit. Ita legum & juris Doctori Hamburgenſi Syndico.

Quin & poſt apprehenſionem, à veterum paralyſi hoc ſigno diſcerni poteſt, quod ſub mediocri & ſpontanea quarundam partium convaleſcentia, aliæ reſolutæ maneant, & indies magis magiſque reſolvantur, vel quibuſdam ſuis partibus ad convulſionem diſponantur.

Prognoſt. 24.

Nam & hoc huic reſolutioni peculiare eſſe ſolet ut poſt aliarum partium curationem, quidam ner-

vi

vi, in quos vaporoſa materia ab hoc morbo reſo-
luta decumbit, contrahantur; ſua contractione par-
tem in quam inſeruntur convellentes.

Atque hoc modo morum diverſitate, à veterum paralyſi hæc noſtra diſtinguitur.

Cæterùm quæ à corporis conſtitutione & temperie differentia ſumitur, majore ingenii exercitatione ac ſagacitate eget, qua cognoſcamus, rectè præſenti corporis conſtitutioni ἡμιπληγία veterum conveniat, nec ne.

Nam ſi in his regionibus à nulla evidente cauſâ, quam veteres tradiderunt, præter corporis diſpoſitionem, dimidii lateris reſolutione quis corripiatur, qui in laboribus & curis, cum duriore parcioreque victu vitam traduxerit, veriſimilius eſt à ſcorbuto, quam nervorum obſtructione id eum pati.

Quod, ut *veterum paralyſis, in otio & crapula liberaliore viventibus, obeſis & plethoricis*, vel ſponte, vel poſt graviorem animi corporiſque motum frequenter accidere ſolet. Ita contra hæc noſtra quæ ſcorbutum comitatur familiarior iis eſſe conſuevit, qui triſtioribus cogitationibus diutius indulgent, ac longiori mœſtitia & ſolicitudine premuntur.

Quibus ſi craſſioris victus conſuetudo, aquarumque ſublimium uſus accedit, majore certioreque indicio morbi cauſam manifeſtabunt, quo minus longiore dubitatione ſit opus.

Quam pulchré quoque manus dirimet pulſui injecta, quæ celere dignotione diſcrimen quod inter utrumque eſt dijudicabit. Quod, ſicut in veterum paralyſi, parvus ille, languidus, ac mollis ſit, ſic in hac noſtra propter febris admiſtionem, quæ in initio cum hoc morbo concurrit, maxima ex parte durus & inæqualis appareat. Cui urinæ majore certitudine ſubſcribunt craſſæ, & ſubfuſcæ, ſimiles

iis per omnia urinis, quæ in quartana febre redduntur.

Quas in veterum paralyſi conſtat albas, tenues, & ſpiceas, vel albas & craſſas eſſe, niſi alterius morbi admiſtione colorentur, qui propriis ſuis notis & ſignis diſcerni debet.

Quamobrem in morborum dignotione exercitatum eſſe eum oportet, qui hæc noſtra recté cognoſcere cupit, atque omnium morborum ſigna memoriâ prius complecti & tenere, quò promptius ſymptomata quiſque dignoſcat, quibus à veterum morbis ſcorbutus differt.

De quibus quia prolixé & docté ſuis de morborum curationibus libris medici ante nos ſcripſerunt, inde eorum ſigna diagnoſtica peti poſſunt ac debent: Quæ cum his, quæ circa hunc morbum adveniunt collata & diligenter examinata, facilem poſtea diſtinctionem præſtabunt. Nobis ſufficit propria ſcorbuti ſigna, quibus ab aliis diſtinguitur, oſtendiſſe.

Inter quæ cùm non poſtremum locum hic urina teneat, præter morbum, etiam humorem peccantem quandoque coindicans, paucis, inter cætera ſigna, de ea quoque hoc loco dicere voluimus: Simul ut oſtenderemus, & ab hoc loco admoneremur, magis à venenatis vaporibus, & melancholici humoris corruptione, ſpecifica hac, & ſcorbuto competente putrefactione infecti, quam ab humorum in nervos impulſione, malum hoc exoriri.

Cauſa paralyſeos ſcorbuticæ.

Quod, juxta Rondeletum ſummæ authoritatis medicum, melancholicus humor de ſua natura ex ratione, magis nervos contrahere diſpoſitus ſit, quam reſolvere. Atque hinc fieri credibile eſt rationique conſentaneum, quod in morbi progreſſu ac diuturniore ejus mora, aliquid de melancholici humoris ſubſtantia ſecum vapores hi deportantes, unum vel plures ſemper ad convulſionem nervos diſponant,

Cur ſcorbutica paralyſis in convulſionem abeat.

prout

prout in hunc vel illum nervum ille inſinuatus de-
atuſque fuerit.

Ita enim in fine morbi evenit Syndico Hamburgenſi
uris Doctori, & alteri ejuſdem civitatis civi, item
patritio Kedenſi, juveni Embdano, cauponi, & o-
mnibus feré aliis, quos ſponte, vel à non ſufficien-
te curatione aliquo modo reſtitutos ab hoc morbo
fuiſſe novi.

Hiſtoriæ eorum quibus paralyſis ſcorbutica in convulſionem deſiit.

Hoc malum in initio recté tractatum curatio-
nem minus difficilem habet, utpote quæ in febris
& ſcorbuti curatione conſiſtit: ita tamen ut ſcorbu-
i, & attenuantia ac incidentia medicamenta, prop-
ter cauſam morbi craſſam & frigidam, numero,
gradu, ac dignitate ea, quæ calorem contempe-
ant, ſuperent & excellant. Eoque curationis mo-
do factum vidi, ut ſupra caput brachium & ma-
us intra octiduum tollerent & elevarent, qui ne
igiti quidem articulum prius dimoverent.

Canon therapeuticus ſpecialis in paralyſi ſcorbutica.

Atque hac curationis ratione, ante paucos annos
ivem Hamburgenſem virum annos natum ſuptua-
inta tres, intra hebdomadas quinque, à dimidii
ac lateris paralyſi (DEI beneficio) curavi. Et in-
ra tres vel quatuor hebdomadas, alterum tabella-
ium, Hamburgi ad Divi Petri templum habitan-
em, qui jam antea plures menſes ab hoc morbo
ecubuerat.

Hiſtoriæ eorum qui à dimidii lateris paralyſi ſunt curati.

Ubi ſemel radices agere hic morbus cœperit, &
iutius ac per plures annos commorari, difficulter
oſtea eradicatur. Itaque pluribus tum & majori-
us remediis opus erit, nec non balneis & ſudori-
eris, omnibuſque attenuantibus, & incidentibus,
calefacientibus tam foris, quam intus adhibitis,
pplicatiſque.

Prognoſt. 25.

Canon therap. generalis 139.

Si contractio advenerit, illa quoque calefacienti-
us unguentis, & ad hunc uſum commendatis à
eteribus & modernis medicamentis, tolli debet,
ujuſmodi unum deſcriptum apud Valeriolam ſuo
de

Canon therapeuticus ſpec. in contractione primus.

Unguentum fidum Valeriolæ.

Unguentum fidum Valeriole. de obſervationibus libro erudito & docto habemus, quod unguentum fidum author ipſe appellat.

Electuarium Empirici cujuſdam ad contractionem. Sed & hujus ac paralyſeos initiis, alioquin non admodum gravibus, hoc ſequens prodeſſe vidi, quod cujuſdam Groningani medici Empirici eſt, pluribus experimentis divitis.

Conſtat autem ex aquæ libris octo & manipulis quatuor Betonicæ, quibus ad tertiæ partis conſumptionem decoctis, adjiciuntur granorum juniperi contuſorum libræ duæ, cum quibus ad pultis conſiſtentiam decoquuntur, à decoctione & expreſſione forti, iterum cum Sacchari libris duabus ad ſyrupi conſiſtentiam coquuntur, quando ab igne remotis ſequente pulveres admiſcentur, gingiberis ſcilicet unciæ duæ macis, calami aromatici, cubebarum, ſingulorum uncia dimidia, foliorum ſenæ uncia dimidia. Indeque formatur electuarium molle, cujus ante & poſt cibum, cochleare unum quotidie ſemel aut bis ſumitur, non infelici ſucceſſu, ſicut in uno atque altero comperi.

Decoctum abſynthii in contractione utile. Ego plurimum auxilii poſitum in abſinthii decocto eſſe ſic affectis, noſtris experimentis hiſce præteritis annis non ſemel, ſed multoties comprobavi. Nam hujus decocto ſolo & unico curatus nauta & alii fuere; quibus citra vehementem febrem hæc paſſio accvenit. Ab eo quoque melius ruſticus ſenſit, & qui in agro habitabat textor.

Canon therapeut. ſpec. in contractione ſecundus. Quod ſi gravior morbus plura ac majora remedia poſtulat, *propter concurrentes plerumque cum hoc morbo viſcerum obſtructiones*, quæ in quibuſdam, c morbi cauſam craſſam & frigidam, graves & pertinaces ſunt, ac difficilis expugnationis, non ſufficiunt quæ jam dixi medicamenta, ſed his admiſcere alia oportet, quæ quadam erga hunc morbum proprietate, viſcera reſerare, craſſa incidere & attenuare queant.

Cujuſmodi ſunt huic caſui ſervientia, Enulæ camp.

næ radices, carduus benedictus, fumaria, cochlearia, trifolium aquaticum, naſturtia utraque, hyemale & aquaticum, ſi haberi illud ex limpidis & puris aquis poſſit.

Medicamenta antiſcorbutica deobſtruentia, & attenuantia.

Nam quod apud nos ex lutoſis & cœnoſis, ac ſtagnantibus aquis colligitur, ut mali ſaporis, ita inutile eſt, & minus efficax. Item hyſſopus, betonica, cuſcuta, ceterach, & id genus alia craſſos & melancholicos humores attenuantia, & quadam proprietate hunc morbum curantia. Quæ etiam tum valere debent, ſi febris ac ſitis ſigna, cum urinis rubris, adfuerint, idque ratione cauſæ materialis, cui hic morbus inſedit. Id quod noſtro pudore, & ægrotantis incommodo didicimus.

Atque ab hac cauſa fit, quod etiam largiorem ſanguinis miſſionem hic morbus reſpuit. Sicut etiam ante nos recté annotavit doctiſſimus & celeberrimus noſtri temporis medicus D. Joannes Veierus.

Sanguinis miſſionem largiorem cur reſpuat ſcorbutus.

Purgationes quoque prius inſtituendas non eſſe, quam humores concocti ac digeſti fuerint, & ſpecifica hujus putrefactio ſuperata atque evicta ſit, ab Hippocrate non uno in loco docemur. Perficitur autem curatio internis medicamentis, magis quam externis, etſi nec illa ſuo loco adhibita obeſſe ſolent.

Purgationes in ſcorbuto quando habeant locum.

Curatio ſcorbuti internis potius, quam externis perficitur.

XXIV. TOTIUS NERVOSI GENERIS DEBILITAS.

Canther. Gen. 14.

CÆterùm quod nunc de dimidii lateris reſolutione diximus, illud etiam paulatim & in pluribus annis omnibus nervis corporis adveniſſe, in Conſule Stadenſi, viro optimo & erudito, nec non Senatoris Hamburgenſis conjuge, & paucis aliis animadvertimus.

2. Totius nervoſi generis debilitas.

In iis duo qui curationem in initio negligerent, vel medici ignorantiâ rectam non adhiberent: Hi facti

Hiſtoria nervorum omnium debilitate laborantium.

ϐti tandem ad omnem rem adeo inepti ac impotentes ſunt, ut cibum ipſis alii in os inſerere cogerentur.

In his ſemper pulſum parvum, debilem, & inæqualem deprehendi, per omnia vermiculanti ſimilem.

Regula diagnoſtica ſpecialis 15. in nervorum omnium debilitate.

Qui, nullâ moleſtiâ & obvio indicio, exercitatis in hujus pulſus dignotione, morbum hunc prodit: iis dico, qui exercitatum in dignoſcendis pulſibus ingenium habent, eaque in veterum placitis ac ſcriptis omiſſa norunt. Ideoque peculiarem & veteribus incognitam cauſam hæc habere ſciunt, aut ex ſimilibus ſimilia adſtruere didicerunt.

Lib. 25. c. 4.

Si enim Plinio credimus, ex paucorum dierum depravatarum aquarum uſu, crurum reſolutionem Cæſaris militibus advenisse, ſcribenti: quid miramur, continuo earundem apud nos uſu, & ex tot concurrentium cauſarum congerie, idem nos pati, vel pro diverſa corporum conſtitutione, aliis atque aliis ſymptomatibus & morbis nos ſubjici & affligi?

Hiſtoriæ eorum qui poſt dolores arthriticos aut alios in paralyſin aut atrophiam inciderunt.

Duos novi poſt currentes arthritidis dolores (medicis morbi cauſam ignorantibus, & frequentibus purgationibus in initio eum aggravantibus) tandem in continuam crurum brachiorumque reſolutionem incidiſſe. Ex qua alter poſt ſex menſes obiit, alter adhuc domi claudus deſidet, nullam morbi ſui curationem, quam infelicem priorum medicorum operâ expertus eſt, admittens.

Præter illos alium novi, poſt diuturnas ventris lancinationes, & frequentes vomitus, quos initio morbi ſui experiebatur, ex intervallo recurrentes, & ab hoc morbo quoque (uti pulſus & urina evidenter monſtrabant) excitatos, tandem in leviſſimam etiam brachiorum reſolutionem ac totius corporis atrophiam incidiſſe, medicis, quibus commendata curatio fuit, morbum ignorantibus, & communi curationis modo nullo effectu procedentibus.

XXV.

XXV. COLICA IN PARALYSIN DESINENS.

Legimus apud Paulum Æginetam libro tertio, capite de colica affectione, ſuo tempore quandam coli paſſionem invaluiſſe, quæ poſt diuturniores lancinationes, colique & ventris dolores graviſſimos, pleriſque ad Comitialem morbum, aliis ad artuum reſolutionem tranſierit: Idque malum primum ab Italiæ regionibus initium ſumpſiſſe, indeque latius diſperſum fuiſſe.

Æginetæ de paſſione colica in epilepſim aut paralyſim deſinente locus.

Idipſum nunc etiam in multis Rheni partibus viget. Eſtque mihi ſemel quoque in Anglia in Magiſtro poſtarum viſum, cujus qualia fuerint præcedentia ſymptomata, qualiſque urina & pulſus, non ſatis ad memoriam nunc revocare poſſum. Neque erat tunc ſatis mihi hujus morbi natura perſpecta. Sunt enim ab eo tempore anni elapſi octodecim vel novendecim.

Hiſtoria laborantis colica deſinente in paralyſin.

Hoc ſcio, nulla methodica curatione à colicis doloribus liberari eum potuiſſe, cum alioquin medicis uteretur doctiſſimis, & in veteri medicina exercitatiſſimis, Doctore Hectore Nonio. D. Lupo. D. Adriano Junio, viris literis medicinæ peritiſſimis, Quos, propter veterem noſtram conſuetudinem & noticiam, honoris cauſâ nominare hic volui. A quibus nihil ſublevari (ut dixi) totius ſemeſtris ſpacio potuit.

Neque prius hi dolores ceſſarunt, quam in brachiorum reſolutionem, velut in judicatione cauſâ tranſlata, deſiiſſent.

Quare quia ſimile quid Hamburgenſi apothecario, poſt diuturnas ventris ab hoc morbo lancinationes, advenit, aliis poſt me meditando relinquo, nunquid

cum hoc morbo malum illud colludat, & eodem, quo jam dictæ paſſiones modo, curandum ſit.

Hiſtoria fœminæ per intervalla paralyſi unius cruris correptæ.

Sed antequam ab hoc ſcorbuti ſymptomate ad aliud digrediar, unius adhuc fœminæ Holſatæ hiſtoriam proponam, quæ ex intervallo momentanea unius cruris paralyſi correpta fuit.

Cujus meminiſſe propterea hic volui, ut oſtendam quam varié medicinæ artifices hic morbus ludat. Simul ut ex hoc loco cognoſceremus, magis à vaporibus (quos putridi humores intus latentes, & ſpecifica hac & ſcorbuto propriâ putrefactionis qualitate affecti emittunt) hanc paralyſim excitari, quam ab humorum putreſcentium contactu, eorumque ad locum affectum deſcenſu. De muliere autem illa ſic ſe res habet.

Diutius hoc morbo laboraverat, à quo, ſicut ex ipſa intellexi, ante triennium graviter decubuerat. Cujus forté hæ reliquiæ erant, priore curatione forté ſuppreſſæ, & intermedio tempore tacitis incrementis rurſum adauctæ. Hæ non niſi ex intervallo eam afficiebant, cum acceſſione alterum crus reſolvebatur, ut in terram procideret, neque ſponte rurſum in pedes ſe erigere poſſet. Qua remittente iterum baculi adminiculo, quo volebat, ibat, idque ſubinde in uno die vigeſies & amplius patiebatur. Curata noſtrâ operâ, DEI gratia, ab hoc malo brevi fuit, eo curationis modo, quem ſæpius nunc monſtravi. Atque hæc de paralyſi dicta nobis hactenus ſint.

XXVI.

XXVI. CONVULSIO PAULATIM FIENS.

26. Convulſio.

COnſequens nunc eſt, ut quemadmodum nervi ab hoc morbo convellantur, corporiſque membra in ſe trahantur, demonſtremus; quod huic morbo de ſua natura magis conſentaneum id eſſe, ſupra ex Rondeletii ſententia oſtendimus. *Convulſio ſcorbuto magis conſentanea.*

Quemadmodum etiam manifeſtum aliquando ex nautis eſt, ex longa & moleſta peregrinatione domum ad nos redeuntibus: quorum pleroſque adeò contractos ab hoc morbo videre licet, ut in gyrum circumvoluti, nullum feré membrum habeant, quod extendant, aut extendere queant. *Exemplum convulſionis in nautis.*

In his modicis incrementis paulatim incipiens morbus continuus eſt, donec vel ſponte, vel medicaminum ope reſolvatur cureturque. Suntque fere ii ſine febre. *Convulſio paulatim fiens continua & feré ſine febri.*

Nam quos cum febre convulſio hæc apprehendit, ii quibuſdam acceſſionibus interpolatis & recurrentibus id patiuntur, à vaporum, qui à latentibus intus humoribus putridis reſolvuntur, ad cerebrum & caput elevatione. Ex quo manifeſtum eſt, non propriâ capitis affectione malum hoc excitari, ſed aliunde ad cerebrum vapores elevari. *Cum febre, interpolata.*

Qui validiore corporis niſu & concuſſione diſcuſſi, tandem inducias ægrotanti concedunt, donec alii in perditorum locum reſtituti, & ad caput emiſſi, eandem, quam prius, affectionem inducant.

Atque hac convulſionis ſpecie correptum cum febre tertiana Anglum fuiſſe, & cum continua Notarii domeſticum, & præter hos nobilem ditionis Bremenſis, etiam poſtea inter obſervationes dicemus, ubi horum hiſtoriam enarrabimus. Idem etiam ab hoc morbo Concionatoris filio & quibuſdam aliis evenit. *Hiſtoriæ convulſione ſcorbutica laborantium.*

Eſt-

Embdæ convulſio pueris & infantibus familiaris.

Eſt pueris & infantibus Embdæ hoc malum familiariſſimum, iis inprimis, qui à parentibus hoc morbo infectis, naſcuntur, vel obſtetriticis lac hoc morbo infectum ſugunt.

Hiſtoria infantis convulſi & permutatione nutricis ſanati.

Ita eveniſſe cujuſdam mei conterranei viri nobilis filiolo memini, cum matris lacte hoc malum ſugenti, quam hoc morbo infeſtari pulſus parvus evidenter monſtrabat. Huic infanti cum nulla medicamina ſa is prodeſſent, juſſi nutricem quæri ſanam & nullo morbo contaminatam. Quo facto, intra triduum hi motus convulſivi ceſſarunt, & meæ prædictioni fidem fecerunt. Fuit autem Patris filioli nomen Philippus Meckema.

XXVII. EPILEPSIS.

27. Epileptica convulſio.

SEd utrum ab hoc morbo convulſio procedat, ex tribus potiſſimùm cognoſcitur, morbi ſcilicet proprietate, præterea à pulſu, & urina.

A morbi proprietate hoc modo: Primùm quod ſemper cum febre hi motus convulſivi incidant.

Regula diagnoſt. ſpecialis 16 epilepſiæ ſcorbuticæ.

Deinde quod eadem facilitate qua apprehendunt, remittant, iterumque præter ſpem recurrant. Tertiò quod abſque cauſa veteribus determinata corripiant.

Quibus accedit, ante hos motus alios totius corporis concuſſionem comprehendere, alios totius tremorem, in aliis levem præire paralyſim, aliis brachia & manus prius ſubinde momentaneo rigore

Prognoſt. 23.

obrigeſcere. Quæ convulſio etiam hac nota à veterum convulſione diſtinguitur, quod aliquando ſubitò & præter rationem in alium morbum, cataphoram ſcilicet & paralyſim vel abſceſſum tranſeat, ſponte ſubinde evaneſcentem, & rurſum præter expectationem redeuntem, uti Angli filiæ Embdæ accidit.

Hiſtoria epilepſiâ ſcorbutica laborantium.

Prout ad hunc vel illam affectionem natura ægrotantis magis prona eſt.

Sed

Sed majore certitudine à veterum convulſione hanc urinæ diſcernunt huic morbo familiares, craſſæ, ſcilicet, & conturbatæ ac rubræ, craſſo, & gravi ſedimento ſubſidentes.

Talis fuit urina Angli de quo antea diximus, cum tertianæ febris acceſſione, multoties hac convulſione correpti. Talis domeſtici notarii graviſſimis convulſionibus ſubinde in gyrum circumvoluti, magna omnium conſternatione, & certo ejus ex hac vita migrationis metu. Talis nautæ filioli & aliorum omnium quos hac affectione laboraſſe vidi.

Quæ etſi quandoque tenuis, ut in Concionatoris filio, occurrat, eam tamen craſſam præceſſiſſe intelliges, ſi diligentius ſuper iis, quæ in initio morbi apparuerunt, inquiras: Hic puer, utcunque urinas tunc temporis tenues redderet & citrinas, attamen ne tum quidem abſque ſiti & febre fuit: ut propterea non contemnendum ſignum ſit, quod ab his ſumitur.

Cauſa cur epilepſis ſcorbutica alias in alios affectus tranſeat.

Quocirca ſi quæ nobis cum his urinis epilepſia occurrat, faciles in initio mutationes acceſſionumque intermiſſiones ſubiens & admittens, non alienum à ratione erit, à vaporibus ab hac putrefactione elevatis, corruptis & malignis, eam proficiſci cogitare ac conſtituere: Quatenus eidem rationi conſentaneum eſt, pro varia vaporum halantium deductione, & in cerebrum irreptione alia atque alia ſymptomata procreari.

Quæ etſi ſæpe ab una eademque cauſa fiant & excitentur, variari tamen illa pro diverſa ſubjecti diſpoſitione, & varia partium humani corporis temperatura, quotidiana experientia confirmat. Ita ſi multâ humidâ evaporatione irrigatum humectatumque ab his vaporibus cerebrum fuerit, ſic effectus morbum patietur, quem Carum Græci, Arabes Subeth appellant, profundo altoque ſomno ut plurimum ægrotantem opprimentem.

Quem-

Quemadmodum hiſce præteritis annis quam pluribus adveniſſe, quibuſdam exemplis, ſi neceſſe eſſet, hic demonſtrare poſſemus. Eadem hæc ſi triſti ſenſu nervos afficiat & ſubintret, ſi humidâ fuerit & frigidâ qualitate prædita, eos laxabit; ſi ſiccâ, convellet.

XXVIII. APOPLEXIA.

28. Apoplexia.

AD eundem modum ſi cerebri ventriculos, & arterias plexum retiformem conſtituentes ingreſſa ea fuerit; quod apoplexiam effectura ſit, nemini dubium eſſe poteſt.

Apoplexia ſcorbutica nunquam viſa autori.

Quæ etſi mihi viſa nunquam ab hoc morbo fuit, tamen ex ſymptomatibus & ſignis, quæ diligenti percunctatione ab amicis cognovi, & præcedentis morbi, quo laboraverat, natura & moribus, denique ægrotantis vita & victu melancholico, unam viduam ab hoc morbo, hujuſque putridæ materiæ exhalationibus ſic affectam fuiſſe, non vanis conjecturis & argumentis mihi perſuadeo.

Hiſtoria viduæ apoplexia ſcorbutica correptæ.

Cujus hiſtoriam, ſicut de hac ab amicis & propinquis edoctus ſum, hic propterea ſubjungam, ut aliorum judicio quoque hæc res exponatur & ſubjiciatur.

Incepit primùm, quemadmodum ab amicis accepi, cum urinis craſſis & rubris, craſſo & furfuraceo ſedimento ſubſidentibus, lenta febre hæc ægrotare, abſque multa ſiti, aut ullo magnopere bibendi deſiderio, Cujus curationem diutius negligens, poſt plurium hebdomadarum decubitum, ex uno ſymptomate (ut fieri ſolet) in aliud incidit, & tandem in apoplexiam, quibuſdam interpolatis acceſſionibus eam corripientem. Unde aliquoties ad mentis uſum reverſa, convenienter de rebus omnibus, horis intermiſſionis, diſpoſuit. Sed fre-

quentiore & plurium dierum acceſſione, morbique magnitudine tandem devicta ſuccubuit, mortem cum vita commutans.

Hanc hiſtoriam paucis hic adſcribere volui, ut ſi quandoque in ſimilem apoplexiam cum his ſignis & moribus incidamus, celeriore inventione hac admonitione commonefacti, de ſingulis diſpiceremus, ac morbum ejuſque cauſam inveniremus & cognoſceremus: ne circa inquiſitionem oberrantibus nobis ægrotantis ſalus prius elabatur, quam morbus cognitus ſit atque perſpectus.

Quod acutus hic morbus cum ſit, exactam quoque & promptam curationem ille poſtulet & requirat, juxta illud Hippocratis, extremis morbis extrema, ſeu ut alii rectius tranſtulerunt, exquiſitima remedia deberi dicentis. *Aph. 6. lib. 1.*

Quæ hic futura illa ſunt, quæ quadam proprietate erga ſceletyrben valent, cum admiſtione eorum, ſi febris vehementior adfuerit, quæ cum attenuandi facultate eam extinguunt, & craſſam materiam incidunt. Quibus recté meo judicio miſceri aliquod ſimplex poſſet, caput reſpiciens, & medicaminis vim ac facultatem iſthuc deducens. *Canon therap. ſpecialis in apopl. ſcorbut.*

Etſi in cauſæ præciſione præcipua curationis vis conſiſtat, quemadmodum haud dubié norunt, qui ſaltem à primo limine medicinæ ſacra ſalutarunt, & aliquam vel minimam in praxi medica exercitationem habent. Sed de his, quia pleni practicantium libri ſunt, nihil neceſſe eſt cum faſtidio legentis prolixius ea hic referre. *Quandoquidem viris morborum dignotione, & medicaminum compoſitione exercitatis ſcribimus*, qui, quæ componendorum medicaminum ratio ſit, ſponte abſque noſtra admonitione cognoſcunt, eamque pro temperaturarum differentia ac varia morbi ejuſque cauſæ diverſitate mutare ac variare norunt.

Quæ etiam ex proprietate ſceletyrbæ conveniant

tam

tam ſimplicia quàm compoſita medicamenta, eleganter in ſuo de ſcorbuto libello proſequutus D. Johannes Vejerus eſt, celeberrimus Ducis Juliacenſis medicus. Unde peti poſſunt quæ hic deſiderantur, & ad hunc locum pertinent.

De varia febrium curatione, ejuſque, pro ſubjecta materia differentia, etiam apud probatos authores legimus, in quorum lectione prius exercitatum i lum eſſe oportet, qui cum fructu, & ægrotantium commodo ac bono, hujus morbi curatîonem tractare cupit: Ne quod dicitur & in proverbio eſt, uni calopodio calcem ubique accommodet. Multa quoque miniſtrat uſus, artium & diſciplinarum Magiſter, cujus ductu ſemper opus eſt. Neque poſſunt particularia omnia ſcribi. Accedit longiorem de his doctrinam eſſe, quam ut hoc noſtro libello abſolvi ea poſſit.

Canon therap. generalis decimus quintus. Qui vero totam curationis viam amplecti volent, à mitioribus incipiendo paulatim ad fortiora aſſurgegere debent, ſi non ſatis priori curationi morbus obediat, aut cum laudabilibus urinis is præter rationem ingraveveſcat. Signum enim id certum eſt, mitiora ea medicamenta eſſe, quam morbi cauſæ, ejuſque magnitudini conveniat. Ideoque fortioribus opus eſt magiſque attenuantibus, & ex proprietate ſceletyrben curantibus.

Quæ præterea ob incidentes circumſtantias hic obſervanda notandaque ſint, medendi methodus docebit, eaque ſponte cognoſcent, qui aliquem artis noſtræ uſum, & veteris medicinæ cognitionem habent, A quibus (ut antea dixi) hæc noſtra obſcurari cupio. Hæc in lucem & publicum dedi, eorum calamum & venam ut excitarem, utque præterea occaſionem iis hoc noſtro ſcripto præberem, preſſius poſt nos hac de re, ad divini numinis gloriam, & proximi ſalutem, cogitandi.

Magna Dei Quandoquidem non minima DEI beneficentia eſt,

inter cætera ejus beneficia, quibus genus humanum ornat, ſuppululantium quotidie morborum cauſas & curationem, tam benigné nobis, pro ineffabili ſua miſericordia ac bonitate, degere & aperire. Quod unius & ſolius DEI opus ac munus eſſe nemo Chriſtianus ignorat, quatenus à nobis ipſis nihil recté cogitare aut facere queamus. Et ſi quid hujus in nobis reliquum à prima curatione eſſet, turbaret id ipſum haud dubié Satanas, infeſtiſſimus humani generis hoſtis, qui hoc unum agit & ſatagit, ut quam plurimis calamitatibus nos implicet & involvat.

beneficentia eſt quod ſuppulantium quotidie morborum cauſa & curationes deteguntur.

Cæterùm quia hæc alterius loci ſunt, & ab inſtituto noſtro aliena, ab his recedentes, ad ea quæ reſtant properabimus.

XXIX. PARTICULARIS CONVULSIO.

29. Convulſio particularis.

NAm ut hi motus convulſivi cerebrum, id eſt, principium motus ac ſenſus apprehendentes, totum corpus convellunt, & in gyrum circumagunt: ita ejuſdem putrefactionis valor, in particularem aliquem muſculum, vel motus opificem nervum delatus, illius, in quod inſeritur, membrum & particulam contrahet, ſua ſeu frigiditate & craſſitie, qua nervum adimplet, ſeu maligna & venenata qualitate, quæ, ut torpedo piſcis, ſua proprietate nervos offendit, & ad hanc affectionem inducit & diſponit. Quam frigidam eſſe curatio demonſtrat.

Convulſio totius & partis ut generetur.

Quod autem vaporoſa magis quam humoralis, efficiens hujus convulſionis cauſa ſit, affectio oſtendit, nullo tumore aut duritie comitata. Fit verò aliquando paulatim convulſio hæc, abſque febris aut alterius cujus mali implicatione & admiſtione, aliquando cum manifeſtis febris indiciis, & nonnunquam poſt graviſſimos ab hoc morbo excitatos dolores.

Cauſa convulſionis potius eſt vapor, quam humor.

Convulſio particularis aliquando abſque aliquando cum febri accidit.

Cum convulſivi motus univerſales, de quibus diximus, ſemper, quantum memoriâ mecum repetere poſſum, cum manifeſtis febris indiciis fiant, iiſque vigentibus quàm maximè infeſtent.

Cauſa convulſionis externa. Quæ autem paulatim, & citra alterius morbi admiſtionem fit convulſio, plerunque ex craſſa & nautica victus ratione oritur, aquiſque putridis & depravatis; nautîs noſtris, quos à continenti diutius tempeſtates & moleſtæ æquoris jactationes arcent & avertunt, familiariſſima. Quos ſæpe à moleſta hac peregrinatione adeo contractos ad nos domum redire videmus, ut nullum feré corporis articulum habeant, quem dimovere ac extendere queant.

Hiſtoriæ convulſione particulari laborantium. Atque hac convulſionis ſpecie circa calcaneum infeſtatam Secretarii Hamburgenſis ſororem memini, ex craſſo quoque victu, & poſt moleſtum mariti ſui morbum.

Sed quæ poſt diuturnos hujus morbi dolores, & cum febre, vel poſt febrem ſequitur convulſio, frequentior noſtris tam ruſticis quam urbanis eſt. Qua ante paucos menſes duo correpti extra novam portam Embdanam fuere, & in phaleris Embdanis ut vocant nauta, atque præter hos mercator Antuerpianus, ruſticus, adoleſcens Colonienſis, juvenis Embdanus & alii infiniti. Correpta ab hoc morbo apothecarii Embdani ſoror fuit, item mercator ſenex& ſexagenarius, nautæ conjux & cujuſdam ex Friſiaoccidua oriundi fœmina.

Regula diag. decima ſeptima convulſionis. De quibus omnibus, ſi ſine febre ſint, certius ex pulſu, quam ab urinis indicium eſt, utpote quæ ut plurimùm tenues & citrinæ, nullam hujus morbi ſignificationem habent, per omnia feré, niſi quod tenuiores juſto ſint, ſanorum lotiis ſimiles. In quibus tamen pulſus parvus, debilis & inæqualis, manifeſto indicio morbum hunc iis prodit & oſtendit, qui exercitatum circa pulſuum dignotionem ingenium habent.

Quod ſi febris indicia urina habeat, eique conjun-

ct n-

cta ſitis & oris ſiccitas fuerit, præter pulſum, morbum hunc arguet urina tenuis & rubra, aut craſſa & rubra, ſed ſubobſcura lividine fuſcedineve tincta.

In quarum pleriſque multa ſubſidunt excrementa gravia & craſſa, à quibus nihil clarior, ſuperemi-nens ſupra hæc, urinæ ſubſtantia conſpicitur, ſed totâ ſuâ eſſentiâ ſuperiore turbida & conturbata viſitur, certo, ſicut antea diximus, & indubitato hujus morbi argumento.

Quibus ſi prædicti dolores per intervalla infeſtantes conjungantur, adhuc magis ſuper ſcorbuto confirmaberis. Eo quod latentis intus malignæ putrefactionis, à qua materia hæc vaporoſa, ſuâ vel eſſentiâ, vel qualitate continuum diſcindens, diſſolvitur; manifeſtum indicium habeant infeſtantes hi per intervalla dolores.

Quæ extra alterius manifeſti, gravioriſque morbi ſignificationem, quomodo ad hunc morbum referenda ſit, ſupra etiam oſtendimus, ne quid moleſta ejus repetitione hic ſit opus.

Reſtat nunc paucis hujus ſymptomatis curationem, quam in hoc caſu felicem aliquoties experti ſumus, oſtendamus, quæ, ſi ſine febre & obſtructionibus æger fuerit, pauciſſimis abſolvitur, ſæpe ſolius abſinthii decocto, quod in hoc caſu, ſic affecto, vel ex aqua & vino, vel convenienti cereviſia, Anglicana ſcilicet, aut Hamburgenſi tenui, felici noſtro experimento non ſemel exhibuimus. *Canon therap. ſpec. in convulſione primus.*

Eſtque hoc ſolo decocto curatus nauta, & extra novam portam pauper ruſticus, & præter hos Secretarii Hamburgenſis ſoror.

Sin cum febre & ſiti, atque cum obſtructionibus manifeſtis conjunctum hoc accidens fuerit, neque in his ab hujus uſu abhorreo. Niſi quod prædicto, quædam febrem mitigantia, quæ fortius obſtructiones expediunt, atque hunc morbum quadam proprietate curant, miſcere conſueverim. *Secundus.*

Medicamenta antiſcorbutica de obſtruentia.

Quæ autem febrem hanc curent, alio loco diximus. Quibus, pro tollendis obſtructionibus, cuſcutam, ceterach, ſcolopendrium, hyſſopum, & betonicâm addimus; & pro pleniore hujus morbi curatione, ſi febris patiatur, carduum benedictum, raphani & enulæ campanæ radices, nec non in duris & agreſtibus corporibus, iiſque humidis & frigidis, raphani radicis ſuccum.

Et præter hæc coclearíam, naſturtium utrunque, trifolium aquaticum, & chelidoniæ minores radices. Quæ varié, pro varia corporum conſtitutione, & peccantium humorum conditione permiſceo.

Canon therap. ſpec. in convulſione tertius.

A quibus ſi non ſatis, uti jure debebat, curatio procedat, neque tamen ſitis aut febris ſub his invaleſcat, (adminiſtratis prius ubique univerſalibus) paulatim ad fortiora tranſeo, donec aptum morbo ejuſque cauſæ remedium adinvenero; quam cauſam hîc craſſam & rebellem eſſe morbi magnitudo ejuſque mores refractarii oſtendunt.

Sæpe enim ab urinis rubris & tinctis, ac moleſtiore ſiti deceptus in his ſum, quo minus ad fortiora tranſirem, aut tranſire propter febris indicia auderem, magno ægrotantis incommodo, & nullo curationis ſucceſſu.

Quod in his, utcunque urinæ tinctæ videantur, morbi cauſa craſſa & frigida, ea medicamina poſtulet & requirat, quæ cum levi calefaciendi facultate, attenuandi incidendique vim & poteſtatem, cum quadam ad hunc morbum proprietate, habent.

Ideoque ſi non ſatis à mitioribus urinæ immutentur, vel iis ad melius immutatis, & ad naturalem colorem redeuntibus, morbus nihilominus ingraveſcat; diligenter ad ægri temperamentum, & præcedentis vitæ victuſque rationem attendere oportet, & omnibus diſcuſſis examinare, ſatisnè ſecundum hæc, intenſa medicamenta ſint, nec ne.

Siqui-

Siquidem certum ſignum, urina laudabilis cum morbi incremento ac perſeverantia habet, mitiora medicamina eſſe, quàm pro morbi cauſa conveniat, & idcirco juxta dictam normam intendi augerique ea debere, donec cauſæ morbi contrario gradu adæquentur.

Urina laudabilis cum morbi incremento & perſeverantia certò notat, Medicamenta eſſe mitiora quam pro morbi cauſa.

XXX. ARTHRITIS.

ATque hæc de paralyſi & convulſione dicta nobis hactenus ſint. Sequitur nunc, ut quemadmodum hæc facere morbum hunc oſtendimus: ita particulares & quarumlibet partium dolores ab eo commoveri porrò monſtremus.

30. arthritis ſcorbutica.

De quibus quia partim antea diximus, hoc loco de iis ſaltem dicemus, qui in articulis tantum excitantur.& falſa arthritidis imagine medicos decipiunt ludificantque.

Qui, ſi in morbi principio catharticis medicamentis fortius curentur, ab iis adeo non mitigantur, ut etiam gravius exaſperentur, & ſæpe in paralyſin, aliumque ea deteriorem morbum, atrophiam ſcilicet vel ſimilem degenerent. Quapropter diligentem animadverſionem, & exactam à veterum arthritide diſtinctionem hæc res exigit & meretur, ne curando prius impingamus, quam morbus ejuſque cauſa nobis cognita ſit & perſpecta.

Prognoſt. 26.

Dignoſcuntur autem primùm ex eo, quod diu uno in loco, maximè in morbi initio, hi dolores quos ſcorbutus facit, non ſubſiſtant, ſed errabundi ad alium atque alium ejuſdem, vel oppoſiti lateris articulum tranſeant: Indubitato argumento, à vaporibus magis, tenuibus humoribus permixtis, quam humorum defluxu malum hoc procreari, utpote ad mutandum locum ſtationemque ſuam minus promptorum. Quemadmodum à veterum arthritide doce-

Regula diagnoſt ſpec. decima octava in arthritide ſcorbutica.

Cauſa arthritidis ſcorbutica.

mur, etiam illa, quæ à tenuiſſimis & ſubtiliſſimis humoribus accidit.

Atque hoc indicio hos dolores ſcorbuto proprios, ab iis, quos veteres cognoverunt diſtinguimus. Quod hi ad ſui ſolutionem uſque infeſtent, neque cum alterius membri apprehenſione ſtatim prius relinquant, ſicut in hiſce noſtris ſcorbuticis, maximé illorum initiis videre licet.

Qui in quibuſdam aliquando adeo vagantes ſunt & diſcurrentes, ut quos omni dolore ſolutos exiſtimas, ſubitò alio dolore præter ſpem & exſpectationem, cum & ſine tumore apprehendi cernas; qui æqué atque prior ægrotum membrum diſcruciet.

Eum ſi topicis curare aggrediaris, videbis membro eo derelicto poſtridie, & ſæpè eodem die & hora ad aliud ejuſdem, vel oppoſiti lateris membrum & articulum tranſiliiſſe.

Dolor arthritidis ſcorbuticæ ſemper cum levi reſolutione conjunctus.

In quo illud etiam præter veterem arthritidem occurrit, huic morbo proprium peculiare, quod ſemper cum levi reſolutione dolor hic conjunctus ſit; adeo ut hoc malo infeſtati, raró membrum affectum dimovere, & ad alium locum transferre ſpontè queant, niſi ab alio & ſano membro adjuventur. Quæ etiam cum dolore remittit, eodem quo dolor commigrans.

de Varen Veieri.

Atqui hoc malum illud eſſe puto, quod doctiſſimus & celeberrimus noſtri temporis medicus D. Joannes Vejerus vernacula & Belgica noſtra lingua *varen* appellat.

Regula Diagnoſt. gener. decima ſexta ex arthritide ſcorbutica vaga.

Nam quod Belgis *varen* dicitur, latinis tranſlatio ac commigratio eſt, cæterum eſt proprium hoc & pathognomicum ſceletyrbes ſignum. Quemadmodum curatio idipſum oſtenſura iis eſt, qui poſt nos eam explorare volent.

Exhibitis enim quæ ſtomacacæ conducunt medicamentis, ab iis hæc ſymptomata diſcuti & evaneſcere videbunt, ut ab exciſa arboris radice, ejus folia & fru-

fructus. Cum alioqui in vera & veteribus cognita arthritide, phyſica ratione offici ab his pejus debebant.

Bibuntur in hoc caſu, ut in reliquis omnibus, herbarum huic morbo conducentium ſucci, feliciore ſucceſſu, quam earum decoctum. Eſtque in una quadam Senatoris Hamburgenſis conjuge probatus mihi ad hunc caſum cochleariæ ſuccus deſtillatus. Quem debilioribus ventriculis libentius deſtillatum, evitandæ noxæ cauſâ propino, quod in deſtillatione ſuccus hic cruditatem, qua debiliores offendere ventriculos ſolet, dimittat. *Canon therap. generalis decimus ſextus. Decimus ſeptimus.*

Quod ſi crudis humoribus immixtum eſſe hoc malum videatur, conveniunt medicamenta, quæ citra multam commotionem ac digeſtionem, eos concoquunt & incidunt. Qualia huic uſui ſervientia ſunt Betonica, origanum, enulæ campanæ radices, cum iis quæ proprie ſtomacacen curant. *Decimus octavus.*

Ab his & ſimilibus ab occulta qualitate & partim à manifeſta, convenientibus medicamentis, & uſu cognitis atque probatis, hi dolores evaneſcunt & diſſipantur, ut ab oriente Sole matutino, æſtivo tempore nubes. *Prognoſt. 27.*

In quibus vero diutius medicorum ignorantiâ aut ægri inobedientiâ, vel quovis alio dolore, morbus hic perſeverat; qui initio diſcurrentes intermittenteſque dolores fuerunt, poſtea ſtabiles, & eodem loco cum acceſſione ſubſiſtentes in debilitato longiore morâ membro fiunt. Quando cum pulſu urinæ morbum nihilominus manifeſtant. *Prognoſt. 28.* *Reg. Diag. ſpec.*

Quæ quantum memoriâ meâ repetere mecum poſſum, aut craſſæ, ſublividæ & rubræ, vel albæ, ſubſidentes, & turbidæ apparuerunt, cum, & ſine ſedimentis. Cujuſmodi quoque viſæ urinæ illius fœminæ ſunt, cujus venter, crura, & abdominis muſculi, mirificé ab hujus putrefactionis halitibus diſcindebantur. Ex cujus felici curatione primùm in hu- *Urinæ in arthriticis doloribus quales. Hiſtoria fœminæ ventris, crurum & muſculorum abdominis dolore laborantis.*

 jus

jus mali noticiam deductus ſum, inquiſitionem meam confirmante curatione, quæ cum aliis methodica ratione adhibitis medicamentis obedire nollet, ab his ſequuta ſtatim eſt.

Aliquorum urina craſſa apparuit & ſubnigra, cum craſſis & furfuraceis excrementis, ſublividis & nigris. Qualis urina fœminæ Holſatæ fuit.

Hiſtoria fœminæ Holſatæ doloribus arthriticis per intervalla correptæ.

Hæc per intervalla ab his doloribus correpta, ſtatim in terram concidit, levi reſolutione cum iiſdem attentata. Quibus remittentibus, illico, quo volebat baculi adminiculo ibat. In hac præter morbi ſpeciem raram etiam ſceletyrben mihi patefecit cum pulſu parvo, urina varia & craſſa, diſpari ſubſtantia conſpicua.

Canon therap. ſpec. in dol. arthriticis primus.

Ipſa quoque hujus ſymptomatis ignara, confeſſa mihi fuit, ante triennium graviter ſe ſcorbuto ægrotaſſe. Curata iiſdem medicamentis eſt, quæ ad hunc morbum valere uſus monſtravit. Quibus ſubinde cathartica validiora admiſcuimus, crudum & melancholicum humorem evocantia: quod hoc hominum genus ruſticum, ut celerem, ſic validam curationem amet & amplectatur,

Prognoſt. 29.

Fit etiam aliquando hujus morbi indicio, in hac arthritidis ſpecie, poſt longiorem hujus morbi moram (deficiente forté facultate expultrice) loca, ante juncturas infeſtari ſolitas, eadem difficultate ab his doloribus premi, qua prius ipſæ juncturæ affici ſolitæ ſunt.

Hiſtoria Notarii Embdani.

Quemadmodum poſt diuturnum & moleſtum hujus mali ſenſum Notario Embdano, & paucis aliis accidit.

Continuus dolor coxendicis in ſcorbuto.

Hiſtoria Iſchiade ſcorbutica laborantis & curati.

Nonnullos novi continuo coxendicis dolore ab hoc morbo divexari. A quo ante paucos annos ſupra tres menſes lecto affixus fuit Sartor meus Hamburgi. Quem variis inunctionibus aliquandiu quidam non inceleebris alioqui chirurgus, ſed fruſtra curabat. Hujus mali cauſam, ego ex urina craſſa, rubra & ſubfuſca,

&

& ejuſdem coloris in matulæ fundum deſcendentibus ſubſidentiis craſſis furfuraceis cognovi, abſque ſiti ſic, aut ullo moleſto caloris ſenſu excretis.

Quapropter mediâ brumâ ex vino rubro cochleariæ ſuccum ei propinavi, quo intra quatuor aut quinque ad ſummum dies, ab his doloribus liber evaſit, etſi plurium dierum & hebdomadum integra morbi curatio poſtea fuit, propter cruris, qua laborarat, contractionem.

Ab his ipſis doloribus plures præterita hyeme curavi, & nonnullos qui ſupra tres anni quadrantes claudi fere domi deſederant, & non niſi ſumma cum difficultate loco dimoverentur. Sicut, præter hos, alios, quos vapores muſculorum membranas ſubeuntes brachia, crura, aliaſve corporis partes diſcindebant.

Hiſtoria aliâ curatorum à doloribus arthriticis ſcorbuticis.

De his omnibus certum à pulſu & urina, vel ab horum alterutro indicium eſt minimeque fallax. Adeo ut circa hæc exercitati, magnam imo maximam aliis de ſe admirationem ſint præbituri,

Nunc, ut quæ curationem hanc concernunt perſequar, celare non poſſum, noſtra qualicunque obſervatione compertum eſſe, *nonnullos in prima morbi invaſione, ſolo abſinthio in vino ſeu cereviſia ſuſpenſo feliciter in quotidiano potu uſos fuiſſe*, per ſemeſtris unius ſpacium uſum ejus continuantes. Quibus autem inveteratum malum eſt, pluribus fortioribuſque egent, & præter ea quæ aſſumuntur, etiam topicis.

Canon therap. ſpecialis in doloribus arthriticis alter & tertius.

Ex quibus non poſtremum in diuturniore morbo locum ſibi vendicat oleum per deſtillationem factum, quod ſuo de medicis conſultationibus libello, Joannes Fernelius celeberrimus noſtri temporis medicus deſcribit, conſultatione ſua decima tertia.

Atque hæc de arthriticis doloribus ſcorbutum comitantibus, vel ab eo, ſi mavis, excitatis, dicta nobis hactenus ſint.

XXXI. HYDROPS SCORBUTICUS.

31. hydrops ſcorbuticus.

REſtat nunc de iis dicamus, in quibus morbus hic diutius perſeverans, & ſub robuſta natura paulatim increſcens (adjuvante hoc quoque corporis temperatura & diſpoſitione) crura inflat, & in hydropicum ac renitentem tumorem attollit, & cum his, moram trahente morbo, ventrem. Ita ut veterum hydrope tales laborare, doctis etiam medicis videri poſſint.

Tumor epatis & lienis manifeſtus.

Circumſcribuntur autem horum pleriſque in inveterato morbo, ſæpe manifeſto tumore, ex craſſo & melancholico ſucco Epar & Lien. Siquidem non ſolum venæ horum viſcerum, ſed & ipſiſſima eorum ſubſtantia ſæpenumero hoc tumore craſſo & melancholico ſic infarcitur, ut manifeſto tumore intuentium oculis foris viſcera ſeſe offerant.

Hiſtoriæ tumoris ep. & lienis.

Quemadmodum accidiſſe Senatori Hamburgenſi, & alteri cuidam nobili arcium trium præfecto vidimus, & uni ex plebe Embdæ. In ſenatore & præfecto, præter alia ſigna, de quibus poſtea dicemus, morbum ſceletyrben, non obſcuro indicio, labra genæque ſublurido colore ſuffuſæ, demonſtrabant.

Hydropis ſcorbutici generatio.

Qui ſic afficiuntur, his à dicto humore craſſo & melancholico credibile eſt primum viſcera affici & debilitari, ab ejuſdem vel ſubſtantia, vel fumo & evaporatione, ſeu ſpecifica (quod veriſimilius eſt) putrefactionis quam conceperunt, qualitate, aut ab his omnibus ſimul.

Atque ab hac ſemel intra ſe recepta qualitate rationi conſentaneum eſt, facultates eorum lædi, & ad ſimilem impreſſionem, qua affecti ſunt, alimentis imprimendam diſponi; reciproca vice adventantibus

bus ad ſe alimentis reddentia, quod ab humoribus receperunt. Quæ hac qualitate infecta ac contaminata veriſimile eſt aliquibus aut pluribus ſuis partibus ineptitudinem quandam concipere, nutritioni corporis incongruam,

Quibus paucis & tacitis incrementis coacervatis congeſtiſque cum amplius ab innato calore occultari & dirigi non queant, primùm à fortiore naturæ niſu, ad remotiores corporis partes, crura ſcilicet, devolvuntur, quibus ſuperfluum amplius non recipientibus, quod reſiduum eſt, intra viſcera hæret, & tandem à robuſta natura ad abdomen & peritonæum ejicitur a præduro ac tenſo tumore illud attollens, & falſa hydropum veterum ſpecie medicis imponens.

Qui ignari differentiæ, in curatione, communi methodo, maximo ægrotantium incommodo, procedunt: Quod communia hydropis remedia, vulgaremque curationis modum hydropi competentem adeo hoc malum reſpuat & contemnat, ut non rarò ab eadem inter medicorum manus præter expectationem ita affecti expirarint. *Prognoſt.* 30.

Quo magis utile erit differentias quibus diſcrepant, prius obſervaſſe, ne in curationé prius impingamus, & ſalus ægrotantis nobis elabatur, quam morbus cognitus fuerit.

Deprehendi autem diſcrimen poteſt, cùm ex eo, quod à purgantibus difficulter ſpirent, & quotidie in deterius prolabantur, tum extra purgationis experimenta, ex vehementiore reſpirationis difficultate, cum anguſtia ſub diaphragmate conjuncta: quem etiam in morbi initio nondum premente valde tumore, gravior his eſt, quam in veteri hydrope, aut hydropis ratione eſſe conſuevit. *Regula diagnoſtica ſpecialis 12 in hydrope ſcorbutica continens notam hujus primam.*

Nam quod maximé in hujus initio conqueruntur, illud præcipuum eſt, quod plerique horum præcludi ſibi aerem, & ad orificii ventriculi regionem coanguſtari ſe conteſtantur. Adeo ut quidam ipſorum

rum erecti ſpiritum trahant, inſtar eorum, qui orthopnœâ laborant; a craſſis flatibus vaporibuſque diaphragmate (quod puto) compreſſo atque diſtento.

Quo fit ut iis diſcuſſis, hæc difficultas remittat, redeatque iis regeneratis, & rurſum, ut prius, ad diaphragma elevatis. Siquidem in pleriſque quibuſdam quaſi vicibus res geritur, in initio potiſſimùm, quando non ſemper neque continuò infeſtari eos ab hac anguſtia videre licet, niſi quum cauſa mali fortis & inſtans eſt.

Si corporibus plethoricis & multo ſanguine refertis malum hoc advenerit, ſtatim etiam ſublurido colore tincta labra genæque apparent, cum peccantis humoris qualitate morbi ſpeciem oſtendentes.

Quam à communi quoque hydrope tumoris qualitas, (nam à léucophlegmatia etiam alia ſigna diſtinguunt) dirimit & diſcernit: Quod in hoc noſtro hydrope tumor durior ſit & tenſior, ut mollis eſt & laxus in veterum aſcite & hydrope.

Ideoque neque æquè altam, nequé æque facilem digiti impreſſionem, atque veterum hydrops, admittit: Haud dubié propter humoris melancholici, à quo ſit, admixtionem. Quem, ut alibi ſæpe, ſic libro de curatione per ſanguinis miſſionem. Galenus tumorem duriorem ſcirrhoſioremque efficere docet, uti laxum pituita facere ſolet.

Hunc tamen pro temperaturarum, atque redundantium ab his humorum diverſitate rationi conſentaneum eſt, aliis duriorem, aliis laxiorem fore, quatenus alia corpora pituitæ, alia alterius humoris feraciora, de ſua natura ſunt. Qui dum morboſæ cauſæ miſcetur, in tantum tenſionem mollitiemque variabit, in quantum huic tumori hic vel ille humor permiſcetur. Qui tamen nunquam, aut perquam

quam rarò, nec niſi in molliſſimis laxiſſimiſque corporibus, ad eam mollitiem, quæ veterum hydropi familiaris eſt, accedit, idque ob craſſioris, & melancholici humoris, à quo fit, admixtionem.

Quamobrem impreſſus his digitus in aliquibus nullum poſt ſe veſtigium relinquit, in aliquibus exiguum, in paucis altius deſcendit: cum in communi & veterum hydrope notum ſit, quas poſt ſe foveas ille relinquat. Hanc differentiam à multis abhinc annis obſervavi.

Ex qua in nobili Batavo, præ cæteris meæ patriæ medicis, hunc morbum cognovi, non ſine artis encomio, & ægrotantis, quod maximum eſt, ſalute: fruſtra alioqui doctiſſimis, & non vulgaris eruditionis medicis curationem hanc ex authorum præſcripto perſequentibus, qua (quod eorum pace, ad multorum ſalutem mihi dicere liceat) pené ad orci fauces æger perductus erat. Quod ægerrimé ſic affectos, (ut obiter particularem hujus curationem attingam) purgationes ſuſtinere, maximé in morbi principio, uſus demonſtret. *Hiſtoria hydrope ſcorbutico laborantis.* *Prognoſt. 31.* *Canon therap. ſpec. in hydrop. ſcorb. primus.*

Cæterùm medicamentis, incidendi attenuandique facultate præditis, miſceri debent, quæ erga hunc morbum ſcorbutum peculiariter valere, aliquoties antea oſtendimus. *Secundus.*

Quo curationis modo citra purgantium opem, plurimos ſanatos novi. Siquidem ſublatis obſtructionibus, veniſque reſeratis, unàque curato ſcorbuto, ſæpe præter opinionem tumor hic evaneſcit. Quod ſi non ſatis ſuccedat, ubi curata ex parte vel de toto ſceletyrbe videbitur, tum demum catharticis ſuperflua deturbare convenit, iis potiſſimum & inprimis, quæ proprietate ſua humorem melancholicum educunt. *Tertius.*

Cujus generis Electuarium Indi utriuſque eſt, confectionis hamech, diacatholiconis, & his ſimilia alia ſunt, paſſim authoribus decantata.

Verum

Quartus. Verùm nec illos purgari in initio debere, quibus; ex venarum obſtructione, & humorum in viſceribus coacervatione, Epar & Lien intumeſcunt, niſi prius convenientibus unguentis & emplaſtris tumor & obſtructio ſublata ſint, ex communi curationis methodo magis notum eſt, quam ut hic moneri illud oporteat.

Quintus. Semper vero quoties cum his ſcorbutus occurrit, dictæ qualitatis medicamentis ea miſcenda ſunt, quæ ſpecificam erga hunc morbum vim & proprietatem habent. Eo ſublato communem tunc in eradicandis quæ ſuperſunt vitiis, viam ſequi licebit.

Sextus. Si calor & ſitis, atque febrilis caloris ſigna majora adfuerint, ea convenientibus medicamentis quoque contemperanda eſſe, ſponte notum eſt. Quæ tamen ejuſmodi eſſe debent, quæ aliquali incidendi facultate prædita & adornata ſunt.

Septimus. Quibus craſſior in venis ſanguis redundat, vel quæ conſueta ſangxinis evacuatio ſubſtitit, iis vena aperiri, & reduci conſuetudo intermiſſa debet, atque tantum ſanguinis mitti, quantum morbi & virium ægrotantis ratione commodum erit.

Obſervatis ſcopis & indicationibus, de quibus eleganter Galenus, ut de reliquis omnibus, libro de curatione per ſanguinis miſſionem, ſcribit.

Octavus. *Hiſtoria ab hydrope ſcorbutico liberatæ fluxu hæmorrhoidum.* Profuit in aliquibus ſic affectis hæmorrhoidum quod memini, apertio, ſponte nigri atrique ſanguinis redundantiam effundentium. Quo naturæ beneficio præter alios, conſervata à graviſſimo ſuo morbo, ruſtica Kedenſis fuit.

Nonus. Si non ſatis officium ſuum natura fecerit, & venæ ani turgent, applicari iis ſanguiſugæ poterunt. Quod ſi nec ſic ſatisfactum naturæ fuerit, vena aperiri ſub poplite debet, quod melius eſt, aut in ſiniſtro brachio è regione lienis. Et ſi ita caſus ac neceſſitas poſtulaverit, modicis vicibus ſanguis extrahatur, niſi admodum plethoricum eſſe, & craſſo

copio-

copioſoque ſanguine abundare, ægrotantis corpus videatur.

Alioqui noſtra qualicunque, ut & Doctoris Vejeri celeberrimi Ducis Clivienſis, medici, obſervatione animadverſum fuit, in genere largam ſanguinis miſſionem ægrè hunc morbum perferre.

Sanguinis miſſio larga cur in ſcorbuto non conveniat.

Quod inprimis notari in locis frigidis & humidis debet, ubi ſimul frequens crudarum ſublimiumque aquarum eſt uſus. Qualia ſunt apud nos Friſia utraque tam occidua, quàm orientalis, & pleraque Hollandiæ loca, propius ad ſeptentrionalis maris littus ſita, in quæ venti humidi & frigidi perpetua ferè nubila inducunt craſſa & humida.

A quibus ad frigiditatem humiditatemque diſpoſito aere, corpora noſtra ut ab aquis frigidis & crudis, plus ſatis refrigerantur, ut propterea largiorem ſanguinis miſſionem, in Gallia, Italia, & pluribus Germaniæ locis uſitatam, reſpuere videantur. Rationi enim conſentaneum eſt, ab his aquis (ne quid de aere dicam) multos tenues crudoſque humores, cùm in prima, tum ſecunda & tertia corporis regione coacervari, quibus ſanguis ſpirituſque contaminati, haud dubié refrigerantur & obtunduntur, ad ſui concoctionem longiore tempore, fortioreque calore indigentes.

Quæ omnia largiore ſanguinis miſſione conturbari, cui dubium eſſe poteſt? Ut non abs re dictum ab Hippocrate ſit, medicum cujuſque loci, ad quem accedit, victum, aerem, & aquas conſiderare debere, & his curationem attemperare.

XXXII.

XXXII. HYDROPS VESICALIS.

32 *Hydrops veſicalis.*

ID obiter admonere hic volui, cùm peculiarem hujus morbi curationem ut oſtenderem, tum etiam ut ad harum regionum clima eam accommodarem, quam ſic affectis prodeſſe, ratio monſtrat, uſus confirmat. Præter hanc hydropis ſpeciem, etiam alia occurrit, noſtris regionibus quoque familiaris, quam à veſicarum toto corpore & qualibet ejus parte extuberantium forma, Belgica lingua noſtrates *Boug-water* appellant.

Prognoſt. 32

Hanc communis vulgi opinio incurabilem tenet, ideo quod paucos ab ea convaleſcere, etiam vulgi obſervatione, conſtet. Siquidem ante hæc tempora nulli medicorum, quod ſciam, illius cauſa & curatio ſatis cognita fuerit. Unde non mirari infelicem ejus curationem oportet: Quandoquidem quæ veteribus in ſuis hydropum ſpeciebus deſcripta curatio eſt, adeo huic noſtræ adverſatur, ut etiam fortiſſimos apta ſit, paucis diebus & hebdomadis proſternere & debellare.

Sicut teſtem hic (niſi aliorum famæ parceremus) facere virum juvenem ac nobilem poſſemus, non ita pridem, eum, hac curationis via, finem adeptum, quem mox prædiximus, ſimul ac medicamina præſcripta ei in officina videremus. Nam cum ægroto prius ſemel atque iterum fueram locutus.

Errores & ſuos & alienos in curatione commiſſos cur detegat autor.

Quod tamen non obtrectandi cauſâ, ſed veritatis ſtudio à me ſcribi, omnibus perſuaſum velim. Nam mea ſorte contentus nulli invideo. Et debet procul hoc vitium à Chriſtiano pectore abeſſe, cujus unicum ſtudium eſſe debet, ut collata ſibi à DEO dona in publicum ad communem omnium utilitatem adferat. Sicut de hac re à Divo Paulo Corinthiorum primâ epiſtolâ, capite 12. admonemur. Sed & homi-

micidii à quodam accuſantur, qui collata ſibi à DEO dona diſſimulant.

Atque hæc præcipua mihi ſcribendi hujus libelli cauſa fuit. In cujus contextu, ſi veritatis confirmandæ gratiâ, quandoque quorundam errata attingere contingat, velim hic mihi viri docti ignoſcant, ſibique certò perſuadeant, non à malitia ſed ſimplici veritatis ſtudio ea proficiſci, in quo etiam neque noſtra diſſimulare conſtituimus.

Sed ut ad inſtitutum noſtrum, unde digreſſa oratio eſt, revertar, paucis in hac hydropis ſpecie, ſicut attentatum nobis in reliquis hujus morbi differentiis fuit, ſigna notaſque oſtendam, quibus à veterum hydrope diſtingui hic noſter queat. Ne cum noſtro ipſius & artis turpitudine priusquam morbus cognitus fuerit, curando im ingamus. Quoniam periculi, & calamitatis plenum eſt, morbum curare omnibus ſuis partibus non ſatis prius examinatum & diſcuſſum.

Cognoſcitur autem ex tribus potiſſimùm, morbi ſcilicet qualitate ejuſque naturâ, & moribus, præterea à pulſu & urina. A morbi vero natura & proprietate hoc modo: Primum quod prius quam certas ſedes figat, aliquando aliam atque aliam corporis partem momentaneo tumore & inflatione hic morbus attollat & diſtendat. *Regula diagnoſtica ſpecialis viceſima in hydrope veſicali.*

Quod iis tamen accidit magis, qui ex ſubtiliore aëre ad craſſiorem ſeſe tranferunt, aut humoribus præditi ſunt tenuioribus, & multis flatibus refertis, præterea victus ratione uſi ſunt minus melancholica & craſſa. Nam quibus humores craſſiores ſunt, minuſque vaporoſi, in his minus conſpicuæ hæ tumorum mutationes ſunt; ſed his pedes primum, poſtea totum quoque corpus, duro & inæquali tumore paulatim aſſurgit, variis tuberibus, ſua ſubinde quaſi cute circumſcriptis, extra reliquum tumorem exſtantibus propendentibuſque.

Quæ etſi inguini & ſcroto familiariora ſunt, ta-

men pedibus quoque & brachiis, ſcapulis, dorſo; reliquiſque corporis partibus ea adnaſci videre eſt.

Suntque hæc ut plurimum dura, ſemper verò doloris expertia, præter morbum, humoris quoque qualitatem indicantia. Quibus, majore ſcorbuti morbi confirmatione, pulſus accedit parvus, & inæqualis, quem ſæpius huic morbo proprium ac familiarem eſſe, jam antea diximus. Subſcribentibus his omnibus urinis in initio craſſis, rubris, & ſublividis, aut variis, modo rubris & inſtar Gallici vini rubri claris, modò rubris & craſſis, ac conturbatis, modo craſſis, albis & turbidis, & nonnunquam albis & aqueis.

Quæ tamen procedente morbo, non aggrediénte amplius morbi cauſam naturâ, ut plurimùm crudæ & tenues, ſicut in reliquis hydropum ſpeciebus conſpiciuntur.

Sed & hac nota aliquando cognoſcitur, ſi de præcedentibus ſignis altius inquiras: quod ante ejus generationem, alia atque alia ſymptomata ægrotantem infeſtarint, huic morbi familiaria, & nulli curationi methodicæ, cui phyſica ratione debebant, parentia: veluti exempli gratiâ frequens vomendi conatus, vel variæ & inconſuetæ alvi dejectiones, vel ſine morbo manifeſto diutius continuans languor, aut cum pulſu parvo, crebro & inæquali, oris ſiccitas, vel perpetua, vel à ſomno tantum matutino infeſtans, & diutius abſque ſenſibili morbo perſeverans.

A quibus diutius commorantibus, facilis ad hunc hydropem tranſitus eſt, & hujus rurſum à veterum hydrope diſtinctio.

Curatur autem eodem curationis modo, quem ſupra in priore hydropis ſpecie oſtendimus. Quo diſcuti tumor univerſalis, & cum hoc exſtantia hæc tubera ſolent, niſi morbus nimium ſit inveteratus. Quando etiam poſt interiorum curationem, particulari tumoris tuberumque curatione opus eſt, ex *Secundus.*

iis

iis quæ diſcutiendi diſſolvendique facultatem habere prædeceſſores noſtri medici prodidere.

Inter quæ non poſtremum locum in hoc caſu habent abſinthium, ruta, arthemiſia, & chamæmelum, & his ſimilia alia. Convenit & ex lupinorum, abſinthii, & chamæmeli farina cum oxymelite in pulticulæ formam redacta, & cruribus calida obvoluta pulticula duplicatis aut triplicatis linteis denſioribus. *Medicamenta diſcutientia.* *Hiſtoria mulieris ab hydrope veſicali curatæ.*

Hac curationis via nuper admodum extra novam portam Embdanam, cujuſdam acicularii conjugem, quæ menſes tres plus minus decubuerat, intra ſeptem dies DEI beneficio ſic curavi, ut rurſum conſueta domi munia obiret, & cibum cum appetitu aſſumeret, paucis medicamentis porrò integra curatione peracta.

XXXIII. ATROPHIA SCORBUTICA.

REſtât nunc aliud ſævum hujus morbi accidens, quod Latini nutritionis defectum, Græci commodiore vocabulo atrophiam appellant. Quandoquidem ab hoc ſævo malo intra corpus latente, non ſemel omnem ſucculentiam carnemque corporis ita abſumi vidi, ut ſceleti verius, quam hominis formam, ſic affecti referre viderentur. *33. Atrophia ſcorbutica.*

Quod à leviſſima & latente intus putrefactione, cum hoc morbo concurrente, & ſpecificam hanc humorum corruptionem redolente, iis advenire ſolet, non niſi ſpecificis, & huic morbo accommodatis medicamentis, depellenda. *Atrophiæ ſcorbuticæ cauſſa.*

Cæterùm cum hoc ſymptoma plurium morborum ſequax comes ſit, multa diſtinctione opus eſt, qua atrophiam ſcorbutum comitantem, ab aliis atrophiæ ſpeciebus, veteribus medicis cognitis, diſtinguamus ac dignoſcamus.

Regula diagnoſtica ſpec. 21 in atrophia ſcorbutica, ſeu notæ eam diſcernentes ab aliis, quæ veteribus ſunt notæ.

Quod minus difficile erit, ſi cauſas & morbos omnes, à quibus fit, memoriâ teneamus, & his diſcuſſis celeri mentis cogitatione diſpiciamus, num quæ veteribus cognita cauſa, à qua ſequi ratione phyſica ſolet, ſubſit.

Quod ſi his examinatis, nulla cauſa à qua ſequi eam veteres dixerunt, ſubſit, promptior futura inventio cauſæ ſit, quam hic ſcrutamur.

Nam ſi ex nulla veterum cauſa æger citra rationem lenté contabeſcat, quod in hoc rara eſſe debeat cauſa, nemini non notum eſſe poteſt. Quæ an ſcorbuto adſcribenda ſit, cùm propria cujuſque morbi & pathognomonica ſigna, tum pulſus & urina monſtrabunt.

Nam quæ à puris in thorace collectione, ſanguiniſque ſputo neglecto, ſuppurataque pleuritide, nec non acri ad thoracem defluxione, & ſeroſorum bilioſorumque humorum in eo putrefactione, atrophia fit, partim ſuis ſignis, partim ab ægrotantis relatione cognoſcitur.

Sed nec illa virum in medicina exercitatum latere poteſt, quæ à viſcerum, ex inflammatione aut eryſipelate, putrefactione & abſceſſu, aut ventriculi vitio fit, humorumque depravatorum in eo collectione: quod de his præter alios, doctiſſimé ſuo de medendi methodo tractatu Galenus ſcribit.

Quæ etiam diarias febres, & continentes malè curatas, ſequitur atrophia & hectica febris, facilè quoque dignoſçunt, qui memoriâ tenent, quæ de his Galenus medendi methodo, de febrium differentiis, & ſuis de criſibus libris, ac alibi prodidit.

Quæ partim, ſi de morbi principiis altius medicus inquirat, etiam ab adſtantibus, & ægrotante ipſo cognoſcuntur. Ideo quod raró diariæ febres abſque procatarctica cauſa fiant, & continentes vehementiores ſint, quam ut latere aliquem queant.

Sicut nec illa facilé ignorari poteſt, quam nobilioris

ris partis inflammatio facit, nec illa quam in Epatis inflammatione color citrinus oſtendit & ictericius. In Lienis inflammatione color ſubfuſcus & niger, inteſtibus acutus dolor. Quemadmodum de uno nuper nobis compertum eſt, ex unius teſtis inflammatione, & latente intra ſcrotum morbo poſt plures menſes, ex graviſſimis morbi doloribus, in atrophiam & corporis conſumptionem incidente, ex qua poſt annum, medicorum errore, morbum ignorantium, extinctus eſt.

Hiſtoria atrophiâ ex inflammatione teſtis conſumti.

De tabe dorſali primus Hippocrates ſcripſit, & poſt ipſum luculenter inſignis noſtri temporis medicus, & in morborum dignotione excellenter doctus, Doctor Jodocus Lommius, ſuo de obſervationibus medicinalibus libro ſecundo.

D. Jodocus Lommius.

A quo facilé hujus atrophiæ notas lector diſcere poteſt, ne quid moleſta ſignorum repetitione hic opus ſit, quæ multò rectius apud ipſum authorem leguntur loco & libro citato.

Hæ quidem atrophiæ ſpecies cum propriis ſignis, paſſim à medicis deſcriptis, non difficulter dignoſcuntur, quædam etiam cauſam manifeſtam habent, in ſenſus & oculos incurrentem, non difficilem diſtinctionem habent apud eos, qui in veterum recentiorumque authorum lectione ſunt exercitati.

Quarum ſi nulla ſubſit, atque æger nihilominus citra manifeſtum morbum veteribus cognitum, lenté contabeſcat, primùm tentandus pulſus eſt. Qui ſi parvus, debilis & inæqualis fuerit, hectico diſſimilis, habes ni fallor aliquod ſtratum tibi ad morbi inventionem fundamentum, à quo ad reliquorum ſuperſtructionem, nullo negotio deduci poſſis.

Cui ſi urina craſſa & ſublivida, vel citrina & ſubfuſca reſponderit, propius ſic ad morbi cognitionem accedes. Eoque plus, ſi cum his anxietates ad præcordia per intervalla infeſtantes, aut in toto corpore & cruribus effloreſcentes maculæ nigræ & citrinæ

apparuerint. Quod his notis & ſignis, etiam lippis & tonſoribus hodie hic morbus cognitus ſit.

Accedit hac atrophia laborantibus ſæpenumero totum corpus languere, ipſiſque ægrotantibus videri magis languere ſe, quam certo aliquo morbo detineri, utpote qui de nulla re magis quam corporis languore conquerantur, multo animi dolore, membra tabefacta monſtrantes, certæ mortis & ſepulturæ præſagium tacité, quod ſciunt, continentia.

Hujus curatio, quia paucis quoque ad hæc uſque tempora innotuit, & à pleriſque medicis ob corporis conſumptionem in oculos incurrentem, magno errore & ægrotantium periculo, humectantibus refrigerantibuſque attentata fuit, viſum propterea nobis fuit, operæ precium nos facturos eſſe, ſi, quæ ád curationem hujus ſymptomatis pertinent, prolixius perſequamur. quod grave malum hoc ſit, & pluribus apud nos, hoc triſti rerum ſtatu, familiare.

Hiſtoria de duobus atrophia ſcorbut. extinctis.

A quo, cum hæc ſcriberem, intra triduum duo è medio ſublati fuere, & plures in agro graviter periclitati ſunt. Inter hos fuit unus præclaris ingenii dotibus ornatus, Dominus Hector ab Oldorſum, nobili genere, & honeſta ſtirpe prognatus, qui propter excellentia dona ejuſque in Republica authoritatem, longiore vita digniſſimus fuerat.

Quod hic propterea admonere, & hoc loco inſerere volui, ut ab his exemplis, quam neceſſaria hujus rei conſideratio ſit, eò plus admoneremur, & ad curationis inveſtigationem excitaremur.

Quæ, ut in reliquis morbis, ita hic quoque à cauſæ mali cognitione ac remotione dependet, quæ diverſa, in hac atrophiæ ſpecie eſt, ab ea iiſve, quæ cognitæ veteribus fuerunt.

Nam in omnibus ferè veterum atrophiæ ſpeciebus, malum illud miſeris mortalibus ab æſtuante calore advenire ſolet, cordi infixo, vel aliunde ad cor accedente.

Quod

Quod in hoc noſtro nutritionis defectu, potiſſimum à fumis vaporibuſque fit, à putreſcente intus, & in prima corporis regione materia melancholica, craſſa, & frigida, vel aquea, & cruda, ſed hac ſpecifica putrefactione ſcorbutica infecta, multâ copiâ elevatis. Quorum continua evaporatione & copioſa, (ſicut de aliis hujus morbi ſymptomatibus demonſtrari poſſet) cordis calor modicis incrementis adauctus, aſſurgit, & præter naturæ modum accenditur, ſed adeò lento & gliſcente, propter cauſam morbi frigidam, calore, ut vix, niſi longiore temporis mora, ab affectu percipi poſſit. *Atrophiæ ſcorbuticæ generatio.*

Qui arteriis, & per conſequens toti corpori communicatus, ſæpe poſt plures menſes & annos, hunc (quem dixi) affectum producit, citius aliquando, aliquando etiam tardius, prout majore minoreve copia, adminiſtratæ ſic affectis cauſæ adjuvantes, & morbum ejuſque cauſam adaugentes fuerint. Qui de ſua ipſius natura, propter morbi cauſam frigidam & craſſam, partim ab aquis crudis, partim ab aëre frigido & craſſo, victuque melancholico & craſſo collectam, tardus eſt & lentus, niſi ab extrinſecis, ut dixi, adjuvetur.

Ex quo, quæ ſit in his curandi ratio facilé intelligit, qui ſaltem aliquem medicinæ uſum habet. Quæ in legitima ſex rerum non naturalium adminiſtratione conſiſtit, adhæc convenienti potionum ac medicaminum uſu, præter peculiarem hujus morbi curationem, tenues & crudos, vel craſſos frigidoſque humores, de ſua natura concoquentium, & incidentium: Quatenus crudorum, humorumque melancholicorum, non multùm diſſimilis, ſi veterum placitis credimus, curatio eſt. *Canon therap. ſpec. in atrophia ſcorbutica primus.*

Quæ quomodo pro corporum, ac morbi cauſæ diverſitate varianda ſit, à medendi methodo docemur. Cujus exacta quantitas omnibus accommodata, cum infinita ſit, à nullo determinari ſatis

 poteſt,

poteſt, ſed cujuſque judicio conſiderata relinquitur.

Quæ autem ſint, quæ cum peculiari hujus morbi reſpectu, craſſos crudoſque humores incidunt, ſupra diximus. Sed nec hic repetere ea pigebit. Quandoquidem, uti ſuprà ex Rondeletio clariſſimo noſtri temporis medico admonuimus, mercatores non piget circa pecuniam calculum ter quaterve repetere.

Medicamenta antiſcorbutica concoquentia & attenuantia.

Itaque quæ ad hunc caſum probata mihi ſint, prædictas facultates poſſidentia, inter cætera numerantur, carduus benedictus, abſinthium romanum, cochlearia, trifolium aquaticum, becabunga, naſturtium utrumque, & ſi humor adſit melancholicus, majorque venarum obſtructio, cuſcuta, ceterach, ſcolopendria, epithymus, bugloſſa, polypodii quercini radices; vel ſi plures fuerint humores crudi & aquei, enulæ campanæ radices, hyſſopus, betonica, cinamomum, macis & alia his ſimilia. Quibus feliciſſimè DEI gratiâ curatio procedit.

Canon therap. ſpec. in atrophia ſcorbut. ſecundus.

Sed & victus eſſe debet calefaciens, attenuans & incidens. Vitentur angue pejus aquæ patriæ crudæ, ſalſæ, & ſublimes, præterea quæcunque cum his, vel ex his parantur. Sunt & alia huic morbo convenientia remedia, eleganter à Doctore Joanne Vejero, ſuo de ſcorbuto libello, conſcripta: unde depromere quiſque poterit quæ ad hujus curationem pertinere putabit. Ego uſitata & probata mihi pono.

Canon therap. ſpec. in atrophia ſcorbut. tertius.

Si tuſſicula (ut aliquando ex deſtillantibus ad pectus catarrhis fieri ſolet) adfuerit, pectus exaſperans, prædictis aliquid hordei mundati, & paucas jujubas, ac liquiritiæ modicum addo, vel pillulas bechicas ægrotanti exhibeo, ex tragacantho in vino præſtantiſſimo diſſoluto, & cum amylo ac ſaccharo in maſſam trochiſcorum redacto.

Quartus.

A quibus ſi non ſatis mitigata tuſſis videbitur, &

& ſomnum illa interturbat, fuerintque ad pectus delabentes humores tenues; etiam ad cynogloſſæ pillulas, nullo ægrotantis incommodo, devenio.

Si expectorantibus opus fuerit, ſintque humores craſſi & viſcidi, iis utor, quæ incidendis educendiſque craſſis & viſcidis humoribus authores præſcribunt. *Quintus.*

Nam cum cauſa morbi frigida ſit, à multum refrigerantibus hic abſtinere oportet. Sæpe etiam ſi morbus ſit diuturnus & longus, ad duodecimam hebdomadam & ultrà curatio extenditur, juxta illud Joannis Manardi, quo longos morbos longam curationem habere ſcribit. *Prognoſt. 33.*

Solet tamen prædictis ſemper, quod ſciam, curatio obtemperare, ac citius & melius verno & æſtivo tempore, quam hyberno, quando à frigore cavere ſibi ægrotantes debent: quod illud huic morbo inimiciſſimum eſſe, quotidiano uſu experimur, maximé ſi Boreas ſpiret. *Prognoſt. 34.* *Canon therap. ſpec. in atrophia ſcorbut. ſextus.*

Vinum Gallicum rubrum quandam erga hunc morbum proprietatem habere putatur, eſtque plus Rhenenſi nutriens. Commendatur & lac caprinum ſtomacacæ. *Canon therap. ſpec. in atrophia ſcorbut. ſeptimus. Octavus.*

Quod meo judicio efficacius, & huic ſymptomati conducibilius erit, ſi huic lacti thymus incoquatur, & poſt concoctionem croci paululum huic miſceatur, cum modico melle vel ſaccharo, ne in ventriculo coaguletur. Eritque adhuc meo judicio huic malo accommodatum, ſi iis, quæ ad hunc morbum proprietatem habent, herbis & ſimplicibus, aliquandiu ante lactis uſum capræ alantur: ſicut in œſophagi exulceratione factum legimus à Galeno, & in calculi præſcriptionibus uſurpari videmus à modernis, in hœdini ſanguinis præparatione. *Lactis caprini in atrophia uſus.*

Quæ autem objici ad hunc uſum capris poſſunt, hæc ſunt: folia acetoſæ, naſturtii hyemalis & aquatici, trifolii aquatici, becabungæ, cochleariæ, num- *Herbæ capris objicienda.*

mulariæ, raphani ſylveſtris, & tenuis herbæ ſecalæ, aliorumque folia & flores, uſu & experientiâ huic morbo probata.

Atque hæc de atrophia, quam ſcorbutus facit, dicta nobis hactenus ſint. Qui poſt nos majore ingenii felicitate præditi, manifeſtiorem hujus, & omnibus magis obviam, à veterum atrophiæ ſpeciebus, diſtinctionem nobis dederint, iis gratiam habebimus omnes.

Si quid etiam mihi incidat, quod certiore ſigno & magis omnibus noto, ab aliis atrophiæ ſpeciebus, hanc noſtram diſcernat, id quoque in medium adducam. Interea jam dicta lector boni conſulat, rogo, & quo à me animo dantur, eodem accipiat peto. Quæ etſi ob ſtyli ruditatem atque inelegantiam luce indigna ſint, magiſque indocta, quam quæ doctorum manibus contrectentur, aut contrectari mereantur; attamen quia uſum non vulgarem hoc triſti noſtro tempore habent, & ante me nemo extitit, qui abſolutum quid (quod ſciam) de hoc morbo petractarit, & in publicum dederit, malui, inſcitiam meam prodendo, indocti nomen, quàm utilia celando, invidi crimen ſubire. Quod hoc malitiam ſimpliciter habeat, illud etiam ſit ἄκομψον, tamen cum publico bono conjunctum eſſe, omnes boni mihi atteſtabuntur.

Malevolorum judicia perverſa, & obtrectationes, ut ſemper, ita hodie quoque contemno & aſpernor, fretus conſcientiâ recti. Sed de his forté plura, quàm oportuit, ſæpe diximus. Quare his omiſſis ad inſtitutum revertemur, ad ea quæ reſtant, pergentes.

XXXIV. ULCUS ET GANGRÆNA DIGITORUM PEDIS.

INter quæ reliquum aliud malignum ac ſævum hujus morbi accidens eſt. Quod etiam doctiſſimus vir, omnium artium & diſciplinarum, linguarumque cognitione excellens, Doctor Peucerus, & clariſſimus noſtri temporis medicus Doctor Joannes Vejerus, obſervaſſe videntur. Quod ego primùm vidi, quale fuerit, paucis hic deſcribam. *34. Ulcus & gangræna digitorum pedis.*

Incipiebat autem circa tali pediſque extremum, multis nigris & purpureis maculis, ſcorbuto, ſicut antea dixi, familiaribus. Quarum una ſummo pede non procul à pedis digitis, exulcerari cruſtoſo ulcere, cum puſtula citrina, cœpit, quæ parum ſupra maculam illam extabat. Et non ita multò poſt in ulcus gangrænoſum, ſiccum, neque pus neque ſaniem reddens, degenerabat, utcunque turundis ac ſpleniis id chirurgus moliretur. *Hiſtoria cujuſdam Veieri & gangrænâ digitorum pedis ſcorbuticâ correpti.*

Quotidie ſerpebat latius. Et quod ante ulcus membrum erat, pes ſcilicet ſupremus, mortuum cum pedum digitis apparuit; ita ut ægré & vix immiſſum ferrum æger ſentiret. Reliquæ, quæ circumſtabant maculæ, nigræ, abſque ulceratione perſtiterunt.

A quibus ſecundum tibiæ longitudinem plures lineæ, ſeptem in univerſum vel octo, ni fallor, pellucidæ, & ſaturatæ rubedinis aſcendebant, non ſecus atque ſi rubrâ cretâ ductæ fuiſſent, tenuem & cholericum ſanguinem intra ſe contineri, vel ab hoc procreatas ſe eſſe, demonſtrantes.

Erat enim ægrotantis temperamentum cholericum, & multo ſanguine cholerico redundans. Eratque facie ruffus æger, præterea clara & nobili familia natus, & aliorum perfidiâ, meliore fortunâ, ut

ut poſtea intellexi, dejectus. Quæ res haud dubié tacité ſenem cruciavit, maximè in ſuo conjugio, quod in ſenili ætate primùm inierat, vel prolis cauſâ, quam ſenex ex conjuge ſuſceperat.

Hic cum primo eum viderem, urinas reddidit inſtar vini Gallici, rubras & claras, quibus totâ earum ſuperficie multa denſa & citrina ſpuma innatabat, ſed abſque ulla ſiti aut potus deſiderio. Hæ in morbi progreſſu magis lividæ magiſque ſubfuſcæ, cum eadem ſpuma, totam urinæ ſuperficiem, ut dixi, tegente, apparuerunt.

Pulſus parvus, debilis & inæqualis vix digitis percipiebatur. Mortuus autem æger duodecima morbi hebdomade propter morbi ignorantiam eſt: quod, ut verum fatear, nondum tum cognitus mihi ſatis hic morbus ejuſque curatio eſſet.

Cum ego ei adeſſem, æger pedis demortui præciſionem rogabat. In quo conſentire nolui, quod totum corpus præterea malé affectum urinæ monſtrarent, & quod ſeptuageſimum ætatis annum æger impleviſſet, eique actioni omnes ejus cognati adverſarentur.

Hiſtoria eorum qui gangræna vulgari correpti ſunt.

Qui extra hunc morbum partium mortificationem ſenſerunt, iis ſubito, & cum frigoris ſenſu illud adveniſſe memini, & alios poſt biduum mortuos fuiſſe, ſicut ruſtico accidit; alios poſt horam, quemadmodum Superintendentis quondam Hamburgenſis Joachimi Weſtphali conjugi evenit.

Quod etiam de quodam Antuerpienſi eodem tempore Dominus Licentiatus Carolus Battus, vir integræ fidei noſtrique amantiſſimus admonuit. Cui adjunctus in hac curatione collega, quaſi in ipſo mortis articulo fui. Ut propterea hac nota & differentia forté hæc noſtra mortificatio diſtinguenda ab ea ſit, quæ ſanguinis virus, vel alias ſequitur cauſas cum membro ægrotantem ſubitò perimens & occidens. Cum hæc noſtra paulatim, & poſt longius intervallum id faciat. Sed

Sed de his aliorum eſto judicium. Nos enim hujus cauſâ id proponendum putavimus, ut diligentius huic conſiderationi doctiores poſt nos incumberent. Interea certiores eſſe notas & diagnoſtica ſigna judicamus, quæ pulſus & urina monſtrant: à quibus nullo negotio diſtingui & dignoſci ab aliis morbis ſceletyrbe poterit. Ab iis dico, qui vel hæc noſtra diligenter legunt & obſervant, vel alioqui aliquam hujus morbi cognitionem pleniorem habent.

XXXV. ULCERA VARIARUM CORPORIS PARTIUM.

HUic ſimile & affine malum eſt, quod Hamburgi olim in illius oppidi cive conſpexi. Quod cum tumore ingenti ad elaphantiaſim accedente præter dimidiam faciem, & magnam cervicis partem, naſum & labia utraque occupabat, aſpectu horrendum, adeòque tetrum, ut citra horrorem nemo intueri ægrotantem poſſet. Siquidem præter dictam faciei inflationem, naſus lividus erat, labia prætumida & nigra, oculi prominentes, præterea ſublurido & fuſco colore palpebræ tinctæ, & variis puſtulis variegatæ. *35 Ulcera ſcorbutica variarum corporis partium. Hiſtoria civis Hamburgenſis Ulcere cancroſo correpti in facie & vicinis locis.*

Hæ ſerpendo quotidie latius, per totam ferè faciem diſpergebantur, ſubjectas canes erodentes, & circa tempora in ulcus nigrum, tetrum, malignum, ac glomeroſum, quod carcinoma Græci vocant, definentes.

Notum enim cùm ex aliis authoribus, tum ex Marcello Virgilio eſt, doctiſſimo Dioſcoridis interprete, carcinomatis generationem, ex melancholico humore, cùm referbuit, fieri. Cujus de natura hujus verba eleganter ſecundo commentariorum in Dioſcoridem libro deſcriptâ, huc adferre placuit, quæ ſic habent. *Marcelli Virgilii locus de carcinomate.*

Grave hoc malum eſt, quod nec diſcuti, nec divelli

velli poteſt, nec corporis purgatione minui. Sed tam malefici ingenii eſt, ut mitiora remedia negligens aſperioribus irritetur, neque ante exulcerationem alia ſpes eſt, quàm ut differatur exulceratio & incrementum,

Ibidem idem quoque author ad remorandum ejus exulcerationem, quædam Dioſcoridis medicamina ſimplicia examinat libro citato, capite 147.

Prognoſ. 35. Hoc malum ægrè curationem admittere, etiam clariſſimi quidam noſtri temporis medici judicarunt. Itaque quæ felici experimento, & noſtra qualicunque obſervatione & inventione, probata nobis ad hunc uſum medicamina ſunt, in medium adferre non gravabimur. Ita tamen ut ſuum cuique maneat liberum de hac re judicium.

Canon therapeuticus ſpec. in Ulcere ſcorbutico nigro & cruſtoſo.

In hoc poſteriore, in prædicto ulcere nigro & cruſtoſo, felici ſucceſſu uſi ſequenti medicamento ſumus, quod conſtat ex reſina, olibano, & oleo roſaceo, in unguenti formam redactis ſpleniis quibus illinebatur, & vino Rhenano prius intinctis.

Quo brevi ad ſuppurationem ſeparationemque & puris generationem, ulcus hoc productum fuiſſe vidi. Sicut in altera decem annorum puella, ſequens profuiſſe, experti ſumus, quod domi parentes ipſi noſtro juſſu ex oleo roſaceo, ovi vitello, tritici farina, olibano, & pauciſſimo melle parabant, ſpleniis illitum, quod cruſtoſo & nigro ulceri imponebant.

A quo intra dies plus minus quinque vel ſex nigrum hoc à ſana carne ſeparatum excidit. Reliquam ulceris curationem ſarcoticis perfecimus. Hanc curandi hæc ulcera rationem, etiam Hippocrati placuiſſe, tertio de fracturis libro legimus. Ubi aperté oſtendit, nigrefactas partes mollibus medicamentis, non acribus, ad ſuppurationem & ſeparationem perduci debere.

Quapropter nigrefactæ tam carni, quam cuti aut nervo, album ceratum Hippocrates illinit. Quod, ut

ut ipſe dixit, curationem ambuſtis ſimilem talia poſtulent & petant, ſicut latius ac melius loco citato apud ipſum lector cognoſcet.

Eandem quoque curandi hæc ulcera rationem Galeno placuiſſe 14. medendi methodo legimus, ubi medicamina mordacitatis expertia hiſce affectionibus nigris & cruſtoſis commendat, ideoque ex metallis ea lotis & uſtis parari jubet, quod ab acribus hanc exulcerationem irritari, ipſe quoque de ſua experientia comprobaverit. Quemadmodum latius hæc legi apud ipſum authorem poſſunt.

Hiſtoria laborantis ulcere ſcorbutico in facie.

Qui in facie hoc malo laborabat, ille neque delectum ciborum, neque ullum in iis ordinem ſervaverat, ſed promiſcuè uti ſeſe obtulerant & ſine diſcrimine, duros & infumatos ingeſſerat. Hujus urinæ, dum adhuc obambularet, viſæ ſunt nigræ, craſſæ, & ex pallido ſublivefcentes, ac turbidæ ſemper.

Pulſus decumbenti durus erat, præterea ſerratilis & inæqualis, & propter febris admixtionem juſto altior. Morbus verò, quantum ad ſenſus, mitis. Sitis nulla & perquam exigua, putrefactionis notis, quas urina monſtrabat, minimè reſpondens, non felici hujus morbi, ſicut prius oſtendi, argumento.

XXXVI. FEBRES PESTILENTIALES ET EARUNDEM TUMORES.

36. Febres peſtilentiales & earum tumores.

EST hoc malum apud Embdanos frequens, quod imperitum chirurgorum ac practicantium ibi, vel medicinam facientium vulgus, peſtis indicium eſſe dum arbitratur, theriacæ aliorumque calefacientium medicaminum (pro conſervatione à peſte magis, quàm curatione excogitatorum) uſu & exhibitione, curationem, magno ægrotantium incommodo, ac certo vitæ periculo, molitur; febrem his adaugendo, & inſuper ſanguinem adurendo.

Sed

Regula diagnoſt. ſpec. 22. in feb. peſtilentialibus & earum tumoribus.

Sed à peſte hunc morbum, præter ſymptomata mitiora, quibus quandoque ſe prodit, facile pulſùs, & aliquando urina diſcernunt.

Quæ in aliquibus varia occurrit, modò tenuis, modò craſſa, & conturbata, & multo quaſi ſabulo in fundum ſubſidens, vario & diſpari ſedimento conſpicua: cum qua pulſus parvus & debilis apparet, contrarius putrefactionis indiciis ſæpe, quæ urina demonſtrat.

Etſi etiam in aliquibus durus & ſerratiiis ſubinde ille ſentiatur, inſtar illius, qui in pleuritide, & membranarum inflammationibus percipitur. A quo nos nuper in duabus puellis, primâ manus noſtræ ad pulſum applicatione, ſtatim hunc morbum cognovimus: quum peſte eas laborare, perſuaſum omnibus domeſticis eſſet.

Hiſtoria laborantium febribus peſtilentialibus cum tumoribus, &c.

Cæperunt autem eodem tempore in iiſdem ædibus ambæ ſimul ægrotare, ancilla cum duobus in inguine tumoribus, & filia, præter alterius inguinis tumorem, nigrâ & cruſtoſâ maculâ ac ulcere, mediam feré tibiæ regionem occupante.

Unde de peſte opinio adeo fortis parentum animis impreſſa fuit, ut nullo noſtro ſermone evelli ipſis ea in initio potuerit. Quam tamen poſt triduum procedens, juxta noſtrum prognoſticum, curatio removere cœpit, & poſt ſeptimum diem planè eradicare.

Fuit hæc puella filia cujuſdam noſtratis Friſii occidui Regneri Cornelii, olim Conſulis Bolſuerdienſis, nunc vero Embdæ, propter belli turbas exulantis, cujus & ancilla erat. Quem nominare hic volui, quo magis fidem omnibus facerem, nihil præter comperta, uſuque probata hic me affingere, qui, ſicut antea dixi, nihil hoc libello afferere conſtitui, quod non multiplici noſtra experientia comprobatum ſit.

Similibus tumoribus duris, renitentibus, doloriſque plenis, cum nauſea multa, multiſque ex intervallo recurrentibus anxietatibus, & febre ac ſiti, uriniſque citrinis in initio & tenuibus, correptæ aliæ duæ

duæ fœminæ Embdanæ fuerunt. Quarum una civis primarii filia, altera Groningana fœmina erat, aromatarii conjunx, quæ Embdæ ad Delpht plateam, ut vocant habitabat.

Qui præter has, jam dictis tumoribus correpti ibidem fuere, in horum pleriſque præter dicta ſymptomata, à peſte hanc febrem diſtinguebant rara quædam ſigna, ſcorbuto morbo magis, quam peſti convenientia.

Rara quædam accidentia ſcorbuto magis quam peſti convenientia.

Cujuſmodi exempli gratiâ, nervorum reſolutio imprimis eſt, in quam etiam, cum hac febre, atque cum his tumoribus incidiſſe nonnullos memini. Siquidem adoleſcentem novi, cum colli ab hoc morbo tumore, ilico quoque linguæ uſum amiſiſſe, majore hujus morbi (utpote qui nervis infeſtiſſimus eſt) quam peſtis indicio.

Sed & anxietatibus, quas ad præcordia infeſtare diximus, plerique omnes, quos hac affectione laborare novi, infeſtati fuere. A quibus nonnulli, etiam præter ſpem & exſpectationem ilico ſuffocati periere.

Anxietas peſtilens ut à ſcorbutica diſcernatur.

Atque hoc ſymptoma, etſi peſtilentialibus febribus quoque familiare eſſe conſuevit, eſt tamen in iis magis continuum, minuſque interruptum, propter diverſam morbi ſedem, quæ in peſte præcipué cor eſſe putatur, ut in ſcorbuto inferior venter & lien. Unde varii ad cor & diaphragma vapores exhalant, prædictas anxietates cauſantes. Atque ab hac cauſa anxietates hæ, ſicut & vomitus cum hac febre incidentes, magis interruptæ ſunt, quam in peſte eas eſſe videmus.

Quibus, majore hujus morbi certitudine accedit, quod minus graſſantes, & paucioribus communes illæ febres, quam veré peſtilentiales eſſe ſolent, unde σποράδες dicuntur. Hæ quod magis publicæ ſunt, magisque in populum graſſantur, epidemiæ vocantur.

Cum hæ noſtræ cum ſcorbuto conjunctæ, vel ab

ejus (ſi mavis) putrefactione ſpecifica excitatæ, ſæpè ad unam atque alteram familiam tantùm conſtringantur, in eaque non omnes, ſed propter vitæ victuſque errorem, ad hunc morbum magis diſpoſitos apprehendat. Quod diligenter conſiderari hic neceſſe eſt ab eo, qui inter has febres rectè ſit diſtincturus.

Cur febres peſtilentiales ſcorbuticæ cum verè peſtilentibus conveniant.

Alioqui pluribus, quibus inter ſe colludunt, ſignis, facilé practicantium oculos & mentem obfuſcant. Quandoquidem non ſolùm prædictis tumoribus anxietatibuſque ſed & vomendi conatu, & pari, ob materiæ craſſitiem, aut obſtructionum venarum magnitudinem, urinarum laudabilitate, ſicut & ſiti, nec non moleſta linguæ labiorumque ariditate, ut & morbi propagatione, & nigris cruſtoſiſque ulceribus, ſibi invicem aſſimilantur. Ut propterea acuto & ſagaci medico opus ſit qui inter has febres rité ſit diſtincturus. Neque mirari de his hanc ſymptomatum ſimilitudinem oportet, cum una utrobique cauſa materialis putetur.

Peſtis materia ſeu generatio ex Rondeletii ſententia.

Nam ſi clariſſimo noſtri temporis medico Guilielmo Rondeleto credimus, videbitur ex craſſo & melancholico ſanguine putrefacto, peſtis generatio eſſe, qui ſanguinem noſtrum incendere, conturbare, inficere, & ad putredinem venenoſitatemque diſponere creditur, ſicut caniculæ tempore vinum ebullire & conturbare facit fex ad ſuperiora excitata.

Melancholia cur humor peſſimus Galeno.

Ut non abs re humorum peſſimus dicta Galeno melancholia, libro de febrium differentiis & alibi ſit. Siquidem fex & ſordicies ſanguinis, à principiis vitæ quam longiſſimé elongata eſt, liberalitatis inimica, & ſenio ac morti cognata. Nullus etiam humor plures ac magis varias affectiones inducere ſolet atque melancholia, cùm propter locorum, quæ occupat & inſedit, diverſitatem, tum propter varias ejus qualitates, & generationis modum, qui facit ut alia naturalis, alia non naturalis ſit, prout per aduſtionem ab hoc vel illo humore generatur.

Illa

Illa igitur, cum tam peſtis, ex Guilelmi Rondeleti ſententia, quam ſcorbuti recentiorum authoritate, materialis utriuſque febris cauſa ſit & origo, ſolâ putrefactionis ſpecie tantum differentium; quid mirum, ſi pluribus indifferentibuſque ſignis & ſymptomatibus inter ſe colludant concertentque?

Eſt tamen diſtinctio neceſſaria propter curationem, quæ propter ſpecificam utriuſque & differentem putrefactionem, alia in peſte, aliâ in ſcorbuto eſt. Quemadmodum diverſæ curationi ſubjacet putrefactio morbi Gallici, diverſæ & alii, ea quæ Elephantiaſis & lepræ eſt. *Curatio peſtis & ſcorbuti diverſa, ſicut & morbi Gallici & lepræ.*

Et utcunque pluribus ſignis cum ſceletyrbe Gallicus morbus colludat; doloribus ſcilicet juncturarum ſub noctem ingraveſcentibus, tumoribus duris, nervorumque contractione; aliam tamen curationem hæc in ſceletyrbe, aliam in Gallico morbo requirunt, quatenus non una utrobique cauſa, aut putrefactionis ſpecies eſt.

Quæ, ut in Gallico morbo ligni decocto, ita in ſcorbuto cochleariæ, & ſimilium, hunc morbum à proprietate curantium, exhibitione tollitur & removetur.

Atque ad hunc quoque modum ſe res in hiſce febribus habet, utcunque ſignorum ſimilitudine eandem morbi ſpeciem mentiri ac repræſentare videantur.

Quomodo autem ſignorum ſimilitudine ſe invicem repræſentent, paucis exemplis oſtendemus, quo dilucidior res fiat, & magis omnium oculis exponatur.

Nuper cum hiſce ſymptomatibus ad peſtem colludentibus, correpti duo viri, & una puerpera ab hoc morbo fuerunt. Quorum alter Groninganus nobilis & claſſium præfectus, alter Antuerpianus fuit. Puerpera indigena & Embdæ (ut puto) nata. *Hiſtoria febribus peſtilentialibus ſcorbuticis laborantium.*

Inceperunt autem cum citrinis & tenuibus urinis

multo æſtu, & æſtuante intus calore, omnes hi febricitare, cum multa ſiti, & majore labiorum linguæque ariditate, adeo ut claſſium præfecto, ſi vel minimum à potu ſibi temperaret, maximis, & ad minimi digiti latitudinem, fiſſuris, labia linguaque diſſecarentur & diſſilirent, quæ rurſum (quod admiratione dignum) à largioris potus aſſumptione, illico coaluerunt.

Interea exterioribus frigebant, & anxietatibus omnes laborabant graviſſimis, ita ut ab his ſæpè ſupra dimidiam horam puerpera, graviſſimis animi deliquiis correpta, quaſi ſemimortúa jaceret. Quod etiam in morbi înitio, poſt leviſſimum motum Antuerpiano advenit.

Attamen utrique in his deliquiis pulſus arteriarum fortior videbatur, quam alioqui extra deliquia in morbo ipſo. Præfecto claſſium ad cætera ſigna quoque delirium accedebat. Eratque cum his ſignis pulſus omnibus parvus & inæqualis. Quæ omnia malignæ & peſtilentialis febris ſigna eſſe, quis ignorat?

Alia hiſtoria febris peſtilentialis ſcorbutica.

Qualia & illa quoque fuerunt, quæ cum hac febre concionatori Embdano, viro perhumano & docto advenerunt, ad peſtis ſymptomata, prædictis propius adhuc accedentia. Qui etiam febricitare cum graviſſimis ventris torminibus cœpit, & iiſdem ad præcordia anxietatibus, nec non æſtuante interiorum calore, exteriorum frigore, præterea & inexplebili ſiti, ac infeſta linguæ labiorumque ariditate. Sudabat multum, ſed è corpore exiens ſudor adeo fœtebat, ut intolerabilis odor ad lectum adſtantibus eſſet.

Circa faciem & pectus variæ ſubinde efflorescebant maculæ purpureæ & ſubnigræ, vel potius ſublividæ, eadem facilitate, qua erumpebant, evaneſcentes.

Quæ omnia peſſimo indicio delirium adaugebant, per intervalla tamen magis, quàm continuo eum infeſtans.

feſtans. Hanc febrem pluribus ſignis cum peſtilentialibus & malignis febribus communicare, nemo medicorum ignorat.

A quibus hanc tamen poſt quintum, ni fallor, diem, febris intermiſſio diſtinguebat. Quam ſalutarem in Aphoriſmorum libris Hippocrates dixit, quocunque modo fiat, *Lib. 4. aph. 3.*

Curati autem omnes DEI gratiâ iis medicamentis ſunt, quæ, cum ſcorbuti morbi eradicatione, obſtructiones tollunt, humoreſque craſſos & melancholicos concoquunt & incidunt. *Canon therap. ſpec. in feb. peſtilentialib. ſcorbut. primus & ſecundus.*

De quibus, quia dictum nobis alio loco eſt, nihil neceſſe eſt, eadem hic cum legentis tædio repetere.

Cum ſimilibus ſymptomatibus ab his febribus correptæ, Groningana, & Embdani filia fuerunt, quibus poſt quintum vel ſextum, ſi rectè memini diem, ad femora tumores duri & rubri, doloris pleni, eruperunt. Quæ etiam his ipſis medicamentis curatæ intus ſunt, tumoribus localibus diſcuſſis ſublatiſque, qui in Embdani filia, chirurgi operâ ſublati curatique ſunt poſt plures hebdomadas.

In Groningana aromatarii conjuge, Embdæ ad Delpht plateam habitante, ſequenti experimento, hiſce tumoribus accommodatiſſimo, quod in duobus ac tribus diebus omnem hunc tumorem & duritiem diſcutit ac tollit. *Experimentum ad tumores peſtilentes ſcorbuticos.*

Capiebat autem abſinthii communis pulveris quantitatem ſufficientem, quæ ovis recentibus eodem die excluſis, cum albumine, vitello, & ovi teſtis conquaſſatis, & minutiſſimè contuſis, ad pultis conſiſtentiam permiſcetur, frigidaque tumoribus, præſenti ut dixi remedio, applicatur: cujus affectum in his & ſimilibus, utcunque vile & facile parabile medicamentum videatur, admireris.

Illud autem in hac curatione animadverſione dignum eſt, ſcilicet minutæ curationis indicio fieri, quoties cum medicaminum ad hunc morbum per- *Prognoſt. 36.*

 tinen-

tinentium exhibitione, urinæ tenues cum morbi manent incremento, vel cum craſſis & ſubſidentibus, nihil morbus remittit.

Canon therap. ſpec in febr. peſtil. ſcorbut. tertius.

Ideoque fortiora, & fortius incidentia ac attenuantia, quæ hunc morbum concernunt, medicamenta deſiderari, quibus morbi radix præcidatur.

XXXVII. MORTIFICATIO CUM ET SINE ULCERE CRUSTOSO ET NIGRO.

37. *Mortificatio cum & ſine ulcere cruſtoſo & nigro.*

ATque hæc dicta nobis quadam orationis conſequentia de his febribus ſunt. Quæ propoſita à nobis propterea ſunt, ut aliis nobis doctioribus cogitandi diligentius occaſionem præberemus. Nunc quæ de horum curatione relicta nobis ſunt paucis perſequemur.

Canon therap. ſpec. in mortificatione primus.

Inter quæ primum mortificatio eſt, quam cum, & ſine cruſtoſo ac nigro ulcere incidere, & cum eo advenifſe præclariſſimi Ducis Ottonis, Domini mei clementiſſimi hoſpitii Magiſtro, antea diximus, quamque feliciter tolli & curari poſtea in ſimilibus fimo vaccino vidimus, ſi quotidie bis renovatum affectæ parti accommodetur.

Mortificatio paulatim facta.

Canon therap. ſpec in mortificatione ſecundus.

Fit quoque paulatim aliquando hæc mortificatio, advenitque vel uni vel pluribus corporis partibus, ſicut in utroque crure civi Embdano accedit, & in brachio altero tributarii Embdenſis ancillæ. Quæ eidem quoque curationi ſubjacet & paret, cui prior: niſi quod utrobique, ob morbi, & cauſæ morbi frigiditatem, abſinthii pulveris, nec non piperis, ac ſeminis ſinapis partem, rectè adhiberi poſſe putem.

XXXVIII. ERYSIPELAS.

FIt præterea hujus morbi indicio (ſicut noſtra qualicunque obſervatione animadverſum ſæpenumero fuit, & multiplici noſtra experientia comprobatum) phlegmones ſeu inflammationis ſpecie efflorecſcentia rubea, quamlibet corporis partem, prout hanc vel illam magis imbecillam ſic affecti habent, apprehendens. Quam, quod rubeo roſeoque colore cutem plerunque ſuffundat, vulgus noſtras communi & vernacula noſtra lingua, *de Rooſ* appellat. 38. *Eryſipelas.*

Eſtque hoc malum quoque noſtris hiſce regionibus frigidis, propter pravas aquas corruptam qualitatem ſanguini noſtro inducentes, pluribus, quam velim & optem, familiare. Quod nonnullos aliquando ferè perpetuo, nonnullos poſt ſingulas hebdomadas & menſes, aliquando poſt trimeſtria ſpacia plus minuſve infeſtat, pro cauſæ, & concurrentium atque adjuvantium extrinſecus cauſarum magnitudine, ac majore minoreve congerie. *Cauſſa eryſipelatis.*

Cæterùm hanc affectionem ab hac ſanguinis putrefactione, quæ ſcorbuto competit, procedere, præter pullum & urinam morbi mores, humorumque, qui eâ corripiuntur, temperamentum & conſtitutio denotat & demonſtrat, *Regula diagnoſtica ſpecialis 23 in eryſipelate ſcorbutico.*

Quandoquidem non ſemper plethoricis & ſanguineis (ut veterum phlegmone) aut alioqui ſanguinis copiâ laborantibus hæc efflorecſcentia contingit, ſed etiam ab hac conſtitutione quam longiſſimé remotis. Certiſſimo argumento, magis à depravata ſanguinis qualitate, quàm ejuſdem copia & plethora, malum hoc provenire & originem ſuam ducere.

Quæ an cum ſpecifica hujus morbi putrefactione conſentiat, ejuſdemque cum ea qualitatis ſit, porrò ab urina & pulſu, ac morbi moribus diſcimus, ſint

ne talia hæc, cujuſmodi ea huic morbo competere, pluribus antea demonſtravimus. Nam ſi pulſus occurrat parvus & inæqualis, & diſpari ſubſtantia, vel variâ in initio urina; ſeu craſſa & conturbata, aut tenuis, & quibuſdam rotundis corporibus cineritiis aut rubris, in fundum ſubſidentibus; vel cum his turbida etiam urina & conturbata: habes ex his evidentia hujus morbi ſigna, quæ de hoc morbo te confirmare poſſunt.

Sed & facilis ejus in quibuſdam, præſertim junioribus, de loco ad locum commigratio, certò tibi perſuadere debet ac poteſt, cum hoc morbo malum hoc communicare: utpote quod magis ab halitibus vaporibuſque ab hoc morbo & putrefactione reſolutis, quam ſimplici humorum ad partem afluxu hæc fieri, certa ratione convincat: quibus, ſicut pluribus oſtendi & probari poſſet, hæc materia ut plurimùm abundat, eaque ratio eſt facilis eryſipelatis hujus permutationis, aliorumque qui ſubitò ab hac putrefactione eveniunt affectuum. Atque ab hac facili & momentanea de loco ad locum hujus affectionis commigratione, nos primum cogitare auſi fuimus, ab hoc quoque morbo hoc ſymptoma provenire. Quod poſtea curatio confirmat, quam millies ferè hic, ſi ita dicere licet, ſumus experti.

Quam in hac ſpecie, ut reliquis hujus morbi differentiis, plurimùm, pro ratione aquarum, victus, & aeris, in quo ſic affecti vivunt, variari comperimus.

In quibuſdam (ut hoc obiter addam) plurium dierum, ante ejus eruptionem, horrores, etiam à veterum phlegmone hanc efflorefcentiam diſtinguunt. Etſi ſufficiant ad denotandam mali cauſam, quæ ab urina & pulſu indicia ſumuntur.

Quibus ſi reliqua conſentiant, pluribus ad inſtituendam rectè curationem confirmaberis. Quæ hic eadem eſt, quæ in reliquis hujus morbi ſpeciebus,

bus, habita humorum concurrentium, temperamenti, aeris, victuſque præcedenti ratione. De quibus alio loco & ab aliis docemur.

Canon therap. ſpec. in eryſipelate ſcorbutico primus.

Nos, ne eorundem repetitione, prolixitatem affectaſſe videamur, non neceſſaria, quantum poſſumus, reſecamus. Quare ad alia hujus morbi accidentia tranſibimus, delirium ſcilicet & memoriæ læſionem, De quibus parcius dicemus, quod rariora atque nullum admodùm apodicticum hujus morbi ſignum contineant.

XXXIX. DELIRIUM ET LÆSIO MEMORIÆ.

39. Delirium ſcorbuticum & læſio memoriæ.

QUod, ut fieri in aliis morbis ſolet, ſic in ſcorbutica putrefactione, ex materiæ ad caput elevatione, iſta conſequantur, nullam (quemadmodum & in aliis affectionibus ſymptomaticis) peculiarem ſui curationem poſtulant, præter eam, quæ morbi radicem præcidit & evellit.

Canon therap. ſpec. in ſcorbut. delirio & læſione memoriæ.

Quæ quia diverſa ab iis morbis hic eſt, qui veteribus cogniti fuerunt, exacta ejus cognitione opus eſt, quo ab aliis & veteribus cognitis morbis & cauſis delirium ſuâ naturâ efficientibus, ea diſtinguatur, quæ hoc noſtrum delirium, ac mentis memoriæque, læſionem operatur,

Quandoquidem ad curationem inprimis hæc diſtinctio conducit: Quatenus rei ipſius cognitio, inprimis vero morbi ejuſque cauſæ noticia, primum in inquiſitione ſibi vindicat gradum, à quo ad finis conſecutionem, mentiſque noſtræ intentionem, tutâ porrò ducimur viâ, illud efficiens, ut propria & debita cuique morbo curatio, radicem morbi præcidens, adhibeatur.

Regula diagnoſt. ſpec. 24. in ſcorbut. delirio & læſione memoriæ.

Quæ in hac mentis noſtræ alienatione, primùm ex facili ac inopinata ejuſdem commotione, ejuſque

præter rationem intermiſſione cognoſcitur. Deinde ex miti & lento morbo, nullo ſæpe æſtu aut ſiti moleſtiore, vel inquieta jactatione infeſtante, & ſua qualitate magis venenata, quàm caloris copiâ, ſpiritus cerebri turbante: cum veterum deliria non niſi acutos & peracutos ſequi morbos conſueverint.

Atque hoc ſolo indicio, ne quid de reliquis dicam, facilé à veterum ſymptomatico delirio hoc noſtrum diſtinguitur. Nam quod ex propria capitis affectione excitatur delirium, ut pathognomonicis morbi ſignis, & morbi vehementia, ſic affectionis aſſiduitate dignoſcitur, ut propterea ea res nulla noſtra admonitione indigeat.

Magnum quoque, ad monſtrandam utriuſque differentiam, vim & poteſtatem urina habet. Quæ in hoc delirio ſæpe craſſa & rubra abſque multa ſiti viſitur.

Cui & pulſus ſubſcribit aut durus & ſerratilis, ſimilis illius, qui in pleuritide occurrit, abſque tamen ulla membranarum inflammatione; aut parvus & inæqualis, nihil feré differens ab eo, qui in orificii ventriculi obſtructionibus ſentitur, abſque ulla quoque hujus affectione.

Sed & victus ratio craſſa & nautica, & in locis planis ac paluſtribus habitatio, multum eriam momenti ad confirmandum de his judicium habent, ſi cnm prædictis concurrant & conferantur.

Atqui quæ circa delirium hoc obſervanda ſunt, eadem quoque circa memoriæ læſionem conſiderantur.

Nam & hæc interpolata magis, quam continua, in hoc morbo eſſe ſolet, per intervalla, ſicut delirium, ex nulla manifeſta cauſa, & quaſi præter rationem, ſic affectum infeſtans. In his ut plurimùm variæ urinæ conſpiciuntur tam in colore, quam earundem ſubſtantiâ, & ſubſidentiis.

XL.

XL. CARUS ET SOPOR PROFUNDUS.

DIverſos quoque vidi alto ſopore ac caro ab hoc morbo correptos fuiſſe, ex vaporum & flatuum (quibus aliquando mirum in modum hæc materia abundat) conferto in cerebrum impetu.

40. Carus & ſopor profundus.

Cari cauſæ.

Hiſtoriæ caro ſcorbutico laborantium.

A quo ante annum, cum tertianæ febris acceſſione, & recurrentibus paroxyſmis, ſingulis vicibus opprimi adoleſcentem, cum hujus morbi ſignificatione vidi, adeo alto ſomno, ut nullis noſtris clamoribus vellicationibuſque excitari aliquando potuerit.

Et poſt ipſum, virum ſexagenarium, olim Zelandiæ præfectum, qui ante noſtrum ad ipſum adventum quatuor integros dies ab hoc morbo dormiverat, unde nullis domeſticorum clamoribus expergefieri, & è ſomno excitari quivit. A quo, ut prior, noſtra opera & curatione, DEI gratiâ, ad ſanitatem ſic revocatus iis medicamentis eſt, quæ hunc morbum curare poſtea oſtendam.

Duos novi poſt diuturnum cum hoc morbo conflictum, & varia hujus, quæ paſſi fuerunt, ſymptomata, ſomno aliquandiu plus ſatis indulſiſſe, propter corporis, ut fieri ſolet, pigritiem, & ſpontaneam, qua laborabant, laſſitudinem, ad motum minus expeditos.

A quo, diuturniore irrigatione cerebri lethargo oppreſſus alter fuit poſtridie quàm ad eum veni.

Alter quoque diu ad ingreſſum impotens & tardus, inſolitam, ab anno uno atque altero ſolitudinem amplexus fuerat, otio & ſomno plus juſto indulgens, quantumvis juvenis & robuſtus. Hic etiam cum rubris, craſſis & turbidis urinis ægrotare cœpit, ſed quod à medico ejus viro doctiſſimo intellexi, abſque infeſta ſiti, aut momentaneo & moleſto caloris ſenſu.

Cui

Cui nulla methodica curatio profuit, etſi medicum haberet doctiſſimum, & in veteri medicina exercitatiſſimum: Utpote quæ internam hanc putrefactionem, ut ſpecificam, ita peculiari curationi ſubjectam, non coerceret.

Quocirca exhalantes ab hac vapores tandem hunc quoque profundo ſomno, præter medici ſpem & exſpectationem, ſubſtulerunt. In quo poſt mortem, ſed poſt feſtum, ut proverbium habet, ſceletyrben morbum variæ maculæ nigræ & purpureæ, toto corpore erumpentes monſtrarunt. Quem ante morbum & mortem, crurum languor, & præter hunc urinæ, abſque ſiti, & vehementiore calore rubeſcentes, non fallaci indicio indicabant: ut in priore recurrens ſubinde paralyſis.

Vulgi opinio ſomnum exiſtimantis eſſe cauſam ſcorbuti.

Uſitatum noſtris hominibus eſt, ut ſcorbuto eos laborare dicant, qui ſomno præter conſuetudinem indulgent. Quod etiam vulgi obſervatione, ſed conſequentiâ inverſâ, ſomnus huic morbo familiaris eſſe credatur, exiſtimantis eum hujus morbi non effectum ſed efficientem cauſam eſſe, cum potius ejus in quibuſdam ſequax comes ſit; ut laſſitudo febris ac intemperiei eſt.

Embdæ plures pereunt.

Plures Embdæ (ubi vehementior hic morbus propter aerem humidum & craſſum, aquaſque ſalſas & putridas eſt) ab ho ccaro exſtinctos ſcio.

Carus ut plurimum cum febri conjunctus.

Concurrit autem plerunque cum lenta, nonnunquam etiam cum intermittente febre hoc malum, quod iiſd m quoque, quibus febris ipſa, ſignis ab hoc morbo dignoſcitur, cujus hic ſomnus, ut antea dixi, ſymptoma & accidens eſt. Curatur etiam iiſdem, quibus febris medicamentis, juxta illud, quo, ſublatâ cauſâ, tolli quoque affectum, dicitur.

Canon therap. ſpec. in caro ſcorbut.

Noſtra tamen qualicunque experientia conſtat, inter cætera, quæ huic morbo præſcribi poſſunt, primum locum ſibi naſturtium aquaticum, ejuſque ſuccum vendicare. Quod tamen de eo hic intelligi velim,

lim, quod in claris & limpidis provenit aquis, minimè vero quod in putridis & lutoſis naſcitur ſtagnis.

Nam illud, præter quam quod inefficax, etiam ingrato ſapore eſt.

Atque hac in re rurſum ſubſcribere Guilielmo Rondeleto, doctiſſimo noſtri temporis medico cogor, contra Fernelium acutiſſimi alioqui judicii & maximi ingenii virum, alto ſopori naſturtium hoc facere defendenti.

Siquidem præſenti remedio ad hunc ſoporem illud conferre, de noſtra qualicunque experientia atteſtari poſſumus.

Cujus, ad hunc carum, adeo efficacem facultatem experti ſumus, adeoque evidentem, ut DEI manu quaſi adjuvari viderentur qui illud aſſumerent, uno aut altero tantùm excepto, in quibus nimios progreſſus hic morbus fecerat.

Nam cum ante annum, unico divini verbi miniſtri apud Embdanos filiolo, quem ab hoc caro nulli clamores aut vellicationes excitabant, refracto per vim ore, ſuccum hunc infunderemus, ilico in ipſo temporis articulo ad ſe redire, & nos apertis oculis aſpicere cœpit. *Hiſtoria pueri ſubitò à caro uſu ſucci naſturtii aquatici liberati.*

Idem etiam in prædicto præfecto & adoleſcente, de quibus paulò antè diximus, experti ſumus. Sed de hac re, quia etiam prius mentio incidit, nihil opus prolixiore ejus enarratione eſt. Ideoque ad alia hujus morbi accidentia tranſibimus, quæ ab hoc morbo varia, propter variam corporum diſpoſitionem, fiunt.

XLI. SPUTI DEFLUXIO CONTINUA.

41. Sputi defluxio continua.

SIc moleſta & longa humidi ſputive ab ore rejectione ab hoc morbo, (ſicut etiam fieri aliquando in Gallico morbo ſolet, ut etiam hoc ſigno & ſymptomate cum venerea lue quandoque colludat:) quoſdam divexari novi, qua totum corpus paulatim extenuaretur.

Sputi continui generatio.

Quam putridi & circa viſcera collecti humores excitabant, ſpirituum vaporumque, quibus abundabant, vi & poteſtate ſurſum ad os elevati, & continua hac ſputatione rejecti.

Cui rei perpetuum quaſi fomentum alimenta aſſumpta præſtabant, maxima ſui parte in eandem ſubſtantiam converſa, & continuo veluti æſtu, per membranam intus os, œſophagum ventriculumque veſtientem, ſpirituum vi & evaporatione, evecta atque educta.

Hiſtoriæ laborantium ſputatione continua.

In una quadam, alioqui forma præſtanti fœmina, retenti diutius menſes huic malo occaſionem dederant. Et in altera triſticia & adverſa multa, quæ perpeſſa fuerat, ut inordinata victus ratio, & craſſorum ciborum ingeſtio in hunc caſum perduxerant nobilitatis ſtemmate clarum caſtri præfectum.

Cui menſes ſubſtiterant, medico uſa doctiſſimo eſt, ſed circa hunc morbum minus exercitato. Cujus rei cauſa, nihil commodi ex methodica ejus curatione percepit. Quo factum, ut relicto eo ad Empiricum & impoſtorem confugeret, qui acribus medicamentis rem eò brevi perduxit, ut ruptâ venâ, poſt aliquot ſanguinis rejectiones, ſubitò & præter ſuam, haud dubiè, opinionem, ſanguinis copiâ intra fauces hærente ſuffocaretur.

Ad quam, poſt ſanguinis eruptionem, vocati e-

tiam

tiam nos fuimus. Qui tunc morbum hunc mali cauſam, cùm ex urinis & crurum affectione, tum à pulſu, & cæteris, quæ præceſſerant, ſymptomatibus, cognovimus.

Canon therap. ſpec. in ſputatione continua. Prognoſt. 37.

Qui noſtra curatione uſi fuerunt, mixta curatione, partim febri & tenuibus catarrhis, partim ſcorbuto competente, feliciter paucos intra dies ſunt reſtituti. Præter unam, in qua diuturnior, propter alia accidentia, curatio fuit.

Cur in ſputatione ſcorbutica etiam catarrhorum habenda ratio.

In hac curatione haberi ratio fluxus debet, ne ab acribus & calidis irritetur, & nimia evaporatione vaporum fumorumque & in cerebrum delatione, ac eorundem ibidem concretione, atque ad pectus poſtea defluxione, gravior, ſicut nunc dixi, morbus excitetur.

Regula diagnoſtica ſpec. 25. in ſputatione continua.

Qui hac ſputi rejectione, & ab ore defluxione laborarunt, eos à ſcorbutica putrefactione idipſum pati urinæ craſſæ & ſubfuſcæ, aut craſſæ & rubræ oſtenderunt, quas abſque ſiti, aut moleſto caloris ſenſu ſic affecti reddiderunt. Quibus, hujus morbi ſignificatione, pulſus ſubſcribit parvus, debilis & inæqualis. Cujuſmodi ſentiri in omnibus ventriculi affectionibus frigidis & crudis ſolet, abſque eo quod quicquam de hoc ſic affecti conquerantur.

Sed & morbi ſpecies plurimùm quoque ad monſtrandum morbum momenti habet, quod nullo manifeſto morbo veteribus cognito tales infeſtati, languere magis, quàm ægrotare videantur; & quod abſque ſiti & calore ii vivant, utcunque rubræ urinæ, aut craſſæ & ſubfuſcæ, vel citrinæ & ſubfuſcæ conſpiciantur.

Adhuc præter jam dicta, aliud malum nobis occurrit, his regionibus quoque non infrequens, quod cum hoc morbo ſcorbuto communicare, præter peculiaria hujus morbi ſigna, aliquoties etiam nobis curatio monſtravit. Quam pro hoc morbo inſtituere poſt longam deliberationem auſus fui, primùm

quod

quod ad nullum veterum morbum, affectionem hanc accedere viderem, præterea quod poſt neglectam diutius hujus curationem, quibuſdam maculis ſcorbuticis tandem ſe prodere hoc malum in quibuſdam obſervavi.

A quibus de ſpecifica hujus putrefactione magis confirmatus, majore confidentia poſtmodum curationem hujus ſum aggreſſus.

Quale autem hoc malum ſit, paucis deſcribam. Nam in initio adeo lentum eſt & parvum, ut nihil à ſanis, aut quam minimùm differre ita affectos, etiam acutis videri medicis poſſit. Quod tamen neglectum diuturniore temporis mora ita invaleſcit, ut nonnullos plures ſæpe hebdomadas & menſes lecto affigat & nonnunquam (ſicut fieri in diuturnis morbis ſolet) in graviora incommoda nonnullos conjiciat, nec non præſens vitæ diſcrimen.

Quemadmodum quibuſdam exemplis id, ſi neceſſe eſſet, hic probare poſſem, niſi inter obſervationes etiam quædam de his dicturi eſſemus, & ad eum locum hæc reſervaremus. Nunc quàm poſſum breviſſimé rem hic depingam, & ob oculos ponam, quo magis omnibus conſpicua fiat.

XLII. LANGUOR SINE CAUSA.

42. Languor ſine cauſa.

Contingit autem ſic affectos in initio ut plurimùm languere, citra evidentis morbi ſignificationem, nulla tàm ſiti, quàm leviſſima oris ſiccitate ſubindè infeſtatos. De qua raro, niſi interrogati, conqueruntur. At, ſi aliquando moleſtior ea nonnullis fuerit, ſemper tamen modica humidi rejectione ea placatur, cujus largiore aſſumptione ut plurimùm offenduntur; Etſi non ita multò pòſt rurſum æquè labia linguaque iis exſiccantur.

Pulſus his varius eſt, ſemper autem inæqualis, etiam

tiam in uno ſæpe ictu. Urinæ ut plurimùm albæ, craſſæ & conturbatæ. pingui ſua ſuperficie matulæ parietibus adhærentes. In quibus quæ ſubſidunt, urinam non claram, ſed turbidam relinquunt.

Quòd ſi diutius moram morbus traxerit, tandem hos obtuſus crurum dolor vel languor, aut facilis apprehendit lipothymia, maximè quoties ſeſe erigere in rectum ſtatum, aut de lecto ſurgere volunt. *Prognoſt.* 38.

Eo ulterius perſeverante, quidam horum in atrophiàm, aliaſque difficultates incidunt, quæ vitam hanc cum morte commutare eos cogunt. *Prognoſt.* 39.

Poſtulat autem hoc malum, (ut obiter curationem ejus attingam) cum iis, quæ crudos humores concoquunt & incidunt, medicamentorum admiſtionem, quæ ſcorbuto valere uſus monſtravit. *Canon therap. ſpec. in languore ſcorbutico primus.*

Inter quæ in tenuiore aere primum locum cochlearia ac becabunga tenent, eorumque ſuccus. Quæ in craſſiore aere qualis hic Embdanus eſt, & Enchuſianus, aliiſque ad maris ſeptentrionalis littora ſitis locis humidis & frigidis, magis fortia, magisque attenuantia & incidentia ſint oportet. *Secundus.*

Quibus paucis diebus (ſi recens & non admodum inveteratum malum eſt) ſic affecti reſtituuntur, qui alioqui plures hebdomadas & menſes graviter ſæpè cum hoc malo luctari ſolent. *Prognoſt.* 40.

XLIII. AFFECTUS LANGUORI SIMILIS.

HUic ſimile eſt, quod in neutra valetudine aliqui patiuntur, dum adhuc domi foriſque omnis vitæ munia obire ſolent. Quorum aliqui ſubinde languorem ſentiunt inuſitatúm, aliqui calorem momentaneum, faciem momentaneo calore inflammantem, ſubinde ac inopinatò recurrentem. Sub quo & *43. Affectus languori ſimilis.*

pulſus ſæpe ſubeſt durus & inæqualis, & alvus aliis præter conſuetudinem ſtricta, aliis juſto laxior.

Mulieribus hoc malum patientibus, nonnunquam menſes fluunt copioſius. Quas ab hoc morbo id pati languor demonſtrat, & præter hunc pulſus parvus

Prognoſt. 41. & inæqualis. Quarum pleraſque virium excipit debilitas, & quandoque nervorum reſolutio, aut aliud incommodum ſæpe citra appetitus imminutionem.

Nam nonnullos hac affectione correptos, ſæpe avidius comedere vidi, unde nihilo magis corroborarentur. Quod ſi diutius malum perſeveraverit (nam in initio ſæpe adeò lentum eſt, ut harum plerique pluribus annis præter languorem nihil incommodi ſentiant) ſymptomata omnia tacitis incrementis aſſurgunt, donec tandem in manifeſtum aliquem morbum erumpant, ut plurimùm verò, quantùm mea qualicunque obſervatione animadvertere hactenus quivi, in atrophiam ſeu nervorum reſolutionem & debilitatem, aut utrumque.

XLIV. SUDOR COPIOSUS ATROPHIÆ PRODROMUS.

44. Sudor copioſus atrophiæ prodromus.

Hiſtoriæ copioſi ſudoris atrophiam præcedentis.

Prognoſt. 42.

ATrophiam plerunque præcedit copioſus ſudor, qu[...] aliquibus etiam media hyeme, ſub leviſſimis te[...]gumentis erumpit. Sicut conſuli accidit Stadenſi, & duobus apud nos Anglis. Unde phyſica ratione ma[...]gis indies corpus conſumitur & perit.

His ſanguis à lenta febre & copioſiore ſudore, in[...]ſtar glutinis, ſpiſſabatur. A quo in quibuſdam ſangui[...]nis (quod puto) ſpiſſitudine & pravitate adeò ſubind[...] nervi contrahebantur, ut cibum ſic affectis alii in o[...] inferre cogerentur.

Regula diag. ſpec. 27. in ſudore copioſo.

His pulſus valdè parvus & inæqualis, ac ſubdur[...] eſſe conſuevit, non infido indicio morbum hunc d[...]monſtrans. Quem certiore indicio felix curation[...]

ſu[...]

acceſſus demonſtrat, pulſum in melius commutans, non contemnendo curationis recté inſtitutæ argumento.

Quæ etiam hic, ut in reliquis hujus morbi ſpeciebus, variari pro temperamentorum diverſitate, & humorum putreſcentium variá mixtura debet, quò ſimul ii quoque, quibus hic morbus inſedit, humores concoquantur ac digerantur, nec non expulſioni adornentur, eradicata interea, ſpecificis & ad ſcorbutum facientibus medicamentis, ſceletyrbes radice. *Canon therap. ſpec. in ſudore copioſo primus.*

Hac curationis ratione præſtitum vidi, ut è languore ſuo liberatis his, propriam & nativam magnitudinem rurſum pulſus conſequeretur.

Quòd ſi triſtitia (ut plerunque fieri ſolet) occaſionem huic malo dederit, ea poſtpoſita, revocari æger ad læticiam debet, & à triſtibus arceri. *Secundus.*

XLV. LANCINATIO PARTIUM INITIO ACCESSIONUM FEBRILIUM.

IN febrium enarratione ſupra dixi, frequenter ſub tertianæ febris typo hunc morbum occultari, ejuſque curationem, niſi hic morbus unà curetur, plerunque impediri. *45. Lancinatio partium initio acceſſionum febrilium.*

Hæ autem adeò frequentes anno octuageſimo ſecundo fuerunt, ut numero comprehendere facilé non ſit ab hac febre tunc infeſtatos.

Incipiebat autem in horum pleriſque cum tanta membranarum, crurum, aliarumque partium vellicatione, & lancinatione, ut divelli ac dilacerari ſibi carnes conquererentur, & pleriſque lancinatio hæc, quàm febris infenſior eſſet, atque hujus ratione febrem aliqui contemnerent. Quemadmodum feciſſe memini quandam D. Theologiæ conjugem, Gallum patri- *Hiſtoria lancinationis partium initio acceſſionum febrilium.*

 tium

tium agri Kedenſis, mercatoris uxorem, alioſque permultos.

Reg. diagn. gen. 17 ex lancinatione partium.

Quod hîc admonere obiter volui, cùm quòd prætermiſſum ſupra id ſciam, tùm quoque quòd hujus morbi præſentiâ & pathognomonico ſigno id fiat, propter vaporum acrimoniam, qua præditi ii ſunt, qui ab hac corruptione ſceletyrbes diſſolvuntur.

Quem præterea, præter has lancinationes, etiam pulſus oſtendit, in ipſo febris vigore parvus & inæqualis.

XLVI. JACTATIO MEMBRORUM.

46. Jactatio membrorum.

DE triſti, & plena commiſerationis membrorum omnium jactatione, cum levi eorundem reſolutione conjuncta, in duobus tantùm nobis hactenus viſa, plenius infrà inter obſervationes dicemus, quando hiſtoriam unius, à nobis curatæ puellæ enarrabimus.

Obſ. 50. quanquam nulla ibi jactationis mentio. Canon therap. ſpec. in jactatione membrorum primus. Regula diagnoſtica ſpec. 28. in jactatione membrorum.

Siquidem nec hoc malum communi curationis methodo ſubjacet, eandem, quam paralyſis ſcorbutica, curationem poſtulans. Quam etiam ab hoc morbo eſſe, pulſus & urina ac morbi mores facilè indicabant, in iis, quos ego hac affectione tentatos vidi.

Quandoquidem admodum varia prioris puellæ urina erat, aliquando tincta, aliquando tenuis & citrina, mox alba, turbida & craſſa, rurſum paulò pòſt clara, vel rubeſcens: manente nihilominus eadem ſemper morbi facie, quotidie ingraveſcentis, etſi medico uteretur doctiſſimo, & in veteri medicina exercitatiſſimo, Doctore Joanne Benzio, olim Electoris Saxoniæ, nunc vero Daniæ Regis medico digniſſimo & noſtri amantiſſimo.

Quem honoris cauſa nominare hîc volui, & u[t] veritatis ſtudio oſtenderem communem curation[em]

m[...]

hodum hunc morbum reſpuere, niſi ſpecificis & ſcorbutum facientibus medicamentis ſimul cu-
tur.

Nam cùm hac curationis ratione minus feliciter procederet, vocatus prædicto Doctori Bentzio llega à parentibus fui: qui ad primum conſpe-
um ſymptomatum raritatem admiratus, ad quem terum morbum hunc potiſſimùm referrem, diu ecum dubitavi: Quòd neque ad paralyſin referri, que ad convulſionem, neque ad palpitationem aut morem poſſet, ſed mixta potius ex paralyſi & nvulſione affectio videretur.

Quare de his dum cum collega meo conferrem, igenter tum pulſum, tum urinam obſervavi; quæ amuſſim huic morbo, ſicut jam ſæpius dixi, reſ-
nderunt. A quîbus concepta primùm mihi de orbuto opinio fuit; quam poſtea non minore ar-
mento crurum ſuræ dolor confirmavit.

Nam cùm quodam die in pedes meo juſſu eam ter erigeret, atque mira celeritate invicem eos ella ſurſum attraheret, requiſita à me fuit, quid-
m ad hanc attractionem eam commoveret. Ad æ magno ſpiritu & afflatu, (nam lingua quoque oluta ei erat, ut niſi multo conatu vix verbum u-
m proferret) id à crurum ſuræ dolore ſibi prove-
e reſpondit, à quo in terram pedes figere, eoſque endere prohiberetur.

Ex quibus etſi ſatis de hoc morbo confirmatus fue-
m, attamen quia nondum cum collega meo, vi- alioquin egregiè docto, & in veteri medicina exer-
ato, de ſceletyrbe ſatis mihi conveniebat, in ejus rationem per dies feré quatuordecim conſenſi; ea nditione, ut, ſi non ſatis methodica hac curatione ea ocederet, totidem curationis dies mihi concede-
.

Quæ in ſequentibus diebus quatuordecim abſolu- nobis, Dei gratiâ, cum puellæ commodo ac ſa-

 ni-

Canon therap. ſpec. in jactatione membrorum ſecundus. nitate fuit, iis medicamentis, quæ ſcorbutum curant, & cum hoc immixtos ei humores crudos & pituitoſos concoquunt, concoctoſque expurgant & expellunt.

Ubique enim in hac curatione obſervari debet, u curatio pro incidentium morborum differentia, & varia humorum permiſtione limitetur.

Exempli gratiâ, ſi calor & intemperies calida ac fuerint, ea refrigerantibus contemperetur, & inte ſcorbutica medicamenta frigidiora exhibeantur, ni cauſa morbi, & victus ratio quæ præceſſit craſſa & nautica, aut aër craſſus & frigidus obſtiterint.

Canon therap. gen. 19. Quod ſi partis dolor adfuerit, unum aut alterum ſimplex reliquis miſceatur, quod ad partem affecta vim medicaminis deferat & deducat. Ita ſi crudu & pituitoſus humor admixtus fuerit, vel craſſus lentus, is quoque ſimul attenuari, concoqui, & in cidi debet.

Atque ſic de cæteris ſtatuere debemus, quema modum de his medendi methodo docemur. Siqu dem eadem eorum hîc, atque in aliis & veterib cognitis morbis ratio eſt. Ideoque iis imitanda, c feliciter, & cum judicio ac ratione medicinam exe cere volent.

XLVII. TREMOR MEMBRO RUM.

47. Tremor membrorum. PRæter hanc lamentabilem membrorum concuſſi nem jactationemque & ex paralyſi ac convulſi motu mixtam (ut videtur) affectionem, quàm p rimis ab aquis crudis & pravis familiaris in a Embdano tremor eſt. Quem etiam ab hoc mo fieri pulſus oſtendit.

Nam urina in horum pleriſque, nullum hujus mo indicium habet, niſi quòd plerunque citrina ſit & ten

Oſt

Oſtendimus antea ex Plinii ſententia, & Græcorum medicorum, medicinam in caſtris Cæſaris facientium, authoritate, quam quotidiana experientia apud nos confirmat approbatque plurimùm, aquas noſtras crudas & corruptas nervis infenſas eſſe, ſua vel qualitate frigida vel ſubſtantia craſſa, vel ſpecifica, quæ ex his oritur, putrefactione ac corruptione. *Aquæ crudæ nervis nocent.*

Nam quum cumulata ab his cruditas amplius naturæ beneficio digeri ac ſeparari non poſſit, neceſſe eſt alieno concepto calore, eam corrumpi & putreſcere; putrefactione, pro ratione ſubjectæ materiæ, ſæpe lenta, & ſenſibus vix perſpicua. *Tremoris membrorum generatio.*

Unde elevati vapores frigidi & craſſi, ſi ad nervos delati fuerint, ea afficiunt, quæ dixi. Atque ab hac cauſa communi, non alienum à ratione eſt, morbum & affectionem produci, multis communem. Quatenus etiam ex Hippocratis & Galleni, omniumque probatiſſimorum medicorum ſententia, communes morbos communem cauſam habere conſtet.

Curatio hujus non multùm variat ab ea, quæ paralyſi, & prædictæ concuſſioni debetur. *Canon therap. ſpec in tremore.*

XLVIII. PENIS EXULCERATIO.

ADhuc aliud hujus morbi accidens eſt, quod etiam cum Gallico morbo colludit, eodem modo, quo in lue venerea fieri ſolet, à ſpecifica & maligna hujus putridæ materiæ qualitate erodente & exulcerante excitatum, dum per penem cum ſeroſa ſanguinis ſubſtantia & excremento illa defertur, inter tranſeundum ſua qualitate maligna teneram penis carnem exulcerans erodensque. 48. *Penis exulceratio.* *Penis exulceratio ut fiat.*

Eſt hoc quoque grave malum, quod propter latentem ſuam cauſam, & tenellum penis ſenſum, *Prognoſt.* 43.

hactenus graviter & duriter ſæpe per plures annos & nonnunquam ad vitæ finem uſque nonnullos magna omnium commiſeratione afflixit.

Hiſtoria laborantium penis exulceratione.

A quo Amſterdami graviter per plures annos excruciatus Sartor fuit, unde poſtea in cacochymiam & alia mala, ac penis juxta ſcrotum exulcerationem incidit, qua poſt longas miſerias ab hoc incommodo liberatus eſt, morbi cauſâ aliò & ad ulcus derivatâ.

Ita hac ipſa carnificina ſupra ſex annos quidam in mea patria vexabatur, & meus olim hoſpes, ob literarum & bonarum artium contemtum, nullam ſui curationem admittens.

Eſt enim quoddam hominum genus, quod nihil rectè fieri putat, niſi quod à ſe profectum ſit, aut ſuo judicio approbetur.

Ulcerum ſiccorum generatio.

Eſt autem hujus exulcerationis eadem ratio, quæ in aliis corporis partibus, in quibus ab hac materia maligna & virulenta, perforari corporis partes, aliquando ſicca exulceratione videmus, non ſecus, atque ſi majoris aciculæ capite vi carnes perforares, neque pus neque ſaniem ichoremve à ſe dimittente.

XLIX. ULCERA SICCA.

49. Ulcera ſicca. Hiſtoriæ laborantium ulceribus ſiccis.

CUjuſmodi ulceris ſpecie ante paucas ſeptimanas quidam meus domeſticus, & nuper quidam textor laborarunt, qui Weſalia habitationem ſuam huc non procul ab Embdana urbe in Wolthuſen pagum ante paucas hebdomadas tranſtulit. In hujus genu uno duo profunda ulcera erant, juxta ſe invicem poſita & perforata, ſicca, neque pus neque ſaniem ullam à ſe dimittentia, non ſecus, atque ſi majoris aciculæ capite in eam partem impreſſa fuiſſent.

Totum crus ab his contractum, præterea debile & languidum erat, ut baculi adminiculo ad ingreſſum uteretur, & ſic difficulter procederet, at vix di-

dimidia hora unius plateæ iter conficeret, idque multo cum dolore & moleſtia.

Differunt autem hæ exulcerationes ab iis, quæ à Gallico morbo procedunt, excrementorum, quæ exulcerationi immiſcentur, & circa illam apparent, figurâ & colore, quæ in Gallico morbo larido ſubſtantiâ ac colore aſſimilantur: hîc vero nullo certo colore, ſicca & citra pus ſe offerunt vel paucâ puris ſubſtantiâ, eaque variâ, crudâ, ac nullius certi coloris. *Regula diagnoſt. ſpec. diſcernens ulcera ſicca ſcorbuticâ à Gallicis.*

Ego in his & aliis ex pulſu, & ulcerum malignitate, de morbo admonitus, intra octo dies hunc textorem (Dei gratia) ſequentibus medicamentis feliciter curavi, abſinthii ſcilicet decocto ad interna, & unguenti aurei applicatione ad externa.

Poſtulat enim hoc ulceris genus medicamenta mitiora, quibus citius ac prius quàm fortioribus ad ſuppurationem perduci illud videmus, diverſa curationis ratione, quam in Gallico morbo obſervamus. Etſi utrique proprium ac peculiare ſit, ſua qualitate maligna ac venenata, cutem & carnes ſubjectas exulcerare & erodere. Ut propterea non abs re ſymptomatum ſimilitudine ſub recta polorum linea inter ſe communicare videri poſſint, utcunque curationis modo propter differentem putrefactionis ſpeciem, inter ſe differant, quæ alia hîc eſt, alia in Gallico morbo. *Canon therap. ſpec. in Ulceribus ſiccis.*

Eſtque hoc admiratione dignum divinæ providendiæ opus, eâdem copiâ apud Indos, quibus Gallicus morbus æquè atque ſcorbutus nobis, familiaris eſt, & ut ſic dicam, topicus ac regionalis, arbores Guaiaci longas & proceras, quarum fructu ibi homines ab hoc morbo ſanantur, provenire, qua apud nos cochlearia, naſturtium, becabunga, & id genus alia huic morbo probata remedia. *Divinæ providentiæ opus admirandum.*

Quo facto divinus rerum opifex, etiam in prima mundi creatione, ſtatim de remediis cujuſque regionis morbis accommodatis, admirandâ ſuâ providentiâ proſpexiſſe videtur, ut vel hoc ipſo ſuam in creandis

dis & conſervandis creaturis, rebuſque à ſe creatis, providentiam & propenſam ac benignam erga ipſas voluntatem, teſtatam contra eos faceret, qui atomorum concurſu, & fortuito caſu, cum quibuſdam de grege porcorum Epicureis mundum hunc extitiſſe, etiam hodie inter Chriſtianos arbitrantur: ſi quidem hac appellatione cohoneſtare eos conveniat.

Quorum falſam perſuaſionem, (ne quid de conſentiente Prophetarum, Patrum, Martyrum, Apoſtolorum, & ipſius Chriſti, multis miraculis doctrinæ ſuæ veritatem confirmantis, teſtimonio dicam) ſapientiſſima naturæ diſpoſitio & converſatio, atque ad omnem uſum accommodata creatio, convincit: ut nullam habituri tales excuſationem ſint, qua coram Chriſti tribunali in judicio ſubſiſtant & ſuam contumaciam defendant.

Sed his relictis ad ſcopum noſtrum revertemur. Nam de iis judicium gravius erit, quàm nunc ipſi cogitare, aut ſibi perſuadere queant. Quemadmodum liquidum iis fiet, ſi Chriſti in cruce pendentis dolores, & pſalmiſtæ typum Chriſti gerentis calamitates, quas Pſalmo 116. expreſſit, ſecum examinent & expendant. Ubi dolores infernales ſe circumdediſſe oſtendit, quos ſi ita perpeſſi ad horæ unius quadrantem fuiſſent, & poſtea liberati, haud dubiè aliud dicerent & ſentirent, majoreque ſtudio & diligentia in divinæ voluntatis inquiſitione & obſervantia advigilarent. Solent enim, juxta proverbium, quæ nocent, docere.

Concluſio tractatus hujus. Sed hæc, quia alterius loci ſunt, fortè malè huc tranſlata quibuſdam videri poſſunt. Quæ obiter pro concluſione, quadam orationis conſequentia paucis hic annotare volui, ut divini numinis prædicatione, ejuſque laudatiſſimæ providentiæ celebratione, hunc noſtrum de ſcorbuti morbi ſymptomatibus libellum clauderemus. Siquidem hæc ferè hujus morbi ſymptomata omnia ſunt, quod ſciam. Quod ſi quid præterea

terea emergat hic prætermiſſum, id facilè ab his colligi ac dignoſci poterit. Volui autem in publicum hæc adferre: Primùm, ut graviſſimorum virorum, editionem hanc flagitantium, judicio ac voluntati ſatisfaciam. *Cauſa cur ediderit hunc tractatum autor.*

Deinde ut præclariſſimorum medicorum ſtudium & induſtriam excitem, ad dandum meliora, aut de ſuis obſervationibus & inventis, quod deeſt, adjiciendum. Quam enim neceſſaria hujus morbi noticia ſit, & diligens ſymptomatum horum omnium obſervatio, oſtendit multitudo eorum, qui quotidie hoc morbo corripiuntur.

Videtur enim hodie à temporum anguſtia & calamitate hic morbus incrementum capere. Ut propterea, quam Amatus Luſitanus, excellens noſtri temporis practicus medicus, de vermibus opinionem habuit, de hoc morbo concipere debeant, qui hoc noſtro, ad ſeptentrionalis maris littora, tractu, medicinam ſunt facturi. *Vide ſcorbut. curationem 85. cent. 7.*

Sed & humanæ fragilitatis nos admoneri ab hoc morbo decet, ab uno eodemque morbo & cauſa, tot tantiſque miſeriis calamitatibuſque impetitos: quo vel hujus recordatione, mutuis odiis, rixis, invectivis & condemnationibus minus inter nos ſæviamus, qui ignari mali, mortem ejuſque cauſam ſæpe nobiſcum, & intra viſcera noſtra circumferimus.

Sed hæc querelam longam habent, ſi quis ingredi eam volet, medicinam vero nullam præter eam, qua DEO vindictam dare jubemur, fratri vero reconciliationis locum. Et ſunt hæc præter noſtrum inſtitutum.

Quare ab his receptui canentes, ad ea quæ in libri fronte promittimus revertamur. Ubi poſt univerſalem hujus morbi enarrationem, particulares noſtras obſervationes promittimus, quantum huic loco & inſtituto ſufficere, ad pleniorem hujus declarationem judicaverimus. *Tranſitio ad partem ſequentem.*

Nam

Utilitas exemplorum & obſervationum. Gal. lib. 9. meth. med. cap. 6.

Nam ſi Galeno graviſſimo medicinæ teſti credimus, non ſufficiunt ad exactam cognitionem univerſalia, niſi in exemplis & particularibus unà exercitemur. Quod in iis, ut Galeni verbis utar, methodus, in his exercitatio conſiſtat.

Nam quemadmodum iter aliquod ingreſſuri, celeriter illud conficiunt, qui utroque invicem crure, & alterno pede incedunt, tardius verò, qui altero pede claudicant: Ita qui doctrinam alicujus artis ac diſciplinæ abſolutam conſequi & addiſcere volunt, duobus his (ex Galeni ejuſdem authoritate) inſtrumentis uti debent, in univerſalibus methodo, in particularibus exercitatione; quod hiſce duobus quaſi adminiculis, optimè cujuſque rei cognitio, quam nobis parare ſtudemus, procedat.

Sunt autem ad docendum exempla illa pro potioribus habenda quibus ipſi interfuimus, quæque noſtris oculis vidimus; quod de his notiora ac veriora ſcribere queamus. Quod nos ſedulò ſtudentes, paucula quædam noſtra exempla proponemus; quantulacunque huic noſtro inſtituto pro eorum, quæ dicta nobis ſunt, declaratione, ſufficere putabimus. In quibus brevitatis cauſâ hiſtorias tantum annotabimus, quo citius & melius ad hujus morbi cognitionem lector pervenire queat. Quandoquidem cognito morbo facilis ejus curatio eſt.

Quæ in morbi initio ſæpe pauciſſimis & ſimpliciſſimis perficitur medicamentis, de quibus prolixè & doctè, in ſuo de ſcorbuto libello, D. Joannes Weierus ſcribit, apud quem varios curationum modos lector cognoſcet.

Noſter ſcopus præcipuus eſt, morbum hunc ſuis ſignis depingere, quo magis obvius omnibus eſſe, & à quolibet cognoſci poſſit: quod primus ad ſanitatem gradus ſit morbum cognoviſſe.

Ad cujus curationem prius nemo medicus pius properare debet, quàm eum morbum perſpectum, & ab om-

omnibus ſuis partibus bené cognitum habeat. Ἀλλὰ ταῦτα ὥσπερ προλογίζοντες εἴπομεν, ut inſtituti noſtri rationem redderemus, cur poſt univerſalem ſceletyrbes deſcriptionem, particulares noſtras obſervationes ſcripſerimus.

Reſtat nunc promiſſis ſatisfaciamus, Hippocratem hic ſequuti, cui uſitatum eſt, in curationibus ſuis rationes ſuas prius confirmare, quàm nos eas docere: ne videamur ea aliis facienda proponere, quæ ipſi nunquam fecimus prius.

Obſervatio I.

QUi habitu melancholico & ſqualido, albâ morphæâ, circa brachii manuumque extrema laborabat ſenex, ſub hyemem levi & lenta correptus febre, cum reſpirationis difficultate, & recurrentibus per intervalla anxietatibus, & ſub diaphragmate ad ventriculi regionem infeſtantibus fuit, quæ ob reſpirationis difficultatem; de amittenda hac vita anxium eum ſolicitumque fecerunt: etſi alioqui morbus lentus, parum vires defatigare ac proſternere videretur.

Hic urinas habuit craſſas, rubras, & ſubliveſcentes, cum quibus pulſus digitis occurrebat inæqualis & ſubdurus. *Signa ſcorbuti.*

Horripilationes ſenſit frequentes, ſed nullo, aut quàm minimo comitatas calore aut ſiti. Ad hunc ita affectum vocatus ſum, cum primùm Hamburgum veniſſem, nondum autem naturam loci, victum & aquas, quibus ibi utuntur, cognitas ſatis perſpectaſque haberem.

Cujus cauſâ propinquos rogavi, ſecundum & exercitatum in illius loci morbis medicum mihi adjungerent. Quod etſi in initio ægré, tandem tamen poſt longas propinquorum deliberationes obtinui, ut accer-

cerſeretur D. Franciſcus Rodewolt, ſenex ſexagenarius, publico Hamburgenſium ſtipendio medicinam ibi factitans.

Qui nulla habita mecum deliberatione medicamentum ægrotanti præſcripſit, in fine ſecundi, aut initio tertii gradus calefaciens, & obſtruendis pulmonum cannis, & infarctis viſcidis & craſſis ejus humoribus educendis conveniens. Quo in officina pharmacopolæ viſo, teſtatus propinquis fui, de morbo non idem nos ſentire. Itaque curationem ipſi permiſi, hoc meo prognoſtico contentus.

Ægrotus vero poſt ſextum aut ſeptimum, ab aſſumpto primùm medicamento, diem, inter graviores horripilationes deceſſit.

In quo morbum ſceletyrben demonſtrare debuiſſent urinæ, abſque moleſto ſitis ſenſu, rubræ & ſubfuſcæ, item anxietates ex intervallo ad ventriculi regionem ſub diaphragmate infeſtantes. Præterea morbus lentus nulli veterum morborum deſcriptioni reſpondens. Quibus victus ſubſcribebat craſſus & melancholicus, quo per omnem feré vitam tenax Euclio fuerat uſus.

Obſervatio II.

QUæ annum viceſimum quartum agebat virgo pulchra & inculpatæ valetudinis, honeſta & pia, continuas, maximé verò poſt prandium, horripilationes ſenſit, cum intenſiſſimo ſiniſtri hypochondrii per vices infeſtante dolore.

Sub veſperum ſemper omnia viſa ſunt auctiora.

A cibo ſumpto plerunque deterius habuit, præter horripilationes etiam perpetuis ructibus, nauſeis, anxietatibuſque divexata.

Quod idem etiam à pharmaco purgante ei advenit: Siquidem difficiles his purgationes eſſe ſolent, quan-

quantùm noſtrâ experientiâ conſtat, non prius putrefactionis qualitate ſuperata & devicta, humoribuſque in quibus ea reſidet, concoctis & digeſtis.

A fomento ad eum uſum nobis parato, mitigati hypochondrii dolores fuere, reliquis in eodem vigore perſiſtentibus. Quarum curationem cum aliquando certam ſpem nobis urinæ facerent, de ea rurſum nos poſt leviſſimam cathartici exhibitionem, deturbavit urinâ, perinde atque antea, craſſa & conturbata.

Quæ res & varietas ſuſpicionem mihi fecit, ut alterius morbi admiſtione fieri hoc, cogitare auderem. Quandoquidem ex Galeno, quarto de victu acutorum morborum commento docemur, facilem ac frequentem urinarum permutationem plures affectiones deſignare, quæ neque eandem curationem, neque æqualem habent ſolutionis præfinitionem.

Reg. diag. gen. 18. *ex urinarum commutatione.*

Itaque inquirenti mihi de omnibus diligentius, confeſſa ægra eſt, ante paucos dies ſubnigras maculas ſibi in cruribus apparuiſſe, quæ in citrinum colorem deſiiſſent. Unde de ſcorbuto confirmatus, præſcripta inter cætera huic morbo nobis remedia ſunt, quibus brevi priſtinam valetudinem DEI beneficio hæc eſt conſecuta.

Hujus urina ab initio craſſa & ſubpallida, cum rubicunda viſa corona eſt. Horripilationes ſub noctem ſemper auctiores apparuerunt, ut quotidianæ febris typum repræſentare voluiſſe hanc febrem videri poſſit.

Siquidem honeſta & modeſta virgo domi plerunque deſidebat. Nunc valet viro nupta, & corporis temperamento inculpato.

Quoties in his regionibus noſtris urinæ à catharticis præter rationem conturbantur deterioreſque fiunt, cum ſceletyrbis ſignificatione id conjunctum eſſe uſus convincit, curatione id confirmante.

Obſer-

Obſervatio III.

EOdem quo hæc ægrotabat tempore, de qua priore obſervatione dixi, iiſdem feré ſymptomatibus ab eodem hoc morbo, totam pené hyemem ægrotaverat quædam annorum quadraginta matrona, chirurgi amici mei vicina: inter cætera, quæ patiebatur, incommoda, graviter quoque de obtuſo crurum dolore conqueſta.

Quem etiam hujus morbi accidens eſſe ſupra in univerſali morbi hujus enarratione oſtendi. Hunc autem ſimilem eſſe ajebat, atque ſi in profundo crurum malleolis ea ſibi contunderentur.

Atqui præter hunc dolorem moleſta quoque ei ex intervallo cordis palpitatio erat, cum leviſſima oris ſiccitate conjuncta, quam haud dubié putridæ materiæ intus latentis evaporatio, intra cordis capſulam admiſſa excitavit; quemadmodum de cordis palpitationis efficientibus cauſis, recté annotavit & obſervavit acutiſſimus doctiſſimuſque noſtri temporis medicus Joannes Fernelius Ambianus.

Cui nos ſubſcribere hic veritas cogit, non ſolum ob hanc præſentem hiſtoriam, ſed varia noſtra hac de re experimenta, & quod plus eſt, propter firmiſſimas rationes, felici curationis noſtræ experimento, non in hoc exemplo ſolùm, ſed pluribus aliis animadverſas & comprobatas.

Urinæ hujus quoque ab initio craſſæ, albæ & turbidæ, ſicut ab ægrotante edoctus ſum, apparuerunt, cujuſmodi tum etiam erant, cum primùm mihi eam videri contingit, pingui ac viſcida ſua ſuperficie matulæ parietibus adhærentes.

Regula diagnoſt. gen. 19. ex urinarum conturbatione à purgantibus.

Has nulla exhibita, poſt digeſtiva, medicamenta purgantia attenuabant ſed magis conturbabant. Quamobrem, cum varia tum concoquendis, tum digeren-

rendis humoribus crudis & pituitoſis medicamenta ei præſcripta nihil proficerent, ad ea quæ hunc morbum curant devenimus.

A quibus intra paucas hebdomadas & dies reſtituta integræ ſanitati fuit. Quæ ut exhiberem, primùm obtuſus crurum dolor, & cum hoc urinarum à catharticis conturbatio ſuaſit; Secundò, quod à nullo manifeſto morbo, ſed perpetuo languore potius, ægrotantem detineri animadverterem. Nam experientiâ doctus, pro ſcorbutici morbi apodictico ſigno teneo, ſi videam ab iis, quæ meritò & ex ratione attenuare urinas debebant, eas præter rationem conturbari, morbo lento exiſtente, & nulli veterum morbo ac deſcriptioni reſpondente. *Signa ſcorbuti.* *Signum ſcorbuti apodicticum.*

Obſervatio IV.

BYſſi mercator apud Hamburgenſes, vir ſtaturæ brevis & quadratus, de ſpontanea omnium membrorum laſſitudine, cuidam juveni medicinæ ſtudioſo, & in artis noſtræ principiis non infeliciter verſato, conqueſtus, purgatus rhabarbari infuſione ab eodem, nullo ſanitatis commodo, fuit.

Præſcripta deinde varia medicamenta ei fuerunt, quæ laſſitudinem mitigarent, humoremque crudum digererent & concoquerent, at eodem, quo prius ſucceſſu. Nam & languor creſcebat, & quotidie appetitus magis imminuebatur, carne à corporis ſubſtantia magis ac magis flacceſcente & pereunte.

Ideoque ſuper hac re conſultus; cum de omnibus quæ ægroto adeſſent, diligenter inquirerem, inter alia hujus ſigna, etiam de obtuſo crurum dolore eum conqueri intellexi. *Signa ſcorbuti.*

A quo de hoc morbo ſtatim admonitus fuit, de quo judicium ab hoc ſymptomate ſumptum confirmabat pulſus parvus, debilis & inæqualis: & cum

hoc urina craſſa, alba, turbida & varia, in qua quæ ſubſidebant corpora, alba quoque, rotunda, & cineritia apparebant, quibus nihilo clarior ſuperior urinæ ſubſtantia facta eſt, ſed æquè turbida perſtitit, non infido hujus morbi, ſicut antea dixi, argumento.

Si ſcilicet abſque graviore morbo cum perpetua laſſitudine talis excernatur; ſi nullum æger morbum oſtendat veteribus deſcriptum, ſi languere magis, quâm ægrotare ita affectus videatur, idque cum lento & vix ſenſibili virium decremento fiat.

In hoc ægroto, ſicut fieri ſolet, quando in morbi cognitione aberratur, variæ fiebant urinarum, ut dixi, permutationes. Adeo ut ſi quæ ex melioribus urinis affulgeret de morbo victoria, & ſanitatis ſpes, eam poſtridie everterent eædem, perinde ut antea, craſſæ & conturbatæ, ut hujus morbi apud nos ſignificatione certa & indubitata, ita firmiſſimo curationis non rectè inſtitutæ argumento.

Occulta enim cauſa & malum ſubſit neceſſe eſt, medicationem noſtram ſubterfugiens, quod recidivæ occaſionem præter ſpem & exſpectationem præſtet.

De quo cum diu multùmque mecum dubitarem ac cogitarem, poſt longas deliberationes ac ratiocinationes, nec non diligentem ſignorum omnium examinationem, tandem ſcorbuto morbo cauſam hanc adſcribendam inveni, judicium meum ac ϛοχασμὸν hac de re comprobante felici curationis eventu.

Quem ſic experientur, qui poſt me in ſimilibus caſibus attentare eam volent. Velle autem debent omnes, quibus vita & ſalus hominum curæ eſt.

Atque hac curationis via à graviſſimo ſuo morbo hic quoque paucis diebus reſtitutus eſt, à quo plures menſes, hebdomadas, ni fallor, ſedecim, maxima ex parte decubuerat. Quæ in hoc ægroto ſceletyrben oſtendant, in hiſtoriæ enarratione annotavimus, ut nihil eorum repetitione hic ſit opus.

Obſer-

Obſervatio V.

NOn diſſimilibus ſymptomatibus ab hoc morbo hujus vicina, eadem quoque byſſi mercatrix, & hujus prædicti ægroti à parte uxoris affinis, ægrotavit. Cui inter cætera accidit, ut quoties ſeſe erigere conaretur, facilè linqueret, aut ad linquendum prona & proclivis eſſet. In hac quoque præter morbi ſpeciem morbum hunc, primâ manus noſtræ ad pulſum applicatione, mihi manifeſtavit pulſus parvus, debilis & inæqualis. Cui urinæ ſubſcribebant craſſæ, albæ, & conturbatæ, cum iiſdem, de quibus antea dixi, ſedimentis, que ſuperiorem urinæ ſubſtantiam æquè poſt ſe craſſam & turbidam reliquerunt. *Signa ſcorbuti.*

Os maxima ex parte ei ſiccum fuit, etſi potum parùm appeteret aut ferret. Nam à largiore liquidi hauſtu ſtatim offendi ſe ſenſit. Diu ante morbum eadem quoque moleſtum crurum ſurarumque dolorem ſenſit, qui graviter etiam inter decumbendum eam divexavit.

Ab his de ſcorbuto confirmatus, iiſdem feré medicamentis, quibus in prioribus, curationem perfeci; niſi quòd iis quæ ex proprietate quadam ad hunc morbum faciunt, quædam miſcerem crudos & pituitoſos humores concoquentia & incidentia, caloremque contemperantia. Quibus Dei beneficio feliciter hæc convaluit, quæ diutius & multas hebdomadas ab hoc morbo decubuerat. *Exemplum Canonis therap. gen. 18.*

Hoc exemplum hîc ſubjungere volui, ut promtior eſſet hujus mali cognitio. A quo ſæpe contingit plures hebdomadas, menſes & annos, nonnullos lento & vix ſenſibili morbo lecto affigi, & ab eo quandoque in deteriores & ægré curabiles morbos, atrophiam ſcilicet, ſpaſmum, aut paralyſim devolvi,

magna rerum ſuarum jacturâ, & totius familiæ ἀναρχίᾳ ac confuſione.

Quemadmodum eodem, quo hæc ſcriberem tempore, alteri cuidam viduæ accidit, quæ medicorum ignorantiâ integrum pené annum domi deſedit, & maximam temporis partem in lecto tranſegit. Quò magis cogitare celebres viros decet, quàm neceſſaria hujus morbi obſervatio, & legitima ejus diſtinctio ſit iis, qui medicinam apud nos, & in his locis maritimis ſunt facturi.

Obſervatio VI.

QUi in Balwerder habitabat, agro Hamburgenſibus ſubjecto, olim Præfecti in Tritou amanuenſis & ſcriba, ſub diaphragmate, eo loco ubi orificium ventriculi ſitum eſt, tantas anxietates ſenſit, ut erectus ſpiraret & variè præ anguſtia corpus de loco in locum transferret, nullo tumore, aut inflatione, aut inflammatione, thoracem, præcordia, aut ventriculum infeſtante.

Huic faciei color planè cineritius erat.

De morbo quia cum collega curationis, viro ſene & ſexagenario, mihi non conveniebat, atque is curationem hanc ante me tractaſſet, propter ætatem ei cedere & curationem hanc permittere volui; ſed cum hac præmonitione, ne quid æger in aſſumendis catharticis facilè ſuo medico conſentiret.

Quòd non vanis argumentis perſuaſum mihi haberem, ab iis non ita multò poſt, in hydropicum tumorem corpus inflari, & attolli debere.

Nam æger cum hoc morbo multis aqueis & tenuibus humoribus, in primis venis & in viſceribus ipſis abundabat, unde futurum ſuſpicabar, ut fortiori

ca-

cathartico iis motis & conturbatis, flatus qui in iis continerentur, diſſolverentur, atque ſubitò hic in tumorem ventrem attollerent.

Prævidi etiam ſaburram partim viſceribus & inteſtinis adhærentem, partim in venas tranſumptam, medicationis vi & facultate ad viſcera trahendam, & in ea impingendam eſſe, ſpontè jam obſtructa, & hoc tenui & aqueo humore infarcta: ex quibus ſequi, ſicut omnes medici rationales norunt, hic tumor ſolet. Nam crapulæ & ebrietati perpetuò hic indulſerat, & in ea totos non ſolùm dies, ſed integras quoque noctes, ut fieri inter aulicos ſolet, tranſegerat.

Ex quibus non fallaci ratiocinatione colligi potuit, futurum id quod ego prævidebam, atque res ipſa, & rei eventus poſtea comprobavit. Nam ſexto curationis die, qui fuit dies Saturni, revocato mihi & iterum ſuper hac re conſulto, tres pillulas majores oſtendit, à medico ſuo ſibi præſcriptas, ut tertiâ horâ pomeridianâ eas deglutiret.

Quando paucis ſententiam meam dixi, negavique de iis judicium mihi competere. Addidi præterea, cuique facti ſui rationem reddendam eſſe. Itaque per me liberum ei relinqui, quod vellet, faceret. Atque ſic medici ſui conſilium ſecutus, has pillulas deglutivit.

A quibus poſtridie qui fuit dies Solis, adeò intumuit, ut factum hoc adſtantes & propinqui, imò medicus ipſe admiraretur.

Quo tempore ſuaſi ut Hamburgo in prædium ac domum ſuam rediret, admonui quoque ut ſeriò belluinam illam, quam egerat, vitam deteſtaretur & deploraret, atque ut graviſſima ſua peccata Deo confiteretur, eorumque veram penitentiam ageret: quo facto promiſſiones in ſcriptura ſancta propoſitas, & à Filio Dei nobis revelatas firmiter amplecteretur, atque in unica Dei miſericordia, Chriſti morte & paſſio-

paſſione nobis confirmata acquieſceret, propterque eum remiſſa ſibi, quæ ſeriò deteſtaretur peccata, certò ac firmiter crederet. Cum his operam meam ſolatii ergò ei obtuli, ſi qua in re eam expeteret. Atque ita ei valedicens abii.

Ille vèrò poſt quartum à purgatione diem cœleſtia loca, quod ſpero & opto, petiit, noſtro prognoſtico fidem faciens. In hoc, morbum hunc demonſtrare anxietas gravis debuit, ſub diaphragmate ad ventriculi regionem, abſque tumoris, inflationis, aut inflammationis ſignificatione, infeſtans & difficilem reſpirationem citra thoracis affectionem efficiens. Nam cruditates quieſcentes abſque manifeſto tumore anxietates tantas inducere non potuerunt.

Obſervatio VII.

HAc ipſa anguſtia & reſpirationis difficultate, correptus ab hoc morbo adoleſcens in Pumenberch ditione Schounenbergenſi fuit, adeò difficili & gravi quoque, ut erectus ſpirare, & variè ex anguſtiâ corpus jactitare cogeretur. In his plerunque, ſi morbo ejuſque cauſæ vires ægrotantis fortiter reſiſtant, neque prius illæ concidant & ſuccumbant, hydrops ſubſequi has anguſtias ſolet, niſi tempeſtiva curatione & huic morbo competente occurratur.

Hujus urinæ craſſæ & conturbatæ, cum obſcura nigredine vireſcebant, morbi non contemnendo ſigno, ſi, uti uſus demonſtrat, extra hydropem & malignæ febris indicia, in longiore morbo tales reddantur.

Obſervatio VIII.

VIdua gibboſa, gracilis, pedibusque infirma, hirſuta, corporis temperie, inprimis verò epate, calidiore, diu à mariti ſui morte, vitam egerat ſedentariam & triſtem. Hæc quoque iiſdem correpta anxietatibus per intervalla fuit, ſub diaphragmate ad ventriculi regionem infeſtantibus.

Cum quibus labia genæque ſublurido colore præter conſuetudinem media æſtate tinctæ, cum ſuperioribus oculorum palpebris, apparuere. Fortè ex menſtruorum, quæ ſuppreſſa aliquandiu fuerant, ad ſuperiora refluxu, quæ huic morbo (haud dubiè) occaſionem dederant.

Quibus ciendis, hujus morbi curatione neglecta, dum medici inſtant, miſera hæc ſubitò & præter ſpem, ab anguſtiis his ſuffocatur & perit. *Canon therap. gen. 20.*

Obſervatio IX.

VIdua ruſtica dives pecorum & agri, per omnem ferè vitam patriis aquis crudis & ſublimibus aſſuefacta, levi in initio febricula ægrotare cœpit, ſed abſque multa ſiti, aut moleſto caloris in principio ſenſu, utcunque urinas redderet craſſas & cum quadam fuſcedine rubeſcentes; quæ in morbi progreſſu multis rubris & craſſis excrementis, à quibus nihilo clarior ſuperior urinæ ſubſtantia eminuit, in matulæ fundum ſubſiderunt. *Signa ſcorbuti.*

Quo, ut variorum humorum confuſionem, ita diverſorum morborum concurrentiam, denotari ſupra in morbi enarratione oſtendimus. Ubi breviter quoque ſpecificam ſceletyrbes putrefactionem has urinas continere annotavimus. Eadem anxietates

quoque paſſa graves eſt, per intervalla recurrentes, & à diaphragmate ad ventriculi regionem infeſtantes.

Quæ à catharticis ſemper magis irritari, quàm mitigari, etiam hujus morbi indicio, viſæ ſunt. Quòd ægrè ſic affecti purgationes ſuſtineant, niſi poſt devictam prius hanc putrefactionem, & ad concoctionem ſeparationemque craſſis & aqueis, qui miſcentur, humoribus perductis, ea adminiſtres.

Eſtque alioqui Rhaſis ſententia, quam experientia & quotidianus comprobat uſus, frequentes ſuper rubris urinis purgationes lethales eſſe. Quod etiam diu ante ipſum Hippocrates aphoriſmorum libro primo aph. 22. & lib. 2, aph. 9. oſtendit.

Nam qui, ſublata prius putrefactione qualicunque, humores craſſos & tenaces extenuat & incidit, meatusque per quos iſti tranſmittuntur, & à medicamentis trahuntur, aperit, facilem & ægrotanti ſalutarem purgationem experietur, quæ abſque faſtidio ullo, torminibus, vertigine, & id genus malis procedit.

Quod obiter hîc propterea admonere volui, quòd in eo aberratum in hac curatione à juvene medico fuerit, alioqui non indocto, neque in artis principiis infeliciter inſtructo. Qui non habita hujus præcepti ratione, cathartico vehementiore jam dicta ſymptomata omnia exaſperavit, cum præſenti ægrotantis diſcrimine, accedente ad reliqua mala & delirio.

Quod tamen non continuum, ſed intermittens, & per intervalla recurrens fuit. Tandem hæc quoque propter morbi ignorantiam ultimum clauſit diem.

Quem hîc monſtrare potuiſſent, cum morbo & febre lenta, urinæ craſſæ, rubræ, & variæ, abſque moleſta ſiti calorisve ſenſu redditæ. Et præter has anxietates prædictæ, nec non habitationis ſitus ad mare in locis planis & paluſtribus exiſtens, aquarumque ibidem natura, & cum harum uſu, victus melancholicus & craſſus.

Signa ſcorbuti.

Qui-

Quibus abundantiore indicio adnumerari delirium ſub febre lenta poteſt, & difficilis, ſi placet, purgantis medicaminis tolerantia.

Similibus urinis rubris, craſſis & ſublividis abſque gravante ſiti, complures anno ſeptuageſimo perierunt, poſt memorabilem illam agrorum omnium inundationem; ex aquarum, quibus neceſſariò in noſtra Friſia occidua ruſtici noſtri utuntur, ſalſedine. Cum quibus etiam ab hac febre ille prope Leoverdiam in Virdum pago, ut vocant, ruſticus ægrotabat, qui plurimas ſecum & graves tacité melancholiæ cauſas fovebat. Quas plurimùm ad hujus morbi generationem conferre ſupra oſtendimus.

Obſervatio X.

SEnatoris Hamburgenſis conjugi adhuc obambulanti, & omnia domi foriſque munia citra incommodum obeunti, aliquandiu difficilior reſpiratio erat, quoties locum aliquem acclivem aſcendere conaretur. Quo diutius neglecto, ſubitò & præter exſpectationem in articulares dolores incidit, variè locum ſuum commutantes, & nuſquam diu ſubſiſtentes.

Cum quibus urinæ viſæ albæ, craſſæ & turbidæ ſunt, ſuperiore ſua ſubſtantia matulæ parietibus adhærentes; exiſtentibus, quæ in fundum ſubſiderunt, corporibus arenularum inſtar, craſſis, rotundis & gravibus. *Signa ſcorbuti.*

A purgantibus & humores crudos & pituitoſos concoquentibus medicamentis, ut nihilo melius habuit, ita nihilo emendatiores viſæ urinæ ſunt. Unde mihi primùm hujus morbi ſuſpicio incidit. Quam pulſus confirmabat parvus, debilis & inæqualis, atque majore certitudine felix curationis eventus, rationis inventum comprobans.

Siquidem prima omnium hæc fuit, in qua hanc affectionem ab hoc morbo procedere obſervavi & animadverti.

Quæ tridui vel quatridui ad ſummum curatione, integræ valetudini ab iis, quæ ſcorbutum curant, medicamentis reſtituta, de his & ſimilibus mihi indicium reliquit certum & indubitatum, quod poſtea pluribus utile fuit: in quibus illud tamen notatu dignum ac neceſſarium eſt, ne gliſcentem febrem & putrefactionem, cum his doloribus concurrentem, negligamus. Quòd fortè ex hujus contemtu futura minus proſpera ac diuturnior curatio eſſet.

Obſervatio XI.

Dictæ Senatoris conjugis ex ſorore neptis & puerpera, decimo quarto à partu die, primùm dentium, deinde ſcapularum, mox genu, manuum, & muſculorum laringis, graves dolores, cum levi earundem partium reſolutione experta eſt. Qui locum ſubinde mutabant, & variè quoque diſcurrebant, modò hunc, modò alium corporis articulum divexantes, & eòdem etiam reſolutionem jam dictam ſecum transferentes, ut ſemper quò dolor, eòdem quoque reſolutio hæc commigraret.

Signa ſcorbuti. Urina hujus, quemadmodum urina materteræ ſuæ, etiam craſſa & conturbata, cum craſſis ſubſidentiis fuit.

Accidens ſcorbuti peculiare. A ventriculi orificio ad os uſque quiddam inſtar pali figi ſibi conquerebatur, quod etiam in hoc morbo pluribus adveniſſe memini.

Si quando de lecto ſurgere conaretur, ſtatim animo liquit, aut ad linquendum prona fuit. Quod etiam in aliquibus familiare hujus morbi ſymptoma eſt.

A catharticis pejus habuit, viſæque urinæ deteriores, magisque craſſæ & conturbatæ ſunt. *Canon therap. ſpec. in doloribus arthrit. Quartus.*

Quocirca medicamina ei à me præſcripta ſunt, ex herbis & radicibus incidentibus attenuantibuſque, & quadam proprietate hunc morbum reſpicientibus, quibus ad ſufficientiam decoctis & colatis, addidi ſucci cochleariæ uncias duas, ſuſpenſis ex filo radicum raphani ſylveſtris taleolis tribus, & convenientibus ſyrupis potione condulcorata. *Remedium arthritidis vagæ ſcorbuticæ. Quintus.*

A qua potione quotidiè bis hauſta, intra triduum ſanitati reſtituta fuit, in biduo dolore tumoreque evaneſcente. His ipſis doloribus ab hac cauſa cum ſimilibus urinis Senator Stadenſis, & apothecarii Leoverdienſis uxor, item civis Nordenſis, & Secretarii Hamburgenſis L, Tueſterengh ſoror, aliique complures laborarunt, his ipſis medicamentis ſanitati rurſum reſtituti. *Hiſtoriæ aliæ arthritide vaga ſcorbutica laborantium.*

Obſervatio XII.

SUb idem fere tempus, quo ab his articularibus doloribus prædictæ duæ fœminæ correptæ fuere, ab iiſdem quoque eadem cauſa altera quædam fœmina præpinguis, quæ Hamburgi ad porticum, ad quam mercatores conveniunt, habitabat, corripitur. In qua minus diſcurrentes ac mobiles hi dolores, fortè propter corporis conſtitutionem frigidiorem, & ad ſenium vergentem ætatem, aut ob humores craſſos & frigidos, erant: utpote quæ multo craſſo & melancholico ſanguine abundabat; quemadmodum pedum tumor, de quo mox dicemus, abundé poſtea oſtendit.

Hujus urinæ craſſæ, rubræ, & ſubfuſcæ fuerunt, quibus nec calor nec ſitis adfuit moleſta, non inſida hujus morbi ſignificatione. Nam quorum in urinis majora putrefactionis ſigna ſunt, quam foris ſitis & *Signa ſcorbuti.*

æſtus

æſtus oſtendunt, morbo lento exiſtente, & nulli veterum morbo ſuis ſignis & ſymptomatibus accedente, magnum, imò certiſſimum hujus morbi argumentum habere, uſus monſtrat. Redundantibus circa primas venas humoribus crudis & craſſis ſubinde totas implevit pelves. Quod etiam huic morbo adeſſe in pluribus Embdæ obſervavimus, quos nihil his excretionibus adjutos fuiſſe conſtat.

Ut à me de ſceletyrbe hæc admonita fuit, bibit aliorum ad hunc morbum probata remedia, quibus ita defœdata crura ejus fuerunt, ut citra horrorem ea nemò aſpicere poſſet.

Anxietas ſcorbutica diverſa ab anxietate à pituita gravante.

Anxietates, quas ad præcordia infeſtare diximus, adeò quoque graves hæc experta eſt, ut ſæpe præſens ſuffocationis periculum non abs re adſtantes metuerent; ſed quæ cum pituitoſa excretione nihil communicabant, ne quis inde profectas eas eſſe exiſtimet.

Quandoquidem magna differentia inter anxietates ſcorbutum comitantes, & illas eſt, quæ à pituita gravante, vel aliis de cauſis fit. Etſi hæc diſtinctio exercitationem, & diligentem obſervationem animadverſionemque requirat.

Obſervatio XIII.

SArtor qui operam ſuam ſarciendis veſtibus locare ſolebat, diſſolutæ vitæ & poculis ebrietatique addictus homo, ſub autumnum de graviſſimo coxendicis dolore conqueri cœpit. Qui, cum variis celebris cujuſdam chirurgi inunctionibus nihil dolor cederet, illius magnitudine & morbi moleſtiâ ac diuturnitate victus, urinam ad me deferri per uxorem curavit.

Signa ſcorbuti.

Quæ rubra & craſſa fuit, atque multo craſſo & furfuraceo ſedimento, à quo nihilo clarior ſuper-

emi-

eminens urinæ ſubſtantia viſa eſt, ſubſidit: nulla interea ſiti, aut caloris moleſtia ægrotum infeſtante. Eratque pulſus parvus & inæqualis: Atque ex longiore morbo & dolore, ad ſpithami longitudinem crus retractum.

Ego ex urina ſtatim morbi cauſam cognovi. Quare media hyeme ex vino rubro cochleariæ ſuccum ei propinavi, ad ſingulas vini libras ſucci uncias quatuor admiſcendo. A quo medicamine intra quatriduum à dolore liberatus eſt.

Duravit autem curatio tota hebdomadas plus minus decem, in quibus integræ ſanitati rurſum hic reſtitutus eſt, ut, quemadmodum antea, ad compotationem pedibus uteretur celerioribus, quàm Chriſtianum virum deceret, qui omnium opinione alioqui incurabilis videbatur.

Obſervatio XIV.

Conſulis Hamburgenſis uxor, iiſdem hiſce coxendicis doloribus, ad talum uſque ſeſe extendentibus, divexata pluribus hebdomadis fuit. Qui paulatim ita creverunt, ut ne momentum temporis præ doloris magnitudine uno in loco quieſcere poſſet, & propterea medicorum operam implorare coacta ſit.

Purgata ab urbis Phyſico medico ſene ſeptuagenario deterius habuit, lachrymis per genas deſtillantibus morbi doloriſque magnitudinem teſtata. Cum nihil proficerent ad coxendicis dolores à veteribus præſcripta medicamenta, tandem ego quoque vocatus fui, qui prima manus meæ ad pulſum applicatione morbum agnovi.

Eratque tunc urina tenuis & citrina, parum à ſani hominis urina differens, quæ poſtridie ab aſſumpto medicamento noſtro viſa craſſa & conturbata eſt,

eſt, pluribuſque excrementis craſſis & furfuraceis in matulæ fundum ſubſidere.

Hiſtoria lancinationibus brachii cum levi reſolutione conjunctis laborantis.

Cujuſmodi quoque ab his medicamentis viſæ urinæ conjugis Senatoris & Licentiati Juris ſunt, quæ eodem ferè tempore cum iiſdem urinis, graviſſimis brachii lancinationibus, cum levi ejuſdem reſolutione conjunctis correpta fuit.

Quæ etiam ab his doloribus, & non multùm diſſimilibus medicamentis curata eſt. Nam utraque ſtatim poſt biduum doloris mitigationem ſenſit, paucis diebus integré ab iiſdem liberatæ. Cum in Conſulis uxore ſupra ſex hebdomadas dolor hic perſeveraſſet, & aliquantum ex dolore contractus nervus eſſet, qui etiam convenientibus medicamentis poſtea reſtitutus eſt, & priſtinam extenſionem recepit.

Obſervatio XV.

EOdem hoc dolore poſt triſtem litem correptus Hamburgenſis civis fuit byſſi mercator, vir gravis honeſtatis amans, abſque ulla pulſus & urinæ permutatione. Siquidem ſemper feré, etiam in bona valetudine, pulſus huic parvus, debilis & inæqualis fuit. Quapropter morbum hic ex ſuis moribus cognoſcere oportuit.

Signa ſcorbuti.

De quo opinionem meam confirmavit præcedens vita triſtis, & moleſta lis, graviter animum ejus excrucians, eoque magis, quod præter meritum iſthuc ſe pertrahi arbitraretur, & quorundam amicorum officia & judicia non ſatis æqua ſibi, in ſua cauſa, quam juſtiſſimam putabat, experiretur.

Alia Hiſtoria iſchiade ſcorbutica laborantis.

Itaque ab hac animi illius ægritudine, doloriſque proprietate de hoc morbo admonitus & edoctus, pauciſſimis medicamentis & huic morbo accommodatis, brevi hominem ſanavi. Hujus frater, cum iiſdem pene ſymptomatibus ante paucos annos corripe-

peretur, & medicos nactus fuiſſet hujus morbi ignaros, adhuc hodie domi claudus deſidet, nullam ſui morbi, quam priorum medicorum operâ expertus eſt infelicem, curationem admittens.

Obſervatio XVI.

TAlo retracto verſus poplitem retro, ut eum terræ affigere non poſſet, ab hoc morbo Secretarii Hamburgenſis ſoror, poſt diuturnum ac moleſtum mariti ſui morbum, laboravit, cum pulſu parvo & inæquali, uriniſque craſſis, albis, & conturbatis, quæ ſuperiori ſua ſuperficie viſcida & craſſâ, matulæ parietibus adhærerent. Unde mihi ſymptomatis cauſa revelata eſt. *Signa ſcorbuti.*

Uſa hæc ante nos variis muliercularum inunctionibus & balneis (ut fieri ſolet) fuerat, at nullo curationis ſucceſſu. Ideoque cum nihil his proficeret, tandem rem mihi ſignificavit. Qui cognito morbo ejuſque cauſa, paucis medicamentis, & uno, ſi memini, ſimplici, ad priſtinum ſtatum, talum, DEI beneficio, reduxi.

Eadem hæc paulo ante etiam omnium articulorum dolore & reſolutione laboraverat, ut ab aliis de loco in locum transferri eam neceſſe fuerit, noſtrâ quoque operâ in quinque diebus plus minus ſanitati DEI gratiâ ſic reſtituta, ut ſponte quò vellet, iret, quam prius à pluribus tranferri multa cum moleſtia, de uno lecto in alium oportuit. *Hiſtoria laborantis omnium articulorum dolore & reſolutione.*

Obſervatio XVII.

GEnu dolorem, & momentaneam cum hoc ac per intervalla recurrentem reſolutionem, experta ab hoc morbo ruſtica eſt, que ex Vilſtria non pro-

procul ab oppido Krempen ad me venit. Quæ ad doloris hujus adventum hac reſolutione ſimul attentata, nec ſtare neque ingredi potuit, ſed protinus, niſi ab aliis ſuſtentaretur, in terram prona concidit. Quo remittente, rurſum baculi exigui adminiculo quo volebat ibat.

Signa ſcorbuti. Urinas reddidit hæc craſſas, ſubnigras & conturbatas, quæ multo craſſo & nigro ſedimento in matulæ fundum ſubſiderent.

Ipſa ægra hujus ſymptomatis cauſæ ignara, confeſſa mihi eſt, ante triennium graviter ſe à ſcorbuto ægrotaſſe, meum de hoc malo judicium confirmans.

A quibus de ſceletyrbe edoctus, iiſdem, quibus priores, medicamentis, hanc quoque DEI beneficio ſanavi, niſi quod iiſdem validiora cathartica ſubinde admiſcerem.

Signa ſcorbuti. Hodie curſus velocitate hæc etiam cum cervis decertare poſſe dicitur, alioqui vetula & quæ tunc baculi adminiculo ad ingreſſum uteretur. In hac hiſtoria ſceletyrben morbum, præter recurrentem genu dolorem, reſolutio oſtendit ſubitò præter rationem eveniens, & momentanea paralyſi crus afficiens cum dolore; eadem facilitate, qua apprehendebat, deficiens & remittens.

Quod urina confirmabat varia, nec non abundantiore indicio habitationis ſitus, & aquarum, quibus ibi utuntur, natura & qualitas. Quæ judicium à prioribus conceptum magis confirmabant, ſi Plinio credimus, & experientiæ rerum magiſtræ.

Obſervatio XVIII.

QUi Senatorii ordinis dignitatem apud Hamburgenſes tenebat, vir liberaliter doctus, & annos natus plus minus ſexaginta, diutius & per plures annos,

nos, dum adhuc Reipublicæ munia obiret, cum hoc morbo conflictatus eſt. Nam & faciei colorem habebat liveſcentem, & crura duro ac tenſo hoc tumore inflata. Cum quibus & anxietates inter eundum ad præcordia experiebatur graves & moleſtas.

Quæ propter corporis conſtitutionem firmiorem, qua ab ipſa nativitate gaudebat, longiore tempore abſque manifeſto morbo ac valetudinis impedimento ſuſtinuit, etſi indies ab otioſa & ſedentaria vita, nec non victus ratione craſſa & melancholica, tacitis incrementis hæc aſſurgerent, ut demum in manifeſtum aliquem morbum ea erumpere fuerit neceſſe.

Nam dum diutius hæc negligit, & præcedenti ut dixi victui indulget, tandem manifeſto tumore, præter crura, circumſcribi ipſi etiam utraque viſcera cœpere, quæ hac ſaburra prægravata tandem in abdomen gravantem copiam effuderunt, illud quoque duro ac renitente tumore attollentem.

Quando urinas reddidit craſſas, rubras, & quaſi ſanguineo colore tinctas, in quibus multa ſubſidebant corpora craſſa, rubra, & furfuracea: cum tanta viſceris utriuſque tenſione, ut manifeſta circumſcriptione extrinſecus ſe conſpicienda illa offerrent.

Ita affectus uſus eſt operâ cujuſdam, neſcio quas ſuas experientias jactitantis, erronis miſerrimi, cui nemo ſana mente præditus, lubens ſuum commiſiſſet canem curandum, Qui in hiſce viſcerum obſtructionibus, frequentibus ſuis purgationibus, brevi rem eò deduxit, ut neque erectus ſedere, neque in lecto dimovere ſe poſſet, niſi à duobus adjutus.

Quando mortem inſtare, & præ foribus eſſe animadverteret, me vocavit, meam opem & operam implorans, diebus, quod memini, canicularibus.

A quibus ego curationem excuſabam ac detrectabam, quod ſcirem ſervandis diætæ præceptis ingenium ejus minimè natum eſſe. Quod ille animadvertens, me nodum, quod ajunt, in ſcirpo quærere, cœpit animo commoveri.

Quare annui, nc afflicto afflictionem adderem, etiam propter conſcientiam, qua omnibus noſtro officio præſtò eſſe jubemur: Sed non abſque admonitione, quod eo loco & dignitate in Republica conſtitutus, & non vulgari literarum ſcientia inſtructus, atque quibus mediis ac modis literæ parentur, diſciplinarumque cognitiones non ignarus, feneſtram impoſtoribus ad nequitiam aperuiſſet, & ſuo exemplo ad imitandum hæc alios invitaſſet, qui leges punire eos, & à Republica arcere ſciebat, qui temere & per hominum mortes (ut Plinii verbis utar) pericula faciunt.

Exemplum Canonis therap. ſpec. in hydrope ſcorbutico.

In hoc autem miſero ejus ſtatu, quædam medicamina ei præſcripſi, cum morbo hoc obſtructiones eradicantia, & crudos, craſſos, ac frigidos humores concoquentia & incidentia: foris viſceribus tumefactis adhibitis fomentis, emplaſtris, & unguentis, quæ cum diſcutiendi, emolliendique vi ac facultate corroborandi ea poteſtatem habent; per intervalla, quoties id neceſſitas poſtularet, Electuario Indi, pharmaco ei uſitato hominem expurgans.

Quorum efficaciâ (conſtituta prius victus ratione convenienti) res eò DEI gratiâ brevi deducta eſt, ut omnia rurſum domi, tam publica quam domeſtica negotia expediret, & intra privatos parietes, quo vellet obambularet, etiam muſæum, quod editiore loco habebat, atque contignationem ſine offenſa aſcenderet.

Potuiſſet hic integré reſtitutus fuiſſe, ſi victus rationem debitam obſervare voluiſſet. Sed hoc illi perſuadere difficile erat, quantumvis literato & docto, quippe qui ad iſtas leges nunquam aſſueverat, eratque nulla res ei difficilior, quàm à conſuetis cibis abſtinere.

Factum curâtionis hujus initium diebus, ut dixi canicularibus eſt. Sequente Martio cum diutius negotiorum meorum cauſâ in patria mea abeſſem, re-

la-

laxatis iterum omnibus (non admodum alioqui intenſis) circa victum habenis, ad ingenium rediit, antiquum obtinens, & quibuſlibet cibis ſine delectu indulgens.

Unde nondum ſatis ex priore morbo confirmatus ac reſtitutus, rurſum in recidivam ſui morbi incidit. Quando ad inviſendum iterum illum ab amicis & propinquis invitatus, recuſavi.

Quod talibus neque Apollo neque Æſculapius ſatisfecerint. Sed ſub vitæ finem ab amicis & ipſo rurſum requiſitus, ut ſolatii ergò ſaltem eum viſitarem, obtemperavi.

Homo hic erat egregiè doctus, pius, & non inutilis Reipublicæ civis & ſenator, nemini malus, niſi quod ſibi in victu non parceret, aut nimis indulgeret. Ut recté dictum ſit, neminem ſine vitiis vivere, optimum vero illum eſſe, qui minimis urgetur.

Hunc ſpero cum omnibus piis ac Chriſti fidelibus cœleſti nunc gaudio frui. Quod nobis quoque, peracto hoc vitæ curriculo, concedat miſericors, noſtrique amans Deus, cœli & terræ Dominus.

Quæ hic ſpecificam hanc ſceletyrbes putrefactionem oſtendant, ex prædictis conſtat. Inter cætera verò hujus ſigna primum locum tumor durus ſibi vendicat, nullam digiti ſui impreſſionem admittens. Cui ſubſcribere labiorum genarumque livor poteſt, niſi ex melancholici humoris coacervatione eum extitiſſe quis contendat. Sed & conſpicua urinarum, abſque ſiti & febrili calore, rubedo, non infidum hujus argumentum continebat. Quibus adſtipulabatur victus melancholicus & craſſus. *Signa ſcorbuti.*

Ab hac ipſa hydropis ſpecie renitente & dura, curatus hiſce ferè medicamentis quidam à nobis chirurgus Embdanus eſt, poſtquam octo & viginti hebdomadas ſuam, & cujuſdam ibi medicinam facientis pharmacopœi operam, nullo curationis ſuc-

ceſſu expertus eſſet, indies morbo tumoreque creſcente, ita ut ſponte vix de lecto deſcenderet.

Itaque à medico ſuo, & ipſo ad conſilii communicationem requiſitus, conſenſi, cum medico ſuo ad viſitandum eum, ægroti domum accedens. Qui eodem tempore quo ad eum veni, neſcio quod pharmacum purgans ſumpſerat, à quo plus gravaminis ſenſerat, quam levaminis.

Unguentum in tumore hypocondriorum.

Quocirca ea curationis ratione improbata, utraque latera unguento emolliente, confortante, ac digerente aggreſſus ſum, quod hæc etiam tenſa, & in his viſcera circumſcripta ſuo tumore eſſent.

In his autem exhibui, quæ quadam caloris temperie, cum iis quæ ſcorbutum curant obſtructiones tollunt reſerantque. Nam validiore ſiti hic infeſtabatur.

Atque hinc DEI gratia effectum fuit, ut poſt paucarum hebdomadarum curationem, extra urbem hic exſpatiaretur, qui paulo ante vix ſolus ſe dimoviſſet.

Embdanorum chirurgorum arrogantia.

Etſi pro hoc beneficio parum gratum verbis ſe ille oſtenderat, fortè ne hac ratione de ſua authoritate quid imminutum apud populum videretur. Nam adeo pleraque ISTIUS hominum conditionis pars, in ea civitate, arrogans & ſuperba eſt, etſi imperita ſæpe quam maximé, ut viros in literis educatos & ratione ac judicio ex veterum præſcripto curantes præ ſe contemnere, & ſuis experimentis poſthabere non erubeſcant.

Cum tamen frequenter ne quidem ſimplicem oſſis fracturam, ejuſque vel minimam, abſque vitio & diſtorſione ab iis reponi poſſe obſervarim, ſicut proh dolor pluribus quam velim exemplis, hic id, ſi neceſſe eſſet, demonſtrare poſſem. Qui aliquando à me de meliore curatione ex Galeno & Hippocrate admoniti, adeo contemtim eam admonitionem acceperunt, præ faſtu & φιλαυτία, qua quidam ex ipſis laborant, ut prædictorum placitis & ſcriptis nun-

quam

quam ab ipſis cognitis, ſuam experientiam paucis utilem, anteponerent.

Genus hominum, ut videtur, quod recta conſilia cum dare non poſſit, bene monentibus obtemperare nolit. Interea tamen multâ confidentiâ etiam internos morbos curat, hac parte quoque omnes præ ſe contemnens. Idque magiſtratus negligentiâ & incurâ, vel non intelligentis, vel ad ſe nihil hanc curam pertinere arbitrantis. Cum tamen (ſi Platoni credimus) Reipublicæ felicitas in bono medico, & obſtetrice proba & induſtria conſiſtat. *Embdani magiſtratus negligentia in coercendis Empiricis.*

Sed hæc, quia præter noſtrum inſtitutum, atque alterius conſiderationis ſunt, iis conſideranda relinquimus, quibus à DEO optimo max. hoc munus injunctum eſt & commendatum.

Obſervatio. XIX.

MAreſcalcus caſtri Leovardienſis, generis nobilitate clarus, præterea ſumptuoſus & ſplendidus, nimio ſplendore res imminuiſſe, deterioreſque feciſſe credebatur. Unde in hunc morbum eum incidiſſe veriſimile eſt. Nam alioqui temperamento erat inculpato, & vivebat quoque ſplendidè.

Ad hunc cum de via vocatus venirem, præ anguſtiæ ſenſu, quem ſub diaphragmate monſtrabat, ægré eum reſpirare vidi, adeo ut ipſe cum ea reſpiratione ſupra biduum ſe ſupereſſe non poſſe affirmaret. Quod partim morbi ratione, partim ex medicamine aſſumpto, ei eveniſſe judicavi. Siquidem ante paucas horas pillulas, neſcio quas, à medicis ſuis, viris in medicina exercitatiſſimis ſibi exhibitas, deglutiverat.

A quibus morbi ratione facta anguſtia adeo adaucta fuit, ut ex hac vita ſibi migrandum eſſe æger putaret.

Accedebant ad has anxietates hujus morbi indicio, venter & crura hydropico, duro, & renitente tumore inflata. Et labra genæque ſublurido colore media æſtate conſpicuæ.

Signa ſcorbuti.

Denique urina craſſa & rubra, in qua multa ſubſidebant corpora craſſa, rubra & furfuracea, non contemnendo hujus morbi ſicut antea diximus judicio.

Rhaſis prognoſt. in hydrope lib. 9. cont. cap. 69. & lib. 1. diviſionum cap. 65.

Dixit Rhaſes cum rubris urinis hydropem incurabilem eſſe, propter Epatis temperiem calidam, à qua ſit, & diverſas propterea curationum indicationes, quibus occurri ex æquo non facile poſſit.

Quæ ſi apud nos, & cum his urinis rubris & craſſis militaret ratio, neceſſe ex hac Rhaſis prædictione eſſet, ſic affectos prognoſtico relinquere, magno, ut ex hac curatione apparet, errore, & ægrotantium pernicie & interitu.

Differentia autem ex cauſæ diverſitate emergit, quæ, ut in veterum hydrope calida eſt, ita hic frigida & craſſa eſt, hac ſua rubedine non tam intemperiem, quam morbi qualitatem, & ſpecificam ſcorbuti putrefactionem, urina exprimente, quæ acribus & calidis, minimé vero frigidis medicamentis tollitur & expugnatur, & propterea in eaſdem cum hydropico tumore indicationes incidit, quæ in veterum hydrope pugnantes cum ſint, morbi difficultatem adaugendo, curationem incertam, vel nullam & deploratam faciunt.

Atque ita ſalva manet Rhaſis viri doctiſſimi prædictio, & confirmatur noſtrum de ſpecifica hac ſcorbutî putrefactione, ex curationis eventu ac veritate, judicium. Sed ad hiſtoriam revertamur.

Sitiebat hic pluſculum, nam & corporis temperatura calidiore gaudebat, eratque alioqui anni tempus æſtivum & calidum.

Ego cùm ab anguſtia, tum à duro & renitente pedum tumore, præterea ab nrinis rubris & craſſis, & ſubliveſcentibus genis, præ cæteris patriæ meæ medi-

medicis, de hoc morbo admonitus, magno artis noſtræ encomio, & ægrotantis, quod præcipuum eſt, ſalute, intra paucos dies DEI beneficio ad priſtinam valetudinem hominem, non abſque quorundam medicorum, inprimis vero Serapii Hanya viri optimi & piiſſimi, uxoris meæ conſobrini, quem honoris cauſa hic nominare volui, admiratione, reduxi.

Curatio anguſtiæ & hydropis ſcorbut.

Miſcui autem calorem contemperantibus, obſtructioneſque reſerantibus medicamentis, ea quæ ad hunc morbus uſus adinvenit. Quibus, uti præfixeram, poſtridie reſpirationis anguſtia remittere, & æger liberius reſpirare cæpit, certa curationis ſequuturæ ſpe & perſuaſione. Quæ in tribus ni fallor hebdomadis abſoluta eſt.

Eſt hæc hydropis ſpecies, ut illa, de qua poſtea dicemus, pluribus apud nos, & his noſtris regionibus familiaris, quæ à veterum hydrope facilé prædictis ſignis dignoſcitur, ut pluribus exemplis nihil hic opus ſit.

Nam omnes hoc loco recenſere longum eſſet, præterea ſupervacuum & inutile, quod ex ſimilibus ſimilia colligere quilibet per ſe poſſit.

Obſervatio XX.

ACicularii extra novam portam Embdanam habitantis uxor variis toto corpore maximé circa crura, præter ventris crurumque tumorem, duris, & pendulis, atque propria quaſi cute circumſcriptis tuberibus, ſupra reliquum tumorem extantibus laboravit, hydropis ſcilicet ſpecie, quam vulgus noſtras vernaculâ noſtrâ linguâ à veſicarum prominentium forma, *bonkwater* appellat. Nam à tuberibus his extra cutem prominentibus & cum totius corporis, maximé ventris & crurum hydropica inflatione, concurrentibus tumoribus, veſicarum modo propenden-

tibus, appellationem hanc malum hoc conſequutum eſſe videtur.

Sed & præter hæc tubera variis anxietatibus ſubinde & per intervalla recurrentibus, hæc divexata fuit, animique deliquio, quoties ſeſe elevare, aut alias è lecto ſurgere conabatur. Cum quibus pulſus parvus & inæqualis, ac urina craſſa, alba & conturbata fuit.

Ego ex tumore renitente, & pulſu parvo & inæquali, atque prominentibus veſicis, de ſcorbuto admonitus, ut & ab animi præter rationem deliquio, iis quæ ventriculum calefacerent, obſtructiones tollerent, & hunc morbum quadam proprietate curarent, ita intra octo dies DEI gratiâ eam curavi, ut domi ſine moleſtia omnia conſueta officia ac munia obiret; pedum tumore deinde, quibuſdam ad pedes fomentationibus curato & diſcuſſo.

Hac hydropis ſpecie plures apud nos corripiuntur, eſtque noſtris familiariſſimum pauperibus, imprimis verò qui mala victus ratione utuntur, aquiſque noſtris putridis, crudis, & corruptis, vel cereviſiis noſtris ab iis decoctis. Quo fit ut etiam ditiores ſæpe ab hoc malo non ſint immunes, quibus ad hunc morbum natura magis prona ac proclivis eſt.

Quemadmodum nuper eveniſſe cuidam nobili Groningano, præclara & nobili familia nato memini, & præter hunc alteri cuidam fœminæ plebeiæ, cujuſdam molitoris, & ex ſemine lini ac raparum oleum exprimentis conjugi, cum iiſdem feré, quibus hæc laboravit, ſymqtomatibus, niſi quod nobili prominentes tumores etiam in dorſo ipſius aſſurgerent, quem ante hunc morbum frequentes quoque vomituum conatus infeſtarant, cum pulſu parvo, crebro & inæquali, & facili tumorum de loco ad locum permutatione.

Curatus hic ab alio medico eſt, veteris medicinæ alioqui non ignaro, communi curationis methodo, ſed nullo curationis ſucceſſu. Utpote qua brevi ſuccu-

cubuit, manuum robore etiam tunc, cum curandum ſe medico daret, fortiſſimus.

Quapropter diligenter medicum ad ſingula animadvertere oportet & decet, omniaque providere, & diſcernere priusquam ad curationem accedat, ne prius impingat & curatione aberret, quàm morbus rectè cognitus fuerit.

Cæterum ſymptomatis ſimilitudine hic adſcribere invitor, quod, in morbi enarratione prætermiſſum, hic non incommodè inſeri poſſe putavi. Scilicet nonnunquam extra hydropem contingere, ut totum corpus, nec non quælibet corporis partes, ab hoc craſſo & melancholico ſucco, variis tuberibus cum & ſine exulceratione, quadam naturæ criſi, & hujus craſſi ac melancholici ſucci ad exteriora & corporis circumferentiam depoſitione, extuberent.

Nonnunquam extra hydropem varia tubercula in corpore erumpere.

Quemadmodum adveniſſe ab hoc morbo & craſſa hujus materia Conſulis Leovardienſis, & cujuſdam Friſiæ occiduæ nobilis conjugibus memini. Quæ in poſteriore variis exulcerationibus ſiccis, neque pus neque ſaniem reddentibus exulcerari, perforarique & exedi videbantur, creſcentibus in exulceratorum locis aliis poſtea & novis tumoribus, qui variis excreſcentiis mamillarem carnem flaccidam & glanduloſam cuti quodammodo adæquabant.

Hiſtoria tuberculis extra hydropem in ſcorbuto laborantium.

Simile etiam tinctoris filiæ in altero crure ab inflammatione alba & huic morbo peculiari (ſicut antea diximus) efflorescentia advenit, non intellectâ, neque legitimé (ut opportuit) curatâ, ad hunc caſum miſeriamque deductæ.

In hac tumor tumori adnaſcebatur, ac ſi quibuſdam quaſi natibus ſibi invicem impreſſi tumores fuiſſent, vel quibuſdam quaſi monticulis alii ſuper alios aſſurgerent.

Hi quoque profundis exulcerationibus, & mediis inter monticulos vallibus, exulcerabantur, excedebanturque magnum de ſe fœtorem reddentes, è qui-

bus alii rurſum & novi tumores enaſcerentur triſti aſpectu, ita ut ſine horrore nemo crus illud aſpicere poſſet.

Huic malo affine fuit, ſed minus tetrum, quod cum reſolutione & crurum paralyſi, adoleſcens Embdanus paſſus eſt, qui etiam hæc tubera in utroque crure, ſed abſque exulceratione oſtendit.

Tuberculorum ſcorbuticorum cauſa & ſigna.

Hoc malum ab hoc quoque morbo, & latente hujus putrefactione procedere, gliſcenteque ab hac febre, amplius craſſos humores, hujus morbi cauſam tenuium exſiccatione inſpiſſante & adurente, præter pulſum parvum & inæqualem, atque huic morbo peculiarem, urina craſſa, variis & diverſis excrementis, partim ſubſidentibus, partim urinam conturbantibus, inſignita, vel in ſubſtantia varia, demonſtrabat.

Quibus majore certitudine tumoris qualitas, morbique novitas & coincidentia cum his aliquando hujus morbi ſymptomata, paralyſis, vel atrophia, aut ſimilia huic morbo convenientia accidentia ſubſcribunt & atteſtantur, omnem dubitandi anſam præcidentia.

Curatio tumorum ſcorbuticorum.

Quomodo autem & quibus remediis topicis tumores hi curandi ſint, ac num, ut in Gallico morbo, ad quem etiam in tumoribus alludit, potentiali medicamento ii aperiendi ſint, vel intrinſecus medicamentis ad hunc morbum facientibus, depellendi, non ſatis adhuc exploratum habeo.

Geſneri experimentum in natis Mediolanenſium.

Laudat Geſnerus, & certo experimento, doctiſſima ſua de aquatilibus hiſtoria, carneis tuberibus, *natis* à Mediolanenſibus appellatis, commendat Rubetam, vel nigrum bufonem terreſtrem, qui ſub Salviæ radicibus ſæpenumero invenitur, his tuberibus ſuperligatum, quod ſua carne & ſubſtantiæ proprietate tubera hæc eum abolere & liquefacere putet, ſicut latius Corollario tertio, libro de aquatilibus quarto, hiſtoria de ranis, quilibet apud authorem ipſum legere poteſt.

Sed

Sed an noſtris hiſce tumoribus recté ille ſuperligari poſſit, non ſatis affirmare auſim: Attamen illud teſtari poſſum, viridis graminis, quod ſemen ranarum quidam eſſe arbitrantur, quodque in vere & prima æſtate, multa copia ſuper aquis noſtris invenitur, decocto, ac deſtillato liquore, magno commodo & utilitate hæc tubera abluta fuiſſe, illa imprimis, quæ exulcerationem patiebantur.

Meo judicio molli medicamento rectè hæc ulcera tractari, & vino vel ſolo, vel aliis in vino ad hunc uſum decoctis ablui puto: exhibitis intus quæ hanc putrefactionem arceant, humoreſque craſſos & frigidos attenuent, incidant & diluant, donec rurſum ad temperiem reducti humores ſint. *Canon therap. ſpec. in tuberibus ſcorbuticis.*

Quo curationis modo in tinctoris filia mediocres inceperam facere progreſſus, niſi ordinem hunc, & diætæ ac victus rationem interturbaſſet avunculi mors, neceſſaria ad curationem ſuppeditàntis.

Nam ab ejus morte vitæ neceſſariis deſtituta, cum paupercula eſſet, neceſſe fuit curationis curſum nos intermittere.

Sunt qui prædictis accidentibus perlarum liquorem commendant, quo in ſimilibus caſibus non infeliciter quendam operatum fuiſſe, veritatis ſtudio nos confiteri decet. Plura quæ de his ſcribam non habeo. Si quid præterea quod ad hanc curationem pertinet cognovero, libens communicabo. Si quid etiam lectori inciderit, vel monſtratum, & à DEO optimo Maximo conceſſum fuerit, ut idem faciat rogo, ne quod humanis uſibus ſervire queat ſecretum occultetur: interea præſentia lector boni conſulat oro. *Liquor perlarum.*

Obſervatio XXI.

QUi diſcendi mercaturam cauſâ ex Marchia Hamburgum venerat adoleſcens, cum graviſſimis & no-

Hiſtoria adoleſcentis doloribus capitis & faucium exulcerationibus ex lue venerea laborantis.

nocturnis capitis doloribus, nec non faucium exulcerationibus ex lue venerea laborarat, curatus à me decocto ligni eſt. In qua curatione alioqui non admodum pinguis, ita extenuatus eſt, ut inter curandum juſcula ei & coctas carnes exhibere fuerim coactus.

Huic ſub curationis finem, cum fortè è lecto ſurgere vellet, ecce ſubito, & præter omnem exſpectationem, dolere pes cœpit, & paulo poſt reſolvi, ut non magis atque nuper natus infans ei inniteretur. Viſæque tum urinæ craſſæ & conturbatæ ſunt, in quibus multa craſſa & furfuracea corpora ſubſidebant.

Signa ſcorbuti.

Cum quibus occurrebat in brachio pulſus parvus, debilis & inæqualis. Unde de morbi ſpecie admonitus, brevi medicamentis accommodatis huic malo obviam ivi, ut rurſum DEI beneficio pedibus ad libitum uteretur. Hic de utriuſque parentis obitu uno eodemque die triſte nuncium acceperat.

Quamobrem num ei ſuaviſſimorum parentum ex hac vita diſceſſus, vel conceptus ex priore morbo pudor & dolor, vel victus præcedens melancholicus, occaſionem huic morbo dederit, non facilè dixerim. Niſi quod uſu & noſtra qualicunque obſervatione conſtet, triſticiæ cauſis libenter hunc morbum immiſceri.

Triſtitiæ cauſis ſcorbutum facilé miſceri.

Quas, quia plures præſens Reipublicæ ſtatus, & juſtum DEI erga peccata judicium ſuppeditant, hinc fieri arbitror, quod ſolito frequentior hodie hic morbus occurrat, & latius etiam ad campeſtria loca, & peregrinas regiones nationeſque, ut olim Gallicus morbus, pomœria ſua dilatet & extendat.

Cur ſcorbutus hodie late graſſetur.

Obſervatio XXII.

Nautæ genus hominum miſerrimus.

NAuta Hamburgenſis ex eo hominum genere, qui ex Marchia rates Hamburgum advehunt, (genus ho-

hominum miſerrimum, quod cum arido, parco, & friparabili victu, perpetuo aeris injuriis expoſitum, frigora nocturna, caloreſque cogitur perferre diurnos) ſub plantis pedum ambabus, primùm titillationem ſenſit moleſtam, & ab ea poſtridie utriuſque cruris reſolutionem, ut nec inniti iis, nec invicem transferre ea poſſet, niſi quod inter decumbendum leviter ſurſum ad muſculorum capita ea admoveret.

Urina craſſa & alba, multa corpora cineritia, ſeu cineritii coloris gravia & craſſa continebat, inſtar arenæ partim rotunda, quæ à fundo, niſi fortiore matulæ motu, non elevabantur: Hic etiam iiſdem feré quibus prior medicamentis reſtitutus, rurſum ad conſuetas ſuas operas rediit, lætus de felici morbi ſui curatione. *Signa ſcorbuti.*

Obſervatio XXIII.

MErcaror Breſlavienſis, qui Dreſdæ ſub Electore Auguſto habitabat, ſub Martini feſtum febre vehementiore, & graviſſimis Epatis ac veſicæ fellis obſtructionibus (conteſtantibus id alvi ac veſicæ excrementis) corripitur. Ex quibus cum noſtrâ, divinâ auxiliante gratiâ, operâ mediocriter convaleſceret, & paulatim confirmari inciperet, ſubitò & præter ſpem accidit, ut quodam die, cum de lecto ſurgere conaretur, alterum crus ei inutile fieret, neque quicquam ei inniti poſſet, aut de loco id transferre.

Quod tamen, ita utprior, leviter inter decumbendum ad muſculorum principia & exortum admovebat.

Curatus hic quoque in quatuor aut quinque diebus noſtra opera DEI gratia eſt, ut quò vellet prodiret, non parum ob felicem & celerem hanc curationem animo geſtiens.

Cæterum ex hoc loco mihi incidit, quod hic rectè mo-

Scorbutum cum aliis morbis vel in initio, vel medio vel declinatione aut contingere aut primùm ſeſe exerere.

moneri poſſe puto. Scilicet aliquando fieri; quod cum aliis morbis ſcorbutus indicat & concurrat, & quod hoc vel initio eorum, vel medio, vel eorundem declinatione & fine fiat, aut quod ſub his temporibus primùm ſeſe exerat, àut ſuum virus oſtendit.

Quod ſcire utile propter curationem eſt. Ideoquod ſæpe abſque hujus noticia infeliciter reliquorum, & coincidentium morborum curatio procedat, ſæpe etiam integram aliorum curationem ille remoretur.

Ut propterea veriſimile ſit huic, & ei qui vigeſima prima obſervatione nobis deſcriptus æger eſt, primùm ſub morbi finem hunc morbum adveniſſe, vel quod veriſimilius eſt, vires tum ſuas primum exeruiſſe. Quod optatum omnibus velim, tam curationis, quam dignotionis ergò. Siquidem præterquam quod ſic difficilior ejus agnitio ſit, non raró contingit, quod competens huic curatio reliquis & junctis ei morbis adverſetur.

Canon therap. gen. 21.

Quo in caſu cauſam ὧ οὐκ ἄνευ, id eſt ſine qua non habeat, diligenter expendere & conſiderare medicum decet: Ut indicatione à viribus ſumpta, ei primùm & potiſſimùm occurramus, unde maximum imminere viribus periculum putamus, vel unde aliorum morborum caſſam futuram curationem judicamus, conjunctis morbis interim non neglectis. Sicut latius de his & pulcré Galenus in collatione morbi & cauſæ, decimo ſuo de medendi methodo libro oſtendit. Quem in his ſimilibus ſequi eum decet, qui induſtriâm ac prudentem curationem, quam amare omnes debent, amplectitur & amat.

Cap. 1.

Obſervatio XXIV.

BUbulco à domino ſuo dimiſſo, & alium dominum, ac aliam habitationis ſedem quærenti, eamque prope

prope Hamburgum in Embsbuttel, ut vocant, pago Hamburgenſibus ſubjecto figenti, ſubitò & de improviſo utrunque crus reſolutum fuit.

Quas ad me, vicinorum inſtinctu, deferri urinas curavit, viſæ albæ, craſſæ & conturbatæ ſunt, in quibus quæ ſubſidebant in fundum matulæ excrementa, arenularum craſſiorum ſimilia erant, gravia & rotunda. Quas in morbi enarratione certum hujus morbi argumentum habere oſtendimus. *Signa ſcorbuti.*

Quapropter etiam iiſdem feré, quibus priores, medicamentis, ad ſanitatem DEI beneficio hic revocatus eſt. Quo nomine DEO maximo laus & gloria.

Obſervatio XXV.

ADoleſcens annorum quindecim, bonarum & liberalium artium linguarumque ſtudioſus, at corporis conſtitutione molli & delicata, ab hyberno frigore, hominum quibuſcum vivebat importunitate graviter læſus, ſub vernum tempus paulatim, & in pluribus diebus, hac cruris utriuſque reſolutione tentabatur, quæ ſupra ſex menſium ſpacium morbi ignorantia, eum lecto tenuit affixum.

A qua poſtea frequentiore balnei uſu, & duorum catharticorum validiorum exhibitione, ab empirico illi adminiſtratorum, convaleſcere cum temporis mutatione, poſt feſtum Jacobi cœpit. A quibus parum adfuit quin periiſſet: quòd pro tenellæ corporis conſtitutionis ratione, nimis audacter, ne dicam temerè empiricus proceſſerat, nulla habita temperamenti ac teneritudinis ratione: quandoquidem tenerum corpuſculum ac molle eſſet, literis & ſtudiis magis, quàm laboribus natum. *Adoleſcens ſtudioſus ab Empirico cum periculo curatus.*

Etſi, (ut quod verum eſt fatear) ſuperata hæc medicamenta plurimùm ei profuerunt, utpote à quibus indies magis magiſque vires ac motum æger recu-

cuperavit. Hic nunc valet, pedibus ſine impedimento utens, cujus nomine ſit Deus omnipotens benedictus.

Obſervatio XXVI.

SEnex Conſulis Hamburgenſis gener, diu cruribus impotens, tandem omnimoda horum reſolutione tentabatur. Eum medici ante me ad curationem aſciti, paralyticum veterum paralyſi dicebant: etſi huic quoque, quod prius commemoratis, adeſſet, quòd leviter crura inter decumbendum ad muſculorum exortum attraheret. & præterea peculiare huic eſſet, ſubinde aliorum auxilio & levi adminiculo, commodè in plano & cubiculo ſuo ambulare. Cujus variæ vices erant.

Signa paralyſeos ſcorbutica.

Nam qui pridie levi aliorum ſuſtentatione ingreſſus fuerat, & ſolus ſteterat, poſtridie neque ſtare, neque ſe dimovere, aut pedem transferre poterat, idque rurſum poſt paucos dies ei concedi, iterumque negari, ut alteri cuidam ſeni, videre licebat. Mira quidem viciſſitudine, & diverſa atque alia, quàm in veterum paralyſi contingere ſolet, ratione.

In qua propter primariam nervorum affectionem permanens hic morbus & ad ſui ſolutionem eſſe ſolet. Unde etiam illud conſequitur, magis à vaporibus frigidis, & maligna eorum qualitate, quàm ab humorum in ipſos decubitu, malum hoc procreari, quòd non æquè facilis humorum, (ſicque notum omnibus medicinæ candidatis eſt) ſit affluxus & refluxus. Juxta illud Hippocratis, *Plurima verò non turgent.*

Hunc ſceletyrbe laborare, & ab hoc morbo ſic pati, quum propinquis contradicentibus, collegis ætate provectis viris, ſed in arte & praxi medica parum exercitatis perſuadere non poſſem, etſi manifeſtè præ-

præter morbi mores pulſus & urina id teſtarentur, curationem iis commiſi. Qui pro paralytico ſimpliciter eum curaverunt, at nullo ſucceſſu.

Siquidem poſt ſextum vel quintum à morbi initio menſem, quotidie in deterius ipſorum curatione delabens, ſuum clauſit diem. Scripſi de hoc ſymptomate exempla plura, ut de urinis, de quibus ſupra in morbi enarratione dixîmus, veritas conſtaret.

Et hoc ultimum, ut intelligeremus alias ſubinde, atque in veterum paralyſi, mutationes, in hac reſolutione conſpici, ex quibus non contemnendum hujus indicium exoriatur. Quod majore certitudine poſtea urina & pulſus confirmant, ſi talia qualia huic morbo familiaria ea eſſe oſtendi, occurrent. De quibus quia abundé ſuo loco dictum eſt, nihil opus hîc otioſa ac ſuperflua eorum repetitione eſt.

Obſervatio XXVII.

QUemadmodum jam dicti crurum reſolutione tantùm; ita dimidii, & alterius lateris paralyſi, ab hoc morbo anno octuageſimo correpti permulti fuere. Inter cæteros verò quidam in agro Kedenſi agricola, nobilitatis privilegio gaudens, epatis temperaturâ humidâ & calidâ, & corporis conſtitutione craſſa & quadrata. Hic ob continuas pluvias frumenti collectionem prohibentes, tacitè ſe affligebat.

Nam aëris conſtitutio humida & frigida omnem ſpem meſſis, quæ eorum ibi opes ſunt, præcidebat. *Cauſſa ſceletyrbes.*

Eſtque alioqui familiaris ipſorum ibi victus craſſus, melancholicus & excrementitius, ex anatum anſerumque carnibus, quarum magna ibi copia eſt, ut non meminerim uno in loco, & apud unum agricolam, plures anates me vidiſſe anſereſque, quàm ibidem.

Quibus accedunt aquæ patriæ crudæ, ſublimes & ſtagnantes, vel crudæ & ſalſæ, quibus tum cibis ap-

parandis, tum decoquendis cereviſiis ſuis utuntur. Ut non mirum ſit hiſce & ſimilibus morbis, ex tot tantarumque cauſarum congerie eos corripi & infeſtari, potiſſimùm quando ad hæc triſticiæ cauſæ accedunt.

Qua, ob cauſam prædictam, diutius hunc premente, præter omnem exſpectationem ſub horam ſecundam noctis, à primo ſomno, hac dimidii lateris paralyſi hic corripitur, ut nullum iſtius lateris articulum, quem dimovere poſſet, haberet. Qua octiduum totum plus minus laboraverat, ante meum iſthuc adventum. Quando urinæ quas reddidit, viſæ craſſæ, rubicundæ & ſubfuſcæ ſunt, ſimiles earum, quæ in febre quartana conſpici ſolent.

Signa ſcorbuti

Cum quibus pulſus altus, durus & ſerratilis febrem arguebat, & humorum putridorum incendium; atteſtante huic & ſiti vehementiore, qua æger infeſtabatur.

Ego ex pulſu & urina fuſca, de ſpecifica humorum putrefactione, & ab hac de hoc morbo admonitus, præterea à cauſis procatarcticis; & invaſionis modo ratus æquè atque crurum reſolutionem, etiam dimidii lateris, & plurium membrorum paralyſin ab hoc morbo excitari poſſe, curationem iis, quæ febri & huic morbo debentur medicamentis, aggreſſus ſum.

Nam ſi Plinio credimus, à paucorum dierum vitioſarum aquarum uſu ſimilia Cæſaris militibus vitia tùm in cruribus, tùm in toto corpore adveniſſe: quid miramur ab iiſdem & diuturniore eorundem uſu, nobis hæc & his graviora advenire, vel à pluribus concurrentibus & ſimul adjuvantibus cauſis ea cumulari?

Itaque ab hoc Plinii teſtimonio, & prædictis indiciis & ſignis de hoc morbo commonefactus, ex tot differentibus à veterum paralyſi ſignis, nihil præter mendacem morbi ſpeciem cum ea commune hunc morbum habere, certis rationibus mihi perſuaſi.

Eo-

Eoque magis, quòd eodem iſto anno octuageſimo, quàm plurimis communis eſſet, & tam macilentis, quàm pinguibus & obeſis contingeret, iiſque potiſſimùm, quos cum craſſo & melancholico victu, diuturnior premeret triſticia.

Quamobrem ex ejus frequentia communem cauſam ſubeſſe oportere, ex Galeno & Hippocrate edoctus ſum, quæ num cum hoc morbo & ſpecifica hujus putrefactione communicaret, porrò pulſus & urina oſtenderunt, aliaque quibus à veterum paralyſi differebat, ſymptomata. *Reg. diagno 20 ex morbi frequentia.*

Nam ſi quis nobis in his regionibus morbus occurrat rarus, vel etiam aliquis veteribus cognitus, ſub aliis & diverſis, atque plurimùm ab eorum deſcriptione diſcedentibus ſignis, ſtatim mendacem ejus ſpeciem ſuſpectam habere oportet, & huc atque ad hunc morbum cogitationes dirigere, diligenterque cùm morbi mores, & cauſas ejus antecedentes, tùm pulſum & urinam explorare; taliane ſint quæ huic morbo conveniant, eumque quadam ſua proprietate exprimant & demonſtrent. *Regula diagnoſt. generaliſſima.*

Quod ſi in hujus generationem ea conſpirare animadvertas, & talem affectum effectuſve edere, quos ei familiares fuiſſe, ante tot ſecula Græci medici, qui caſtra Cæſaris ſequuti ſunt, prodiderunt, non video quis præterea dubitationi locus eſſe poſſit, niſi perpetuò cogitationibus noſtris oberrare, & incertum vagari velimus.

Quamobrem ab his de morbo ejuſque cauſa hîc edoctus, nihil dubitavi curationem huic morbo, ſcorbuto convenientem inſtituere: curationis initio, propter ejus redundantiam & febris admixtionem, à ſanguinis miſſione facto. *Paralyſeos ſcorbuticæ curatio.*

A qua mixtis porrò febri & ſcorbuto medicamentis eouſque rem, DEI beneficio, in octo diebus, quibus cum eo fui, perduxi, ut brachium ſupra caput elevaret & attolleret, cujus ne digitum prius dimo-

verat, & crus antea rigidum & immobile, quantùm ſanum, ad ſe adduceret attraheretque; paulatim magis magiſque in mea abſentia confirmatus: etſi propter loci intervallum, & meam abſentiam, multa fieret medicaminum intermiſſio.

Obſervatio XXVIII.

PRæfectus caſtri Ritzenburgici, etiam ſimili dimidii lateris paralyſi, à primo ſomno cum multis & manifeſtis febris indiciis correptus fuit, febrem indicante præter ſitim & oris ſiccitatem, atque pulſum magnum & crebrum, urinâ craſſâ, rubrâ, & ſubfuſcâ.

Cauſſæ paralyſis ſcorbuticæ.

Eſt hoc caſtrum non procul à maris ſeptentrionalis littore ſitum, ubi eadem, quæ in Friſia utraque aquarum ratio eſt, quibus ad decoquendum cibum, & cerevifias ſuas, paſſim ibi agricolæ & incolæ utuntur. Cum quibus & cibis præfectus hic delectabatur craſſis & melancholicis, cujuſmodi frequens ibi tùm uſus erat, ſicut meis oculis vidi.

Hic etiam propter frumentum in agro corruptum & à continuis pluviis exſtinctum & ſubmerſum majore triſticia ac longiore affectus, idem quod prior à ſomno repente paſſus eſt. Nam prolem domi habebat copioſiorem, & præfectura hæc reſtricta ei tantùm ad certos annos, ſex ſcilicet vel ſeptem fuit, ex lege & conſuetudine, Hamburgenſibus, hujus caſtri dominis, recepta & ſancita.

Accedebat ætas vergens, quæ feré ad rem omnes attentiores facere ſolet, & eò plus de viatico ſolicitos reddere, quò minus reſtat hujus vitæ viæ & ſpatii: quum baculus panis noſtri DEUS ſit, ſi ex animo hoc ipſi concrederemus.

Sed hæc ſtulta hominum ſolicitudo eſt, ut in futurum longius ſæpe proſpiciant aut proſpicere cupiant

quàm

quàm ſua aut ſuorum vita nonnunquam attingit.

In hoc quoque cùm craſſior ſanguis abundaret, à venæ ſectione curationis initium factum eſt. Poſtea convenientibus huic morbo & febri remediis, diebus quatuordecim, quibus cum eo fui, res eò deducta Dei beneficio fuit, ut crus prius immobile, (poſt viginti dierum doctiſſimi alioqui medici curationem, ſed circa hunc morbum minus exercitati) ſpontè in altum elevare & concutere, manumque leviter movere inciperet, manifeſtos quotidie faciens progreſſus. *Paralyſis ſcorbut. curatio.*

Qui poſt noſtrum iſthinc diſceſſum nulla habuêre incrementa, ſicut à filio ipſius cive honeſto, & præclaris ingenii dotibus prædito, intellexi. Nam nullis noſtris monitis obtemperans æger conſueto victui melancholico & craſſo indulſit, genio ſuo ſerviens. Etſi ad ſeptuageſimum annum accedens ætas, ſuorumque ſalus & commodum melius ac rectius eum hac de re admonere debuiſſent.

Obſervatio XXIX.

EAndem hanc paralyſin, alius illius civitatis Hamburgenſis civis, & celebris olim mercator, poſt grave damnum, debitorum perfidiâ acceptum, expertus eſt. A quo eo gravius vulneratus ipſius animus fuit, quantò elegantior, & honeſti rectique amantior fuit. Quos magis etiam adverſa fortuna afficere ſolet. Siquidem talis eſſe omnium teſtimonio perhibebatur. *Cauſſa paralyſis ſcorbuticæ.*

Hujus urina, cùm eum primùm viderem, rubra quoque & ſubobſcura fuit, atque ſubfuſca, & pulſus cum moleſta oris ſiccitate juſto crebrior. Curatus etiam iiſdem à me medicamentis eſt, quæ cum febris curatione malum hoc profligant, ut intra quinque hebdomadas rurſum templa viſitaret, etſi annum ætatis ſuæ ageret ſeptuageſimum tertium. *Signa ſcorbuti. Paral. ſcorb. curatio.*

Hiſtoria paralyſi ſcorbut. laborantium.

Simili paralyſi ruſticus Holſatiæ, & ſenex ille, qui moleſtam litem extra patriam diutius perſequebatur, laborarunt, & præter hos alii quàm plurimi: Siquidem tempus calamitoſum & triſte, atque illæ annorum conſtitutiones frigidæ, & intemperatæ, hujus morbi ac mali feraciſſimæ eſſe videbantur. Nam quos hac affectione laboraſſe novi, his omnibus feré vel poſt craſſum & melancholicum victum, vel poſt diuturniores triſticias adveniſſe eam memini.

Quemadmodum etiam ab hac cauſa Syndico Hamburgenſi accidit, ob nugaces aſtrologorum prædictiones, ſicut ille mihi confeſſus eſt, gravius ſe torquenti. etſi aliam triſtitiæ cauſam alii conjicerent.

Præſervatio à ſcorbuto.

Quod ſcribo ut hoc triſti tempore & calamitoſo Reipublicæ ſtatu, quomodò erga hunc morbum ſe tueri oporteat quilibet cognoſcat, cui mediocres facultates & mediocria commoda vitæ, cum Chriſti cognitione DEUS conceſſit & largitus eſt: ut his contentus, cum divini numinis prædicatione & laude, iis lætus utatur, & fruatur. Atque hoc cùm DEI quoque munus & opus ſit, qui triſtis eſt, pro hoc beneficio DEUM invocet. Interea ſi facultates permittant, cibis utatur laudatiſſimis & boni ac laudabilis ſucci, ac modico & generoſo vino Rhenano vel ſimili.

Obſervatio XXX.

MAtrona honeſta, honeſti civis & mercatoris Hamburgenſis uxor, graviſſimis ventris, & membranarum, muſculorum, crurum & abdominis lancinationibus doloribuſque laboravit, adeò intenſis & vehementibus, ut præ doloris magnitudine, maximè ſub noctem, quò ſe verteret, neſciret.

Signa ſcorbuti.

Ejus urinæ crudæ, craſſæ & albæ, multis craſſis & rotundis, ac gravibus corporibus ſubſidebant, cum

cum quibus tota urinæ ſubſtantia craſſa & conturbata viſebatur, varia & variis excrementis variegata. Sub veſperum ferè leviſſimo horrore infeſtabatur, quem nullus ſenſibilis calor ſubſequebatur.

Pulſus parvus & inæqualis erat. A cathartico ſemper urinæ viſæ, ut fieri ſolet, conturbatiores ſunt & graviores dolores.

Primis enim curationis diebus, communem curationis methodum ſequuti, iis, quæ crudos humores concoquunt & incidunt, quæque concoctos expurgant, medicamentis curationem attentavimus, ſed nullo curationis ſucceſſu.

Tandem ex perſeverante præter rationem urinarum ſubſtantia craſſa & conturbata, atque ſedimentorum ſubſtantia diverſa, permanenteque ſuper his urinarum perturbatione & pingui earundem ſuperficie, de ſceletyrbe admonitus, iiſdem quæ cruditatem concoquunt medicamentis, ea admiſcui, quæ ad hunc morbum uſus monſtravit, becabungæ ſcilicet decoctum cum paucis aliis, ejuſque expreſſum recenter ſuccum.

A quibus intra tres dies curata fuit, abſque purgante medicamento, urinis laudati coloris cum probis ſedimentis apparentibus. Cæterùm dum his medicamentis uteretur, crura & ventrem linteis conduplicatis & calefactis involvit. Tantum in his momenti diligens urinarum obſervatio habet. Quamobrem medica praxis virum attentum & ſobrium poſtulat.

Obſervatio XXXI.

SImilibus crurum lancinationibus civis alter quinquagenarius, idem quoque Hamburgenſis, laboravit, non continuò ſed per intervalla infeſtantibus, & ad ſui recurſum ægrotantem ad ingreſſum tar-

dum & impotentem facientibus: ut abſque adminiculo in plano & intra cubiculum pedes invicem transferre non poſſet.

Signa ſcorbuti. Hujus urinæ tenues & citrinæ, morbum ejuſque cauſam occultabant, quam pulſus prodidit parvus, debilis & inæqualis. In hoc victum craſſum & melancholicum huic morbo occaſionem dediſſe dubium non eſt. Nam ad rem attentus erat, & corpore craſſo ac ſubruſtico.

Curatus tamen iiſdem feré, quibus prior medicamentis in tribus diebus fuit, conſtituta prius convenienti victus ratione, & pro potu communi exhibito ei vino Gallico rubro. Diuturnior tamen radicis morbi præciſio fuit, ut illius quem vehemens brachii lancinatio vexabat, etſi in illo quoque paucis diebus ſublatus dolor fuerit.

Reg. diagn. ſpec. 30. in lancinationibus crurum. In his & ſimilibus tùm ad pulſum, tùm ad urinam attendere oportet, & conſiderare nùm ex certa aliqua cauſa & ratione ad hæc lancinationes hæ fiant & conſequantur, nec ne. Quod ſi nulla manifeſta cauſa ſubſit, ex qua ſequi debebant, & hujus morbi ſignificationem pulſus & urina habeant, quòd huc & ad hunc morbum cogitationes dirigere oporteat, rationi conſentaneum eſt, quatenus ex ſuis indiciis & ſignis unumquemque morbum dignoſcere, & ab aliis diſcernere ac diſtinguere neceſſe eſt, quòd ſignorum confuſio omnem medicandi rationem tollat & evertat.

Obſervatio XXXII.

Altera matrona honeſta & ſuo marito chara, cum vomitu & frequentibus alvi dejectionibus, intenſis ventris ac inteſtinorum torminibus, ex quibus graviter ægrotabat, ab hoc morbo quoque correpta fuit. Initio continua, ut videbatur, febre laborabat, quæ

quæ poſt quintum diem tertianæ & intermittentis febris typum, at mendacibus tam nothæ quam veræ tertianæ ſignis oſtendit.

Poſt ſeptimum paroxyſmum inter cætera, ægrota de vehementi anguſtia ſub diaphragmate ad ventriculi regionem infeſtante, eonqueſta admodum eſt, ut ab ea ſibi & vitæ ſuæ metueret, erectaque ſpiraret, & cibum non niſi cum difficultate deglutiret.

Cujus cauſâ quidam ab experientia medicus, marito hujus à pluribus annis notus, cui aſcitus curationis collega fui, à pituita ſic eum infeſtari putabat. At ego contrà poſt tot tantaſque humorum eruptiones, atque tot febris paroxyſmos, & tam multorum dierum inediam ac parſimoniam, adduci non potui ut crederem, de ventriculi dolore & pituitoſis ejus excrementis tum magis quam antea conqueri eam debere, de quibus nihil conqueſta prius fuerat.

Quamobrem ex victu melancholico & craſſo, quo uſa ac delectata fuerat, uriniſque nigris & ſubfuſcis, atque frequenti earum & præter rationem permutatione aliam ſubeſſe cauſam defendebam & convincebam, quam ab anguſtiæ proprietate, ut & ab urinis & pulſu, ac febris ſpecie, & raris febris hujus ſymptomatibus, ac invaſionis modo, ſcorbuto adſcribendam eſſe obtinebam, pluribuſque rationibus oſtendebam & demonſtrabam. *Signa ſcorbuti.*

Quocirca ſeri caprini uncias quinque ex aceti affuſione parari juſſi, & in iis cochleariæ manipulos duos aliquandiu macerari, ac fortiter exprimi mandavi, & poſt expreſſionem, ſyrupi acetoſæ uncias duas ei addi. Idque totum frigidum illi bibendum dedi. Nam præterquam quod æſtivum tempus & calidum eſſet, ac caniculæ, quod puto, tempus, ægrota quoque plurimo calore æſtuabat. *Remedium ſcorbuti cum febri.*

A quo bidui madore perfuſa, ilico liberata ab his anguſtiis, ut Conſul Embdanus Nicolaus Horn, cum omnium ſymptomatum remiſſione, ac manifeſta febris declinatione fuit. *Hiſtoria ſcorbuti cum febre.*

 Quam-

Quamobrem pergendum porrò mihi in mixta febris ac ſcorbuti curatione putavi. Qua effectum Dei gratia ac beneficio fuit, ut priſtinæ valetudini reſtitueretur, quæ omnibus deploratæ ac deſperatæ valetudinis eſſe videbatur.

In hujus morbi ſuſpicionem primùm urinæ me hic adduxerunt, variæ tum colore tum conſiſtentia. Quam poſtea confirmavit jam dicta anguſtia.

Curationem ſub canicularibus diebus, ac vehementi aeris æſtu tardabat febris vehementia ac magnitudo, debilitantibus quoque illam hinc inde, cùm alvi dejectionibus frequentioribus, tum graviſſimis ventris inteſtinorumque lancinationibus.

Hiſtoriæ laborantium vomitu, & dejectionibus, cum febri & anguſtia.

Cum iiſdem & ſimililibus omnino ſymptomatibus, ab hoc morbo nuper duæ correptæ puerperæ fuere, quæ etiam noſtrâ operâ, DEI gratiâ, his medicamentis, aut ſimilibus, & hunc morbum curantibus, rurſum ad valetudinem ex graviſſimis ſuis morbis reductæ fuerunt.

Obſervatio XXXIII.

QUæ primo partu puerpera annum decimum octavum agebat, nautæ cujuſdam in Hiſpania abſentis uxor, diu ante partum triſtis & ſubmœſta, atque præter ætatem ac conſuetudinem ſolitudinis cupida ac amans fuit.

Hæc quintâ à partu hebdomade, pungente lateris dolore, cum tuſſi & ſanguinolenta expuitione, notha ſcilicet pleuritide correpta, paucis noſtris medicamentis anodynis foris inunctis, & ſputum facilitantibus concoquentibuſque eclegmatibus & ſyrupis, intra triduum DEI gratiâ ab hac liberata fuit; apparentibus tum urinis colore & ſubſtantia laudabili.

Signa ſcorbuti.

Quæ rurſum poſt biduum à facta hac curatione conturbatæ, craſſæ & ſubrubicundæ viſæ ſunt, cum fur-

furfuraceis excrementis, manifeſtæ colliquationis ſignum habentibus, quas ſic abſque ſiti, aut ullo moleſtioris caloris ſenſu reddebat.

Atque tales toto morbi tempore eas fuiſſe, & ante partum quoque, parentes quibus cum domi vivebat affirmabant. Quas manifeſtum hujus morbi indicium habere, antea dixi, ſi abſque certioris morbi ſignificatione, & citra humoris melancholici expurgationem, tales diutius excernantur.

Appetitus extremè proſtratus erat, etiam propter animi fortem dolorem, quem credibile eſt juvenculam & nuper nuptam, puellam teneram & delicatam, ex diuturniore mariti ſui abſentis deſiderio contraxiſſe. Pulſus parvus ſentiebatur, debilis & inæqualis, adeò ut vix digitis perciperetur.

Qui etiam meritò talis fuiſſe cenſeri poteſt, propter mortis inſtantiam, ac nativi & innati caloris extinctionem & interitum. Pridie quam moreretur, de genu alterius dolore conqueſta, ab exteriore ejus parte, maculas nigras & ſcorbuticas majores, huic morbo, ſicut tonſores noſtri noverunt, familiares, nobis oſtendit.

A quarum eruptione, poſtridie, iis diebus, quos bachanales ex gentilium appellatione denominant, placidè deceſſit. Diebus inquam, quibus ignara DEI plebs crapula & ebrietate ſe, contra grave DEI mandatum, onerare, & ſplendidé epulari ſolet; hæc DEI optimi maximi menſis cum piis omnibus accumbere, epuliſque cœleſtibus ſuavi conditionis permutatione ſatiari meruit, præſentis vitæ calamitatibus defuncta. *Bachanalia.*

Siquidem pia & modeſta fæmina, in conſtanti Chriſti Domini & Servatoris noſtri confeſſione ac fide, à divinis verbi miniſtro propoſita, quieté obdormivit. Quod nobis etiam peracto hoc vitæ curricuculo concedat miſericors Deus & Pater, in Chriſto filio ſuo dilecto, Amen.

Hæc

Hæc ad cutem & oſſa conſumpta erat, quum hac pleuritide corriperetur, & à me primùm viſitaretur, ut ſceleti verius quam hominis ſpeciem ac formam referret. In qua ſi tempeſtivius medicum conſuluiſſet, ſcorbutum morbum oſtendere urinæ prædictæ, abſque ſiti & moleſto caloris ſenſu excretæ potuiſſent.

Signa ſcorbuti.

Atque præter has pulſus, & citra ullam morbi manifeſti ſignificationem ac præſentiam languor continuus: nec non præter cauſam veteribus proditam adveniens ipſi tabes & marcor. Quibus ſubſcribere debuiſſent, victus, & vitæ ratio melancholica ac triſtis.

Obſervatio XXXIV.

PAuper & miſer qui Hamburgi extra portam ad Albim decumbebat & annum unum ab hoc morbo ægrotaverat, ad oſſa conſumptus quoque erat, cum primum ad inviſendum eum invitarer. Ita ut deſperata tum ejus curatio videretur, ejus dico, cui nulla recuperandæ valetudinis media ſuppetebant.

Eſtque ad conferendum liberaliter elemoſynas populus ibi tardus, cùm quod Chriſtiana charitas refrigerata ſit, tum quod propter temporum anguſtiam ac difficultatem, ſua cuique ſit curta ſuppellex.

Præſcripta tamen ei quædam à me medicamenta ſolatii ergò ſunt, quæ anxietates, quibus per intervalla laborabat, nonnihil quidem mitigabant, ſed radicitus morbum ejuſque cauſam præcidere non valebant, multo minus exhauſtum ejus corpus reficiebant reſtaurabantque: utpote quem ad bene beatéque vivendum media deficiebant.

Neque erat tunc ſatis adhuc, ut verum fatear, nota mihi hujus ſymptomatis curatio, quam propterea eo diligentius in morbi enarratione examinavi & excuſſi,

cuſſi, quo rectius in poſterum ſic affectis conſuli poſſet.

Itaque poſt plures hebdomadas mortem inſtare atque adeſſe ipſe ſentiens, in futuræ vitæ, & adventantis Chriſti Domini ac Servatoris ſui ſpem certam manus ſuas attollens, cum de JESU bonitate & miſericordia, quæ omnibus afflictis præſto eſt, ei loqueremur, tandem vitam hanc ærumnoſam feliciore morte, imo vita beatiore commutavit, nobis quoque ejuſdem auxilium favoremque precatus.

Quem propter eundem ſuum filium Dominum & redemptorem noſtrum ſic ad ultimum vitæ halitum, mihi pro ineffabili ſua miſericordia DEUS conferat & conſervet, indieſque pro immenſo ſuo erga genus humanum amore ac dilectione auctiorem reddat, ad ſui nominis gloriam, & animæ meæ ſalutem.

Hujus urina à ſani hominis lotio nihil differebat, ut nullum inde indicium capi potuerit. Sed pulſus parvus & languidus, non obſcurè morbum detegebat. Quem liquidè quoque anxietates monſtrabant, ſub diaphragmate ad ventriculi regionem inſtantes, ac reſpirationem coarctantes. *Signa atrophiæ ſcorbuticæ.*

Quibus languor accedebat, & ex nulla manifeſta cauſa veteribus cognita, marcor & atrophia: confirmantibus idipſum, quæ ſub vitæ finem erumpebant, maculis purpureis & citrinis per totum corpus diſſeminatis.

Atque his uberiore indicio ſubſcribebat victus melancholicus & nauticus, quo uſus hic ſemper fuerat. Nam piſcator erat, aliis quibus operam ſuam locabat, certa mercede ſubſerviens.

Obſervatio XXXV.

IN eandem atrophiam ac conſumptionem ab hoc morbo incidit apothecarius Hamburgenſis. In quo cum

cum febre & ſaturatæ rubedinis urinis morbus incepit, apparentibus quæ in matulæ fundum ſubſidebant excrementis craſſis, furfuraceis & ſubrubris.

Signa ſcorbuti.

Pulſus in initio vigente febre occurrebat durus, ſerratilis & inæqualis, non diſſimilis ei, qui in pleuritide, oſſibuſque adjacentium membranarum inflammationibus ſentitur, abſque eo, quod quicquam de his æger conquereretur. Qui poſtea trahente morbo moram, & febre defervеſcente, adeo languidum & parvum ſe digitis offerebat, ut cum tali pulſu hominem vivere poſſe, Italus Medicus noſtrarum conſtitutionum ignarus admiraretur.

Nam repere magis quam pulſare videbatur, & cum veterum pulſuum aliquo collatus, nulli propius aſſimilari quam vermiculari poterat, etſi interea obambulando, omnia domi & intra privatos parietes officia æger obiret.

Regula in prognoſi obſervanda.

Quapropter qui in medicis prædictionibus apud nos aberrare nolit, non unam tantum, ſed omnes regentes corpus noſtrum facultates ſimul conſiderare, & inter ſe conferre debet: Et ſi quæ debilior aliquod mali præſagium oſtendat, diligenter perpendere & examinare, num illi quoque reliquarum facultatum actiones ſentiant.

Sæpe enim ex morbi proprietate quædam noſtræ facultates afficiuntur, unde non tam debilitas earum quam morbi proprietas deſignatur.

Quemadmodum videre in hoc morbo licet, qui, quantum dijudicare ex pulſu poſſumus, vitali cordis facultati extremè adverſari videtur, eamque ex ſua proprietate infeſtare, ſed non tam vitæ ac mortis præſagio, quam morbi indicio, hoc ſigno ſe prodentis & oſtentantis.

Quod hic diligenter cogitare medicus debet, qui in prædictionibus ſuis turpis videri nolit.

Quamobrem ſi quando in talem pulſum apud nos incidamus, non prius de vita & morte pronunciare de-

debemus, quam reliquæ corporis facultates nobis excuſſæ ſint & æſtimatæ.

Similem pulſum nuper admodum experti in quodam juvene Embdano ſumus, continua febre ab hoc morbo correpto, cum pulſu adeo parvo & languido ſed crebo, ut vix digitis eum perciperemus. Cujus cauſa ægrotantem præmonui, ne de lecto temerè ſe præcipitaret, propter animi deliquium, quod hic pulſus ei ſurgenti minaretur.

Quemadmodum ſemel atque iterum expertus eſt, alvi exonerandæ cauſâ ad ſurgendum invitatus. Quapropter ad omnia poſtea (reſpondente prædictioni noſtræ eventu) obſequentiores habuimus non ſolum ægrotantem, ſed & domeſticos & adſtantes,

Fuit hic domeſticus cujuſdam Notarii Embdani Wiardi à Lengen, viri honeſti ac probi. Hanc hiſtoriam obiter hic inſerere volui, ut ab his de prædictionibus conſideratè inſtituendis admoneremur, ne ab arteriæ pulſu, ac unius facultatis conſideratione iis formatis conceptiſque temerè magis quam verè cum artis ignominia deciperemur, & noſtrati vulgo ad contemnendas bonas artes proclivi, ullam calumniandi diſciplinas honeſtas anſam & occaſionem præberemus. Nunc quæ de priore hiſtoria pertractanda reſtant porrò perſequemur.

In qua etiam hujus morbi indicio ac ſignificatione notandi ſunt, frequentes vomitus, quibus laborabat, conatus, abſque ulla ſenſibili, quantum ad ſenſus & rationem, ventriculi affectione, ſubinde & per intervalla recurrentes, & ſæpe inani magis vomendi conatu infeſtantes, quam quid dignum quod eo educeretur injiceretur que.

Qui ſi aliquandiu, & per plures dies intermitterent, ut de victoria triumphum duo ejus medici ſenes, eadam feré curandi dexteritate præditi, canerent, ecce ſubito rurſum & præter cauſam manifeſtam veteribus deſcriptam, iidem vomendi conatus, juxta no-

noſtram prædictionem, cum ventris lancinationibus, quibus impliciti erant, revertebantur, idque alternatis & diviſis quibuſdam vicibus, donec frequentiore eorum recurſu, & diuturniore morbi gliſcentiſque febris ac putrefactionis hujus mora, totum ejus corpus exhauſtum, ſceleti magis, quam hominis formam referret, & faciei colorem æger citrinum oſtenderet, ſuper epatis affectione conteſtantem.

Diximus ſupra longiore hujus morbi mora epar vitiari, ab eoque vitiato alimentum corrumpi ac depravari, indeque collectas ſuperfluitates aliis in abdomen effundi, hydropico tumore illud attollentes; aliis in ventriculum, vomitu ac dejectione rejiciendas, ſicut in hoc præſenti ægroto contigiſſe videmus.

Sed & cum hac totius corporis macie, à ſuperata vi morbi, eum continuus languor, ac levis omnium membrorum, imprimis vero brachiorum, reſolutio apprehendit.

Ex quibus vix bienni ſpacio, poſt varias peregrinationes aeriſque mutationes, comparatis in eam rem curru & equis, eluctatus eſt, nihil miſſum faciens, quod ad corporis animique recreationem pertineret; ſubinde cantionibus muſicis & inſtrumentis ſeſe reficiens & oblectans.

Etſi in cibo nullum ne tum quidem delectum ſervaret, ubique appetitui indulgens, niſi quod lacte & lacticiniis uteretur frequenter, & quibuſlibet feré cibis diagalangæ pulveris aliquid miſceret.

Atque ab hac victus negligentia nunc paulatim rurſum eum abſumi intelligo, qui hoc triennio toto mihi viſus non eſt.

Hic ſi medicum in initio nactus fuiſſet, hujus morbi peritum, aut noſtra qualicunque opera uti voluiſſet, curari meo judicio in quatuordecim diebus aut circiter potuiſſet, ſicuti ab eodem morbo curati noſtra opera ibi fuerunt.

Sed

Sed fiunt hæc (haud dubié) DEI judicio ac providentia, ingenii noſtri aciem obfuſcantis, quando nos punire, ac paterné ad animi noſtri ſalutem caſtigare decrevit.

In hoc ægroto in initio multa occurrebant, quæ hunc morbum indicare potuiſſent.

Imprimis urina craſſa & ſubfuſca, cum ſedimentis ſupra ſcriptis, præterea pulſus in morbi principio, ob putrefactionis magnitudinem, durus & inæqualis, abſque membranæ ullius affectione, & poſt diuturnam hujus morbi moram parvus & debilis. Tertiò vomitus ex nulla manifeſta ventriculi affectione incipiens & nullis veterum medicamentis cedens. Ultimo brachiorum paralyſis & languor, & ſine manifeſta ac veteribus cognita cauſa, atrophia & contabeſcentia.

Obſervatio XXXVI.

QUæ ex diuturnis crurum ulceribus laboraverat fœmina, matrona honeſta & marito ſuo chara, etiam ab hoc morbo correpta, cum modica ſiti, & omnimoda appetitus dejectione fuit, nec non totius corporis laſſitudine, & animi deliquio, quoties ſe erigere, aut de lecto ſurgere conaretur.

Qua de cauſa facili hac ad linquendum inclinatione maritus perculſus medico empirico à multis annis familiariter ſibi noto, curationem amplius committere non auſus, ſub veſperam me accerſiri curavit.

Prima manus meæ ad pulſum applicatione, ut morbum, ſic deliquii cauſam cognovi, ſicut poſtea tridui curatio comprobavit. *Signa ſcorbuti.*

Nam in tribus plus minus diebus, paucis noſtris medicamentis reſtituta integræ ſanitati fuit. Hujus urinæ, cum primùm eam inviſerem, craſſæ, albæ

& turbidæ fuerunt, multo crudo & craſſo excremento conſpicuæ.

Pulſus autem parvus, ut dixi, & debilis, ſimilis illius, qui in ventriculi orificii obſtructionibus ſentitur, abſque eo, quòd quicquam de hoc ægra conquereretur. Simili deliquio complures ab hoc morbo correpti fuere, alii cum febre, alii citra febrim.

Hiſtoria proclivium ad lipothymiam in morbo lento.

Soletque id certiſſimum hujus morbi argumentum haberi, ſicut ſuprà oſtendimus, ſi præter rationem, & in lento morbo, à quo parum vel nihil decumbentes infeſtantur, illud adveniat. Ita enim duabus accidit puerperis, item adoleſcenti, & vicini mei ſarta mecum tecta inhabitantis, ſorori virgini, civi Hamburgenſi, nec non Illuſtris ac Generoſi Comitis Ezardi conjugi Illuſtriſſimæ, ac Dominæ meæ clementiſſimæ, aliiſque quàm pluribus. Sed quia hujus ſymptomatis eadem ubique ratio eſt, nolo in recenſendis hiſce exemplis prolixior eſſe.

Obſervatio XXXVII.

DEjectiones varias ab hoc morbo experta tributarii filia eſt, *quæ multo crudo frumento ventriculum corruperat, quò colorem conſequeretur albicantem, ſicut ſtulta quadam perſuaſione, magno valetudinis incommodo, ſibi invicem nunc virgines perſuadent.* Interea tantas ſenſit anguſtias, ut præſens ſuffocationis periculum, non abs re, omnes adſtantes metuerent.

Siquidem præter reſpirationis difficultatem quam ſentiebat, ſubinde quoque cum anguſtia denſa caligine oculi ſuffundebantur, ut jam moritura videretur.

Sitis aderat infeſta, etſi parum ſingulis vicibu[s] biberet: Nam & febre laborabat continua, & pul[ſum] ſum habebat crebrum, ſed parvum, debilem & in[æ]qualem.

De anguſtiæ ſede interrogata, eam ad ſtomachi regionem ſub diaphragmate monſtrabat. Hujus curationem, cùm Luneburgi in curatione cujuſdam patritii occuparer, tractabat doctiſſimus vir Doctor Joannes Bentzius, olim Electoris Saxoniæ, nunc verò Daniæ Regis medicus digniſſimus. Cui, poſt reditum ad meos, aſcitus collega curationis fui.

Ideoque ut primum ad ægrotantem convenimus, conſideratis morbi ſymptomatibus, omnibuſque excuſſis, præſcriptis prius ab ipſo medicamentis ſucci cochleariæ nonnihil admiſcuimus.

A quo in copioſum ſudorem ilico ſoluta, poſtridie à repetito ſemel atque iterum medicamento, ab anxietatibus reſpirare cœpit, quæ tertio die plurimùm imminutæ, & quarto plané evanuiſſe videbantur. In octo diebus porrò integræ ſanitati à graviſſimo hoc morbo reſtituta fuit, alvi dejectionibus, quæ hujus morbi ſymptoma erant, ſpontè deſinentibus, ne qua alia iis ſiſtendis curatione opus eſſet.

Quæ etſi frequentes fuerunt, minimè tamen copiâ iis, quæ in diarrhœa fluunt, reſpondebant.

Sed hæc uſu & exercitatione rectius, quàm traditione addiſcuntur. Siquidem quantitates exquiſitè in medicina determinare difficile, imò impoſſibile eſt, ſi Galeno credimus, primo ad Glauconem libro. *Cap. 1.*

Obſervatio XXXVIII.

ÆQuè frequentibus, ſed magis compactis dejectionibus ab hoc morbo, cum maximis ventris torſionibus, ſubinde & per intervalla recurrentibus, laboravit quidam ſubruffus, brevis ac gracilis.

Cujus urinæ craſſæ & ſubrubræ erant, in quibus multa excrementa craſſa & furfuracea ſubſidebant,

à quibus nihilo magis ſuperior urinæ ſubſtantia clareſcebat. Quas hujus morbi non infidum argumentum habere ſupra diximus.

His juncta uberiore hujus morbi notâ reſpirationis anguſtia erat, per intervalla recurrens, & ſub diaphragmate ad ventriculi regîonem infeſtans.

Quæ fluente alvo paulò remiſſior videbatur, eademque ſtante gravior, magiſque reſpirationem coarctans.

A medicamentis huic morbo conducentibus, cum anguſtia alvi fluxus ac tormina ventris ceſſarunt; ſymptomatibus morbi manifeſtè miteſcentibus, quæ à bidui medicaminum horum intermiſſione, rurſum ut prius intendebantur & creſcebant.

Erat enim in aſſumendis medicamentis æger difficilior ac tardior, neque mihi facultas quotidie eum inviſendi.

Signa ſcorbuti.

Quocirca cùm quodam ad eum die venirem, conſpexi thoracem ea motus ſpecie moveri, quam quarto de locis affectis libro Galenus deſcribit, in anterioribus ſcilicet verſus jugulum, in utroque latere ad ſummum humerum, ut ſcapulas verſus in parte poſteriore.

Sub qua reſpiratione pulſus occurrebat parvus, debilis & inæqualis, cùm adhuc ſolus ante duas horas obambulaſſet, & ſpontè de lecto deſcendiſſet, atque tunc etiam firmo & valido judicio omnia decerneret.

Itaque tam ſubitam mutationem admiratus, cùm ex virium imbecillitate eam ſequi non poſſe mihi perſuaderem, ob cauſas prædictas; non dubitavi ab auctiore reſpirationis anguſtia huic morbo competente, eam excitari ac commoveri.

Quapropter accommodata huic anguſtiæ ac reſpirationis difficultati medicamenta præſcribo, donec ea pararentur in officina pharmacopæi commoratus, & aliquamdiu poſt, donec à calore ad actum perductum medicamentum eſſe putarem. Quau-

Quando rurſum eum inviſo, & de valetudine percunctor, qui percunctanti mihi, ſe DEI gratiâ melius ac rectius habere reſpondit.

Erat quoque illa reſpirationis vehementia ſedata, ſpirabatque rurſum communi reſpirationis modo. Quare ubi aliquamdiu ad ægroti lectum conſederam, & abitum aliò pararem, ægroto mandavi, ut quietum ſe in lecto teneret, neque facilè ſe dimoveret, quòd ea res animi deliquii, ex quo facilè revocari non poſſet, periculum haberet, adſtantibus verò dixi, ut eandem potionem ſtatim poſt mediam noctem rurſum ei exhiberent.

Atque iis juſſis abii, ægroto & adſtantibus valedicens.

Cæterùm ægrotus dicti immemor, cum aliquandiu poſt meum diſceſſum periculum ſeſe evaſiſſe putaret, in lecto ſe (contradicentibus amicis) erexit, ita ut erectus in lecto ſederet. Sed paulò pòſt deliquio, uti prædixeram, correptus, ſubitò in dorſum relapſus eſt, unde revocari ob imbecillitatem non potuit.

Eſt hoc animi deliquium huic morbo familiare, unde plurimi præter ſpem ſubitò exſtinguuntur. *Prognoſt.* 47.

Quemadmodum nuper cuidam etiam puerperæ, fœminæ Antwerpianæ contigit, de ſuræ ac pedum dolore, hujus quoque morbi ſymptomate, ſicut antea dixi, diutius conqueſtæ; quæ ſubitò, ut ab alvi dejectione rurſum in lecto ſe collocare voluit, hac lipothymia correpta, exſtincta fuit. Quin etiam ab hac anguſtia nuper altera correpta puerpera, inter loquendum obiit. *Hiſtoriæ lipothymia ſubitò extinctarum.*

Sed hos rurſum ſuo tempore Deus excitabit, cum præcinentibus tubis, ad judicium venturus Chriſtus eſt, & ſe toti mundo conſpiciendum dabit. Quod brevi futurum eſſe temporis acta commonſtrant, ſi cum Evangelicis prædictionibus, ac vaticiniis Apoſtolorum conferantur.

Quæ hîc ſceletyrben oſtendant, in contextu diximus, ut nihil moleſta eorum repetitione hîc opus ſit.

Ipſemet quoque æger à medicamentis ſeſe allevari, ac melius habere confitebatur: ſed moroſus & in aſſumendis illis tardus, quòd naturâ ab iis abhorreret, neque ægrotare antea, neque pharmaca bibere conſueviſſet; quoties meliuſculè ſe habere percepit, ea neglexit, rurſumque ad morbi recurſum ea, ſed paucis hauſtibus, repetiit, quantum ad mitiganda ſymptomata ſatis erat, non autem ad præcidendum radicitus morbi fontem.

Ani Venæ turgidæ quid notent. Sed & venæ ſectione opus fuiſſe, ani venæ turgidæ monſtrabant. A qua adeò abhorrebat, ut nullis noſtris perſuaſionibus adduci iſthuc potuerit. Neque erant ad manus ſanguiſugæ, neque chirurgus dexter, qui eas aperiret, quod alioquin non ſatis tutum quidam exiſtimant.

Obſervatio. XXXIX.

QUi cœlibem vitam agebat, nobilis dives & luxurioſus, de reſpirationis difficultate inter eundum mihi aliquando conqueſtus erat, cujus curationem cùm diutius negligeret, accidit, ut variis dejectionibus vomitibuſque per intervalla recurrentibus, cùm fortè ab urbe aliò vocatus abeſſem, corriperetur, cum urinis rubris, multo rubro & furfuraceo ſedimento in matulæ fundum ſubſidentibus.

Purgatus à ſuo medico hujus morbi initio ſæpius eſt, eò quòd propter vomitus frequentiam, in ventriculo mali cauſam reſidere ſibi perſuaſerit.

Foris quoque emplaſtris & fomentis calefacientibus ventriculum, at nullo ſucceſſu, fovebat; exhibitis quæ ventriculum calefacerent & corroborarent tàm potionibus, quam electuariis & pulveribus.

Quibus tandem adeò exuſtus in venis ſanguis fuit ut ſi quandoque vel minimùm brachia ei dependerent, ſtatim ad venas ſanguis conflueret craſſus, ater,

ter, grumoſus & glomeroſus, non aliter atque ſi extrinſecus in venas ſanguinis grumi affuſi eſſent, qui varicoſo & inæquali tumore, venas quibuſdam quaſi tuberibus attollerent & elevarent.

Dejectiones, quibus laboravit, compactæ quidem fuerunt, ſicut fieri in cœliaca paſſione ſolet, ſed pro ratione aſſumpti alimenti frequentes, & copioſæ, nec non variæ & diverſorum colorum, aliquando cineritiæ & albæ, aliquando lividæ & nigræ, nonnunquam verò cæruleæ & croceæ, ut plurimùm autem virides, colore planè herbaceo, ſed ſemper compactæ & copioſæ; ut mirari quis cum ſtupore meritò tantam excrementorum copiam poſſet, ſub tenui & parco, quo utebatur, victu.

Hic cum media æſtate, medici ſui permiſſione, ſub calidiſſimis radiis ſolaribus, in multa hominum frequentia & concurſu, ad ſpectandum de maleficis ſumendum ſupplicium, obequitaret, ſubitò rapto ſurſum, verſus caput & cerebrum, ſanguine hoc craſſo & aduſto, vel fumorum ab hoc exhalantium copia, pluribus paroxyſmis epilepticis corripitur, à quibus ut ad ſe reverſus fuit, in urbem rurſum deportabatur. *Epilepſia occaſione capitis à radiis ſolis calefacti.*

Quando Doctori Joanni Bentzio medico doctiſſimo, ac mihi curatio commendata fuit. Qui de ſanguinis miſſione dum deliberamus, & hinc inde indicationes capimus, & inter ſe conferimus, ſuadentibus eam venis turgidis, ac rurſum dehortante eam longa corporis extenuatione & cadentibus indies viribus. Ecce ſubitò ſurſum denuò aſcendens ſanguis, pluribus graviſſimiſque paroxyſmis epilepticis & convulſivis, huic morbo quoque, ſicut ſupra oſtendimus, familiaribus, horrenda morte ægrotantem occidit. Utile, imò neceſſarium fuiſſet, revulſionis ergo huic hæmorrhoides aperire. De quo remedii genere non ſemel inter nos agitatum fuit, niſi quòd propter ſanguiſugarum inopiam iſthuc devenire non potuimus.

Obſervatio XL.

QUæ extra civitatem Hamburgenſem ad portam habitabat fœmina, propter multas melancholiæ, quas ſecum muſſitabat, cauſas, à biennio ex bono & athletico habitu macilentior facta, decubuit: cùm illam inviſerem, de anguſtia ſubinde recurrente, & ſub diaphragmate ad ventriculi regionem infeſtante, graviter conqueſta.

Pulſus parvus, debilis & inæqualis erat, & urinæ craſſæ, albæ, & turbidæ, quibuſdam partibus ſubſidentes, à quibus ſuperior ſubſtantia nihilo clarior appareret.

Remedium ſcorbuti. A quibus & reſpirationis anguſtia, de ſceletyrbe admonitus, media hyeme, duabus vini Gallici libris addidi cochleariæ ſucci libram dimidiam; ejuſque mixturæ uncias quatuor, bisquotidie, ægrotanti propinavi, optimo curationis ſucceſſu, ita ut poſt triduum rurſum ad conſuetas operas rediret.

Hanc cum ſub multa aëris ſerenitate ex deambulatione aliquando pòſt inviſerem, conqueſta mihi de capitis dolore ſubinde & per ſtata intervalla recurrente eſt, circa capitis verticem eam infeſtante, à quo totum feré antea quoque biennium divexata fuerat.

Sentiebat eodem tempore iis in partibus quid quaſi repere. Atque ubi ad diem unum atque alterum ſic divexata fuiſſet, poſtea ad temporum muſculos primùm, deinde ad maxillam & dentes dolorem tranſire ſenſit, dentem ſemper, in quem influeret, relaxantem, qui rurſum ſpontè firmaretur, dolore tumoreque diſcuſſis.

Regula diagnoſt. gen. 21. ex dentis relaxatione & ſpontanea confirmatione. Quod hîc admonere volui, ut oſtenderem quàm varia ſint hujus morbi accidentia. Nam dentis laxatio, ejuſque ſpontanea confirmatio ſuſpicionem mihi & non vanum argumentum præbuit, ab hoc quoque morbo malum illud procreari. Mul-

Multos etiam toto hoc tractu, & in omnibus hiſce regionibus vicinis invenies, variis doloribus infeſtari, quos alii ſimiles dicunt, atque ſi digitis ipſis carneæ corporis particulæ evellerentur, alii pungentes affirmant, alii contundentes & exedentes, alii ne quidem explicare queunt. *Dolores ſcorbutici variis & vario tempore infeſtantes.*

Sed & ſub noctem alios gravius, uti in Gallico morbo, alios ſub horas matutinas excruciari, audimus. Tanta enim horum varietas eſt, ut ſcriptis omnes has dolorum ſpecies comprehendere, non magis facile ſit, quàm arenam maris numerare.

Eſtque omnium agnitio ex pulſu parvo & inæquali. Nam urina ſæpe nullam hujus morbi in his ſignificationem habet. In quibuſdam etiam facilis doloris de loco in locum tranſlatio in initio morbi ſpeciem demonſtrat. Neque eſt omnibus ex æquo hæc communis, ſed paucis & aliquibus tantùm, quamobrem certius indicium hic eſt, quod à pulſu ſumitur, & doloris quoque, ſi velis, proprietate. *Reg. diagnoſt. gen. 22. ex facili doloris de loco in locum tranſlatione.*

Obſervatio XLI.

SArtoris conjunx, quæ ex vico Friburgk agro Kadenſi ad me venit, de ventriculi ad os uſque obſtructione inſtar pali totum œſophagi meatum obturante, graviter conqueſta eſt. Quod ventriculi cruditatis ſignum, omnes medici practici norunt. Cui reſpondebant urina tenuis & citrina, & pulſus parvus, qualis ſentiri in his cruditatibus ſolet.

Præter hæc & de moleſto crurum ſuræ dolore, quem inter eundum experiretur, eorundemque imbecillitate conqueſta; ab hoc de ſcorbuto admonitus fui, ut de ventriculi cruditate à prioribus.

Quare conſtituta prius victus ratione attenuante & incidente, pituitam incidentibus medicamentis, ea admiſcui, quæ huic morbo convenire dixi.

Subinde levi cathartico, primas venas non tranſeunte, concoctos præparatoſque prius humores ſubducebam. A quibus in tribus hebdomadis melius habuit.

Eſt hoc crudum accidens, & hic dolor pluribus apud nos familiaris, ſæpe cum manifeſta ſuræ crurum duritie tenſioneque conjunctus. Quapropter ejus mentionem hîc facere volui, ut de ſimilibus eò facilius lector judicare, ac ſecum ſtatuere poſſet.

Dixi in priore hiſtoria varios dolores eſſe, quos hic morbus commovere ſolet, qui etiam varias & diverſas, ac ferè quaslibet corporis partes nonnunquam infeſtat, ut facilè ſcriptis eos comprehendere non liceat.

Ita nuper exhalantes ab hac putrefactione interna vapores, falſa pleuritidis ſpecie & dolore latera pungebant, dolore adeò infeſto & intenſo, ut ſupra pedis altitudinem quedam filia ſe e lecto ejiceret, hoc dolore per intervalla infeſtata.

Quo & quidam meus etiam affectus domeſticus fuit. Et ante aliquot annos cùm adhuc minus notus mihi omnibus ſuis ſymptomatibus hîc morbus eſſet, cujuſdam patritii Luneburgenſis Domini Duyſterhopii filius, qui tum ex nullo medicamine melius habuit quàm theriacæ uſu.

In quibus quoque hujus doloris, à veris pleuriticis doloribus, diſtinctio, à pulſu erat. Qui omnibus his parvus & inæqualis fuit, contrarius illi, qui in pleuritide occurrit.

Sed & doloris intervalla, aliaque ſuperius enumerata indicia, facilè à pleuritide hunc dolorem diſtinguebant.

Aliis miris punctionibus digitorum extrema afficiuntur & articulorum intervalla, ut quò ſe vertant ſæpe ignorent. Quod à virulentis vaporibus haud dubiè fit, ab hac putrefactione, quæ huic morbo propria eſt, ad has partes derivatis; eodem feré, quo in Gallico morbo, modo, etſi diverſa ſit cujuſque putrefactionis ſpecies ac forma.

Quod

Quod obiter hîc admonere volui; quòd particularia horum exempla, in hac tanta ipſorum varietate, ſatis pro omnium qualitate poni ac ſcribi non poſſint, & omnia referre longum eſſet, imò tædioſum quoque, cum ab his de reliquis non difficile judicium ſit.

Obſervatio XLII.

SCriniarius ex agro oriundus, & inter ruſticas operas manuale ſuum opificium ſubinde exercens, de priorum digitorum reſolutione & languore, eorundemque ac crurum inter eundum imbecillitate, paulatim vires & incrementum capiente, conqueſtus, eò ſtudioſius operam meam imploravit, quò magis his membris, parandis acquirendiſque vitæ neceſſariis indigeret.

Hujus pulſus quoque parvus & debilis erat, atque urina in initio tenuis & ſubrubra. A quibus & levi digitorum reſolutione, nec non crurum languore & impotentia, de morbi ſpecie edoctus, præſcripſi ei medicamenta huic morbo convenientia. Unde poſt triduum ad me reverſus, molliores ſibi celerioreſque digitos videri dicebat, Germanicè *gladt und ſchmeidig*, Medicamenti bonitatem commendans, à quo tam brevi tempore tam manifeſtum ac præſens auxilium experiretur.

Itaque ab iiſdem bis terve repetitis, domum ad conſuetas operas rediit, verbis animi gratitudinem teſtatus, quam etiam re ipſa pro ratione facultatum demonſtrabat.

Obſer-

Obſervatio XLIII.

ADoleſcens qui Rigâ Hamburgum diſcendæ mercaturæ cauſâ miſſus ab amicis fuit, vomitu moleſto & ſubinde recurrente prius aliquandiu laboraverat, quam ad inviſendum eum invitarer, multo conatu parum, & non niſi aqueum quid per intervalla educens.

Hujus pulſus parvus & inæqualis, obvio teſtimonio morbum hunc prodebat. Cujus curationem voluntariè tum differebam, quod ſuperato paroxyſmo melius ſibi & domeſticis habere videretur; præterea ut fidem domeſticis facerem, ab hoc morbo quoque id eum pati, prædicens poſt biduum vel triduum citius vel ſerius, novo & ſimili paroxyſmo eum correptum iri debere. Qui non exſpectato triduo, ante biduum ei advenit.

Quapropter nihil cunctandum ejus herus cenſens, obnixè me rogavit, ut aliquod huic malo conveniens medicamen ei præſcribere vellem, quo reſtitui miſer, & ad priſtinam valetudinem redire poſſet.

Curatio vomitus ſcorbutici.

Juſſi itaque ob frigidam cœli conſtitutionem, in vino convenientia huic morbo medicamenta decoqui, iiſque cochleariæ herbæ ſucci nonnihil miſceri. Atque eo ſolo reſtitutus fuit, ut nullo alio medicamine fuerit opus, niſi quod huic in fine levis ſubmiſſa purgatio fuerit.

Urinæ hujus citrinæ & tenues, nullum hujus morbi ſignum certum habebant.

Sed quando lento morbo, vel potius continuo languore affici aliquem abſque manifeſto & veteribus deſcripto morbo cerno, à quo citra cauſam manifeſtam paulatim conſumatur, & hiſce vomitus conatibus, citra manifeſtam ventriculi affectionem infeſtetur; nunquam dubitare ſoleo, huic occultæ cauſæ, quæ à ſcor-

buto

buto eſt, eum adſcribere, eo quod à malignis & venenatis hujus putrefactionis, juxta ſplenem ut plurimum reſidentis, vaporibus & fumis, eum affici & everti, pluribus experimentis cognitum ac probatum habeant, quemadmodum per conſenſum eum affici in viſcerum inflammationibus, & regio ac arquato morbo videmus, & à claſſicis probatiſque authoribus & rerum magiſtra experientia docemur.

Quàm enim varias & multiplices affectiones melancholici humoris putrefactio efficiat, ſuprâ oſtendimus, ut moleſta ejus repetitione hic non ſit opus.

Neque ſcio in his & ſimilibus unqam me aberraſſe, quin in curatione ſemper optatum finem ſim aſſecutus. Quod ſi morbi ſpeciei pulſus & urina (ut fieri ſolet) conſentiant, majore fiducia ad curationem accedo. Sicut in hoc ægroto pulſus majore certitudine conceptam ex morbi proprietate ſententiam confirmabat.

Obſervatio XLIV.

CUi menſes aliquandiu ſteterant & hæmorrhoides, quæ menſium vice ſubinde functæ fuerant, cibis ſemper delectata craſſis fuerat & nauticis, quos facilé & ſine difficultate concoquebat. Hæc etiam eodem hoc vomendi conatu correpta, indeſinenter feré atque abſque intermiſſione vomebat, magis inani ejus conatu infeſtata, quam quod dignum quid eo educeret.

Qui ſi aliquando intermitteret, gravius poſtea recurrebat, quamvis intermedio tempore nihil de ventriculo conquereretur, vel ullum ejus morbum læſionemque demonſtraret.

Hujus curatio vicino medico, viro docto & in veteri medicina exercitatiſſimo, commendata fuit, niſi quod ſub finem vitæ ad inviſendum eam invitatus à mari-

marito ejus fuerim, viro perhumano & docto, & Eccleſiæ Hàmburgenſis miniſtro. Sed quia de morbo cum priore medico mihi non conveniebat, ſponte ab ea curatione abſtinui, propter mariti amicitiam & benevolum ejus in nos animum ſimplici viſitatione contentus, ut quo res vergeret, & quem habitura finem eſſet, viderem obſervaremque.

Signa ſcorbuti. Fuerunt autem urinæ hujus matronæ ſub finem vitæ, tenues plane & aqueæ, quæ in morbi initio, ſicut à domeſticis intellexi, craſſæ fuerant & conturbatæ, craſſo ac gravi & ſubrubro ſedimento ſubſidentes.

Sed & obtuſus cruris alterius dolor graviter tum quoque eam divexabat, ut de nulla re magis, quam hac cruris lancinatione tunc temporis, cum eam viſitarem, illa conquereretur. A qua adaucta mihi ac confirmata planè de hoc morbo ſententia fuit. Quod ex pathognomonicis hujus morbi ſignis illud quoque æſtimari debeat, & ſummo jure poſſit, ſi ut hiç, cum pulſu occurrat debili, parvo & inæquali.

Profuerunt huic nulla medicamina ſtomachica, etſi medico uteretur docto & erudito, qui in veteris medicinæ cognitione nulli cedebat.

Qui cum omnia aſpernaretur, vomituque rejiceret, lac & lacticinia nullo valetudinis incommodo retinuit ut à nulla re melius, quam ab iis ſe haberè ipſamet teſtaretur, & res ipſa quoque loqueretur.

Quod etiam non contemnendo hujus morbi ſigno fieri, ſupra in morbi enarratione dixi. Quod porrò vomïtus confirmabat citra cauſam veteribus deſcriptam ægrotantem infeſtans ac nullis veterum medicamentis cedens, atque ab iis allevatus, à quibus magis exaſperari ſecundum rationem debebat.

His ex abundanti accedebat obtuſus cruris dolor, & victus melancholicus & craſſus, quo per omnem ſuam feré vitam uſa fuerat.

Ob-

Obſervatio XLV.

EOdem hoc vomitu vomendique conatu, ab hoc ipſo, quod curatio monſtravit, morbo, correptus Embdæ quidam Auguſtanus fuit, vir juvenis & annos natus plus minus triginta. Qui ante noſtram curationem, uſus opera cujuſdam chirurgi hebdomades quinque (ni fallor) fuerat, nullo curationis ſucceſſu, ut propterea de me accerſendo, (rebus ad deſperationem euntibus) quidam ejus amici deliberarent conſulerentque.

Hic autem ut ad eum primùm veni, pulſum habuit majorem, durum quoque & inæqualem, non diſſimilem illi, qui in membranarum inflammationibus, ac pleuritide occurrit, abſque ulla tamen harum affectione. *Signa ſcorbuti.*

Urinas vero reddidit varias, ut plurimum vero rubras & ſubfuſcas, modò turbidas modò ſubſidentes, modò infractas. Quæ in fundum ſubſidebant excrementa, rubra, furfuracea & craſſa erant, exibantque abſque ulla vel ſiti, vel moleſto caloris ſenſu.

Hic, utcunque frequenter vomeret, & abſque ulla viſcerum affectionis, inflammationiſque nota ac ſignificatione, nihil tamen ab ejus continuatione, victuſque qua utebatur, parſimonia, adjutus allevatuſque fuit: ut propterea non vulgarem nec omnibus conſpicuam, ſed latentem hujus vomitus cauſam cogitare oportuerit.

Quam huic morbo adſcribendam eſſe, urina, nec non morbi ſpecies ac pulſus commonſtrabant & convincebant. A quibus de hoc morbo admonitus, paucis quibuſdam ad hunc morbum pertinentibus remediis, eum, DEI gratiâ, ad priorem valetudinem reduxi. Qui adhuc eodem in loco vivit & valet, etſi ab Auguſtano aëre ſalubritate, aëriſque ſuavitate multum ille diſcrepet & diſtet.

Ob-

Obſervatio XLVI.

QUi ex agro Hadelenſi (ut vocant) ad me venit ruſticus, de macie & totius corporis languore indies graveſcente conqueſtus; cum his quoque inter eundum crurum debilitatem, & poſt graviorem motum etiam reſpirationis difficultatem, atque ad præcordia prementem anxietatem ſenſit.

Signa ſcorbuti. De morbi principiis & ſymptomatibus, quæ cum morbo inceperant, à me interrogatus, reſpondit, totum feré ſemeſtre variis vomitibus ſe infeſtatum fuiſſe, qui à catharticis ab empiricis ſibi exhibitis nihil remiſerant, ſed potius intendebantur, ſed qui ſponte cum temporis mutatione, ætatiſque inclinatione deſiiſſent.

Urinas vero dicebat tum craſſas ſibi & rubras fuiſſe, in quibus multa ſubſederant excrementa craſſa, furfuracea & rubra, calculi ut putarant recrementa, à quibus nihilo clarior redderetur extans ſupra hæc urina, ſed turbida ac craſſa perſeveraret.

Erat autem æger ipſe ſtatura craſſa & quadrata; corporiſque conſtitutione valida & firma. Qua niſi præditus fuiſſet, non potuiſſet illam empiricorum curationem ſuſtinuiſſe ac ſuperaſſe, utpote hujus morbi curationi valde adverſantem.

A qua etiam non ſemel ad orci fauces ſe deductum fuiſſe dicebat, ita ut ſæpius pro mortuo ac derelicto ſe habitum eſſe teſtaretur. De meo conſilio ſuaſi ab aquis patriis crudis & ſublimibus abſtineret, cibiſque uteretur recentibus & facilis concoctionis; præterea ab iis, qui ſanguinem craſſum & crudum gignerent ſibi temperaret; & ex carnibus vervecinas ac vitulinas deligeret, nec non caponum, perdicum, & columbarum ac gallinarum domeſticarum. Pane vero puro & triticeo uteretur, non nimium inveterato aut *Victus ratio in ſcorbuto.*

novo.

novo. Carnes quoque ad veru aſſaret, (erat enim dives, ut facile ſumptus hos toleraret) vel elixis ex aqua pluviali ac modico vino uteretur.

Atque hac victus ratione ſpontè eum morbi reliquias ſuperare poſſe putavi, Sed quid ipſi evenerit, non poſſum ſcribere, quod ab eo tempore ad me nunquam redierit. Solet etiam id hominum genus ſanitate nihil vilius habere, maximé ſi quid in ejus conſervationem ac reparationem ſit expendendum.

Obſervatio XLVII.

VIdua vicini mei, & ſarta mecum tecta inhabitantis ſoror, cum totius corporis laſſitudine uriniſque nigris craſſis & turbidis, gravîter febricitare cœpit, protinus atque erigeretur animo linquens. In morbi initio à medico ſuo, viro alioqui docto, & in veteri medicina exercitato, purgata in ſummas anguſtias incidit, omnibus ſymptomatibus prædictis exaſperatis, ut deploratam ejus valetudinem omnes arbitrarentur.

Quando ad curationem à vicino invitatus, variis anxietatibus eam infeſtari vidi, ſub quibus pulſus parvus, debilis & inæqualis erat.

Sitiebat multùm, & perpetuò os & labia ſicca erant, bibebat vero parum. Nam copioſiore potu offendebatur, tantum potus, quantum labia & linguam humectaret, ſubinde aſſumens. Sub morbi declinatione omnes dentes vacillabant, ab hoc morbo laxati.

Vixerat autem negligentius, victu uſa parco & duro, patriis aquis crudis & ſublimibus, ut ſolent viduæ, quibus non eſt maritus domi, & res anguſtior. Erat enim ſplendidiore fortuna maritus dejectus. Quæ res tacité etiam eam cruciabat. Accedebant & aliæ triſticiæ cauſæ, quas ſecum muſſitabat.

In hoc ergo ejus ſtatu, iis quæ febrem curant; mixta nonnulla ſimplicia mihi fuere, ſceletyrben à proprietate curantia, à quibus paulatim quantum febris remitteret, ad fortiora aſcendi.

Sed & unguento refrigerante ſpinam dorſi, pro febris mitigatione, inungi curavi, & ſub ejuſdem declinatione, ſanguinis parum ſubtraxi, quantum pro virium ac morbi ratione mihi ſufficere videbatur.

Atque hac curationis via & modo, mortis faucibus hæc erepta DEI beneficio fuit, quæ alioqui omnium opinione deplorata, & ſæpius fato functa videbatur.

Sub idem ferè tempus, cum iiſdem urinis ab hac ipſa febre correpta prætoris ſoror fuit, quam tum propter valetudinis incommodum, alioqui obnixè à marito rogatus, inviſere non potui.

Unde neſcio cujus inſtinctu ad empiricum devolutus, artis noſtræ nullam cognitionem habentem, miſerè conjugis ſuæ valetudinem proſtituit.

Nam medicaminum calefacientium, & validiorum catharticorum exhibitione, brevi eò rem deduxit, ut nulla præterea curatione indigeret.

Quod propterea ſcribo, ut oſtendam, cum his urinis plerunque febrem validiorem conjungi, quæ ut propter materiam, in qua reſidet, incidentibus, ita morbi cauſâ refrigerantibus curari poſtulat, cum iis quæ ad hunc morbum uſus monſtravit, quod neglecta hujus morbi curatio febris curationem impediat, cauſam habens, ſine qua curari, & radicitus evelli febris nequeat.

Prognoſt. 48. Quæ ſui mora diuturniore vires atterendo, ſæpe ægrotum interficit, aut in alium, & graviorem morbum conjicit & protrudit.

Signa ſcorbuti. Multa hic ſcorbutum monſtrant, inprimis vero præter pulſum & urinam facilis lipothymia, & præter hanc anguſtia ad præcordia infeſtans, citra tuſſim ac thoracis affectionem, reſpirationem difficilem reddens.

Ul-

Ultimo & dentium laxatio. Sed quia hæc primum ſub morbi finem incidit, minus ad monſtrandum morbum hunc ponderis habuit, quod prius ægrota ab hoc morbo interfici potuit, quam ab hoc ſigno morbus cognoſci.

Obſervatio XLVIII.

PRæfecti arcis in Nienhuſen conjunx, ex juncea gracilitate, brevi & intra biennium, adeo pinguem & carnoſum corporis habitum contraxerat, ut cum athletico certare facile potuiſſet: etſi adhuc juvencula eſſet, & annorum plus minus viginti.

Hæc etiam aliquandiu ægrotaverat, priuſquam ad eam evocarer. Itaque de morbi initio, & ſymptomatibus, quæ eum morbo invaſerant, inquirenti mihi reſpondit, primum leviſſimis horripilationibus ſe quotidie correptam fuiſſe, quæ aliquando bis, & quandoque etiam ter eam infeſtabant, atque cum his febris horroribus ſimul œdematoſo tumore pedes ſibi intumuiſſe, leviſſimo rubore permixto, ſed qui ad albedinem magis inclinaret, atque nullo ſenſibili dolore aut calore eam offenderet, niſi quod ad ingreſſum tardam & impotentem redderet. *Signa ſcorbuti.*

Cæterum nullo in loco diu eum ſubſtitiſſe, ſed facili momento de loco ad locum, atque de uno pede ad alium hunc tumorem in initio tranſlatum fuiſſe, & ſæpe ab uno pede ad alium eodem die eum reſiliiſſe, magna ſua & ſuorum admiratione.

Atque ab eo tempore omnes corporis vires magis magiſque indies fractas fuiſſe, ut eo ipſo tempore cum ad eam venirem, neque manibus uti ad tollendum quid, neque pedibus ad ingreſſum poſſet, ſed vel decumbere, vel in ſede perpetuo deſidere cogeretur. Indeque factum ipſa putabat, quod facies, manus, ac pedes laxo tumore ſibi inflata viderentur.

Erant enim hæ corporis partes tumidæ & inflatæ, atque ægrotantis temperamentum calidum & humidum.

Cum quibus conjuncta, ex meſaraicarum venarum obſtructione, lenta febris erat, quæ ſub noctem gravius, & cum multis ventris torminibus, & omnium corporis partium doloribus, eam excruciabat, os & fauces leviter exſiccans.

Urinæ quoque turbidæ & albicantes cum obſcura rubedine erant, cujuſmodi in lentis & pituitoſis febribus ſe offerre ſolent. Quibus & pulſus ſubſcribebat parvus, creber & inæqualis. Ex quibus de lenta febre admonitus fui, ut à facili tumoris commigratione, & inuſitata membrorum omnium debilitate, de ſcorbuto morbo.

Quapropter mixtam curationem inſtitui febri & ſceletyrbi convenientem. Qua effectum DEI bonitate fuit, ut rurſum omnia domi munia faceret & ex meo conſilio currum mecum conſcendens à planis illis locis, ad arenoſa & campeſtria tranſiret.

Erat eo in loco ubi hæc ægrotabat, pluribus tum communis ſcorbutus à quo paſſim ibi ruſtici ægrotabant, inprimis prædives quidam manibus pedibuſque impotens, qui animi deliquio ſtatim corripiebatur, quotieſcumque de lecto ſe erigere conabatur Item prætoris olim miniſter cum uxore & privigno, nec non alia quædam obeſa quinquagenaria, præter alia ſymptomata, etiam vehementi totius corporis tremore ſubinde, & per intervalla infeſtata.

Reg. diagn. gen. 23. ex tumore facilè de parte in partem commigrante.

Hac tumoris âc inflammationis ſpecie, facile de parte ad partem commigrante, complures apud nos tàm viri, quàm fœminæ corripiuntur, certa hujus morbi (ſicut pluribus noſtris obſervationibus conſtat) ſignificatione.

Quam languor, & inuſitata membrorum omnium impotentia confirmabant, ne quid de laxo faciei & manuum tumore dicam, & ſub noctem infeſtantibus

bus corporis membra doloribus, quos etiam hujus morbi, propter vaporum acrimoniam, vel frigidam eorum qualitatem, indicium habere, ſupra in morbi enarratione dixi.

Siquidem hiſce etiam doloribus cum Gallico morbo colludit, cui æqué atque ſcorbuto proprium jus, nocturnos dolores cruciatuſque, ſpecifica ſua corruptionis qualitate, exercere, quæ num frigida vel calida ſit, nondum hodie ſatis inter medicinæ Doctores deciſum eſt. Cæterùm quia illa hujus loci diſputatio non eſt, eam hîc reſecabimus, & ad alia loca & tempora reſervabimus, vel aliis enucleandam relinquemus.

Obſervatio XLIX.

QUædam honeſto loco nata matrona, vidua proba & modeſta, quotannis ſæpius pedum inflammatione, ſeu ea, de qua in morbi enarratione dixi, eﬄoreſcentia correpta, aliquando plurium dierum horripilationes, animique leves quaſi defectiones patiebatur, abſque ulla vel ſiti, vel febre, aut moleſto caloris ſenſu, utpote quæ in his horripilationibus à frigidis offendebatur, & calidis juvabatur.

Urinæ ſub hoc tempus eſſe variæ ſolebant, aliquando tenues & citrinæ, aliquando albæ & craſſæ, & nonnunquam rubro quodam ſedimento, furfuraceo, & rotundo ſubſidentes, quod quidam ejus olim medicus calculi recrementum eſſe perperam putavit, cùm manifeſtè inter ſe differant hæc ſanguinis recrementa ab arenoſis corporibus, ſi Matthæo de Gradibus, celebri olim medico, credimus.

Hic ſuo de morborum curationibus libro doctiſſimo, utriuſque differentiam ponit. Quam in eo ſitam eſſe dicit, quòd hæc de quibus loquimur ſanguinis recrementa, mollia ſint & digitis cedentia, ſicut calculi dura & retinentia.

Arenularum & ſanguinis recrementorum in urina diſcrimen.

Pulſus autem huic matronæ tum parvus eſſe ſolebat & inæqualis, per omnia ſimilis illi qui in febrium acceſſionibus ſentitur. Ipſa interea ægra languebat, ante mali hujus eruptionem variis anxietatibus infeſtata, & poſtremis hiſce vicibus, ſæpius ad lipothymiam prona.

Præſervatio ab eryſipelate. Hæc de meo conſilio victus ratione utitur convenienti, & ad hujus morbi generationem minus accommodata. Præterea vivit pro ratione ætatis hilaris & læta, quòd omnia ſatis nunc ei ex voto, DEI beneficio, ſuccedant, eſtque dives & potens, unicum filium habens in literis educatum, & honeſtè inſtitutum, à quo honeſtè quoque habetur, quique in omnibus vitæ actionibus honeſtè etiam ſe gerit, atque ex variarum urbium & regionum inſpectione, & principum ac nobilium virorum conſuetudine ac converſatione, ad benè & honeſtè vitam inſtituendam plurimùm profecit, & cæteris naturæ dotibus morum elegantiam adjecit. Ut hac parte etiam nunc beata ſit, & facilè omnes triſticiæ cauſas, quas huic malo olim occaſionem dediſſe ex ipſa intellexi, amputare ac præcidere poſſit.

Hac ipſa efflореſcentia alius Embdæ civis & mercator laboravit, item nauta, & infiniti alii. Siquidem commune multis apud nos hoc vitium eſt, quo etiam olim matrem meam graviter divexatam fuiſſe memini.

Hiſtoria eryſipelate laborantium.
Eryſipelatis curatio. Eſt autem curatio hujus, & integra cauſæ morbi præciſio, ab his medicamentis petenda, quæ ſcorbutum curant, & hanc ſanguinis corruptionem ſua proprietate tollunt & evincunt, ſicut noſtra multiplici experientia probatum eſt, & approbaturi ii ſunt, qui in his & ſimilibus curationem hanc poſt nos explorare volent.

Canon therap. gen. & ſpec. in eryſipelate ſecundus. In qua illud obſervari debet, & in aliis hujus morbi ſpeciebus omnibus, ut in longiore hujus morbi mora fortiora & magis incidentia atque attenuantia medicamenta ſint, quàm in recenti & nuper nato morbo.

Ob-

Obſervatio L.

QUæ decimum ætatis ſuæ annum ingreſſa puella fuerat, aliquamdiu præter rationem triſtis vixit, ſolitudinis cupida & amans, ut ſemper ſeorſum ſecederet, & à conſuetudine hominum ſe ad ſolitudinem conferret.

Quibus ſtudiis dum parentum ignorantia diutius indulget, tandem in levem membrorum omnium impotentiam & reſolutionem, ac mirificam eorundem jactationem incidit, horrendo & triſti parentum & adſtantium omnium aſpectu.

Primis hebdomadis commendata curatio hæc viro doctiſſimo fuit, & in veteri medicina peritiſſimo, cujus methodica curatione cùm nihil proficeretur, vocatus ei tandem curationis collega ſum.

Qui ad primum conſpectum ſymptomatum raritatem admiratus, tandem ex reſolutione ac convulſione mixtam affectionem eſſe obſervavi, ex duobus ſcilicet contrariis motibus compoſitam.

Itaque ut cauſam hujus rei cognoſcerem, poſtquam de vitæ victuſque genere edoctus à parentibus eſſem, ad pulſum & urinam animum intendi, & diligenter obſervavi, num talia hæc eſſent, quæ huic morbo conſentirent.

Cum itaque pluribus vicibus pulſum experirer, deprehendi eum aliquando parvum, aliquando magnum, quandoque durum, & rurſum paulò poſt mollem, ſemper verò in uno ac pluribus pulſibus inæqualem eſſe.

Quo cum variæ etiam occurrebant urinarum permutationes, utpote quæ ſubinde craſſæ, ſubinde turbidæ, modò tenues & ſpiceæ, modò ſubfuſcæ, & rurſum deinde albæ, craſſæ & turbidæ viderentur, craſſa & viſcida ſua ſuperficie matulæ lateribus adhærentes.

Cujuſmodi diverſorum morborum ſignificationem habere, & non ejuſdem curationis indicationem, ſupra ex Galeno oſtendimus.

Præterea non inſidum quoque ſcorbuti argumentum continere, ſi tales citra manifeſtam veteris morbi ſignificationem ſint & occurrant.

Quem etiam in hac certa ſceletyrbes nota crurum ſuræ dolor prodidit.

Nam cùm aliquando meo juſſu in pedes eam mater erigeret, magna celeritate alternatim crura ad ſe attraxit, ut ne momentum quidem temporis ea terræ affigeret; de cujus cauſa interrogata, reſpondit multo conatu & labore, à ſuræ crurum dolore id ſibi evenire. Unde nos certum hujus morbi indicium habuimus.

Cujus curationem tum voluntariê diſtulimus, quòd non ſatis mihi de morbo cum collega conveniret, qui poſt dies quatuordecim in Holſatiam negotiorum ſuorum cauſa profectus, curationem nobis commiſit, quæ perfecta nobis, DEI beneficio, in tot diebus fuit, etſi ne tum quidem ab hoc morbo hæc ſymptomata profecta fuiſſe, ſatis collegæ meo perſuaderem.

Erant hujus puellæ pàrentes omnium teſtimonio probi & honeſti, ſed meliore fortuna dejecti, quemadmodum nonnunquam advenire bonis ſolet, quibus minus propitia fortuna eſſe conſuevit, quò magis ab hac vita ad æternam & immortalem ſuſpirent & adnitantur.

Unde conſequi porrò ſolet, ut circa victum tales minus diligentes ac curioſi, ex uno incommodo & malo in aliud incidant, communi dicto fidem facientes, quod unam calamitatem ſolam diu ſubſiſtere negat.

Jactatione membrorum laborantis hiſtoria.

Hac ipſa membrorum omnium jactatione ac concuſſione, cujuſdam Embdani chirurgi infans laboravit, triſti etiam omnium aſpectu. Præter hos nemi-

nem

nem hac triſti affectione infeſtatum vidi. Tam varii ſunt affectus, quos hic morbus edit, ut minimas omnium differentias numero comprehendere, non magis feré poſſibile ſit, quàm arenam maris numerare.

Obſervatio LI.

TErtianæ febris typo plures ab hoc morbo hiſce præteritis annis laborarunt, quàm ut numero comprehendi ii poſſint. Quamobrem ex his eos tantùm hic deſcribemus, quos cum hac febre rara quædam & tertianæ febri minus uſitata ſymptomata apprehenderunt, tàm tertianæ veræ, quàm nothæ & ſpuriæ incognita.

Galenus libro de criſibus, & febrium differentiis, & alibi, tertianas febres tutiſſimas dixit. Quem ſi in noſtris quibuſdam tertianis ſecuti nos fuerimus, plurimum certè à ſcopo & prædictionis veritate aberrabimus. Etſi veriùs cenſeri illæ poſſint ſpeciem veteris tertianæ mentiri & falſò repræſentare, quàm veterum tertianam exprimere. *1. Ad Glauconem.*

A qua præter alia ſigna manifeſtâ diſtinctione eas quoque ſeparant & diſcernunt, præter pulſum & urinam, febris mores & natura. Sicuti manifeſtum hujus rei documentum nuper habuimus in nauta, Doctoris conjuge, Anglo, aliiſque quàm pluribus. In quibus, ne quid de urinis dicam, & varia earum permutatione, pulſus etiam in ipſo febris vigore ita parvus & inæqualis digitis occurrebat, atque ſentiri in febrium acceſſionibus ſolet. Quamvis intus urerentur, & variè corpus propter æſtuantem intus æſtum jactarent, & urinam eorum quidam craſſam, turbidam & ſublividam, ac nonnulli planè ſubnigram redderent.

Quæ etiam varia in nonnullis apparuit, & non ejuſdem coloris, aut ſubſtantiæ ſemper, pro morbi, quod puto, aut naturæ victoria.

Quibus majore hujus morbi certitudine accedebat crurum lancinatio, & cum multa tenſione dolor, qui Doctoris conjugi ac nautæ, mirum in modum infeſtus fuit & acerbus, ut hujus ratione febrem hi contemnerent, utpote cujus magnitudine, febris cruciatus & moleſtiæ obſcurarentur, ſicut fieri ſub concurrentibus duobus malis, doloris magnitudine imparibus ſolet.

Nauta præter jam dictos dolores & lancinationes, anxietates etiam ſub præcordiis infeſtantes, & per intervalla recurrentes, expertus moleſtas eſt, cui etſi ſitis moleſtior propter oris labiorumque ſiccitatem adeſſet, modica tamen humidi aſſumptione, illa placata ſedataque fuit.

Qui tempeſtivè medicum conſuluerunt, ii debitè curati ſunt, plurimi eorum ſupra ſex aut ſeptem paroxyſmos non ſenſerunt: quidam eorum quarto & quinto paroxyſmo, alii tertio curati ſunt.

Hiſtoria eorum qui à febribus ſcorbut. brevi ſunt liberati.

Quo etiam Doctoris conjux curata fuit, etſi diu antè cum hoc morbo conflictata fuiſſet, priuſquam in manifeſtum morbum ille erumperet.

Eodem curationis modo, & Generoſi Domini Comitis Edtſardi filia à me curata, DEI beneficio, in octo diebus fuit, cum ſumma præcordiorum anxietate, etiam graviſſimis hiſce crurum lancinationibus, ſingulis paroxyſmis infeſtata. Et Anglus ille, qui dum adhuc obambularet, & omnia domi ad foris munia obiret, aliquamdiu ante febrem urinas reddidit rubicundas, craſſas & ſubfuſcas, quarum emendationem dum negligeret, tandem quoque in febrem tertianam, tertio quoque die recurrentem, incidit, iiſdem quoque medicamentis propemodum reſtitutus, quibus priores.

Nonnulli horum, quos pedum lancinatio non vexavit, graviſſimos dolores dorſi experti ſunt, qui etiam hujus morbi indicio, non rarò cum his intermittentibus, & continuis febribus accidere & adeſſe ſolent.

Ita ut in iis quos abſque gravioribus ſymptomatibus corripi ab hac febre viderim, à communi tertiana, & veteribus cognita tertiana, eam diſtinxerint, cùm dolor & lancinatio jam dicta, tùm gravis anguſtia & reſpirationis difficultas, ad ventriculi regionem ſub diaphràgmate infeſtans atque divexans.

Dolores dorſi ſæpe febres ſcorbuticas comitantur.

Quæ hîc prælibare in genere volui, quòd cum his crurum lancinationibus, frequentes nobis hæ febres anno octuageſimo occurrerunt, & poſtea quoque non raró, niſi quod ab eo tempore æquè communes eas fuiſſe non meminerim.

Quod ſic affectis advenire à vaporibus malignis ac venenatis videtur, qui ab hac putrefactione reſolvuntur, & in intermedia muſculorum ſpacia ſeſe inſinuant ſua vel qualitate & virulentia, vel continui ſolutione, hunc dolorem cauſantes

Cauſa lancinationis crurum in ſcorbuto.

Nunc exempli loco Doctoris conjugis hiſtoriam breviter hic pertractabimus, ne receſſiſſe à libri ſcopo videamur, & ea intentione, quam in libri fronte promittimus, cujus hiſtoriam eò brevius enarrabimus, quòd quæ in hac, hujus morbi ratione obſervanda ſunt, maxima ex parte nunc annotata & monſtrata ſint.

Incepit autem hæc primùm graviſſimo rigore febricitare, febre tertio quoque die recurrente, cum multa anguſtia, & graviſſimis crurum amborum lancinationibus, quæ in ſecundo paroxyſmo adauctæ magiſque intenſæ fuerunt, ut præ dolore exclamaret, & quò ſe verteret, neſciret, atque mille febres ſe pati malle diceret, quàm iſtos cruciatus intolerabiles.

Hiſtoria conjugis Doctoris febri tertiana, ſcorbutica anguſtia & cruris lancinationibus laborantis.

Pulſus etiam in ipſo febris vigore parvus & inæqualis erat, ſimilis illi, qui in primis febrium acceſſionibus ſentitur.

Urina verò craſſa, alba & turbida, & inſuper quibuſdam ſedimentis in matulæ fundum ſubſidens, ſuperiore ſua ſubſtantia craſſa ac viſcida matulæ lateribus adhærens.

Ego

Ego ex pulſu & urina non ſimplicem hanc tertianam eſſe, neque notham, ſolùm cognovi. Cujus judicium lancinationes validæ confirmabant, & anguſtia ad præcordia infeſtans, ac ſpiritum difficilem reddens.

Itaque iis, quæ aperiunt, febremque exſtinguunt, ea miſcui, quæ in ſceletyrbe uſus probavit, a quibus tertio vel quarto paroxyſmo, hæc à ſua febre liberata DEI gratia fuit, cujus nomine ſit DEUS benedictus, & in æternum laudatus. Alii cum his febribus urinas rubras & ſubfuſcas reddiderunt, alioqui reliquis ſignis parùm vel nihil diſcrepabant.

Atque hæc dicta de lancinationibus, & variis muſculorum doloribus ſint, quos hæc febris excitare conſuevit. Nunc ſequentibus obſervationibus rara quædam ſymptomata pertexam, quæ cum his tertianis inciderunt, ex quibus manifeſtò cognoſci poſſit, plurimùm à veterum tertianis has diſcrepare, ſi cui fortè ab hiſce lancinationibus id perſuaderi non poſſit.

Obſervatio LII.

AB hoc ipſo morbo ſcorbuto, vel ſpecifica hujus putrefactione, tertiana febre ſeu tertio quoque die recurrente febre, ægrotare Embdæ adoleſcens cœpit, annos natus viginti plus minus quinque. Hic in initio urinas rubras, ſubfuſcas & ſublividas reddidit, ſimiles illis, quæ reddi in quartana febre ſolent; nullis alioqui ſymptomatibus infeſtatus. Quarto paroxyſmo leviter delirabat. Quinto profundo ſomno, caro ſcilicet correptus, abſque omni ſenſu ac motu jacuit, ut ne digitum haberet quem dimoveret, & ſola reſpiratione à mortuo differret.

A quo nullis noſtris vellicationibus clamoribuſque excitari, atque revocari ad ſe potuit. Etſi quandoque poſt noſtras vellicationes, punctioneſque leviter oculorum

lorum palpebras attolleret, ſtatim tamen rurſum illæ conveniebant, ac concidebant. Idque malum cum ſingulis febrium acceſſionibus recurrebat, iiſque deſinentibus ſpontè ſolvebatur, etſi obtuſiores tum quoque ſenſus viderentur, neque planè integri, ſed quodam quaſi ſtupore præoccupati.

Pulſus celer, parvus & inæqualis erat, & varii ac diverſi coloris urinæ, ut plurimùm verò ſubſtantiâ craſſæ & ſubfuſcæ.

Symptomatis hujus magnitudine ac novitate in initio perculſus, diu mecum dubitare cœpi, & diligenter cogitare, ad quam cauſam ac morbum potiſſimùm hoc ſymptoma, & febrem hanc referrem, quòd tertianæ neque veræ neque nothæ accidentia hæc eſſe, ſed potius præter ejus naturam hæc apparere, ex veterum placitis ac ſcriptis liquidò conſtaret. Quandoquidem bilis, cujus comes veterum tertiana eſſe ſolet, magis de ſua natura ἀγρυπνίαν excitare nata eſt, & vigilantiam, quàm carum & cataphoram. Atque huic meæ conjecturæ, præter pulſum, urina ſubſcribebat craſſa & ſubfuſca, utcumque tertianæ typo febris luderet, quod magis ad fallendum medicinæ artifices fiebat, quàm ut ejus naturam repræſentaret exprimeretque.

Itaque diutius hæc examinanti, ac diligentius febris naturam & mores conſideranti, animadverſum mihi ex pulſu & urina fuit, manifeſtè ſuper melancholici humoris putrefactione atteſtante, hujus quoque farinæ hanc febrem cenſeri debere. Cujus putridi vapores, cùm virulentâ, tùm frigidâ hujus morbi qualitate affecti, & ſurſum ad cerebrum & caput delati, torporem hunc, ut torpedo piſcis, nervis afferrent, unde ſolutis omnibus ſub capite, & ipſius quoque capitis nervis, omnibus corporis membris motus ac ſenſus interciperetur auferreturque.

Quemadmodum etiam ab hoc morbo Concionatoris filio advenit, & cuidam Senatori Stadenſi, atque duobus

duobus in agro matrimonio copulatis. Item Concionatori quinquagenario & duobus ex Flandria, aliiſque quàm plurimis. Qui idem ab hoc morbo paſſi ſunt, ob vaporum ac ſpirituum frigidorum copiam, qua hæc putrefactio abundat, quemadmodum ex prædictis lancinationibus & variis doloribus, ab hoc morbo excitatis, facilè cognoſci ac dijudicari poteſt.

Cauſa cari in febribus ſcorbuticis.

Itaque ab his de morbo & morbi cauſa, ut dixi, inſtructus, exquiſitiſſimis, quæ huic morbo convenire potiſſimum putavi, medicamentis, curationem hanc agreſſus ſum, quam divina gratia favente eò perduxi, ut à febre & hoc malo liber æger, priſtinæ ſanati & integris rurſum ſenſibus reſtitueretur. Quæ autem huic caro potiſſimum conducant, ſupra in morbi enarratione oſtendi, ut nihil moleſta eorum repetitione hic ſit opus. Voluimus autem prolixius hæc hoc loco recenſere, ut cognoſcamus, quam fallaci morborum ſpecie hic morbus ludat.

Quare Deus permittat ſcorbutum fallaci morborum ſpecie ludere.

Quod ideo permittere Deus videtur, ut hoc modo iram ſuam adverſus peccata oſtendat, dum novis & inuſitatis morbis & ægritudinibus, nunquam prius cognitis ac viſis, mortale genus in ira ſua viſitat & caſtigat. Ut etiam vulgus noſtras morborum novitate admonitum, intelligat differentes hujus temporis febres ac morbos eſſe, ab iis, qui ante aliquot annos homines afflixerunt. Agamus igitur DEO gratias, quod pro ſua infinita miſericordia ac clementia tam benigné eos nobis revelare dignatus ſit. Cui pro hoc ejus beneficio, atque omnibus erga nos meritis ſit laus & gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

Obſervatio LIII.

SImili tertiana ab hoc morbo correptus Embdæ Anglus eſt, cui nomen Ritzhardo Beſt, etiam cum urinis rubris & craſſis, in quibus in matulæ fundum

dum multa ſubſidebant ſedimenta craſſa & ſubrubra, à quibus tota & ſuperior urinæ ſubſtantia nihilo clarior apparuit, ſed æquè turbida perſtare viſa eſt. In quibus quandoque variè etiam mutatus ſubſtantiæ color eſt.

Huic idem quoque evenit quod priori, alio tamen & diverſo ſymptomate, ut à vaporibus ab hac putrefactione aſcendentibus, & cerebrum penetrantibus, variis & frequentibus convulſivis motibus, ſingulis recurrentibus paroxyſmis corriperetur, adeò gravibus, ut in lecto à pluribus adoleſcentibus eum detineri fuerit neceſſe. Quod etiam à ſpecifica hujus putrefactionis qualitate, nervos pungente, ei adveniſſe, dubium eſſe non debet, quam ſecum vapores ab hac putrefactione elevati deferunt & attollunt, variè homines, pro varia corporum diſpoſitione, & differente humorum, à quibus elevantur, qualitate & natura, afficientes: ac certum de ſeſe indicium ac ſignum præbentes, non à ſimplici tertiana, aut communi humorum putrefactione malum illud excitari, ſed peculiari & ſpecifica ac maligna & venenata qualitate prædita, quæ de ſua natura nervis adverſa & infeſta, hunc nervis vaporem emittat & ableget, ejuſdem, cum ſua origine, efficaciæ ac facultatis.

Nam ſi ante tot ſecula aquarum depravatarum uſu difficilia & nervis infeſta mala Cæſaris militibus ex tantillo tempore, quo circa Rhenum ſunt commorati, adveniſſe Plinio & poſt ipſum aliis credimus, quid dubitamus nobis eadem, atque alia his majora, ex continuo earum uſu, ac aeris aptitudine evenire poſſe & debere? Itaque ab iis collectionem faciens, cum ſimilium eadem ſit ratio, porrò ad pulſum & urinam cogitationes direxi, ſintne eadem illa hic, quemadmodum huic morbo ea familiaria eſſe, jam antea cognoveram: quæ in dijudicando ac diſcernendo hoc morbo plurimùm momenti habere, antea ſæpe admonui.

Ab

Ab his igitur cum confirmari mihi de hoc morbō judicium viderem, certus ad curationem acceſſi, quæ certiſſimo experimento rationis inventum confirmavit ac comprobavit. Siquidem ab hauſto ſemel atque iterum medicamento huic morbo accommodato, ſtatim mitigari ſibi hos paroxyſmos, & poſt triduum integrè curari ſenſit, magno artis medicæ encomio, & præſenti ægrotantis, quod plus eſt, ſalute.

Obſervatio LIV.

AB hac ipſa tertiana febre tertio quoque die recurrente, diutius laboraverat unicus Concionatoris Embdani filiolus, liberali facie & forma puer, antequam gravioribus ſymptomatibus corriperetur. Cujus cauſa febrem ejuſque curationem tum parentes negligebant.

Accidit autem quodam paroxyſmi die, cùm fortè in vicinia eſſem, ut ſubito & de improviſo puer hic, cúm nihil minus parentes cogitarent, pluribus motibus convulſivis, (magna omnium conſternatione & acclamatione) corriperetur, & ab iis ſomno alto & profundo, ex quo nullis noſtris clamoribus excitari potuit.

Fuerant & hujus quoque urinæ, quas durante febre, & ante has convulſiones reddiderat, tàm colore quam ſubſtantiâ variæ, aliquando citrinæ, tenues & ſpiceæ, aliquando craſſæ, rubræ & ſubfuſcæ, multis craſſis & ſubrubris ſedimentis in matulæ fundum ſubſidentes, & nonnunquam glaucæ, & coloris omninò aquei, quales etiam tum erant, cùm ad inviſendum eum à parentibus invitarer.

Ex quibus non ſimplicem hanc febrem eſſe, ſed alteri morbo implicitam, etſi diu antè perſpexiſſem, nolui tamen temerè curationem ſpontè urgere, etſi cum patre propter communes literas, & publicam ejus

ejus functionem, alioquin familiariter viverem, quòd in ea urbe pleriſque ferè perſuaſum ſit, puerorum morbos medicinæ præceptis non ſubjacere. Quò tamen hunc puerum tandem devenire neceſſitas ac ſymptomatum magnitudo coegit.

Itaque à patre, viro docto, probo & humano requiſitus, ſi quid auxilii huic morbo natum eſſe cognoviſſem, id ei communicarem, & filiolo ſuo unico conferrem, iis quæ febrem mitigant (nam prius febris conditio & ſtatus mihi perſpectus erat) & venas modicè aperiunt, ex ſcorbuticis medicamentis potiſſimum naſturtii ſuccum admiſcui.

Quod hunc ſuccum ut ad ſcorbutum, ſic ad ſomnum facere, contra Fernelium Ambianum, ſummæ authoritatis medicum, non minoris exiſtimationis & eruditionis vir Guilielmus Rondeletius defendat. Cujus ſententiæ in hoc caſu nos accedere ſtudium veritatis cogit. Fuit autem refracto vi pueri ore, hoc medicamentum ei injectum. A quo ſtatim ut ad actum deductum medicamentum per naturam fuit, ad ſe puer rediit, qui prius nullis noſtris clamoribus à ſomno excitari ac expergeneri potuit.

Naſturtii aquat. ſuccus in caro efficax.

Obſervatio LV.

HAc ipſa febre tertio die recurrente, & ab hoc morbo, vel ſpecifica hujus morbi putrefactione excitata, correptus anno octuageſimo quinto quidam generis nobilitate clarus fuit. Qui à ſanguinis miſſione, qui planè impurus cum manifeſtis hujus morbi indiciis fuit, & poſt ter quaterve hauſtum tùm febri tùm ſtomacaci accommodatum medicamentum, curatus ab hac febre, poſt ſecundum vel tertium (ſi rectè memini) paroxyſmum eſt. Etſi urinæ quoque, quas in initio febris æger hic reddidit, rubræ, craſſæ & ſubfuſcæ apparerent, atque graviſſimi morbi in-

indicia continerent, niſi tempeſtiva impuri ſanguinis miſſione, & convenienti medicaminum uſu & exhibitione, morbo ejuſque cauſæ (DEI gratia) obviam iviſſemus.

Delectabatur enim cibis his melancholicis, & craſſis, quia & ante meum ad eas regiones adventum tàm cereviſiis, quàm cibis decoquendis uſus ille patriis aquis crudis & ſublimibus fuerat. Solebat quoque hic æger cum his urinis plerumque annuum ſuum morbum pati, qui etiam hac curatione tum remoratus, & pro iſta inſtantia impeditus fuit. Quem porrò DEUS omnipotens ab omni malo protegat & defendat, & diu incolumem Reipublicæ ac ſuis conſervet, ad divini nominis gloriam, & Eccleſiæ Chriſti ſalutem & incolumitatem. Amen.

Obſervatio LVI.

QUartana febre, vel ad quartanæ febris typum dierum acceſſione alludente quartana, & cum hoc ipſo morbo communicante, atque ab hoc dependente, diutius bibliopola Ernbdanus laboraverat, priuſquam in noſtri noticiam veniret, atque de hoc morbo nobiſcum communicaret. Quæ etſi quarto quoque die ſuas acceſſiones haberet, & hoc ipſo quartanæ febris typum repræſentaret: nullis tamen præterea ſignis & ſymptomatibus veterum quartanæ reſpondit. Nam neque horrorem, neque calorem quartanis ſimilem oſtendit, & toto quoque genere ab ea pulſus, qui hic nobis occurrit, diſcrepabat, utpote qui etiam in ipſo febris vigore, & ejuſdem incremento ac ſtatu, nativam ſuam parvitatem inæqualitatemque retinebat, & exercitatis, prima manus ad pulſum applicatione, facilè utriuſque differentiam, & fictam atque fallacem febris quartanæ ſpeciem acformam prodebat, eandem quoque quam in febris vigore & in-

incremento parvitatem inæqualitatemque oſtendebat, in febris remiſſione & intermedia quiete, non fallaci hujus morbi indicio retinens & conſervans.

Cui majore certitudine urinæ quoque variæ ſubſcribebant, quas diverſorum morborum concurſum ſignificare, & non unius neque ſimplicis morbi notam habere, ſupra ex Galeno oſtendimus. Ut ex his toto genere hanc febrem à veterum quartana diſcrepare, facilè perſpicerent, *qui exercitatum in dignoſcendis morbis ingenium habent*, atque ſingulorum morborum pathognomonica ſigna memoriâ tenent. *In quibus prius exerceri illum neceſſe eſt, qui cum fructu hæc noſtra legere, atque in uſum rectè transferre hæc & accommodare valet.* Nam qui nova à veteribus diſtinguere cupit, neceſſe eſt vetera omnia prius perſpecta habeat, ut quibus ab his illa diſcrepent, quibus conſentiant, cognoſcat: alioqui rationi conſentaneum eſt, neque unum neque alterum eum cogniturum eſſe.

Sed ut ad hiſtoriam revertamur. Utcunque hic diuturniore hac febre prius diutius debilitatus fuerat, tamen media feré hyeme in tribus vel quatuor plus minus hebdomadis, noſtra opera ab hac febre liberatus DEI beneficio fuit, etſi plurium dierum languor fuit, utpote quem non ita facilè ex longiore morbo evincere ac ſuperare natura potuit, nunc tamen pancraticé valet, à morbo integrè confirmatus.

Hiſtoriæ quartana ſcorbutica laborantium.

Eodem tempore quo hic, media etiam hyeme, ab hac ipſa febre quartana, ægrotabat Domina Margareta, illuſtris ac Generoſi Comitis Edzardi natu maxima filia, cui cum multa anxietate & reſpirationis ad præcordia difficultate ſingulis paroxyſmis recurrente, hæc febris conjuncta erat, ita ut moleſtior reſpirationis difficultas, quam febris aut calor eſſet. Hæc etiam media hyeme ſub nativitatis feſtum, noſtrâ, laus DEO, operâ, in decem plus minus diebus valetudini reſtituta fuit, niſi quòd aliquando pòſt

 levis

levis ejuſdem febris ſignificatio permaneret, quæ etiam ſecundo noſtro ad aulam adventu, in paucis diebus integrè ſublata fuit & curata, ceſſante cum hac febre & reſpirationis difficultate: utpote quæ hujus comes apodicticum hujus morbi ſceletyrbis ſignum continebat, Hæc nunc valet Domina modeſta, pia, & benigna, ſacrarum literarum lectioni addictiſſima.

Simili febre cum ſimili pulſu & urinis craſſis & albis, puer iſte laboravit, cujus in univerſali morbi enarratione mentionem fecimus, ut propterea rectè dictum à Galeno ſit, febres non dierum acceſſione, ſed ſignorum proprietate dijudicandas eſſe. Nam ſi ex acceſſione has febres dijudicaſſemus, neque de curatione æquè certi eſſe, neque prædictione vera præſagire potuiſſemus, ſed circa utrumque aberrare neceſſe fuiſſet. Quatenus ex morbi noticia utriuſque certitudo, tàm curationis, quàm præſcientiæ & prænotionis oritur.

Lib. 1. de diff. feb. cap. 10.

Atque hinc fit, quòd ex morbi hujus ignorantia, quædam febres apud nos adeò ſint diuturnæ, ut nullis medicorum medicamentis expugnari queant, & ſæpe ad annum unum, duos aut plures perſeverent, nec niſi cum temporis mutatione in robuſtis deſinant, vel in alium & deteriorem morbum aliquando commutentur, iiſque non raròdebiliores ſuccumbant, ſicut aliquibus exemplis, ſi neceſſe eſſet, hic demonſtrare poſſemus.

Hujus generis quoque febres ſunt, quæ ſub vernum tempus incipientes, primùm tertio quoque die tertianæ febris typo occurrunt, & poſt ſeptimum paroxyſmum, niſi cum ipſo deſinant, quotidie infeſtant & ad feſtum Divi Jacobi vel circiter feré extenduntur & perſeverant, niſi legitimé, & his ſimul ac ſcorbutum facientibus medicamentis curentur. Aut etiam ſi hanc temporis mutationem ſuperaverint, fere annales ſunt, & ad proximum ver tranſeunt.

Co

Cognoſcuntur autem cum hoc morbo communicare, aut ab hac putrefactione accendi, cùm ex pulſu parvo & inæquali, tùm etiam ab urina craſſa & ſubſidentiis jam dictis conſpicua, vel eadem varia: Siquidem in his ſic affectis niſi craſſa, rubra, & ſubfuſca urina fuerit, aliquando & citrina occurrit, aliquando craſſa, ſubinde aquea, mox rurſum turbida & rubra. Unde non unius neque ſimplicis, ſed plurium & complicatorum morborum præſagium ſumi, antea ex Galeno oſtendi. Has febres etiam his medicamentis profligari & tolli, noſtro qualicunque experimento non ſemel comprobatum eſt, & hoc ipſo tempore dum hæc ſcriberemus, in quodam nobili Gandavenſi, qui ſupra menſem ab hoc morbo cum gravi tuſſi, & multa pituitoſa ac craſſa exſpuitione, graviter divexatus fuerat.

Hic nunc, laus DEO, vivit & valet, horum medicaminum præſidio priſtinæ ſanitati, DEI beneficio, reſtitutus: ob pietatis ſtudium & propenſum ejus in pauperes affectum, longiore, imò Neſtorea vita dignus. Hæc breviter hic, & ad hanc hiſtoriam attexere volui, quòd ſciam maximo artis noſtræ contemtu, nullam hactenus hiſce febribus medicinam inventam eſſe, atque fruſtra elapſis retrò annis, & nullo ægrotantium commodo ac bono, curationem harum febrium attentatam fuiſſe: ut propterea non immeritò vileſcere apud nos & in hiſce regionibus medicina cœperit, poſtquam ejus auxilio & ope nullam arceri depellique poſſe febrem, vulgus noſtras animadvertit.

Cauſſa, ob quam medicina apud nos vileſcere cœperit.

Quæ in hunc finem ab hominibus & majoribus noſtris inventa, atque à Deo optimo maximo monſtrata fuit, ut ſanitatem integram conſervarent, profligatam verò reſtaurarent, morbos pellendo, eorumque cauſas & occaſionem præcidendo, ubi tempus & naturæ vires id permitterent, aut ratio & cauſa nulla phyſica id impediret. Cujuſmodi nihil hic interve-

nire, & tamen omnem curationem methodicam has febres reſpuere cùm animadverterem, magna artis & laborantium ſeu morbos curantium medicorum ignominia atque pudore, non potui non mecum ſtatuere ex cauſâ morbi, ejuſdemque ignorantia, neceſſariò id provenire debere, ſcilicet quod in morbo, ejuſve cauſa, ac per conſequens ejuſdem curatione aberrare medicinæ artifices contingeret.

Itaque diligentius omnia excutere cœpi, & multo ſtudio ac labore omnia morborum ſigna examinare, & ad pulſum & urinam attendere, ſi fortè ſic errorem deprehendere, & ab his in morbi noticiam & per conſequens rectam ejuſdem curationem deſcendere ac penetrare poſſem. In qua quantum profecerim, aliorum judicio permitto, qui poſt nos ex hac noſtra imitatione periculum harum curationum ſunt facturi.

Hoc ſine arrogantia dicere poſſum, me certam harum febrium curationem promittere omnibus audere, qui noſtris præceptis ac monitis obtemperare, & in aſſumendis hiſce medicamentis conſilium noſtrum ſequi non detrectant. Siquidem (abſit arrogantia dicto) non minus certò harum febrium curatio mihi nota eſt, atque digitorum numerus. Cujus nomine ſoli Deo laus & gloria, qui ſolus medicinæ monſtrator, ejus ſcientiam hominibus aperit & oſtendit, ut bonitatem ſuam & propenſum ſuum erga genus humanum amorem declaret, & rurſum ob hæc & alia ejus innumerabilia in nos officia ac beneficia, nomen illius à nobis prædicetur ac glorificetur. Quapropter in omni curatione, in eum ſolum intentos oculos ac mentem habere, tàm medicum, quàm ægrotantem decet, ab eo operis ſui benedictionem expectantes.

Prognoſt. 49.

Ob-

Obſervatio LVII.

PLures mendaci quotidianæ febris typo ab hoc morbo ægrotarunt, quàm ut numero hic comprehendi queant. Q are hic etiam uno atque altero exemplo contenti erimus. Ex quorum pertractatione de ſimilibus non difficile judicium erit iis qui poſt nos attendere ad ea quæ dicuntur, & eadem nobiſcum experiri volent. Pluribus enim ad ſingula attendentes, à veterum quotidianis, has noſtras febres diſcrepare, ſignis & ſymptomatibus deprehendunt, quibus magis, quàm dierum acceſſione febres dijudicandas eſſe norunt haud dubié ii, qui in Galeni placitis ſunt exercitati.

Occurrit autem inter cæteros hac febre infeſtatos quædam illuſtri loco nata Domina pulchra & venuſta. Quæ ſub id tempus dum hæc ſcriberemus, & graviſſima hac febre quotidie invadente correpta fuit, quæ in initio cum lento frigore incipiebat, quod ſubinde horas ſex, aliquando ſeptem & plures durabat, priuſquam calor accenderetur, poſt quas paucis incrementis calor accendi, & ad exteriora redire cœpit. Sub vigorem morbi graviſſima ſiti infeſtata fuit, ut quidlibet leniendi ſitis cauſâ biberet & appeteret. Urinæ variæ erant, ut longo tempore nemo nobis occurrerit, qui plures & magis faciles urinarum permutationes pateretur, atque hæe.

Nam cum aliquando ex laudabilioribus urinis certam morbi ſolutionem nobis promitteremus, non ita diu poſt ejuſdem ſpem nobis ademit, eadem quantùm prius, cruda & tenuis, vel ſubturbida, & paucis ſedimentis craſſiuſculis conſpicua, à quibus nihilo clarior ſuperior & ſupereminens ſupra hæc urinæ ſubſtantia eminuit.

Quotieſcumque in lecto ſe erigebat, vel de lecto

 ſur-

ſurgeret, illico animo liquit, vel ad linquendum prona fuit, quod planè præter morem & conſuetudinem ei advenit. Pulſus in acceſſione febris (ut fieri ſolet) parvus erat & inæqualis, circa vigorem verò magnus & durus, extra paroxyſmum parvus rurſum & inæqualis, quem huic morbo familiarem eſſe, ſupra in tractatione de pulſu dixi.

Uſa ſemper hæc per ſanitatem ab anno 20. fuerat, tàm cereviſiis, quàm cibis decoquendis, aquâ patriâ crudâ & ſublimi. A quibus propter temperamenti bonitatem, qua gaudebat, pluribus annis nullum ſenſerat incommodum; temperamenti beneficio & innati calidi vi ac robore, ea quæ ſua natura cruda & vitioſa erant, in ſucci bonitatem, & laudabile corporis nutrimentum convertens. Nam ut præſtanti forma erat, ita à primis exordiis atque ab ipſa nativitate temperamentum conſequuta laudatiſſimum eſt. Non potuit tamen longiore & aſſiduo earum uſu vergente paulatim ætate, vel corporis robore ἀκμὴν prætergreſſo, omnem omninò pœnam evitare, quin à communi cauſa, communem quoque morbum, cum aliis pateretur, & ab his aquis quaſdam crudas & indigeſtas aquoſitates cumularet, quæ alieno calore accenſæ, propriam & huic morbo peculiarem putrefactionem ſubirent, depravatarum aquarum naturam & conditionem referentem.

A quibus etiam, æſtuante intus calore, utcumque tenues ſubinde & crudæ urinæ apparerent, denſæ fuligines, craſſa humiditate imbutæ, reſolutæ, & ſurſum ad os & linguam elevatæ, adeò linguam & fauces affecerunt, ut vix multâ diligentiâ ab his eas partes vindicaremus. Solent quoque in aſſumendis diutius medicamentis, ſi non ſtatim omnia ex voto ſuccedant, illuſtriore loco nati feré difficiliores eſſe. Nec deſunt qui ad gratiam loquentes & adblandientes, dum officioſi videri ac complacere volunt, ſæpe magno principum damno & malo, recta & utilia con-

Illuſtri loco nati ad medicamenta ſumenda feré difficiliores.

conſilia remorantur & impediunt, facili momento iſthuc ægrotos impellentes, quò ſpontè omnium natura inclinat.

Quod nos quoque in hac curatione experientes, vix quatuordecim diebus perfecimus, quod in decem diebus plus minus abſolvi & præſtari à nobis minore moleſtia potuiſſet. Sicut intra hos dies, & ſeptimo (ni fallor) ab eadem febre, eodem ferè tempore curata prædictæ ægrotantis filia fuit, annos nata plus minus duodecim. In qua non minus operoſa hæc curatio fuit, (etſi ſæpius intra octo, ni fallor, dies ab his medicamentis certam curationem ei DEI gratiâ promitterem) quòd æquè in aſſumendis iis difficilis & tarda eſſet atque mater. Quæ ſeptimo die ut prædixeram curata fuit, uti decimo tertio die vel quarto mater, magna omnium læticia: quòd propter animi deliquia, quæ perpeſſa ſemel atque iterum hæc fuerat, omnibus deſperatæ valetudinis videretur: ita ut non ſatis domeſticos confirmare, & hanc opinionem ipſis evellere in primis diebus potuerim. *Hiſtoria laborantis quotidiana ſcorbutica.*

Eſt enim Domina benigna & affabilis, iram facilè remittens & Domini ſui obſervantiſſima, in id attenta, quomodo triſtem Dominum ſuum reficere, ac blandis colloquiis, & ſuaviſſimo ſuo convictu eum recreare ac oblectare poſſit. Manſit autem pluribus diebus debilior, quòd à febris remiſſione, nullum catharticum admitteret. Quo factum, ut ex morbi & cauſæ morbi reliquiis non ſatis purgatis, ſubinde facili tumore & inflatione facies ei intumeſceret, quæ eadem facilitate, qua corripiebat, ſubinde evaneſcebat, etiam hujus morbi argumento quod evenire ſic affectis propter multos flatus ſolet, quibus hæc materia abundat. *Reg. diagn. gen. 24. ex tumore faciei facilè ſubinde evaneſcente.*

A quo malo levi cathartico poſtea liberata eſt, quod ex foliis ſenæ & rhabarbari infuſione, ſi rectè memini, ſibi ipſi parabat. Ea nunc vivit Domina benigna & affabilis, in qua præter febrem, ſcorbutum mor- *Signa ſcorbuti.*

morbum demonſtrabant frequentes urinarum abſque cauſa mutationes, præterea facilis lipothymia, quoties ſe ægra moveret, nec non febris ſpecies, ejuſque acceſſionis modus, ultimò & facilis inflationis modus & evaneſcentia, quibus adnumerari præcedentis victus ratio poteſt, vel aquarum jam dictarum uſus. Cum iiſdem & ſimilibus feré urinis, ab hac febre nuper Antwerpianus laboravit, cui præter cætera etiam moleſtæ frequenter anguſtiæ erant, ad præcordia ſub diaphragmate infeſtantes. Qui iiſdem etiam ad febrem & ſcorbutum facientibus medicamentis, à nobîs brevi, DEI gratiâ, à gravîſſimo ſuo morbo reſtitutus eſt. Sicut altera nuper puerpera, quæ cum graviſſimis ventris torminibus, eandem quoque febrem experta eſt.

Hiſtoriæ quotidiana ſcorbutica laborantium.

Obſervatio LVIII.

SImili febre, quotidianæ typo ludente, prædictæ & jam deſcriptæ ægrotantis filia, à natu maximà tertia laboravit, Domina quoque pulchra & venuſta. Quæ poſt inordinatas febrium acceſſiones, quibus tota hyeme, aliquando poſt menſem, aliquando poſt ſeptimanam unam, duas aut plures, nullo aut magno calore aut frigore moleſtis correpta fuerat, tandem ſub vernum tempus, in hanc febrem quotidie recurrentem incidit, quæ ſingulis paroxyſmis præter frigus & calorem, maximis & infeſtiſſimis tàm ventris quàm inteſtinorum doloribus & torminibus, eam excruciavit, cum continuo feré vomitus conatu, & multis ad præcordia anxietatibus conjunctis.

Duravit frigus horas ſubinde duas, aliquando tres. Quando prædictæ ſub præcordiis anxietates miré eam infeſtabant, cum perpetuis, ſed inanibus feré vomendi conatibus. Videtur enim ſic affectis hic conatus aliquid levaminis adferre, quaſi qui eo gravamen ſub-

leva-

levare velle videantur, etſi paulò pòſt eadem rurſum neceſſitas recurrat, perinde atque prius, hanc reje-ctionem urgens.

Eſtque hoc quoque inter cætera apodicticum hujus morbi ſignum, ſi citra gravantem ventriculum pituitam vel manifeſtam viſcerum inflammationem, aut ventriculi exulcerationem fiat, ſicut curatio demonſtrat, qua cum morbo hi quoque conatus tolluntur & curantur. Sed & graves quoque crurum dolores ac lancinationes hæc ipſa experta fuit, non minus atque febrem ipſam moleſtas. Quas etiam hujus morbi indicio, cum his febribus incidere ſuprà oſtendimus.

Materiæ quotidianæ ſcorbuticæ.

Hanc hiſtoriam hoc loco adſcribere, priorique ſubjungere volui, ut melius naturam hujus febris lector cognoſceret, atque hinc diſceret, non ſimplicem pituitæ, ut veterum quotidianam, ſed ſpecificam hujus morbi putrefactionem, hanc noſtram ſequi. Idque manifeſtum fieri, tàm ab iis, quæ cum hoc morbo inciderunt, ſignis & ſymptomatibus, quam ab inordinatis acceſſionibus, quæ per hyemem huic ægrotæ advenerunt, quarum ſoboles atque propago meritò cenſeri hæc febris, quæ ſub vernum tempus quotidie incidit, debet: ex eadem, qua illa, putrefactione procreata, eaque cum temporis acceſſione aucta & cumulata.

Cauſſæ cur febris ſcorbutica ex inordinata quotidiana facta ſit.

Quæ non quotidie tum (ſicut poſtea aucta putrefactionis cauſa materiali) ſed ſine ordine hanc ægrotantem apprehenderunt, & aliquot quoque vicibus, quarto quoque die deinceps. Quandoquidem ſemel atque iterum per hyemem, poſt quartum quemque diem leviſſimis febris typis infeſtata fuit, quam propter typi levitatem tum contemſit, ne medicamenta à quibus alienior erat, aſſumere cogeretur. Ideoque neglectâ cauſâ, & cum tempore adauctâ, in febrem quotidie corripientem erupit, præter acceſſionis diem cum veterum quotidiana nihil communicantem, ſi

ſigna & ſymptomata, quæ cum ea inciderunt, præterea morbi naturam & mores reſpicias conſidereſque. Quod curatio noſtra quoque monſtravit, quæ juxta prædictionem noſtram feliciter nobis, Dei gratiâ, in octo diebus abſoluta eſt, rationis inventum confirmans.

Obſervatio LIX.

Mixtæ febris, continuæ ſcilicet & tertianæ typo ac ſpecie, plures quoque ab hoc morbo laborarunt, quàm ut hîc commemorari omnes queant. Imprimis verò Concionator Embdanus, vir pius & bonus, ac omnibus ſuo officio addictus. Qui cum tantis ventris & inteſtinorum torminibus ac lancinationibus correptus ab hac febre fuit, ut divelli ſibi ac dilacerari omnia intus exclamaret, & præ doloris vehementia, quò ſe verteret neſciret, variè ſe & in omnem feré formam convolvens, triſti omnium aſtantium aſpectu & commiſeratione. Ut non abs re ſcorbutum nomen hic morbus conſequutus eſſe videatur, & rem cum nomine veré poſſidere.

Hic dolor cum paroxyſmo ſemper recurrebat, eodemque remittente & ceſſante deſinebat. Cum tertio paroxyſmo in continuam abire febris hæc cœpit, & poſt ſextum rurſus ac ſeptimum poſtea diem intermittere, & ut prius, tertio quoque die infeſtare, cum iiſdem, ſed paulò remiſſioribus ventris & inteſtinorum doloribus.

Reg. diagn. gen. 25. ex maculis faciei ſubitò ſubinde evaneſcentibus.

Poſt tertium paroxyſmum, ſubinde toto feré corpore, maximè verò circa pectus & faciem, maculæ purpureæ eruperunt, perinde atque ſi eryſipelate pectus ac facies ſuffuſa fuiſſent. Quæ eadem facilitate, qua ſubinde erumpebant, rurſum ſubitò quandoque evaneſcebant. Quod ſæpius & variis ac mutatis fiebat vicibus, ſed abſque ullo valetudinis in-

com-

commodo, aut deterioris morbi, vel ingraveſcentis, aut remittentis morbi ſignificatione. Quod non infido hujus morbi ſigno, aliquoties in his regionibus fieri obſervavi.

Gravis è toto corpore odor exibat, ſua gravitate adſtantium nares moleſto odore feriens, facies variis coloribus & maculis diſtincta videbatur, adeò ut ſibi ipſi ſimilis non appareret. Cum quibus conjuncta ſumma reſpirationis anguſtia erat, ad præcordia ex intervallo infeſtans. Sed & crebro vomendi conatu vexabatur, quo parùm aut nihil ſæpe egerebat, ſed qui inani ſuo conatu magis eum divexabat, quàm quòd dignum quid eo educeret. Atque hæc omnia peſſimo indicio delirium augebat, quod tamen momentaneum erat, & per intervalla recurrens.

Quotquot ad inviſendum eum officii & amicitiæ gratiâ conveniebant, poſt eum laborare uno eodémque ore affirmabant omnes, & qui timidiores erant, ac ſibi metuebant, cum ſcrupulo ad lectum ejus accedebant, aut procul à lecto ſibi cavebant. Et certè multa peſtilentis & mali moris febris indicia in hoc ægroto concurrebant. Nam malignæ febris ſymptomata hæc omnia, quæ enumeravimus, eſſe, nemo medicinæ candidatus ignorat. Et nos quoque idem indicaſſemus, niſi hujus ſuſpicionem nobis exemiſſent, & à nobis removiſſent, manifeſtæ febris, quæ præceſſerant & ſubſequebantur intermiſſiones. Quæ, ſi Hippocrati credimus, ſalutares ſunt quocumque modo fiant. Pulſus præterea parvus erat, nec non creber & inæqualis, & calor foris mitis, intus verò urens. Urinæ rubræ & intenſiſſimæ rubedinis apparebant, ſed craſſo & gravi ſedimento ſubſidentes. A quibus ut & à reliquis ſymptomatibus, de ſpecifica hac putrefactione quæ ſcorbuti morbi eſt, admonitus, curationem ſequentem inſtitui. Primùm quòd alvus ſtricta eſſet, & biduum totum ſubſtitiſſet, clyſteri levi eam ſolvi, in quo pro evacuatione dia-

4. aph. 43.

Curatio febris ſcorbuticæ mixtæ.

diacatholiconis ℥j. Diſſolvi inde modico miſſo ſanguine, potionem aperientem ei præſcripſi, cui, quæ ad hunc morbum facerent, medicamenta admiſcui, ejuſque potionis unciis tribus & ſ. addidi ſucci cochleariæ ℥. ij. & ſ. Ab ea potione quater ac quinquies ſumpta, liber à maxima febris vehementia, omnium bonorum votis evaſit, mitigatis ſedatiſque ſymptomatibus, quæ cum febre eum invaſerant.

Interea verò dum hæc fierent, Epati & cordi convenientia epithemata impoſuimus. De quibus quia pleni medicorum libri ſunt, nihil hîc opus longiore eorum commemoratione eſt. Ab his utcumque vis febris ſuperata atque devicta fuerat, tamen quotieſcumque biduum horum medicaminum uſum intermitteremus, aut cerevisiarum ex patriis aquis decoctarum copiam ei faceremus, ſtatim inſurgere atque vires priſtinas recolligere illa videbatur. Manebat enim ab hac curatione adhuc lenta febris, quæ vires fatigabat, & ad priſtinum robur non facilè eum redire ſinebat. Quæ etiam horum medicaminum continuatione radicitus poſtea à nobis exſtirpata fuit, ut nunc laus Deo ſanus vivat & robuſtus.

Rondeleti de peſtis materia opinio.

Ex hoc loco obiter admonemur, non adeo criminandum virum doctiſſimum, & celeberrimum noſtri temporis medicum, Gulielmum Rondeletum eſſe, quod ſuo de peſte tractatu doctiſſimo, peſtem ex melancholici humoris putrefactione generari exiſtimaverit, cùm adeò atrocia, & à peſtis ſymptomatibus non aliena accidentia, ab hujus putrefactione commoveri perſpiciamus, quibus etiam illudi ac decipi ſummi medicinæ artifices poſſunt. Sicut manifeſtum ab hac hiſtoria & ſequenti eſt, quas propterea hîc deſcribere voluimus, ut de iis, quæ in morbi enarratione nobis dicta ſunt & prolixius explicata, veritas conſtaret.

Scimus enim, omnium medicorum conſenſu comprobatum eſſe, peſſima à melancholico humore putre-

trefacto atque corrupto accidentia excitari, membrorum ſcilicet putrefactiones, carbunculos, carcinomata, & id genus alia. Quibus ſymptomatibus & ſignis adeò cum peſte aliquando hic morbus colludit, ut non ſemel pro peſte eam parum exercitati medici & empirici, magno errore, & ægrotantium incommodo ac malo, curarint. Quo magis animadvertere, & diligenter ad ſingula attendere medicum decet, ne prius curationem aggrediatur, quàm omnia ei perſpecta, & ad amuſſim morbus cognitus ſit, potiſſimum quando in hoc caſu minus nniverſalis peſtis eſt, & ad paucas domos & familias illa adſtricta, aut inter pauperes magis, quàm divites ſerpens.

Scorbutus citra contagium oritur, & ex contagio propagatur.

Noſtra enim qualicumque obſervatione hactenus obſervatum eſt, quemadmodum citra contagium ex intrinſecis humoribus hic morbus oritur, ita etiam ex contagio eum propagari, eodem, quo Gallicus morbus, modo. Quem etiam citra contagium, & ex contagio, ortum ſuum apud inſulares habere literis proditum eſt. Quare mirari non debemus plures in eadem familia hoc morbo corripi, quibus eadem cibi ac potus ratio eſt, vel mori, quibus idem circa medicaminum exhibitionem abuſus & error contingit.

Cauſſa, cur plures ſæpe in eadem familia ſimul ſcorbuto corripiantur.

Hiſtoria eorum qui plures in eadem familia ſimul ſcorbuto ſunt correpti.

Ita Embdæ cuidam familiæ ante biennium evenit, in qua ab hoc morbo & febre ordine omnes, unus poſt alium, matre excepta, cum tumoribus bubonibuſque ægrotare cœperunt, nulla medicaminum ac victus ratione ſalubri, vel huic morbo & febri competente, gubernati. Quo factum, ut filii omnes, unus poſt alium morerentur, in univerſum verò quinque vel ſex, poſtquam alius viginti, alius duodecim, alius quatuordecim plus minus dies, ab hoc morbo ægrotaſſet ac decubuiſſet. Solus pater periculum evaſit, ab hac febre conſueto ſuo quo per ſingulos annos ſemel atque iterum laborare ſolebat, morbo, arthritide ſcilicet vel podagra hac ſcorbutica correptus.

Ad

Ad eundem modum ante annum quoque alteri familiæ è regione alterius accidit. In qua prius, filius natu maximus, pluribus ſurſum ac deorſum eruptionibus, ſicut fieri in cholera morbo ſolet, & huic morbo uſitatum ſcimus, ſubitò & præter ſpem exſtinctus eſt, à quo paulò poſt filius natu minimus, & ab eo filia natu maxima; & non ita diu pòſt filiola natu minima, ultimò famulus ægrotare cœpit.

Ego ad curationem vocatus, cùm nullam tota urbe peſtem graſſari ſcirem, diligenter ad pulſum & urinam, atque omnia quæ cum hac febre inciderunt, ſigna & ſymptomata animadvertens, manifeſtis indiciis & certis argumentis & validis deprehendi, ſceletyrbes ac ſtomacaces ea eſſe accidentia magis, quàm peſtis. Nam urina filioli, ut ab hoc incipiam, varia erat, modò craſſa, modò tenuis, aliquando citrina, aliquando rubra, reſpiratio per intervalla difficilis, cum anguſtia ſub diaphragmate conjuncta. Quòd ſymptoma etſi illi cum peſte commune eſt, eſt tamen in peſte continuum magis, ſicut ſupra in morbi enarratione annotavimus. Pulſus creber erat, ſed parvus & inæqualis.

In puella ſeu filia manifeſto indicio hunc morbum urina indicabat craſſa & conturbata, in qua multâ copiâ in fundum ſabuloſæ ſubſtantiæ excrementa craſſa & gravia ſubſidebant, non ſecus atque ſi manus plena arenæ obſcurioris, qualis circa littus maris invenitur, foris ei injecta fuiſſet.

Cujuſmodi etiam in falſa & mendaci pleurîtide ab hoc morbo excitata, urina filiæ Baſtiani Wabbens civis Embdani apparuit. Quem certum, indubitatum, & apodicticum hujus morbi ſignum habere ſuprà oſtendimus. Eſt enim hæc urina non huic ſolùm ſymptomati, ſed plurîbus aliis, ab hoc morbo proficiſcentibus, communis: fallaci ſcilicet pleuritidis ut jam dixi, ſpecie, & pluribus pedum paralyſin, ab hoc

hoc morbo patientibus, nec non aliis, de quibus prolixius diximus ſuprà.

Præter has urinas etiam pulſum oſtendebat parvum & inæqualem, neque crebrum, neque celerem, ſed tardum potius, etſi maximis ex intervallo anguſtiis infeſtaretur, & ſit infeſtata. Quale etiam ſimiliter in pleuritide falſa prædictæ filiæ accidit, ut ab hoc pulſu, prima manus noſtræ ad pulſum applicatione, pleuritide eam laborare adſtanti empirico, qui bis ſanguinem ei ſubtraxerat, negaremus.

Ab his, quæ dixi, (etſi contagio hic morbus ſerperet) non cum peſte, ſed ſpecifica hac, quæ ſcorbuto debetur, putrefactione, morbum hunc & febrem communicare, certò perſuaſus, curationem ei competentem inſtitui, à qua filia natu maxima à febre & anguſtiis liberata, abſceſſum tumoremque durum, craſſum & dolorificum circa cruris ſumma oſtendit, à quo poſtea chirurgorum opera, Dei gratia, reſtituta curataque fuit. Nam nondum tum mihi medicamentum & pulticula, cujus ſupra in morbi enarratione mentionem fecimus, cognitus probataque erat.

Filius quoque à quatridui medicaminis hujus aſſumptione, melius habere cœpit, ut rurſum cibum appeteret, & confirmari ab eo videretur; ſed quia ſubitò, & præter noſtram quoque ſpem & expectationem, ſicut aliquando in hoc morbo accidere ſolet, ante medicaminum exhibitionem ac præparationem, natu minima filia, ab hac anguſtia de improviſo extincta, ac quaſi ſuffocata fuit, magnopere fidem apud patrem amiſimus, (etſi alioqui eorum, qui noſtris medicamentis uſi fuiſſent curatio, ad votum reſponderet) ut propterea medicaminum intermiſſio fieret & filius recidivam pateretur. Qui toties, quoties vel per biduum noſtris medicamentis uteretur, ſtatim manifeſtam morbi mitigationem ſenſit, ut hac

curationis ratione ſæpius repetita, atque rurſum aliorum perſuaſione intermiſſa, pertracta ferè noſtra curatio ad octodecim dies fuerit, quo à patre demiſſi fuimus, quod neſcio cujus, inprimis chirurgi quoque inſtinctu & perſuaſu, medicaminum uſum teneræ iſti ætati inutilem, imo noxium & damnoſum pater cogitaret.

Cujus voluntati neceſſe fuit nos acquieſcere, etſi recuperandæ valetudinis ſpem ei faceremus, ſi noſtra conſilia ſequi, & puerum ad obediendum nobis invitare vellet. Potuiſſet (ut verum fatear) in paucioribus diebus & paucioribus medicamentis, curatio nobis peracta fuiſſe, ſi quantum pro ratione hujus aëris intendere medicamenta oportuiſſet, exquiſitè tum, ut nunc laus Deo, nobis cognitum fuiſſet.

Quapropter admonere hic, quemadmodum & in morbi enarratione factum à nobis ſcio, omnes volo, ut ſi cognito & perſpecto morbo, non ſatis à mitioribus medicamentis curatio procedat, eam non obſtante febre & calore intendant, donec ad optatum finem perveniant, ita enim certiſſima ſperanda in his & ſimilibus curatio eſt. Sæpe etenim me hiſce præteritis annis, in hac curatione indicationes, quæ à febre & febris ſignis ſumerentur, deceperunt, potiſſimum, apud Embdanos, ubi propter maris vicinitatem, ut aer craſſus, frigidus & humidus eſt: *Ita victus ratio craſſa, nautica, vel excrementitia eſt, utpote quæ vel marinis conſtabat piſcibus, vel recentibus, ſed in ſtagnantibus aquis ut plurimùm captis, vel carne plerunque bubula & craſſa*, aut anſerum, anatum, & ſimilibus aquatilibus, à quibus craſſum & frigidum, nec non excrementitium ſuccum corpori noſtro ſuppeditari, omnes norunt, ut nulla demonſtratione hæc res opus habeat.

Indicationes à febre ſumtæ ſæpe autorem deceperunt.

Accedunt aquæ crudæ, ſublimes & frigidæ, quibus decoquendis ſuis cereviſiis fere omnes, vel pleraque

raque civium pars utitur. A quibus vel craſſum, vel crudum & aqueum ſuccum gigni neceſſe eſt, qui multam ſui attenuationem ac calefactionem indicat, utcunque febrili calore accendatur. Quod paucis hic, propter communem ſalutem, & multorum commodum ac utilitatem, cui hoc opus deſtinavimus, admonere volui. Reſtat nunc unum atque alterum exemplum præterea, pro rei jam dictæ confirmatione adducamus, quò magis fidem omnibus faciamus. Quod nulla re æquè atque exemplis confirmemur, juxta illud Galeni, *dicentis, rationis eſſe invenire, at confirmationem ab experientia & rei probatione procedere.* *Lib. 5. de ſan. tuenda cap. 11*

Obſervatio XL.

HIſce peſtis indiciis, & falſis ac mendacibus ejus ſymptomatibus quibus ad peſtem hic morbus quandoque alludit, correpta quoque cum mitiore febre, cujuſdam noſtratis olim Conſulis Bolſuardienſis Regneri Cornelia fuit, ejuſque ancilla, uno eodemque tempore, filia cum alterius cruris abſceſſu duro & ſubrubro, & nigro atque cruſtoſo ulcere, ſuper tibia: Ancilla verò cum duobus in inguine tumoribus, in unoquoque uno, duro quoque & renitente. Cum quibus conjuncta levis ſitis fuit, & urina citrina, manifeſta fuſcedine tincta. Satis autem leviſſima humidi aſſumptione facilè placata fuit, etſi continuò & ipſis os ferè ſiccum eſſet. Pulſus parvus utrique & inæqualis erat, per omnia talis, qualem in hoc morbo eum eſſe ſoleri dixi.

Ego ab hoc pulſu & urina ſubfuca, morbum ejuſque cauſam cognoſcens, parentes bono animo eſſe juſſi, & conceptam de peſte opinionem deponere. Sed quia altius illa inſederat, non facilè evelli illa ex

ipſorum animis, primis diebus tribus potuit, donec tandem ex noſtra prædictione curationem procedere conſpicerent, & nos liberè atque citra ſcrupulum hanc curationem tractare animadverterent, Opinionem enim de me conceperant, circa peſtem ejuſque curationem, minus me promptum paratumque fore.

Prognoſt. 50. Oſtendi autem tumores utriuſque, medicamentis & cataplaſmatis externis diſcuti ac diſſolvi poſſe, ſed nigrum & cruſtoſum illud ulcus, neceſſariò à reliqua cute & carne ſeparare debere, ſi puellam ſalvam & crus illud conſervatum vellent. Quod à ſimili ulcere, aliquando totum corpus in periculum veniſſe & aliquibus cruris mortificationem adveniſſe, noſtra obſervatione conſtaret. Quemadmodum id hodie unius puellæ, Embdæ nunc degentis teſtimonio, docere poſſum, quæ à ſimili ulcere eò devenit, ut alterum crus ei amputari fuerit neceſſe: quæ ſimili ulcere poſt aliquot annos, in altero crure correpta, noſtra opera, DEI gratia, intra paucos dies non ſine ægrotantis dolore, curata atque integræ valetudini reſtituta fuit, quòd ex ſimili ulcere alterum crus ſe amiſiſſe diceret ideoque infortunium ſuum & calamitatem deploraret, quòd chirurgorum imperitia iſthuc deveniſſet, & in iſtam calamitatem incidiſſet, ex qua medici induſtria liberari potuiſſet.

Quibus auditis obnixè me parentes rogarunt, ut nihil eorum, quæ ad valetudinem ſuæ filiæ pertinere putarem, miſſum facerem: ſimul etiam ancillæ, ob peſtis ſuſpicionem ac metum in aliud & ſuperius cubiculum traductæ, curam habere, ejuſque valetudinem mihi commendatam eſſe vellem. Id ubi ex officio me debere, parentibus oſtendi, quibuſdam ad ſceletyrben præſcriptis medicamentis, radicem morbi præcidendam putavi, quorum beneficio poſt ſextum plus minus diem, corpus rectè valere, actiones naturales integræ demonſtrarunt.

Curatio febris peſtilentialis ſcorbuticæ cum tumoribus & ulcere nigro atque cruſtoſo.

In-

Interea tumoribus adhibita cataplaſmata ex chamæmelo, meliloto, parietaria, malva, biſmalva & mercuriali, ad ſufficientiam decoctis, fuere, quibus pro cataplaſm tis conſiſtentia farinæ convenientes, & dolorem mitigantes, ex lini ſemine, item fœnugræci & hordei additæ fuere, cum mellis roſacei & olei roſacei ſufficientia quantum ad cataplaſmatis formam & co ſiſtentiam ſatis erat Eoque cataplaſmate citra dolorem tumores dicuſſi diſſolutique ſunt: nigrum autem eo medicamento, quod ſuprà in morbi enarratione expoſuimus, à ſana carne & cute intra ſex dies ſeparatum fuit, ut propterea nihil hic opus moleſta ejus repetitione ſit.

Atque hoc curationis modo, ſi curatus nobilis ille fuiſſet, cui in morbi enarratione pedem mortuum ab hoc morbo fuiſſe, & poſtea animæ emigrationem magno ejus bono ſubſecutam tutus ab iis, quæ ſubſcuta ſunt, malis evaſiſſe, & juxta naturæ ordinem ac curſum vitam ſuam aliquandiu adhuc protraxiſſe. Sed (ut ferum fatear) nondum etiam mihi tum ſatis hæc curatio cognita erat. Et de ea dubitare celeberrimos noſtri temporis medicos, Doctorem Peucerum, ac Joannem Veierum video. Cujus cauſa celandam eam non putavi, quò pro temperamentorum ætatumque diverſitate ea variata, aliis illa accommodari ab aliis poſſit, & ſic atrocia hæc mala & incommoda præcaveri queant.

Pro cujus revelatione, ut DEI bonitatem prædicare decet, ita præceptorem, per quem profecimus, ſuo honore privare n n debemus. Quem Hippocratem fuiſſe ſupra quoque oſtendimus, nigra ambuſtis ſimilem curationem poſtulare docentem. Cujus doctrinam & admonitionem hic ſequuti, & in alio quoque cive Hamburgenſi, ſimili affectione laborante, vera eum dicere deprehendimus, ut meritò divini & magni viri nomen ille meruerit, aptum ſcili-

cet organum & accommodatum, per quod res magnas perpetua memoria dignas, Deus optimus Maximus operatur, & toti mundo atque omni ab ipſo poſteritati communicaret & patefaceret.

Hippocratis laus.

Quem toties præceptorem ſuum nominare Galenum non puduit, ei ſoli inter tam multas ſectas veram medicinæ cognitionem tribuentem. Ut meritò parens & præceptor omnium medicorum haberi ille debeat & poſſit. Sed ad rem revertemur, quòd majores hujus viri laudes ac dona ſint, quàm ut hac noſtra oratione tenui & inculta, plenè prædicari illa, ac celebrari à nobis pro dignitate poſſint. Nam ab annis ferè viginti, quibus à ſcholis abſumus, ſtyli exercitium planè nobis neglectum fuit: Qui ob continuas (ut fieri ſolet) ægrorum viſitationes, quibus occupati fuimus, & obſcurorum authorum ac medicorum lectionem, multo ſitu & rubigine ſqualet & horret, ut metuamus, ne indocta hæc noſtra nratio, faſtidium paritura iis ſit, qui eruditis politioribuſque legendis ſcriptis jam dudum aſſuefacti ſunt.

Excuſatio ſtyli.

Ad quorum manus & doctas aures, ſi fortè hæc noſtra ſcripta delata fuerint, obnixè eos oratos volo, ut ob cauſas ſupra allegatas, dictionis impuritatem nobis condonent, & boni conſulant, ſibique perſuadeant, non tàm orationis elegantiam hîc ſpectandam ac conſiderandam eſſe, quàm rei, quam tractamus utilitatem atque neceſſitatem. Qui hæc in publicum dedimus, non ut Grammaticam doceremus, ſed curandi morbos artem.

Obſervatio LXI.

AROmatarii Groningani, qui Embdæ ad Delpht plateam, ut vocant, habitabat, conjux, hac ipſa correpta, anno octuageſimo ſexto fuit, cum continuo

tinuo vomendi conatu, & multa ac infeſta anxietate, per intervalla ſub diaphragmate, è regione orificii ventriculi eam coarctante & impugnante. Quas reddit urinas, craſſæ & ſubfuſcæ fuere. Primis diebus nihil ſubſidebant. Tertio ab aſſumptis noſtris medicamentis die, viſæ craſſæ & conturbatæ ſunt, & craſſo, gravi ac furfuraceo ſedimento ſubſidere. Interea toto morbi tempore pulſus parvus & inæqualis fuit, niſi quantum noſtris medicamentis paulatim aſſurgeret, & ad priſtinum robur ac magnitudinem rediret.

Poſt ſextum vel ſeptimum, ſi rectè memini, diem, cum meliuſculè ab his noſtris, tùm febri, tùm ſcorbuto deſtinatis medicamentis, habere inciperet, & nonnunquam de lecto ſurgere, & ad focum redire atque igni per diem nonnihil aſſidere conaretur, ex inſperato ortus ei circa cruris ſummum, non procul ab inguine, tumor craſſus, durus & profundus & oblongus ac magnus cum dolore & rubedine fuit, certa peſtis ſuſpicione, utcunque mediocriter valeret, & manifeſtam allevationem ſemper ab aſſumtis medicamentis ſenſiſſet: adeò ut nulla noſtra oratione eam removere, & ex animis ægrotantis ac domeſticorum eximere eam tum potuerim, non obſtante, quòd felicem ab aſſumptis medicamentis noſtris curationis ſucceſſum, & meliorem ejus valetudinem allegarem.

Quibus etſi aliquo modo perſuaſi in dictis noſtris ſe acquieſcere oſtenderent, dubia tamen fide id factum fuit, donec tolli & auferri ea, quæ ad hos tumores nobis deſcripta in morbi enarratione, pulticula eſt, feliciſſimè intra horas ni fallor viginti quatuor plus minus, hunc tumorem viderent, & porrò ad neminem præterea morbum hunc ſerpere animadverterent.

In hæc fœmina morbum ſceletyrben à pulſu parvo, *Signa ſcorbuti.*

vo, debili & inæquali cognovi, iis, quæ urinæ monſtrabant, febrilis caloris indiciis, minimè reſpondente, atque ab his quæ morbi cauſam profligant, ad priſtinum robur & magnitudinem paulatim redeunte. Confirmabant judicium ab his certum & firmum alioqui, anguſtia jam dicta, ad ventriculi regionem premens, & reſpirationem difficilem reddens: Præterea urina rubra ſubfuſca. Ultimò curatio ab his medicamentis procedens. Unde etiam Hippocratem argumentatum eſſe, in aphoriſmis videmus, ſi cui forté minus validum hoc argumentum videri poſſit.

Aph. 17. lib. 2.

Non ſemper tumores peſtem arguunt.

Quapropter non ſemper peſtem à tumoribus judicare oportet, alioqui & in Gallico morbo bubones tumoreſque qui cum his incidunt, hujus generis haberi poſſunt. Quod quàm ſit à vero alienum, ante nos diſputatum probatumque ab aliis fuit. Quare perdiſcenda cujuſque morbi ſymptomata ac ſigna ſunt, & ex his morbi diſtinguendi, ne ægrotantium errore, ut hodie proh dolor nimis frequenter fit, unum morbum pro alio curemus. Neque putare debent, qui ſplendidis titulis, ac vivendi pompa hominum oculos obfuſcant, ita ſatiſfieri miſeris ægrotis & ſuæ conſcientiæ, niſi etiam libris quotidie aſſideant, & in ſedulo artis uſu verſentur, atque diligenter, tùm vetera tum recentiora expendant, eaque inter ſe conferant, & quibus diſcrepent, quibus rurſum conveniant, diſcernere diſcant.

Omnium morborum ſigna in memoria habere debet & aſſiduè Deum invocare, qui pura conſcientia medicinam facere cupit.

Cum quibus etiam invocari nomen Domini debet, ut ſuo ſpiritu nos inſtruat, quo purâ conſcientiâ ſinguli in vocatione noſtra ambulare queamus. Magna etenim audacia eſt, morbum aliquem curare, de quo tantum levibus conjecturis edocti ſumus, & cujus natura per omnia nobis non ſit cognita atque perſpecta. Ideoque qui purâ conſcientiâ medicinam exercere cupit, omnium morborum ſigna in memoria habere debet, & ubique ſecum circumferre. Quod

fit

fit continuâ probatiſſimorum authorum lectione, & aſſiduo artis uſu. Nemo enim naſcitur artifex, ſicut proverbium habet, eſtque uſus artium Magiſter, qui citra artis cognitionem mutilus eſt. Sicut de hac re variis locis egregiè Galenus tradit. Sed ſunt hæc alterius loci, quare ad cætera pergemus.

Obſervatio LXII.

Continua & putrida ab hoc morbo etiam illa laboravit vidua, quæ multas domi virgines alebat, & ex meliori fortuna dejecta erat, alioqui honeſtis parentibus prognata. Huic etiam recurrentes ſubinde, & per intervalla infeſtantes anxietates, mirè moleſtæ, cum obſtructionis ventriculi ad fauces uſque ſenſu erant. Pulſus huic parvus quoque, debilis & inæqualis erat, & propter febrem continuam creber adeò, ut quandoque vix digitis perciperetur, & ſubinde reptare magis, quam pulſare videretur. Urina nigra erat, vel ex rubro ſubfuſca, in qua multa nigra & ſubrubra excrementa ſubſidebant. Alvum laxam habebat, quæ aliquando decies, aliquando duodecies, aliquando etiam vigeſies quotidie ſolvebatur. Nam hoc ſymptoma etiam huic morbo quandoque peculiare eſſe ſuprâ diximus.

Quod his diebus præteritis in pluribus obſervavimus, duobus infantibus, quibus plurimus cum his dejectionibus ſanguis deſcendebat, his noſtris quoque medicamentis reſtitutis, & una puerpera, quæ ſurſum & deorſum in initio morbi eruptiones patiebatur, & ab his, ſolas alvi perfuſiones, ea copia & multitudine, ut quandoque quinquageſies intra horas viginti quatuor aſſellaret nullo morbi levamine.

Idem malum etiam experta alia vidua eſt, & per multos annos ruſticus, & vetula alia, noſtris cura-

tionibus, & iis quæ ad hunc morbum faciunt medicamentis, feliciter reſtituti. Nam ut aliis alvus ab hoc morbo clauditur, ita aliis laxari ſolet. Eamque ſolutionem ab hoc quoque morbo procedere, præter cætera curatio docet, quæ citra adſtrictoria ſpecificis & à proprietate erga hunc morbum valentibus medicamentis, feliciſſimè procedit, ſicut nos centies & amplius experti ſumus & illi quoque experientur, qui in ſimilibus dejectionibus, ab hoc morbo dependentibus, (quod à ſignis concurrentibus dijudicatur) illud probare volent. Novi, qui adſtringentibus in hac curatione procedentes, nihil proficerent ut poſt longam curationem tandem ægroti vel in hydropem, vel ſubitam ſuffocationem, aut atrophiam inciderent. Ut non immeritò in medicina, ab alvi curatione probationem faciendam eſſe, celeberrimus Italiæ medicus Joannes Baptiſta Montanus putaverit, in ſuis in ſecundum librum aphoriſmorum Hippocratis lectionibus. Sed ad hiſtoriam revertamur.

Ad aph. 20.

Os huic fœminæ perpetuò ferè ſiccum erat, adeò, ut à lento hoc calore fiſſa labia & linguam, ac ſuperius palatum exulceratum oſtenderet. Tanta enim, etſi lenta febris eſſe videatur, fumante hoc calore ſymptomatum malitia quandoque procedit, quanta vix fieri à continua & continente veterum ſolet. Quod ſpecificæ hujus morbi putrefactioni, ejuſque virulentiæ tribuendum puto, omnia vicina quæ attingit, ſua malitia exulcerantis, ſicut hunc de hoc morbo effectum, ſuprà quoque in enarratione ejus oſtendi, atque ex ſpecifica morbi gallici putrefactione, ad quam pluribus ſignis alludit, manifeſtum nimis eſt. Qui eodem modo inſularibus patrius eſt, atque nobis ſceletyrbe, & nullo alio jure hoc facere videtur, quàm quo apud nos id facit ſtomacace.

Virulentia putrefactionis ſcorbuticæ.

Convenientia ſcorbuti & morbi Gallici.

Utrique etiam peculiare hoc noſtro ſeculo fuit, ut quàm longiſſimè latiſſimeque ſua pomœria dilatent

&

& diffundant, atque procul à generationis ſuæ locis & terminis, ad incognita & remota loca excurrant evagenturque, atque ſub diametrali linea, qua ſibi invicem, ſub polorum oppoſitione, oppoſita ſunt, ſe mutuò quaſi complectantur, & inter ſe virus ac venenum ſuum communicent. Ita fit ut hodie etiam Germaniæ, Angliæ, Galliæ hic morbus innoteſcat, apud quos antea ne quidem auditum ejus nomen fuit, ſicut poſtea una atque altera obſervatione oſtendemus eorum, qui in Anglia & Gallia ab hoc morbo à nobis curati fuere, in quibus plurimùm hallucinati Gallici medici fuerunt, morbum ejuſque ſpeciem meritò ignorantes, etſi nigris maculis ac puſtulis ſeſe manifeſtaret, idque propter morbi hujus iis in locis raritatem.

Sed ut rurſum unde deflexit oratio redeat: Utcumque ita ſiccum os & labia hæc haberet, parum tamen bibit. Nam longiore potu manifeſtè offendebatur. Opus tamen continua humectatione harum partium habuit. Melius quoque ab iis habuit medicamentis, quæ ſceletyrben curant, à quibus quoque alvus ſtetit, ut nullo, ſiſtendæ alvo, alio medicamine fuerit opus.

Obſervatio LXIII.

SImili febri continua & putrida correptus nuper cum hoc morbo, vel ſpecifica hujus morbi putrefactione fuit Notarii Embdenſis domeſticus, cum pulſu adeò parvo, debili & inæquali, ut vix percipi digitis poſſet, & judicari ab Italico medico hujus aëris & conſtitutionis imperito quiſiviſſet, ſupra diem unum atque alterum, vix eum ſupervicturum. Ego etiam ab hujus pulſus parvitate admonitus, ægrotum mo-

monui, ne temerè ſe de lecto præcipitaret, quòd facilis ac ſubitus de eo deſcenſus animi deliquium ei minaretur: & nihil minus inter decumbendum æger cogitaret. Expertus tamen idipſum bis terve eſt, cùm fortè alvi exonerandæ cauſa ſurgere æger cogeretur. Cujus cauſa poſtea ad omnia obſequentiorem eum habuimus.

Eſt etiam, uti ſupra in univerſali hujus morbi enarratione oſtendimus, animi deliquium familiare hujus mali accidens, quod à vaporum exhalatione fieri puto, qui ab interna hac putrefactione ſolvuntur & ſurſum ad cor & ejus capſulam exhalant. Ut etiam pathognomonicum ſceletyrbes ſignum cenſeri illud debeat, ſi in morbo fiat, à quo decumbentes parum infeſtentur, aut reliquæ facultates minus imminutæ & debilitatæ, ac mediocriter officium ſuum facere videantur. Monet tamen hic pulſus, ut cauti ſimus, & facilè ægrotantis vitam non præcipitemus, ejus de loco ad locum traſlatione. Quòd facili momento aliquando contingat, in animi deliquium tales incidere, ex quo quandoque propter morbi vehementiam, & virium oppreſſionem, non facilè revocantur. Urina hujus craſſa & conturbata erat, multo craſſo ſedimento conſpicua, ſuper quo nihilominus reliqua & ſupereminens urinæ ſubſtantia extabat craſſa & conturbata. Os habebat perpetuò ſiccum, etſi modico potu eſſet contentus.

Idem hic hac ipſa febre ante annum laboraverat, cum graviſſima totius corporis convulſione, qua in gyrum quaſi contrahebatur, ita ut actum de ejus vita omnes adſtantes arbitrarentur, & nos ipſi putaſſemus, niſi ex convulſionis remiſſione, ac manuum relaxatione, ſpem vitæ ſupereſſe animadvertiſſemus. Quam etiam ab hoc morbo & hac putrefactione excitari, urinæ indicabant variæ. & maxima ex parte craſſo & rubro ſedimento conſpicuæ, nec non faci-

Signa ſcorbuti.

les

les convulſivi motus acceſſiones remiſſioneſque. Quæ certo argumento oſtendebant, aliunde ad caput cauſam hanc adferri, magiſque à vaporibus malignis rurſum elatis, quàm ab humoribus malum hoc excitari ac commoveri. Convulſionem totius corporis tremor præcedebat, quem hi motus ſubſequebantur.

Ego ab his de ſceletyrbe & ſpecifica hac putrefactione edoctus, à ſanguinis miſſione, quòd propter continuum vini, ac copioſioris vini uſum, eo abundaret, curationis initium feci. A qua cervicem & dorſi ſpinam convenientibus oleis inungi curavimus, ſtudioſè quoque, ut alvus quotidie ſolveretur, enitentes. Cum quibus & internam putrefactionem iis, quæ ad hunc morbum & febrem faciunt medicamentis, eradicari ac tolli advigilavimus. Atque hac curationis via ac modo effectum DEI beneficio fuit, ut integræ valetudini in octo diebus æger reſtitueretur, nec ullas morbi reliquias ſentiret, qui ante octiduum nervis muſculorumque tendinibus, ad dimidii ferè brachii craſſitiem contortis, totus quaſi in ſpinam contrahebatur. Itaque in genua procumbentes, vota & ſupplices pro eo preces DEO offerre decreveramus, niſi ſolvi paroxyſmum, & contractas relaxari manus & ad priſtinam formam eas redire vidiſſemus. Quo viſo nihil (ita uti res poſtulabat) ad omnem diligentiam reliquum fecimus.

Curatio convulſionis ſcorbuticam febrim continuam comitantis.

Sunt hi convulſivi motus ut plurimùm cum his urinis incidentes. Qui etiam viſi aliquando ſunt in alium morbum tranſire, ſicut in morbi enarratione de Concionatoris filiolo oſtendi. Sed & faciles acceſſionum invaſiones ac remiſſiones, abſque plenitudinis ac inanitionis cauſis, certum quoque ſuper hoc morbo teſtantur. Significant enim à vaporum, qui ab hac putrefactione elevantur, malitia ac virulentia eas procedere, ſua natura ac proprietate nervos, nervoſaſque partes infeſtantium. Cùm nulli morbo æquè

Malitia ac virulentia ſcorbutica nervos maximè infeſtat.

at-

atque huic, propter malignam ejus qualitatem id eveniat. Sicut multorum teſtimonio probari poteſt, qui variis nervorum affectionibus ab hoc morbo tentati fuere, tremore ſcilicet, convulſione, paralyſi, & mixta ex utraque affectione, paralytica videlicet & convulſiva, cujuſmodi paſſa puella annorum decem apud Hamburgenſes eſt.

Curatus autem hic æger iis medicamentis eſt, quæ cum febre hunc morbum reſpiciunt. Nam quantumvis parvus his pulſus eſt, eſt tamen creber. Quapropter non ſolùm refrigerantibus caloremque contemperantibus medicamentis, ſed & tenui ac ſebrem exſtinguente potu opus eſt, quòd tales, etſi ſæpe ab exterioribus non appareat, intus urantur, quemadmodum etiam manifeſtum ex ſequenti hiſtoria erit, quam hujus & curationis cauſa hic ſubjungere volui.

Obſervatio LXIV.

NObilis Groninganus navium ordinum Friſiæ nomine præfectus, etiam cum hujus morbi ſignificatione febrem paſſus contiuuam eſt, cum pulſu mirè parvo, debili & inæquali, adeò, ut vix digitos ferire perciperetur: erat tamen juſto crebrior, & intervalla quietum, quæ ſyſtolen ſubſequuntur, atque diaſtolen præcedunt, vel inter utrumque arteriæ motum interveninnt, adeò exigua vel brevia habebat, ut vix à ſyſtole quies ulla obſervari potuerit. Urina tenuis & aquea erat, cujuſmodi urina Antwerpiani in ſimili febre occurrebat. Foris frigebat, nam manus feré frigidæ erant, neque reliquum corpus calere immodico calore ſentiebatur. Interea ſitis multa erat & infeſta. Et calor intus adeò urens, ut poſt immodicam

dicam ſitis repreſſionem, lingua maximis, & ad parvi ferè digiti craſſitiem, fiſſuris, ei diſcinderetur. Quæ rurſum (quod admiratione dignum) poſt largiorem tenuis cereviſiæ aſſumptionem, ita ſubito coaluit, & inter ſe ſuis partibus concrevit, ut incantamenti ſimilis res videretur. Quibus delirium accedebat, peſſimo indicio hæc omnia adaugens. Quod tamen non continuum, ſed momentaneum, & ſubinde intermittens erat.

In hoc morbum hunc pulſus maximè monſtrabat, qui talis erat, qualem huic morbo familiarem eum eſſe, jam ſæpe dixi, cujus morbi ſignificationi urina ſubſcribebat tenuis & pallida, contraria febrilibus indicationibus, quas pulſus creber demonſtrabat. Quam ſic abſque gravibus venarum obſtructionibus reddi curatio monſtravit, quæ ab iis, quæ à nobis exhibita ei medicamenta fuere, ſubſecuta in quatuor aut quinque plus minus diebus fuit. Debent autem in hoc caſu & ſimilibus, medicamenta ſcorbuto conducentia eligi, quæ temperatiſſima ſunt, atque quàm minimùm calefaciunt, quibus jungi ea debent, quæ cum moderato calore venas aperiunt, & humores craſſiores concoqunt & incidunt, cujuſmodi ſunt cuſcuta, ceterach, adiantum, & huic morbo conveniens fumaria. Quibus ferè hic, & alter ille cujus præcedente hiſtoria mentionem fecimus, DEI beneficio à gravi ſuo morbo reſtituti fuere, ut nullo alio medicamine fuerit opus.

Signa ſcorbuti.

Medicamenta ſcorbutica temperatiſſima: moderato calore aperientia venas & humores concoquentia.

Obſervatio LXV.

ADoleſcens qui cum avunculo ſuo Hamburgo Embdam commigraverat, & iſthic habitationis ſedes

des fixerat, ſub feſtum D. Jacobi, primùm aliquamdiu intermittente febre laboraverat, quæ tertio quoque die tertianæ febris typo eum invaſerat. Cujus curationem diutius dum differebat, tandem in continuam & lentam quoque febrem incidit, à qua nihil appetitus viſus eſt imminui. Nam & cibi multum, & magno cum appetitu aſſumebat, à quo nihil corroborabatur, ſed quotidie in pejus proficiebat, viribus corporis magiſque collabentibus, ut tandem ſponte de lecto ſeſe elevare miſer non poſſet, & ne quidem ab alio adjutus: Quando ad inviſendum eum invitabar, qui etiam tum delirare, & aliena loqui cœpit, variè caput concutiens, & hinc inde quadam quaſi tremoris ſpecie & conquaſſatione dimovens.

Cum quo pulſus parvus erat, debilis & inæqualis. Urinæ variæ, aliquando claræ & pellucidæ, aliquando turbidæ, ſubinde rubræ, & mox rurſum citritrinæ, atque frequenter craſſo & rubicundo ſedimento ſubſidentes. A quibus, ut de nervorum imbecillitate ac affectione, de morbo edoctus, mixta curatione uſus ſum, cùm ſcorbuto, tùm febri accommodata. Qua effectum DEI gratia fuit, ut cum morbi radice ſymptomata hæc gravia, tremor ſcilicet & delirium, evaneſcerent, adoleſcenti integræ rurſum ſanitati reſtituto, qui nunc laus DEO adhuc valet, integer viribus, & corpore ac mente ſanus.

Obſervatio LXVI.

FAlſa pleuritidis ſpecie & graviſſimo coſtarum dolore, ab hoc morbo laboravit Baſtiani Wabbens, civis Embdani filia. Quæ ad doloris recurſum (erat enim

enim per intervalla dolor hic recurrens) graviter præ magnitudine ejus exclamabat, & ſaltu ſe ad pedis altitudinem in lecto projiciebat, præ doloris vehementia, quò ſe verteret neſcia. Urinas interea turbidas reddebat & craſſas, multo craſſo ſedimento ſubſidentes, ſabulo maris perſimili. Pulſus verò parvus erat & inæqualis, talis quali in hoc morbo eſſe ſolet.

Curata triduum ferè ab empirico fuit, priuſquam nos ad illam vocaremur. Qui in oppoſito brachio bis venam ſecuit, & neſcio quibus fomentis latus, ſed nulla doloris mitigatione, aut curationis ſucceſſu, fovit. Et quia ſiccâ tuſſi ſimul laboraret, qua nihil rejiciebat, quorumdam conſilio & interceſſione, & ipſius quoque Empirici ſuaſu ego vocatus, ut dixi, fui. Qui ſtatim primo pulſus contactu, & manus ad arteriam applicatione, doloris cauſam & morbi ſpeciem atque ejus à pleuritide differentiam, obvio indicio cognovi. Quòd à pleuritide tàm vera quàm notha, manifeſtâ differentiâ hunc dolorem diſtingueret, præter jam dictum pulſum parvum & inæqualem, febris ac tuſſis ſpecies. Nam quam patiebatur ſicca tuſſis, à capitis ad fauces deſtillatione procedebat, & febris lenta erat, abſque multa vel ſiti vel calore conjuncta. Quapropter de morbo ab his certus, ægrotantem bono animo eſſe, & de ſalute benè ſperare juſſi. Sed quia biduum alvus ſteterat, à clyſteris injectione curationem auſpicari placuit. Eſtque porrò ea in ſex diebus nobis iis medicamentis perfecta & abſoluta, quæ ex proprietate hunc morbum curare, & præterea lentam febrem extinguere dixi. *Curatio falſæ pleuritidis.*

Eadem hac affectatione toto dimidio feré, quà coſtæ extenduntur, latere, Itali quoque conjunx correpta fuit, adeò gravi & moleſta, ut ne momentum temporis uno in loco perſeveraret, & variè in omnem formam corporis poſitum mutaret. Huic abſque fe-

bre (quantùm ad ſenſus) & citra tuſſim hoc advenit, etſi doloris proprietate valde ad pleuritidem alluderet. Curata quoque iiſdem feré medicamentis eſt, præterquam quòd præter intrinſecus exhibita, topicis etiam ex lauri baccis, ſeminibus flatus carminantibus, milio & ſale, lineis ſacculis interbaſtatis, uteremur, quæ loco & lateri affecto unà applicaremus. Quamvis, quantùm obſervari à nobis potuit, internis magis, quàm externis, juvari viſa ſit.

Simile coſtarum malum ab hoc morbo, filiolus Domini Duyſterhopii Luneburgenſis ſenſit, quem etiam, uti prædictam Baſtiani filiam & per intervalla morbus hic ſeu dolor corripuit, ſæpe quinquagies in una hora, & interdiu magis, quàm noctu. Noctes enim ſæpe quietas habuit. Hic pluribus hebdomadis magno parentum dolore, ab hoc malo divexatus fuit, & à nulla re melius habuit, quam à theriaca. Nondum enim tunc ſatis ab hoc ſymptomate nobis hic morbus cognitus erat. Pulſus illi quoque parvus erat, & urinæ variæ, quæ faciles haberent mutationes.

Iiſdem hiſce, & ſimilibus doloribus infinitos alios ab hoc morbo infeſtari vidi, & nuper ex lateris quoque dolore, pleuritidis imagine, nepotem meum ex fratre. Sed multò plures aliarum partium dolor corripit, quem alii circa brachium, alii circa maxillas, alii circa ſcapulas, nec non cervicem, coxendicem & genua, ac intermedia quòrumdam muſculorum ſpacia, experiuntur, & ſæpe noctu, quàm interdiu vehementius, aliquando etiam interdiu magis, nullo certo diſcrimine. Quem plerumque pulſus prodit parvus & inæqualis, certiſſimo ſuo indicio ab hoc morbo eum proficiſci convincens, ut propterea diutius his inhærere nihil ſit neceſſe. Neque poſſunt omnium, qui ab his doloribus laborarunt, exempla hoc brevi opuſculo comprehendi & recitari.

Dolor variarum corporis partium.

Ob-

Obſervatio LXVII.

AB hoc ipſo morbo ſcorbuto, præter continuam ac lentam febrem, ex accidenti, longa & moleſta tenuis ſputi ab ore defluxione & continua aquei ac crudi humoris rejectione, complures túm viri tùm fœminæ laborarunt: perinde ferè affecti, atque affici ii ſolent, quorum corpora argento vivo inunguntur, niſi quòd citra oris exulcerationem id iis, qui ab hoc morbo afficiuntur, contingat.

Imprimis autem divexata ſic ab hoc morbo illa fuit, quæ longiore hujus morbi mora extenuata, ab alio morbo cum hoc incidente, faucium exulcerationem experta eſt, à qua, ante noſtram curationem, maxima uvulæ ſeu gurgulionis pars conſumpta erat, ut per nares, quoties loqueretur, ſonus exiret. Cujus curationem hic morbus remoratus eſt, cùm alioqui chirurgum expertum haberet, & de faucium exulceratione rectè judicantem, & in curatione illius dextrè quoque procedentem, ſed nullo eventu effectuque propter hujus morbi commixtionem, qui impedimento fuit, quò minus faucium ulcuſcula curarentur: ut idcirco in gurgulionis diſcrimen illa veniret.

Spuebat autem hæc modò ſalſum, modò inſipidum, modò tenue & ſpumoſum. Urinas in initio, & tum etiam cùm ad eam venirem, reddidit craſſas, rubras & ſubfuſcas, quæ poſtea ab acceptis medicamentis ad hunc morbum pertinentibus, multis craſſis & furfuraceis ſedimentis ſubſiderunt, inſigniter rubentibus, etſi abſque ſiti, aut nullo bibendi deſiderio & moleſto caloris ſenſu eſſet, non contemnendo hujus morbi, ſicut antea dixi, argumento. Curata

R 2 ita-

ſtaque poſtea à me eſt iis, quæ huic morbo conveniunt ; medicamentis. Etſi diuturnior hæc curatio fuerit, cùm propter morbi diuturnitatem, tùm propter inſignem ejus extenuationem, quam à lento calore patiebatur, & fumis ab hac putrefactione ad cor aſcendentibus, denique & propter uteri conceptum, quem geſtabat.

Interea verò dum hæc fierent, ſuffumigiis ad fauces uſi ex pillulis cinnabaris ſumus, quæ faucium malum aliquo modo mitigabant, & ne ſerperet, coercebant, ad ſolidam ejus curationem, & ligni decoctum, ejuſque exhibitionem, ut primùm licuit, feſtinantes. Quibus, laus Deo, rurſum integræ valetudini hæc reſtituta eſt, niſi quòd amiſſæ uvulæ partes, eo gradu, quo invenimus, ſubſtiterunt. Quippe quæ ſemel amiſſæ, reſtitui rurſum non poſſunt, niſi ab eo, qui omnia ex nihilo creavit. Suaſimus tamen non ſemel, ut, quod factum eſſe ab aliis ſcimus, exulcerato palato, & foramini perforato aptari operculum, & exiguam laminam ex auro puro curaret, quod foramen illud clauderet, & aſcendentem ſpiritum ad nares tranſire prohiberet.

Uvulæ partes ſemel abſumtæ reſtitui non poſſunt.

Intelleximus ab aliis, diuturniore auri mora, & ad palatum adhæſione, ab iſtiuſmodi exulceratione integrè quendam curatum fuiſſe, palati foramine auri vi & proprietate clauſo. Cujus rei fides penes authorem ſit. At foraminis obturatione vocem juvari debere rationi conſentaneum eſt, & experientiâ comprobatum. Eſt tamen hoc remedii auxiliique genus neſcio qua ægrotantis oſcitantiâ hactenus omiſſum.

Obſervatio LXVIII.

QUæ eadem hac ſputatione, ſub idem tempus laborabat, fœmina venuſta & pulchra, malâ empirici

pirici curatione, acrium medicaminum, & hunc morbum non reſpectantium uſu & exhibitione, in ſanguinis ſputum ex aperta pectoris vena incidit. Unde ſubitò ſuffocata poſt triduum ab ejus eruptione fuit, quo tempore ad inviſendam eam ab amicis & marito invitatus, cùm de omnibus, quæ præceſſiſſent, ſymptomatibus & ſignis inquirerem, intellexi ſub toto ferè morbi tempore, urinam ægrotantem ſubfuſcam & nigram reddidiſſe, & variis anxietatîbus ſubinde eam infeſtatam fuîſſe, atque nullo tam morbo, quàm languore eam correptam fuiſſe; præterea menſes totum biennium plus minus ſubſtitiſſe, cum annum ageret ſupra quadrageſimum ſecundum. Atque ab eo tempore paulatim ad ingreſſum eam tardiorem factam eſſe, & omnium ferè membrorum inuſitatum languorem ſentire cœpiſſe, qui paucis incrementis ita tandem accreviſſet, ut ſedens ſpontè amplius ſeſe erigere non poſſet, niſi ab alio adjuvaretur, cùm alioquin alacris prius & vegeta, ac boni habitus fœmina fuiſſet. *Signa ſcorbuti.*

Ipſa quoque ægra duriori ac craſſiori victui aliquandiu præter conſuetudinem ſe indulſiſſe fatebatur; fortè quo hac ratione plus filiabus, quas plurimas alebat, comparceret, parùm utili parſimoniæ via ac modo. Nam qui ſic ſuum genium defraudando, res ſuas amplificare ſtudent, ſæpe ſuorum fraude id experiuntur, dum præmatura morte prærepti, aliis locum concedunt, liberalius, ut fit, vivendi, & res alienas, atque antea nullo ſuo labore partas & acquiſitas, conſumendi. Quemadmodum etiam hujus poſteritati, poſt inductam novercam contigit. Quare diſcant parentes rebus ſuis à Deo ſibi conceſſis honeſtè, & ad ſanitatem uti ac frui. Neque judicii errore in parte quæſtus ac lucri reputent, quod ſummum ſubinde diſpendium eſt *Parſimonia parentum præpoſtera liberis noxia.*

Cæterùm ut ad rem revertar, ab his facilè hic

 mor-

morbus agnoſci potuiſſet & debuiſſet, ſi in exercitatum circa hunc morbum medicum illa incidiſſet. Fuerat quidem in morbi initio medico uſa docto, & in veteri medicina exercitato, ſed qui ad topicos harum regionum morbos parùm attenderet, atque in methodica veterum curatione cujuſvis generis morbos includeret, & includendos putaret. Quo factum, ut longiore curationis hujus tractatione, nihil ille quoque proficeret. Sed cum mihi, poſt ſanguinis eruptionem curatio commendaretur, & de continua hac ſputi fluxione qua per totum morbum laboraverat, admonerer: poſtquam de reliquis ſymptomatibus, & iis quæ per morbum advenerant, edoctus ab amicis eſſem, de ſputi qualitate ægrotantem interrogavi, & ut quàm modeſtiſſimè reſponderet admonui. Nam ab intenſiori voce, ne ſanguinis eruptio exaſperaretur, metui.

Reſpondit autem paucis ægra, ſputum quod rejiceret, modò inſipidum, modò fœtidum, modò ſubſalſum fuiſſe, ſemper autem aqueum & viſcoſum apparuiſſe. Sed ſuffocata hæc, ut dixi, ſubita & repentina ſanguinis eruptione eſt, intra fauces concluſi, & ad interiora regurgitantis,

Simili ſputatione etiam ab hoc morbo Senatoris filia, cum urinis quoque craſſis, turbidis & ſubnigris laboravit. Cui eadem curatio profuit, quæ præcedente hanc hiſtoriâ explicata nobis fuit. Ab hac ipſa ſputatione, ſpecificam hujus morbi putrefactionem comitante, quidam laborabat nobilitate clarus, qui etiam idem malum cum urinis nigris & ſubfuſcis paſſus eſt, & pulſu adeò parvo & debili, ut vix digitis perciperetur. Vixerat hic quoque in perpetuis crapulis, & ex ferculorum, non optimorum ſemper, varietate, multos crudos congeſſerat humores, parvos & corruptos, qui hac putrefactione accenſi, perpetua exhalatione os & linguam perfundebant, craſſa, aquea & viſcoſa.

Quam

Quam etiam hodie quidam apud nos ſenex experitur ſexagenarius, cum omnimoda nervorum nervoſique generis debilitate ac reſolutione, paulatim magis magiſque vires & incrementum capiente. Huic quoque pulſus valde parvus eſt, ſed appetitus conſtans. In his curationibus, ut ad febriculam & ſcorbutum, ſic ad fluxionem hanc, maximè ſi ſalſa fuerit, attendere oportet, ne à nimiùm acribus illa exaſperetur, & irritetur. Quos autem ab hac affectione laborare vidi, iis cum ſcorbuto, vel ab eo, hoc malum conjunctum, profectumque fuiſſe, pulſus & urina oſtenderunt. Præterea quòd cum lento morbo, vel potius ſine manifeſto morbo ſic affecti, cum totius corporis languore id paterentur. Atque hoc ſymptomate quoque hic morbus cum Gallico morbo colludit, in quo æquè atque in hoc morbo, nonnulli ab eo affecti ſputare, ab interna, & propria Gallico morbo putrefactione, ſolent. A quo tamen ſcorbutum facilè pulſus & urina diſcernunt, ne quid de reliquis, quæ cum utroque incidunt, ſymptomatibus dicam.

Obſervatio LXIX.

Conſtitueram una atque altera obſervatione, de ſcorbuti maculis, hunc libellum claudere. Sed propter paucas puras paginas quæ ſupererant, has ſequentes hiſtorias hic inſerere volui, ne vacuæ eæ relinquerentur, & quòd doctrinam habituræ hæ eſſent, non infrugiferam, neque planè inutilem. Puerpera quæ Embdæ in horti platea (ut vocant) decumbebat, in initio duobus paroxyſmis tertianæ febris typo ludentibus, correpta fuit, cum multo vomitu, &

& frequentibus alvi dejectionibus, & ab iis continua. In qua præter vomitus conatus, dictas dejectiones, ac ventris tormina graviſſima, tantas experta anxietates eſt, quantas nemo alius. Non obſtante, quod ſæpe in naturali die quinquageſies alvus ei fuerit ſoluta. Quod nullo, quantum ad ſenſus, factum eſt morbi levamine, aut anxietatum imminutione. Nam illud quoque huic morbo familiare ac proprium eſt, ut ſæpe nullis dejectionibus ac vomitibus ille cedat, & magis morbi hujus indicio ac pathognomonico ſigno hæc fiant, quàm naturæ criſi, aut materiæ morbi per has dejectiones expurgatione.

Regula diagnoſt. gen. 29.

Idem etiam huic miſeræ fœminæ advenit. Quæ nihil obſtantibus hiſce dejectionibus, quæ multæ & frequentes fuerunt, tantas nihilominus per intervalla anxietates ad præcordia infeſtantes, à fumis craſſis, quod puto, ab hujus materiæ putrefactione, ad diaphragma aſcendentibus, ſenſit, ut ſæpe manibus complicatis, ſuſpiria ſine voce, quam edere neſciebat, & præ anguſtia impediebatur, ad Deum elevaret, & oculis planè contortis, & veluti ad mortem diſpoſitis, fato ſtatim functura videretur. Sæpe etiam in animi deliquium ſupra dimidii horæ ſpatium incidit. In quo, quod admiratione dignum, multò major ſemper ac fortior pulſus erat, magiſque digitum feriens, quàm reliquo morbi tempore, aut in deliquii receſſu. Qui alioqui, ſicut in hoc morbo eſſe ſolet, per reliquum morbi decurſum, parvus & inæqualis erat, excepto deliquii (ut dixi) tempore, in quo talem propter neceſſitatem, & urgentem mali cauſam eum exſtitiſſe judico.

Regula diag. gen. 27.

Accidit autem aliquoties nobis præſentibus, vel ſupervenientibus, deliquium hoc iis, quæ ad hunc morbum faciunt, medicamentis, ad duas, tres vel quatuor plus minus horas diſcuti & impediri, cùm maxime

xime inſtare, & præ foribus eſſe, atque ingruere velle illud videremus. Poſt quod tempus ſuperata medicaminis operatione & effectu, eâdem, qua prius vehementiâ, hæc anxietas & liquendi neceſſitas rediit. Ita ut hujus rei cauſâ, propter morbi inſtantiam & magnitudinem, ſæpius quotidie medicamentum hoc ægrotanti propinare fuerit neceſſe, aliquando ſcilicet octies & novies, & ut plurimùm quinquies ac ſexies. Sitiebat multùm & bibebat ſæpius, ſed non magnos hauſtus. *Canon therap. ſpec. in anxietate & deliquio.*

Labia & lingua quibuſdam fiſſuris divellebantur ab acrimonia vaporum ab hac putrefactione aſcendentium. Qui viſi in quibuſdam adeò acres ſunt, ut non ſolùm hæc tenera corpuſcula & partes, ſed etiam cutem eos exulcerare ac perforare, exulceratione ſicca compertum ſit, ſicut antea id oſtendimus, & hoc ipſo die ex quadam, quæ diutius ab hoc morbo convulſivo motu laboravit, didicimus: in qua hi motus convulſivi, in utriuſque lateris exulcerationem ac perforationem tranſierunt, quæ ſponte aliquando coaleſcit & clauditur, & rurſum ſponte erumpit, abſque multa puris ac ſaniei collectione: ut hinc veriſimile ſit, magis ab acribus ſpiritibus vaporibuſque id fieri & advenire, quàm ab humorum vitio & collectione.

Diximus antea pluribus flatibus vaporibuſque plerunque hanc materiam refertam eſſe, ſicut ex pluribus hujus morbi ſymptomatibus cognoſci poteſt. Si quando ſopitis ſymptomatibus, & devicto quaſi morbo, propter faſtidium, quo erga medicamenta ægrota afficiebatur, paucis diebus medicaminum uſum intermitteremus, ſtatim eâdem vehementiâ morbus inſurrexit, qua prius, & cum ſimilibus atque æquè infeſtis accidentibus. Urina in initio, & ferè toto morbi tempore tenuis & pallida erat, ſed ſub finem morbi, pauco craſſo ſedimento albo & gravi ſubſidebat. Duravit autem curatio hebdomadas ſex plus

 minus.

minus. Semper ab his medicamentis manifeſta levamina ei adferri, etiam ii judicare poterant, & manifeſtò videre, qui ægrotanti adſtabant, & inſerviebant. Nunc, laus DEO, vivit fœmina elegans, pia & honeſta, quam diu ſuis DEUS ſuperſtitem eſſe ſinat. Amen.

Obſervatio LXX.

QUæ diu conflictata cum hoc morbo fuerat vidua Goeckens per totam hyemem à feſto Divi Martini ad feſtum feré Maii decubuit, variis ventris torminibus anxietatibuſque infeſtata. Quando ad curationem ab ipſa invitatus, cùm de ſymptomatibus quæ paſſa per hyemem fuiſſet, diligentius eam examinarem, intellexi ſemper ſub noctem, vel quoties dormire cuperet, mirabiliter totum corpus ei flatibus diſtenſionibuſque & ad caput elevationibus, varias & moleſtas pulſationes cauſantibus, infeſtari. Quod à flatibus ſpiritibuſque illi eveniebat, in hac materia & putrefactione contentis, & à calore interno ſub ſomnum (calore naturali ex collectione fortificato) reſolutis agitatiſque. A quibus ita affecta & perturbata fuit, ut ſæpe horam unam aut alteram tota nocte non dormiret, frequenter etiam totas noctes inſomnes ageret, multiplici & vario affectu, variiſque doloribus & arteriarum pulſationibus, quæ ſatis explicari non poſſunt, divexata.

Sub noctem feré lentam febriculam ſenſit, & quandoque levem extremorum perfrigerationem, caloremque momentaneum, nullo moleſto aut ſenſibili calore infeſtum, niſi quòd leviter ſub noctem, os & labia ei exſiccarentur, ejuſque cauſâ ſubinde ad bibendum bis terve per noctem invitaretur. Bibebat autem vini parum, à quo nihilo magis accendebatur, aut nihilo plus incaleſcebat. Appetitus planè proſtratus

erat,

erat, & cibum difficulter ferebat. Nam ab eo vel modica quantitate aſſumpto, omnia jam dicta exaſperabantur. Urina quantitate modica erat, præterea craſſa, conturbata, & albidior, in qua (manente nihilominus ſuperiore ſuperficie conturbata) multa cruda, craſſa & albida materia ſubſidebat, rubris quibuſdam, ſed mollibus excrementis permixta.

A quibus renum hunc morbum eſſe medici, quibus ante me commiſſa hæc curatio fuit, magno errore judicaverant, exiſtimantes calculi hæc recrementa eſſe. Quæ quomodo à calculi recrementis differant, ſuprà oſtendimus. Sed à renum paſſione facilè hunc morbum, reliqua quoque ſymptomata, quæ cum hoc inciderunt, diſtinguebant, ut nimis craſſus hic error fuerit viris in praxi medica exercitatis. Pulſus parvus, varius ac inæqualis erat, & ſuperior urinæ ſubſtantia lenta & viſcida, viſcoſâ ſuâ ſubſtantiâ matulæ parietibus adhærens. Cum his lentè quoque corpus conſumebatur, abſque ullo manifeſto veteribus cognito morbo, aut morbi ſpecie. Ipſa ægrota etiam magis languere, quàm ægrotare videbatur.

Hujus curatio ſub vernum tempus mihi commendata fuit. Quam ad hunc morbum cum dirigeremus, in paucis diebus & hebdomadis DEI gratiâ præſtitimus, ut erecta & læta domeſticas operas rurſum per otium, & cum oportunitate tractaret: ſed à morbi reliquiis recidivam paſſa, in varias ſurſum ac deorſum erumpentes rejectiones incidit, in quas potionum omiſſione eam incidiſſe judicabam, etſi conſtanter id ægrota negaret. Itaque cum ab his dubium aliquo modo redderet, communibus & alvum ſiſtentibus medicamentis, vomitumque cohibentibus per diem unum & alterum curationem tentare volui, ex qua ſtatim, pulſus arteriarum indicio, facilè intellexi, nullo curationis ſucceſſu, ſed multo errore eam

nobis

nobis ſuſceptam eſſe, & veram noſtram accuſationem eſſe, quam ægrotanti impegeram: Quapropter omiſſa hac, ad priorem curationem redii. A qua intra triduum hæc ſymptomata ſubſtiterunt, pulſu ad æqualitatem ſuam reverſo. Cœpitque rurſum de lecto ægra ſurgere, & per diem erecta in ſubſelliis ſedere, & nonnihil domi intra privatos parietes obambulare.

Sed ut de aſſumptione certior eſſem, volui præſens & quotidie potionem ipſemet ei exhibere. A qua alvus, ut dixi, ſtetit, & omnia in melius commutata fuere, urinis quoque laudabilem colorem demonſtrantibus. Hæc hodie adhuc in eadem curatione propter morbi diuturnitatem procedit, majores indies faciens progreſſus. Solent enim longorum morborum longæ curationes eſſe. Eſtque alioqui hujus morbi mos & natura, ut ſi quæ hujus morbi reliquiæ perſeveraverint, eæ plerunque recidivam faciant, eodem, quo in aliis fieri morbis, morborumque cauſis modo, etiam ex Hippocratis ſententia videmus. Quæ vel iiſdem, vel aliis & differentibus, quàm prius ſymptomatibus & ſignis, ſe prodere conſuevit, ut in hac ipſa ægrota, in qua citra vomitus & dejectiones, primùm variis torminibus, & arteriarum pulſationibus, præſentibus melancholiæ indiciis, ſe ſcorbutus præſentaverat, qui poſt recidivam, vomitibus dejectionibuſque variis ſe repræſentabat & oſtendebat. Ita ut videri non admodum circa praxin medicam exercitatis alius morbus tunc potuiſſet, ab his ſignis & accidentibus; quàm antea, cum variis exulcerationibus corpus ac ventrem proſcinderet. Quem tamen unum eundemque eſſe pulſus prodebat, & præter pulſum curatio, certiſſimo argumento confirmans quod ratio ex prædictis indiciis colligebat.

Aph. 12. ſect. 2.

Obſervatio LXXI.

CÆcus & ſenex, firmam à nativitate ſua corporis conſtitutionem conſecutus, perpetuò craſſiori victui indulſerat. Correptus ab hoc morbo circa annum ætatis ſuæ ſexageſimum, adeò deformi ac tetro tumore purpureo ac nigro (natura prævalente & ad extrema morbi cauſam expellente) crura defœdata oſtendit, ut nemo delicatior citra horrorem ea aſpicere poſſet. Cum quo, ad pleniorem hujus morbi demonſtrationem, viſæ urinæ quas reddidit, cum ſimilibus ſubſidentiis & excrementis ſunt, craſſæ, rubræ & ſubfuſcæ. Idque abſque ulla vel ſiti vel bibendi deſiderio. Curatus autem maxima ex parte lactis ac vini rubri uſu eſt. Hoc tumoris genere etiam fœmina ad porticum Hamburgenſem, & alii laborarunt. Eſtque propter ejus frequentiam mulierculis noſtris hodie, tonſoribuſque notum. Ut propterea diutius iis immorari non ſit neceſſe. Quapropter unica, quæ hanc ſubſequitur hiſtoria, de hoc tumoris ac macularum, quæ cum hoc morbo incidunt, genere contenti, præſentem libellum claudemus.

Curatio tumoris purpurei ac nigri in cruribus.

Hiſtoria laborantis tumore purpureo ac nigro.

Obſervatio LXXII.

DIvini verbi apud Gallos miniſter ſenex ſeptuagenarius, ex alvo ſtrictiore in hunc morbum incidit. Nam cùm aliàs decies, & nonnunquam duodecies alvus ſolvi illi per diem conſueviſſet, eaque conſuetudo aliquamdiu intermiſiſſet, & ſolito ſtrictior alvus ſtetiſſet, (habet enim hic morbus, aliis alvum laxiorem, & contrà aliis ſtrictiorem quòd

fa-

faciat) ecce pluribus maculis nigris & purpureis crura ei defœdantur, gingivis molleſcentibus, & à dentibus abſcedentibus.

Hunc ſic affectum duo ejus conterranei Medici Gallici viſitabant, viri perhumani & docti. Quibus aſcitus collega curationis, à Domino Antonio Chevallerio Hebraicæ linguæ Profeſſore, viro optimo & doctiſſimo, ac noſtri amantiſſimo fui. Poſtquam aliquandiu curationem hanc priores Medici, nullo valetudinis commodo, ob morbi ignorantiam tractaſſent; utpote qui iis in locis nigro cygno rarior eſt & penè inauditus, atque mihi ſtatim agnitus ex nigris & purpureis maculis ſuis, quas in cruribus demonſtrabat, nec non laxis ac molleſcentibus gingivis. Siquidem his ſignis apud nos etiam lippis & tonſoribus hic morbus cognitus eſt.

Quare ilico ut morbum cognovi, juſſi ægrotum bono animo eſſe, & de valetudine bene ſperare. Promiſi quoque, cum Medicis ſuis prima occaſione hac de re me collocuturum. Qui, ad lectum ejus adhuc nobis ſedentibus, & piis colloquiis tempus extrahentibus, præter ægroti exſpectationem, ſupervenerunt. Quibus de more cùm aſſurgerem, poſt ſalutationem & porrectas utrinque in amicitiæ ſignum manus, rurſum ſimul ad ægroti lectum conſedimus, de morbo ejuſque cauſa inter nos collaturi.

De quo cùm prius orationem auſpicaretur, cui primùm commendata curatio fuerat, adeò doctè & eleganter de eo diſſeruit, ut nihil quod deſideraremus, ſupereſſet, niſi quod morbum non ſatis de nomine cognoſceret, & propterea de ſpecifica hac putrefactione ſanguinis, quò ad curationem, non ſatis (quod bona pace ejus dixerim) eſſet inſtructus. Ideoque de eo interrogatus, non habuit quod reſponderet. Sed cùm diutius hîc hæreret, ſubjeci eum vernaculum ac patrium morbum apud meos con-

ter-

terraneos eſſe, atque illum eum eſſe morbum, quem ſub ſceletyrbe ac ſtomacace Plinius, & ſub ſcorbuto nuper celeberrimus noſtri temporis Medicus, Joannes Weierus deſcripſiſſet.

Quo audito ſtatim conſenſerunt, læti de morbi, quem nunquam viderant, cognitione: quòd iis in terris rarus hic morbus ſit, & perpaucis ibi viſus; ſed qui hac temporum injuria, hodie latè pomœria ſua diſtendit, ad ignotas etiam regiones pervolans, ut ante annos centum plus minus morbus gallicus. Qui etiam ante iſta tempora ſuo circulo incluſus, noſtris terris planè ignotus erat, ſicut ante hæc tempora Galliæ & Germaniæ ſceletyrbe. Hic morbus etiam noſtro tempore graſſari in Anglia cœpit, maximè circa maritima loca, & etiam Londini. Paucis quoque Medicis etiam nunc ibi notus, ſicut ex oculari noſtra inſpectione, cùm iis in locis, & Londini, frequentiſſimo Angliæ Emporio, praxim faceremus, non ſemel cognovimus, & hodie quotidie ex nautis diſcimus, qui mercimonia Anglorum huc ad nos advehunt.

Curatio profluvii ſcorbutici, macularum, & mollitiei gingivarum.

Miſſo itaque ad uncias tres ex ſiniſtro brachio ſanguine, exhibita illi ad hunc morbum remedia ſunt, alvo ad conſuetudinem rurſum reducta. Quibus iterum priſtinæ valetudini hic reſtitutus fuit, qui doctiſſimi ac piiſſimi viri Domini Chevalerii judicio, certæ morti deſtinatus erat. Fuerat hic ſemper Domini Chevallerii teſtimonio, fidelis verbi Miniſter, & modeſtus, cui (ut ſolet ſæpe piis) non ſatis ex ſententia fortè omnia evenere. Is nunc haud dubiè præmium conſecutus eſt, quod tum venabatur, brabium dico, quod fidelibus vineæ ſuæ operariis Deus promittit. Sicut credibile propter ætatem ejus grandævam eſt, qua tum premebatur, & intervenientes ab eo tempore annos, qui nunc octodecim plus minus ſunt Ut inde dubium non ſit, eum in cœleſtia loca ſurſum receptum eſſe.

Quò

Quò nos quoque poſt hanc vitam perducat benignus & multùm miſericors Deus per Chriſtum nobis reconciliatus; ut certum nunc in omnibus noſtris adverſitatibus ad eum acceſſum haberemus, & patrem eum appellare poſſimus. Cui ſoli cum Filio & Spiritu ſancto laus & gloria, Amen.

De maculis hiſce ac gingivarum putrefactione, quibus cuilibet ex plebe hodie hic morbus cognitus eſt, nihil opus pluribus exemplis eſt. De cæteris ſymptomatibus & ſignis, non niſi exercitatis notis cùm ad declarationem eorum, quæ ſcripta nobis in univerſali hujus morbi enarratione ſunt, duas feré ubique obſervationes ad minus adſcripſerimus, ex quibus non difficile de ſimilibus judicium lectori, quod opinor, erit. Reſtat nunc libellum hunc claudamus, ne quam rei utilitas neceſſitasque ac frequens hujus in vita uſus gratiam ei conciliarit, ſua prolixitate perdat & amittat.

DE

DE
SCORBUTO
TRACTATUS
DUO

Authore

BALTHAZARO BRUNERO.

DE SCORBUTO

Tractatus prior.

PRopriè hic morbus eſt affectio lienis, in quo acervato & leviter putrefacto humore melancholico, qui à ſanguine ſeparatus ad lienem tranſmittitur, pars tenuior, ceu effervеſcens, effertur ſurſum & obſidet gingivas, tanquam tenerrimas oris partes, & putredini maximè obnoxias, eaſque inficit & erodit, imò etiam emollit. Craſſior decumbit ad crura, & primùm cutem horum defœdat maculis, ſub initium exiguis, ac pulicum morſus imitantibus, mox amplioribus & ſparſis, plumbeis, lividis, purpureis, violæ purpuram obſcuro colore referentibus: quæ, ſi malum inveteraſcit, aut in totas tibias inferiores ad pedes uſque ſe diffundunt cum tumore ad elephanthiaſin accedente, aut, quod rarius tamen accidit, eroſa cute & carne, in ulcera fœtida, maligna, gangrænoſa, & cicatricem ægrè ducentia degenerant, adeo ut ſenſu abolito crura immiſſum ferrum non ſentiant, ut in elephantiaſi & alphis ſeu morphæa accidit. Si vero penitus aſſideat, & radices agat hoc malum in liene & vicinis partibus, humorque melancholicus quaſi refuſus ad epar, aut non probè inde expurga-

tus ſanguini permiſceatur, tunc aut in totum diſtributus corpus *καχεξίαν* melancholicam infert, quæ ducit ad elephantiaſin: quod tamen raró fit: aut cumulatus ad epar & lienem, intemperiem efficit, vitioſi homoris copiâ, natnralem ſpiritum & calorem obtundentem. Unde, etſi alimenti copia ſuppetit, & venæ multo humore turgent: corpus tamen non alitur, ſed extabeſcit, humore, qui caloris & ſubſtantiæ bonîtate fibris deſtituitur, non adhæreſcente, neque concreſcente: quo *ἀτροφία* differt à cachexiá, in qua corpus intumeſcit, quod ſanguis, etſi vitioſus eſt, concreſcit tamen, & parti nutriendæ adhæreſcit. Si veró retineatur idem humor ad epar, & exitu patefacto effundatur ad abdomen, atrophiæ conjungitur hydrops, ac ſæpe ad hoc malum lenta & occulta febris accidit.

Hæc morbi ratio eſt, qui, an fuerit notus veteribus, variè diſputatur à recentioribus: aliis id affirmantibus, ſed conjecturis & argumentis diverſis: aliis negantibus. Non conveniunt enim ſententiis, qui cognitum veteribus aſſeverant. Aliqui ſub magnis lienibus Scorbutum comprehendunt, quorum meminerunt Hippocrates 2. prædict. 2. Prognoſt. & in 2. de morbis internis: Celſus lib. 2. c. 3. & lib. 4. c. 9. Cælius lib. 3. chron. c. 4. Sed hi omnes lienes magnos ita deſcribunt, ut cum his gingivas affici, & os fœtere, aut ſanguinem aliqua ex parte erumpere, & ſi nihil horum evenerit, in cruribus oboriri ulcera, aut omnino non ſaneſcentia, aut certè vix cicatricem ducentia tradant. Celſus etiam addit intenta ambulatione curſuris dolorem & quandam accidere difficultatem. Concurrunt autem hæc & ſimul concurrunt in Scorbuto, nec perpetuò maculæ ad exulcerationem veniunt, quarum Hipp. non meminit. Non ergo Scorbutus referri ad magnos lienes poteſt.

Nec cum hœmatite volvulo, ut aliqui putârunt, con-

congruit, cujus meminit Hipp. tertio loco inter ſpecies Ilei ſeu Volvuli in lib. de morbis internis. In ea deſcriptione etſi hæc Scorbuto convenire poſſunt, quod ægri ex ore malè oleant: quod gingivæ à dentibus abſcedant, & à naribus ſanguis profluat: tamen differunt quæ ſequuntur, & maximè quod ægri ad laborandum & deambulandum ſint prompti. Vix enim è multis millibus unum reperias ſceletyrbe laborantem, qui promtè expeditèque incedat.

Ab ictero nigro verò longius differt, quem in 2. de morbis Hipp. ad eum modum deſcribit, ut colorem circa faciem nigreſcere, & maximè circa partes velut in umbram occultatas, & oculos cum virore pallere, itemque linguam infernè, & venas ſub lingua atras apparere ſtatuat. Etſi enim hæc quæ de lingua Hipp. tradit nonnunquam in ſcorbuto accidere poſſunt: tamen non perpetuò accidunt, & diſcrepant reliqua.

Paulus ſymptomata ſimilia etiam ad perſeverantes obſtructiones & duritiem lienis conſequi annotat, ſcilicet os fœtidum, & ulcera in cruribus cicatricem non ducentia: ſed non meminit ullarum macularum, quæ ſunt perpetuum & individuum ſymptoma ſcorbuti, nec ſemper in ulcera deſinunt.

Sunt qui oſcedinem à Marcello appellatam eſſe putent nomine generali prorſus, ab oris & gingivarum eroſione. Sed cur huic malo, quam reliquis jam deſcriptis magis congruat, nulla ratione doceri poteſt. Cum ergo nulli ex iis morbis, qui à veteribus deſcripti ſunt, notis ſuis exactè congruat, jure dubitatur an cognitus veteribus fuerit.

Nos cum aliis quibusdam familiarem & ἐνδήμιον ſtatuimus quibuſdam gentibus, ex natura regionum, quæ paluſtres ſunt, maritimæ & uliginoſæ, & ex melancholica victus ratione, ſicut dicemus de cauſſis. Affligit autem aliquos cum febri,

bri, ſed lenta: multosque ſine febre, ſi levis ſit & modicè ebulliens putredo. Wierus, qui omnium optimè de Scorbuto ſcripſit, veteribus notum fuiſſe negat. Nemo veterum omnium, macularum meminit, quæ ſunt indicium infallibile Scorbuti, quæ quando apparent in cruribus, medicus jam non dubitat de Scorbuto. Accedunt deinde multa alia etiam ſigna, pro ratione viſcerum affectorum & temporum: & variant ſymptomata. Multis crura marceſcunt: quibuſdam intumeſcunt.

DE CAUSIS.

CAuſſæ evidentes hujus mali præcip è ſunt in aëre ex regionis natura, & victus ratione Propterea rectè inter eos morbos refertur, qui ab Hippocrate propriè ἐνδήμιοι ſeu indigenæ & populares vocantur. Is ex putredine contagii aliquid adipiſcitur, quo inficit alios ſuo halitu & afflatu oris ſeu contactu, ut in oſculis & poculis. Etenim ex ore vinum vel cereviſia in poculum polluta refluunt, quæ qui hauriunt, idem vitium contrahunt. Putredo enim, quæ occupat & infeſtat gingivas contagium gignit, quod in analogis corporibus ad eaſdem partes adhæreſcit. Aer, ſi ſit impurus & inquinatus, craſſis, lutulentis, uliginoſis, putridis aut putredini obnoxiis halitibus, corpora, in quæ abſcorbutia, implet & inficit. Talis eſt autem in locis & regionibus paluſtribus, maritimis, uliginoſis, ad aquas ſtagnantes ab exundationibus aquarum, ſeu propter incrementa fluminum, ſeu propter maris æſtus. Et augetur hæc aeris conſtitutio auſtrino & pluvioſo cœlo, tum alio quocunque anni tempore, tum autumno & hyeme maximè. Epatidas enim & ſplenitidas Hipp. expreſſè paluſtribus locis tribuit, in lib. de aëre, aquis, & locis. Sed non minus facit ad

hunc

hunc morbum victus ratio melancholica, qualis eſt nautica, conſtans cibis aridis, duris, craſſis, terreis, è quibus humoris craſſi, melancholici & fæculenti copia procreatur. Tali victu utuntur illæ regiones, quibus hic morbus familiaris eſt, nimirum carnibus aut piſcibus naturâ ſeu pituitoſis, ſeu melancholicis, quales ſunt porcinæ, bubulæ, & grandiorum piſcium. panis biſcoctus, ater, furfuraceus: aut inſuper ſale maceratis, ad ſolem exſiccatis, fumo induratis.

Fortaſſe confert aliquid perpetua ſtagnantium aquarum aut paluſtrium putredo, quod cum longius abſint à via ſolis hæ regiones; & minus percoquuntur aquæ, & quod ſuperfluum eſt, minus conſumitur, quàm in locis calidioribus. Augentur autem in corporibus vitioſi humores, ſi accedant immodicæ aut intempeſtivæ vigiliæ corpore repleto, affectus animi, curæ, mœſtitia, ſolicitudines: ſi conſuetæ evacuationes hæmorrhoidum aut menſium ſupprimantur.

Contrahitur verò idem morbi genus à primo exortu à parentibus ex ſemine vitioſo & deinceps, ut dixi, ex contagio.

Internæ cauſſæ ſunt exuberantia humoris melancholici, vel ſolius, vel cum craſſa pituita mixti congeſtique ad lienem, vel ſimul ad epar, & in ſpaciis interjectis: tum corporis conſtitutio atque aptitudo, & vitium epatis atque lienis ex intemperie atque imbecillitate: quo fit, ut gignatur copia humoris melancholici, nec rité expurgetur à ſanguine, nec rejiciatur à corpore.

Continentis cauſſæ rationem habet ille idem humor, qui ex obſtructione leviter putreſcens putridos halitus ad ventriculum, & inde ad os exſpirat: Unde gingivæ inficiuntur, & concepta putredine molleſcunt, ulcerantur, fœtent, abſcedunt à dentibus & maxillis. Craſſior ejuſdem humoris pars ſubſidet in pedes. Hodie, poſtquam gentes illæ cæperunt

multo vino uti, minus graviter tentantur, & ferè magis infeſtantur, qui victui priſtino indulgent, & ad victum melancholicum addunt cereviſiam frigidam, abſtinent à vino, nec comedunt acria, quibus emendatur, quod ex ratione victus contrahitur.

SIGNA Αποδεικτικά.

Wierus inobſervat.

Initium ſeu prima differentia morbi.

INcipiente morbo ſentitur toto corpore gravitas & laſſitudo ſpontanea, circa præcordia anguſtia, crurum imbecillitas, levis rigor cum dolore obſcuro: gingivæ pruriunt dolentque, & colorem à naturali rubedine mutant: facies ex pallore vergit ad fuſcedinem.

Augmentum ſeu ſecunda differentia.

Augeſcente eodem humor laxus & ſanguineus manans cum putredine & fœtore gingivas occupat, quarum caro quandoque ad dentium radices uſque conſumitur: dentes utrobique vacillant. In cruribus emergunt maculæ, initio rubeſcentes, quales ad morſus pulicum exſurgunt: majores tamen, quæ nonnunquam in femoribus & toto corpore ſparſim ex levi fervore tenuioris ſanguinis ſcaturiunt. Sed ferè maculæ pedum fiunt amplæ, plumbeæ, lividæ, purpureæ, nigris violis obſcuriores, ex fæce ſanguinis, quæ eò decumbit, natæ. Ideo minus alibi, quam in cruribus apparent, & quoties apparent, certiſſimum Scorbuti præſentis ſunt indicium. Quod ſi & fauces livor occupârit, non procul mortem abeſſe denunciat, quia hnmore totum corpus jam occupante calor extinguitur.

Differentia tertia ſeu ſtatus morbi.

Ingraveſcens morbus affert ambulandi impotentiam, nervorum contractionem, anhelitus difficultatem: maximè ubi æger movetur aut erigitur aut ſudat, & tum nonnunquam animo linquitur, halitibus melancholicis ſpiritum naturalem opprimentibus: nec inuſitata ſunt animi deliquia in aliis affectionibus melancholicis.

De-

Decumbens autem reſpirat facilius, appetitus cibi in aliquibus languet, in nonnullis manet, prout humor vitioſus eſt & putredine affectus, qui in ſtomachum eructat, & nitroſa qualitate eum imbuit. Si acidus, potius appetitum excitat. Exacerbatur etiam veluti per circuitus & periodos in multis die quarto aut quinto; in pleriſque tertio; in paucis ſingulis diebus, ſine tamen manifeſta febri: etſi aliqui ſimul lentè febricitant: Quarum exacerbationum cauſam puto humoris puri aut cum aliis permiſti diverſitatem. Pituita enim admiſta ſingulis diebus: bilis verò quovis tertio: ſi ipſe puris ſit humor melancholicus, quarto commovetur. Sæpè febres præcedunt ardentes, malignæ, duplices Tertianæ: nonnunquam, ſi non rectè curatur æger, deſinit in quartanam. Alvus aliis ſicceſcit: aliis fluit. Livor crurum verò quandoque in totas inferiores tibias ad pedes uſque ſe diffundit, ut in Elephantiaſi & cachexia. Aliis rurſus crura ſic attenuantur, ut oſſa videantur ſola cute tegi, accedente Atrophia. Aliquibus maculæ in ſquamulas reſolvuntur, quemadmodum in Eryſipelate, quando humor eſt tenuior & ſiccior: aliis contra leves & æquales permanent ac ſplendicant, veſtigio etiam relicto, ſi digito comprimantur, quando materia fuerit craſſior & humidior. Nonnullis crura varicibus extuberant, & venæ ſub lingua in labio inferiori nigricant & tument, aut maculæ degenerant in ulcera maligna, fœtida, gangrænoſa, qualia ſunt Telephia & quod vocatur malum mortuum. Pulſus, ut in Quartana, varius, exilis, durus, frequens, debilis pro morbi tempore & virium ratione, urina rubicunda, turbida, craſſa, fœculenta admodum, vini rubri recentis colore, odore gravis. Fœtor in urina ſignum eſt putredinis: etſi ea non tanta eſt ut Febrim, aut Quartanam efficiat: longa tamen eſt & obſcura febris. Hæc ſigna initium, incrementum & ſtatum ſignificant. Ulce-

ra non perpetuò oboriuntur, ſed tunc demum, cum tanta eſt copia & malignitas humoris, ut occupet habitum carnoſum & ulcera efficiat.

Προγνωστικά.

I.

SCorbutus Vere & Autumno maximè infeſtat. Senibus gravior eſt & adultis, & puerperis: in ratione victus negligentioribus frequentior. Pueris στομακάκη crebrius; σκελετύρβη rarius accidit. Non gignitur enim talis copia humoris melancholici in pueris, cum natura ſint humidiores.

2. Scorbutus, qui hæreditarius eſt & propagatur à parentibus & contrahitur, contagio totas ſæpè familias invadit & inficit.

3. Scorbutum & antecedunt & conſequuntur febres: quandoque antecedunt ardentes, malignæ, duplices tertianæ & quartanæ. Conſequuntur febres quartanæ, ſic ut & febres quartanæ terminentur in ſcorbutum, & viciſſim Scorbuto ſuperveniant aut complicentur febres.

4. Scorbutus frequentiſſimè in Atrophiam & Tabem, quandoque in cachexiam melancholicam aut hydropem, interdum in dyſenteriam deſinit.

5. Ulcera ex maculis Scorbuti nata quandoque ad eam deveniunt malignitatem, ut partibus corruptis ſenſum aboleant: quemadmodum in malo mortuo, alpho ſeu vitiligine.

6. Interdum illæſis gingivis ſola crura affliguntur, ſi quibus ſanguis ex ore & naribus uberior effunditur.

7. Livor faucium in Scorbuto ſignum lethale. Nam caloris nativi exſtinctionem ſignificat.

8. Morientibus ex hoc malo maculæ condun-

tur

tur & evaneſcunt : nonnullis verò à morte rurſus erumpunt.

Θεράπευσις.

Aër in hoc morbo ſit calidus, ſiccus & purus atque lucidus. Victus ratio inſtituatur ex cibis coctu facilibus & boni ſucci, moderatè calefacientibus, incidentibus, attenuantibus, & detergentibus- Qui metuunt ſibi in aere Saxonico ab hoc morbo, ij utuntur plurimo ſinapi crudo & diluto cum ſucco. Didicerunt enim experientiâ hoc genus ſeminis acredine & ſubtilitate partium incidendo prohibere, ne fiant & colligantur obſtructiones melancholicæ) ita tamen ut admiſceantur quæ leniter adſtringunt. Potus ſit cereviſia pura benè defæcata, abſynthio condita. Commendatur etiam vinum abſinthites, & chamædrytes, & ſerum lactis, aut lac ipſum, aut caprinum aut vaccinum recens, in quo decocta ſint Siſymbrium, cardamine, vel naſturtium hortenſe, vel cochlearia.

Vera Curatio, ubi præceſſerit lenitio ventris vel communium viarum, incipiatur à venæſectione. Secentur autem ſplenitica (Salvatella) brachii ſiniſtri, aut Epatica brachii dextri, aut utraque, ſi ſit opus, pro alterutrius aut utriuſque viſceris affectione, & ſanguis educatur pro ratione humoris vitioſi. Si ater, craſſus, impurus fluxerit ſanguis, majori copia mitttatur; parcius contra, ſi purus & ruber. Habeatur etiam ratio ætatis ac virium, anni temporis, conſtitutionis corporis. Plurimùm confert provocatio hæmorrhoidum, utrumvis viſcus affectum fuerit. Nec impedit φλεβοτομίαν macularum eruptio, eò quod illa viſcera allevat, & humorem vitioſum in his & nervis ipſis redundantem exhaurit, cujus parte aliqua per phlebotomiam abſumta, reliquam educere facilius eſt.

In

In præparatione & expurgatione humorîs melancholici, apertioneque obſtructionum ſerventur & leges & uſurpentur remedia, quæ in humore & obſtructionibus ſplenis adhiberi ſolent. Adhibeantur topica eadem, ſi uſus requirat.

Purgato autem corpore experientia docuit provocationem ſudoris matutinis & pomeridianis horis ante cœnam morbum efficaciter ſanare. Utuntur autem ad eam rem acribus & incidentibus: ſed præ aliis ab uſu & experientia commendantur cochlearia, Naſturtii ſpecies, ſiſymbrium, cardamine, becabunga, quam putant ſpeciem eſſe Anagallidis aquaticæ, Dracunculus aquaticus, Scordium, quod habet vim ſpleniticam, ſempervivum minus, guſtu acerrimum, id eſt Vermicularis, & Splenitica omnia calida, quæ aperiunt, incidunt, detergunt, maximè cortices Rad. Capparum, Tamariſci, Fraxini, Cuſcutæ, Aſarum, Scolopendria, Ceterach, Polypodium, Thymus, Epithymum, Chamædrys, flores Geniſtæ, Adianthum & ſimilia. Commendantur autem ſucci expreſſi ex prædictis plantis, præcipuè ex Cochlearia, Naſturtiis, Becabunga, Siſymbrio, aut decoctiones earundem in lacte caprino aut vaccino, cui admiſcent aliqui utiliter abſinthium, fumariam chamædryn, & alia ſimilia.

Gingivæ vindicentur à putredine ac reſtituantur oris collutionibus, quæ fiant ex corticibus & foliis oxyacanthæ vulgaris & roſis integris nondum maturis ſimul excoctis in aqua chalybeata, addito Sale & Alumine. Item ex malicorio, Symach, balauſtiis, paſſulis decoctis in aqua fluviali, & colaturæ additis melle roſato colato & alumine. Laudatur & linimentum ex pulveribus biſtortæ, & tormentillæ, ſale, diamoron, aut ex alumine, pyrethro, mirrha cum melle crudo aut ſalvia & olibano. Caro in gingivis ſi luxuriet, Scalpro aut Volſella eximatur, aut coërceatur unguento Ægyptiaco, vel alumine

uſto

uſto applicatoque cum melle roſato, aut oleo vitrioli. Si putredo gingivarum carnem exedat, commendatur aqua ex decocto arſenici ſublimati & aluminis uſti in aqua plantaginis, ſi ſcilicet Spongia in hanc aquam intracta gingivis applicetur.

Maculæ eluuntur decocto grano juniperi, Siſymbrii utriuſque, Naſturtii, cochleariæ, fl. chamæmeli, meliſſæ, roriſmarini, thymi, hyſſopi, abſinthii, & ſimilium. Eodem ceu fomento & rigor nervorum corrigatur, & poſt fotum jungantur nervi adipe anſerino vel anatino, vel pinguedine Taxi. Ulcera mundificantur ex ſuccis cochleariæ, apii, & abſinthii cum melle coctis ad conſiſtentiam; cui, ſi poſtulârit putredo, aſpergatur aliquid de pulvere Ariſtolochiæ rotundæ, vel aluminis uſti, vel præcipitati. Confert etiam unguentum Diachalciteos apud Galenum, & ad cicatricem ducendo Emplaſtrum de minio vel de Thutia. Plura lege apud Wierum & alios.

TRAC-

TRACTATUS POSTERIOR.

I.

CAuſæ Scorbutum gignentes. 1. Aër putridus auram contagioſam ſpirans. 2. Alimenta, nempè cibi craſſi & melancholici ex carnibus fumo induratis, & aquæ putridæ atque ex illis coctæ cereviſiæ. 3. Retenta, humor melancholicus in ſplene & vicinis partibus putrefactus, meſeræum totum & ventriculum inferciens, ſæpè totam ſanguinis maſſam corrumpens & invadens.

2. Adjuvantes. 1. Temperamenta, id eſt, ex traduce à parentibus ſæpe producitur. 2. Regio, in qua talis eſt victus ratio. Aquæ item putridæ, de quibus Hippocrates lib. de Lienibus magnis.

3. Foventes. Lien, qui non benè expurgat ſuccum melancholicum, ſed propter craſſitiem eundem retinet, & in ſeſe putreſcere ſinit. Unde & vicinæ partes & replentur & ſimiliter afficiuntur. Atque hæ cauſæ ſunt vel externæ, vel internæ & conjunctæ.

Differentiæ. Wierus tres commemorat differentias, quæ ſcilicet magis & minus ſe habent. Prima eſt, quando gravitas, ſpontanea laſſitudo, anguſtia præcordiorum adeſt: Ut ſupra de ſignis, &c.

Cura-

Curatio.

DE lenientibus non eſt magna quæſtio, Poſſunt eſſe Elect. lenitivum, pulvis Senæ, decoctio ſenæ talis, qua ego ſummo cum ſucceſſu utor. ℞. Fol. Sen. ℥iij. Epithym. creti: ʒ ij. infundantur hor. 3. in decoctione infra ſcripta. ℞. Paſſularum ℥ß. polypod. querc: ʒ iß. jujuba: ſebeſt. ana num: ij. Coq. in ſ. q. aq. pro ℥ viij. quibus infunde horis 3. fol. ſenæ. Ubi ebullierint quater facta colatura ℞. ℥ vj. in quibus iterum parum coquantur Turpeth alb. & gumm: Elleb, nigri ſtyr. ana ℈ ß. Zinzib. cariophyl, ana ℈j. Exprimantur fortiter & adde Mannæ ʒ vj. fiat Potio, quæ ſuaviter evacuat. Etſi autem alicui hæc paulò fortior videri queat: tamen ultra 3. ſedes operari non animadverti. Quod ſi nimis vereare electiva adjicere, ſine illis parato. Dant nonnulli alia, ſed cuique conſtat ſua ratio. Ego hanc uſurpans, ſemper felicem deprehendi ſucceſſum. Notabis autem à validis medicamentis abſtinendum, quod facilè cor in hac affectione afficiatur, & animi deliquium creetur. Pulvis hic eſt ℞. Fol. Senæ ℥ j. Epithymi Tartari alb. ana ℥ ß. cinamomi, cariophyl. galangſemi: Aniſi ana ℥ j. diagrid. ℈ j. fiat pulvis. Poteſt & ℥ß. in ſero caprino infuſa dari.

Regula.

PInguia nulla foris abhibenda prius, quàm maculæ perfectè prodierint, Exaſperatur enim dolor, quia pinguia cum ſint facilè inflammabilia, materia autem ſcorbuti partim calida, partim frigida, doloris materiam facilè augent,

De Præparantibus.

DEbent hæc accommodari humori melancholico peccanti, ita tamen, ut diligenter provideas Temperamento ægrotantis, modò ad ſanguinem, modò bilioſam, nonnunquam ad pituitoſam naturam accedenti. Pro conditionibus igitur hiſce ſingula miſcebis. Multi accipiunt Syrup. de Fumaria, de Epithymo, de Lupulis ana ℥ß. aq. fumariæ, lupul, borrag, ana ℥j. & exhibent ex his hauſtum per dies ſex. Interim venam ſecant. Alii ex extracto hellebori nigri, rad. fragariæ & polypod, cum aqua fragar: borrag: aut cuſcutæ aut ſimilibus digerunt ſimul & ſubducunt, præſertim ſi lienis tumor adſit: Deinde ad decoctiones longas ex helleboro nigro, Turbith & Myrobalanis pergunt. Tandem ad Eradicativa veniunt. Recurre ad ſuperiora. Summa eſt ut aperias, incidas & detergas.

Purgatio electiva.

MOdo dixi à validis abſtinendum. Multi tamen, non ſine commodo & laude exhibuerunt confectionem Hamech, à qua tamen doctiſſimi viri non ſine cauſa abhorrent. Ego in ſubſtantia non exhibui, ſed in decoctione hoc modo. ℞. Infuſi Senæ ſuperioris ſine Elleboro & Turbith ℔ß. confect. Hamech. Diaphæniconis ana ℈iiij. roſati Meſ. ℨ ß. Bulliant ad abſumptionem ℥j. aut paulò plus. Poſt colatis adde mannæ calab. ℨ vj. fiat potio, quæ ſuaviter & ſine torminibus eſt operata. Accommodata autem eſt ad humores melancholicos & pituitoſos aduſtos, ad cujus imitationem poteris ℨ iij. confect. Hamech, aut alia ſimiliter exhibere.

Wierus probat pilulas de fumaria ac Diaſenæ: damnat eas, quæ ex lap. Lazuli exhibentur. Alii pro evacuatione hunc pulverem exhibent à ʒ j. ad ʒij: ita ut ſi ſit robuſtæ conſtitutionis ʒ ij. vel ʒ i ſs. ex vino oligophoro ſumat ℞. Agarici albi ſ, croci, Epithymi cretici, fol. Senæ ana ʒ ij. pulveriſentur ſingula. Atque hoc pulvere ad littus Balthicum utuntur. Circumfertur & alius pulvis, quo frequenter ſe uti ſcripſit quidam Magiſter, in Saxonia medicinam faciens, in toto curationis decurſu; cui ego non admodum fido, cum eo artificio, quo conveniebat, non compoſitus eſſe videatur; ſalvo tamen aliorum judicio. Ego potius craſſo humori pituitoſo aduſto, aut cum pauca melancholia mixto competere arbitror, quam melancholico humori per ſe corrupto, ut apparet. Ut tamen ſciſcitari ex aliis poſſis, adſcribere volui. ℞. Turbith. el. ʒ j. Zinzib. ℈ſs. Rhab. el. ℈ ij. ſpicæ gr. IV. Hermodact ʒſs. Aniſi Diagrid. ana ℈j. Epith. fol. Senæ, croci orient. ana ʒij. pulveriſentur ſubtiliter, detur ʒ j. vel ʒ iſs. mane hora quarta ex hauſtu cereviſiæ cum cuſtodia. Priorem ego pluris facio, quamvis neque hic omninò ſit negligendus, ſi à perito medico uſurpetur. Similes formæ poterunt ab uno quoque fieri infinitæ, pro conditione ægrotantis.

Appropriatorum, Detergentium, Attenuantium & Incidentium uſus.

HIs ritè ſuccedentibus aggredere morbum ipſum, in quo ego cum Wiero efficaſſiſſimé expertus ſum ſequentia, ℞. ℥ iv. ſuccorum ſeqq. & adjecto momento aq. cinamom, & ſacchari candidi fiat potio, uſurpanda ad dies octo: Ego malim quatuordecim; ſingulis diebus bis manê, ſcilicet horam circiter 5. vel

6. & ſuperdormiendo atque ſudando horam dimidiam. Succi tales ſunt. ℞. ſucci cochleariæ, ſiſymbrii, cardami: naſturtii aquat: ana ℥j. Anagall. aquat. ℥j. ſucci verò vel ſimpliciter exprimantur, vel herbæ in ſero caprino decoquantur, vel in lacte auſtero infuſæ tundantur & exprimantur. Sed præſtat ſuccorum per ſe uſus; ego loco naſturtii aut ſiſymbrii extracto ſcordii, aut chamedryos, aut vermicularis, vel dracunculi ſucco utor. Notabis autem Anagallidem aquaticam cæterorum caliditatem attemperare. Quocirca ejus Doſin pro eo atque videbitur, augere vel minuere poteris, pro ratione ſcilicet calidorum humorum & ſymptomatum concurrentium. Si enim conjungatur cum ſpaſmo, cum Paralyſi aut ſimilibus: intentione ad humorem & cauſam habitâ, admiſcere poteris alia. Hinc fit ut quidam talem exhibeant potionem. ℞. Seri Caprini ℥ v. ſucci acetoſ. Cardam: Siſymb. ana ℥ii. miſce, & bis tepidè bibat ſudetque. Brambachius ℞. pulv. ſuccini alb. cum theriaca, diſſolve in aq. flor. Sambuci & acetoſæ cùm pauco croco. Johan: Nævius accipiebat rad, Armoraciæ alb. ℔ j. ſcindebat in fruſta & infundebat in ℔ x. vini optimi. De iſta infuſione bibere jubebat ægrum bis de die ℥ iv. Ex eaque ſæpè lavare jubebat dentes. Item ℞. ſummit. abſinthii, fol. acetoſæ, fumariæ ana. q. ſ. ex his confice ſuccos, quorum ℞. ℥ i ß. lactis caprini ℥ iv. Bibat ſerò & mane, & veſcatur, ſi fieri poteſt, carnibus capreolorum.

Alius hujuſmodi pulverem ſe exhibuiſſe ſcripſit ad D. Salomonem Wittebergenſem, quem tamen genuiné deſcriptum dubito propter opium; cujus uſum in hoc morbo non ſuſpicari poſſum ullum. ℞. cinam. el. nucis moſchat. Rhabarb: elect. ana ʒ i ß croci orient. opii ana ʒ ß. Redigantur in pulverem ſubtiliſſimum, qui in ix. partes dividatur, quarum

quæ

quælibet infundatur in aq. vel ſucc: acetoſ. ſuc. naſturtii, aq. aut ſucci Becabungæ cochlearibus. 3. Succi abſinthii, vini baſtarti ana cochlearii, Datur autem una Doſis ægro in Balneo ut primùm incaluit. De balneis autem infra ſigillatim. Notandum autem eſt, pleroſque ſuccos aut potiones ſudorem cientes exhiberi à prandio aut manè hora una vel dimidia ante balneum. Ego hujuſmodi pulverem exhibeo per 14. dies. ℞. Cinamo. interioris, Maceris, Nucis Moſcat. ana ℥ ß. ſem. Naſturt; ʒ iij. croci ℈iiij. miſce, fiat pulvis. Exhibeo autem ʒ j. cum aq. fumi terræ & fœniculi cum Syrup. de fumaria dulcoratis, alternis diebus, ita ut manè horâ quintâ propinem pulverem. Poſt depoſitis excrementis corporis ingredi jubeo balneum hora ſeptima paratum ex ignitis recrementis cupri. Ex balneo jubeo ingredi lectum & commorari in eo per horam. Altero die labrum ſeu balneum ex herbis reſpicientibus humorem melancholicum Lienis præcipio ad dies 14. continuos. Sint qui immediate ante balneum exhibeant hunc Syrupum. ℞. Succi abſinth. domeſt. ſylveſt. centuarii minoris, naſturtii aquat. ana, Contundantur & cum lacte caprino exprimantur per pannum, & priuſquam balneum ſudatorium ſupra ſellam, cujus infra meminero, ingrediatur, ebibat, ſed ita ut priuſquam lavet, ſub initium ſemel ſaltem bibat Syrupum, poſtea bis, manè ſcilicet & veſperi. Sæpè etiam hujuſmodi herbas cum lacte mixtas ore teneat & exſpuat. Plura remedia commemorantur à Wiero, quæ ex ipſius tractatu diſcere potes.

Roborantia.

DUm hæc fiunt ex conſerva cochleariæ & aliis, potes exhibere opiatam roborantem, aut conſervas, aut confectionem aromat. roſat. Diarrh: Abbat. Diatrionſant. aut Dianiſi pro conditione ægrotantis. ℞. conſerv. cochl. ℥ ß. Chamædryos, Scordii ana ℥ j. rad. borag. bugloſſ. conditarum ana ℥ ß. ʒ ij. Elenii condit. ℥ ß. cum ſyrup. acetoſ. vel Borag. vel de ſucco ſcordii aut Chamæd. fiat conditum. Poteris admiſcere ſpec. cordiales, capitales, aut alia, de quibus judicium tuum conſule & conditionem morbi, ægrotantes, ſymptomatum, ætatis, temporis. Rotulas ſæpe adhibui accommodatas modò ad Lienem, modò ad Epar, pro eo atque hoc, vel illud viſcus magis fuit affectum, vel æger etiam ferre potuit vim medicamentorum. Ne obliveſcere ſtante curatione ſingulis diebus 5. vel 6. ſemel purgatione opus eſſe.

SYM-

SYMPTOMATUM CURATIO.

I. Macularum in cruribus aut toto corpore.

SI maculæ apparuerint, factis prius faciendis balnea apparare oportet: quæ qualia eſſe debeant, ex ſuperioribus animadverti poteſt, nempe reſolventia, diſcutientia & emollientia: quibus roborantia juncturas addés. V. C.

♃. Baccarum juniperi leviter contuſarum, Siſymbrii, cardaminis utriuſque, naſturtii hyemalis, cochleariæ ana M. ij. florum Chamæmeli M. iij. artemiſiæ, meliſſæ abſinthii, roris marin. majoranæ, thymi. hyſſopi an. M. j. coq. in ſ. q. aq. & ſuper caliditatem hujus decoctionis foveantur crura. Poteris & ſpongias ex hoc decocto madefacere, exprimere, & partibus tibiarum inferioribus applicare, & ſic maculæ deliteſcentes manifeſtè erumpent, ſicque ſcorbuti ſigna apertè ſe prodent.

Fomentatio alia. ♃. naſturt. aquat. ſedi minoris, fol. malvæ majoris, flor. Chamæm. ſtraminis hordei, aut hordei depilati ana ℔ iij. Lapati acuti, radicis lappæ majoris an. ℔ ij. Conciſa ſingula coq. in ſ. q aq: & ſuper vaporem fomententur pedes bis de die, duabus ſcilicet horis ante prandium, & duabus ante cœnam, & ſimul continuetur uſus potionis ex lactè caprino & ſuccis,

Alii hiſce utuntur ℞. malvæ majoris floribus albis cum radicibus, fol. pruni ſylveſtris cum radicibus, ſtraminis hordei, naſturtii aq. cum radicibus, lappæ majoris cum radicibus, fumariæ cum radice, Chelidonii minoris cum radice, urticæ majoris cum radicibus ana M. j. Coq. in aheno in ſ. q. aquæ. Poſt ſubdatur ahenum ſellæ, & excipiatur vapor univerſo corpore probè pannis tecto ad uſque collum, ne quid ad caput exſpiret. Uſurpari autem debet quotidie per horam, Syrupo ex abſinthio, fumaria, &c. prius bibito. Alii ἐγκάθισμα per novem dies uſurpandum præſcribunt ex malva, Chamæmelo, artemiſia, matriſylvia, foliis quernis & radicibus helenii.

Wierus in obſervat,

Crura etiam nungenda ſequentibus linimentis: ℞. butyri Majalis ℥ iſs. Baccarum Iuniperi contuſarum ʒ vi. Vini puri ℥ ii. Coq. in fictili ad conſumt. vini. Coletur cum expreſſione vehementi, & inungantur crura mane & veſperi.

Vel ℞. butyroſitatis ex lacte, q. ſ. ſiſimb. naſturt. hiemalis, becab. abſinth. baccarum juniperi ana p. æ. Decoq. & facta forti expreſſione inungantur crura dolentia. Si verò cum caliditate p. n. q. febrili conjungatur, ſequens modus obſervetur.

II. *Caloris præter naturam.*

FIt & nonnunquam ut calor appareat præter naturam, febri non abſimilis, qui plurimos Medicos non indoctos fefellit. Is noctu plerumque invadit ſine rigore aut horrore vel frigore, & durat uſque ad tempus matutinum, ſed diſtinguitur à febrili, tum quod ſine rigore aut horrore aut frigore accedat, tum quod certa intervalla more cotidianæ ſervet, nec tamen proprietates quotidianæ habeat. Cum is conjungitur malo, augenda eſt doſis becabungæ, doſi herbarum calefacientium contracta.

Coa-

Coagulum etiam lactis ebutyrati, vel lac ebutyratum recens concretum apponitur. Alii, ſi calor conjunctus ſit cum ſcorbuto, accipiunt lac mulieris lactantis puerum, & exhibent: Vel capiunt polypodium & grana juniperi contundunt, & aquâ coquunt, defundunt & addunt ſaccharum, & mané, item circiter meridiem & ſub noctem bibenda exhibent. Alii exhibent ℥ i. pul. penis tauri coeuntis, & exhibent ex lacte caprino, ad ſedandum calorem. *Wierus in obſervat.*

Hypochondriorum peculiaris habeatur ratio. Illinatur igitur ſiniſtrum ſpleniticis: dextrum verò oleo abſynthite, quibus etiam ſuccus herbarum aperientium admiſceri poterit: quo in caſu utere unguento de ſuccis aperitivo Luſitani. Et ſi calor ſit magnus parare poteris unguentum ex butyro ovillo

III. *Gingivarum Laxarum & putridarum.*

Gingivæ etiam fiunt laxæ & putridæ: ideoque confirmando & exſiccando illis occurres. Accipe v. g. cort. berberis, Cochleariæ, Siſymb. Cardam. naſturtii hyemalis, roſ. rub. q. ſ. coquantur in aq. ferrata. In aqua colata diſſolve pauxillum aluminis, ac ne ingrato ſit ſapore, abſtergatque, adde mel crudum vel roſatum. Quod ſi gingivæ laxiores fuerint, & fervor aliquis adfuerit, adde Diamoront. Nonnulli accipiunt folia oleaſtri, cortices pruni ſylveſtris, vel ℞. Aq. ℔. i. ſalis, aluminis ana ℥ ii. Bulliant ſimul.

Vel ℞. Cort. granat. Samach, balauſt. ana ℥ ß: Paſſul. ℥ i. Aq. fluvialis lib. iiij. F. decoctio ad medietatem. Colaturæ adde mellis roſati ℥ ii. Aluminis ʒ ii. Poteſt etiam fieri decoctum ex rad. Biſtortæ.

Poteris etiam ex radicibus enulæ, hyſſopo, ambroſiana & Betonica incoctis lib. ii. aquæ, & addita aluminis ℥ß. & cum melle fervefactis deſpumatiſque facere collutionem: Vel ℞. aceti cereviſiarii lib. ii. boli armen ℥ ß. aluminis ʒ ii. mellis ℥ ii. Bulliant ſimul. Poteris addere Sabinam.

Alius quidam talem collutionem facit, quam multoties ſe expertum ſcribit optimam. ℞. fol. Siſymbrii, menthæ, ſalviæ, roſarum rub. immatur. ana. M. ß. ſem. aquilegiæ ʒ ii. balauſt ʒß. Coq. in aq. ferrata in colaturæ ℥ viii. diſſolve aluminis ℈ ii. mellis roſati colati ℥ ß. F. gargariſma.

Linimenta Pro gingivis.

MAgnæ efficaciæ expertum eſt hoc, quod deſiccat, deſolvit, deterget & adſtringit.

℞. Florum rubrorum malvæ arboreſcentis, fol. ſalviæ min. exarefact; aquilegiæ an. ʒß. myrrhæ, nucis moſchat. Theriacæ opt: ℈ ii. alum. uſti ℈ ii. Pulveriſata accuratè cum melle Lituanico ſubigantur in modum unguenti.

Aliud ℞. fol. aquilegiæ, menthæ, ſalviæ, nucis moſcatæ ana ʒ ii. aluminis uſti ʒx. myrrhæ rub. ʒii. Terantur terenda, & mixta excipiantur ℥ iiii ß. mellis roſati col, & redigantur in formam unguenti: Quod alias hoc modo paratur: Recipe mellis opt. ℥ii. Aceti vini ℥ i. floris æris ʒi. alum. ℈ i, Bulliant donec rubefiant. Deinde adde pul. ſalviæ, nucis muſcatæ. C. C. præparati ana, . ʒß. Miſce, f. linimentum quod videtur magis convenire jam putreſcentibus gingivis.

Aliud. ℞. ſucci rad. biſtortæ, naſturtii ana. ℥ i. Mellis roſati ℥ iii. Coq. ad ſuccorum conſumtionem,

&

& adde alum. uſti ℈ii. myrrhæ rub. nuc. moſc. teſtarum de oſtreis præpar. & pulveriſatis an ℈i Miſce.

Aliud. ℞. mellis opt. ℥iiii ß. Aceti vini ℥ii. Viridis æris ʒi. Bulliant dum rubeſiant, poſt adde myrrhæ, C. C. uſti ana ʒj. Nuc. moſch. ſabinæ, ſalviæ an. ʒ ß Miſce. Sunt qui accipiant ovum aſſatum. Addunt æruginis, aluminis. an. ʒj. contundunt, & expreſſo gingivas inungunt.

Ubi non ſolum confirmatione & exſiccatione, ſed etiam reſolutione opus eſt, tale fiat unguentum: ℞. Theriacæ opt. ℥ß. Mellis roſati ℥ß. Mellis crudi ℥i. alum. uſti ʒ iii. Miſce. Vel ℞. ſucci biſtortæ, mellis roſati ℥iii. Coq. ad abſumtionem ſucci. Poſtea adde alum. uſti ʒ i. f. linimentum.

Vel ℞ Biſtortæ ℥ß. ſalis ℈i. Miſce cum Diamoro ad conſiſtentiam conditi, & inungantur gingivæ. Poteris etiam miſcere pyrethrum & alumen cum melle crudo, & addere pul. ſalviæ & olibani.

Quod ſi gingivæ multo madefiant ſanguine & flaccidæ ſint, non abs re fuerit hoc uti. ℞. ſalis uſti ℥ß. balauſt. ℥i ß. Miſce, pulveriſa, & frica gingivas. Vel ℞. cineris ſarmentorum, teſtarum oſtrearum, vel mitularum uſtarum an. partes æq. Frica cum pulvere gingivas. Saniem etiam exſugere opertet.

Si excreſcit caro gingivarum, forcipe aufer, & inunge unguento ægyptiaco, vel alumine uſto cum melle roſaceo mixto, vel coërceto oleo vitrioli.

Vehementi gingivarum putredini Wierus talem dat aquam: ℞. arſenici ſublimati ℈ii. aluminis uſti ʒ iiß. Pulveriſentur. & in aq. plantag. lib. 1. bulliant ad horam in vaſe duplici. Poſtea ſpongiola madefacta ad gingivas apponatur. Cautè autem hac aqua eſt utendum propter arſenicum.

IV. *Tumorum durorum.*

SOlent etiam tumores duri accidere in ſcorbuto. Iis ſic obviam it Wierus: facit cataplaſma ex lacte: incoquit rad. conſolidæ majoris, Abſynth. Chelidon. minus & majus, radices Bryoniæ, medullam panis, farinam fabarum vei hordeaceam aut lupinorum pro partis affectæ conſtitutione & calore.

V. *Doloris.*

EGo uſu artis, Dei beneficio, & cum magna laude obſervavi dolores ingentes in cruribus antecedere ſcorbutum, & tandem ſubſequi primùm maculas & gingivarum putredinem. Dolor circa talos, juncturas, tibias & in plantis pedum eſt eximius cum calore manifeſto. Dolor eſt pungitivus, ut ego opinor, propter flatus partim acres, partim craſſos. Nam cùm materia ſcorbuti ſit humor melancholicus putridus, perinde ut in febri quartana dolorem in dorſo concitat juxta ſpinam: ſic hîc intra carnem & cutim propter latitantem iſthîc materiam ſeſe prodit, tunc ſcilicet, cum reſolvitur in flatus. Cum enim materia melancholica flatulenta ſit: hîc etiam flatus generat. Sed cum ſit putrida, & cum bile permixta, ideo mordicat, urit, & ratione tenuitatis q. penetrare & permeare particulas ſentitur, *das es gar darinnen ſthuſt und ſticht.*

Quando hujuſmodi dolor deprehenditur diuturnus, qui nullis medicamentis cedit & à pinguibus & oleoſis exacerbatur, tum certiſſimum eſt indicium ſcorbuti, præſertim ſi noctu magis exacerbatur. Notandum tamen dolorem iſtum non in juncturis, ſed intra carnem & cutem tam circa juncturas, quàm reli-

reliquas partes pedum & corporis ſentiri. Didici hoc ex obſervatione ſimilium dolorum, qui in quavis corporis parte præter faciem ſæpe per triduum ægrotantibus moleſti ſunt, non aliter ac ſi digitis comprimantur. Poſt triduum apparent veſtigia ſugillationum vel violacea, vel nigra & ſubviridia, vel ex livore flava: ideoque appellare ſolent nocturnam præheuſionem, *den nachtgriff*. Ego mallem ſugillationem propter veſtigia digitorum, quibus quaſi ſugillati & prehenſi eſſe videntur. Sæpe enim quatuor, ſæpe quinque digitorum per longitudinem ventris, femoris aut brachiorum ductorum veſtigia apparent.

Colore ſunt, pro conditione ægrotantis vel ſanguinei, vel melancholici aut bilioſi, rubeo, citrino, aut viridi, aut fuſco, aut violaceo.

Dum morbus hoc modo invadens augetur, intolerabiles cruciatus in femoribus, cruribus, circa talos & in plantis pedum fiunt, qni non prius deſinunt, quam maculæ, quæ ſæpe dimidium femur occupant, maxima autem ex parte amplitudinem unius manus æquant, prorumpant. Atque tum ceſſat dolor.

Hic in curatione notandum, dolorem mitigandum eſſe anodynis & reſolventibus per ſudorem. Qua in re ego uſus ſum fomentatione ex decocto malvæ, althææ, fol. borag. fumariæ, abrotoni, pulegii, rutæ, hyſſopi, florum malvæ majoris, ſcordii, pulegii, ſalviæ, roriſmarini, naſturtii aquatici, fol. lauri, baccarum juniperi & floribus Chamæmeli. Juſſi hujuſmodi herbas incoquere aq. & vapore calidiſ. hujus decocti ſudorem in partibus dictis ciere; & res Dei beneficio cum magna laude & quaſi miraculo mihi (Chriſto ſit laus) ſucceſſit. Nam ſic non ſolum mitigatus eſt dolor, ſed etiam maculæ diſcuſſæ & reſoluta materia citius prodierunt. Tam ſalubris fuit uſus hujus vaporarii, ut in ipſo actu caliditatis (quamvis urinæ eſſent ſummè ruffæ & obſcuræ) do-

lor mitigaretur. Verum à vapore cœperunt nonnunquam recrudeſcere dolores, quod partes frigidæ & craſſæ non exquiſitè eſſent reſolutæ: ideoque poſt vaporem refrigeratæ cœperunt malum denuo exacerbare. Et quia propter partes calidas & bilioſas, ſimul etiam propter calorem ex vapore introductum crura & membra vapore excalefacta caliditatis dolorem & punctionis ſenſum percipiebant, coactus fui ad utramque cauſſam curationem convertere. Atqui cum primùm inciperem unguentis, oleis & pinguibus loca dolentia, antequam prodirent maculæ, fovere, dolorem auxi. Idcirco didici pinguibus dolorem, priuſquam maculæ perfectè prorumperent, exaſperari. Feci igitur cataplaſma ex modò commemoratis herbis, & rectè ſucceſſit. Juſſi etiam particulas dolentes ſpongiâ in decocto vaporarii madefactâ fovere, nec ſucceſſu defraudatus ſum. Verùm cum nulla pax ſtabilis foret, cœpi tandem ex cremore lactis (*vom Quart*) floribus Chamæmeli, herbis naſturtii aquat. & baccis juniperi in lacte decoctis cataplaſma facere, & calidum imponere, & Dei beneficio viſus ſum mihi panacæam mitigantem omnium dolorem inveniſſe. Ita enim dolores mitigabantur, ut quieti eſſe & dormire viciſſim poſſent. Hoc etiam notandum, quod in plantis pedum & extremitatibus digitorum pedum ſæpe oriatur dolor non abſimilis eryſipelati, excepto eo, quod non tingatur rubore. Hic nullis medicamentis facilè cedit. Hoc tamen reſolvente ſenſibiliter mitigatus eſt: ℞. florum ſambuci M. ii. coq. ex vino, & additis ſaponis ℥ ii. f. q. lixivium, quo pannus imbutus & applicatus dolorem potenter mitigavit.

VI.

VI. *Contractionis membrorum.*

SI nervi & ligamenta rigida & ad motum inepta facta fuerint ex imbibita materiæ craſſæ copia, fovet Wierus & inungit anſerino anatinove adipe, vel pinguedine taxi. Faciunt alii hoc unguentum, quo inungunt partes, ad ignem, & poſtea ſuperponunt ſequens cataplaſma: ℞. rad. enulæ contuſarum ʒii. lumbricorum terreſtrium ℥iß. coq. in vino malvatico ad formam pultis, è quo exprimatur ſuccus: Cui adde ol. liliorum, coſtini, an. ℥i. hyperici ℥ß. unguenti de bdellio ʒiii. Terebinth. cum. aq. enulæ lotæ ʒii. Bulliant ſufficienter, adjectis in fine ceræ novæ ʒii. F. linimentum molle. Cataplaſma tale eſt: ℞. rad. althææ. lil. alb. hermodactyl. ad ℥ß. caricarum pinguium numero VII. meliloti, chamem. parietariæ an. M. iß. fol. althææ M. i. roſarum rub. ʒiii. vermium terreſt. præpar. ʒiß. farinæ tritici purgatæ à furfuribus ʒii. hordei ℥iß. orobi, lentium, fabarum an. ℥ß. Medullæ panis triticei ℥i. Terenda terantur, & aquæ incoquantur ad pulveris ſpeciem: cui deinde adde olei lil. alb. Cham, anethini, roſati an. ℥i. Caſſiæ rec. tractæ ℥ß. Medullæ bubulæ ʒii. adipis gallinacei ʒiiß. ſuilli ℥ß. boli armeniæ ʒi. croci orientalis ʒß. omnibus diligenter mixtis, f. cataplaſma.

VII. *Ulcerum tibiarum.*

SI tibiæ exulcerentur, ea quæ ulceribus conveniunt, uſurpabis.

Abſtergendis autem & mundificandis ulceribus parabis tale linimentum: ℞. ſucci cochlear, apii, abſinthii, mellis an. q. ſ. coq. ad juſtam conſiſtentiam. Si putredo magna adfuerit, admiſce aliquid pul. ariſtolochiæ totundæ, vel aluminis uſti, vel præcipitati. Conſolidationi idoneum eſt emplaſtrum Diachalciteos. Item emplaſtrum de minio, unguentum de Thutia.

N. N. Scorbuticus.

NN. V. I. D. omnium membrorum laſſitudinem ſentiens, urinamque mingens tenuem ex ruffo colore obſcurè fuſcantem cum circulo ferè plumbeo, & de dentium dolore conquerens accerſivit Medicum, qui ex urinis ſimpliciter vaticinium Propheticum ferens, de magno calore in viſceribus latitante declamitare incipiens, curationem per medicamenta refrigerantia, ut in febrium ſanatione moris eſt, inſtituit. Gargariſmum etiam ex attenuantibus, reſolventibus, exſiccantibus, & gingivas confirmantibus & catarrhi affluxum inhibentibus ſubinde præſcripſit. Verum per quinque hebeomadas poſt multarum potionum & reiteratarum purgationum uſum id obtinuit, ut malum non modò non miteſceret, ſed potius magis magiſque augeretur. Accerſitus ego ex urinis de ſcorbuto ſuſpicari cœpi, præſertim cùm nullus calor febrilis manifeſtus deprehenderetur, gingivæ etiam liveſcere, & proinde dentes vacillare inciperent. Medicus iſte, etſi clam me ſugillare, & calorem internum accuſare, curationem ad frigidum in-

inſtituendam eſſe non deſiſteret affirmare, coactus eſt tamen intra quatriduum cum ſummo rubore coram adſtantibus omnibus meam ſententiam nolens volens approbare. Nam cum uxorem ægrotantîs rogarem, an etiam maculæ in cruribus, tibiis, dorſo, brachiis vel femoribus apparerent: forte factum eſt, ut cum ex præſcripto Medici illius cucurbitulæ pro catarrhi ad dentes diverſione ſcapulis admoverentur: morſuum pulicum veſtigia per dorſum apparuerint. Sequenti verò die, cum diligentius omnia ſcrutaremur, & maculæ violaceæ integram manum latæ prodirent, gingivæ fœtere & putredine corrumpi inceperunt; accerſitus eſt me conſulente etiam barbitonſor, ut oris curam haberet, qui nobis abſentibus palam Scorbutum eſſe affirmavît. Curationem igitur invito Collega aggreſſi per medicamenta leniter humorem melancholicum purgantia cum bile exhibuimus: qualis eſt ſubſequens potio,

℞. rad. polypod. aſparagi. Borag. cort. Tamariſci, fraxini, capparum ana ℥ i. ſem. dauci, aquilegiæ an. ℈ ß. melonum ʒ i. Herbarum fumariæ, lupuli, ceterach an. p. i ß. veronicæ, cardui benedicti an. p. i. herbarum Cichorii, Endiviæ an. p. i ß. fol. ſenæ ʒ vi. epithymi ʒ i ß. coq. pro ℥ iiii ß. quibus ebulliant confect. Hamech. ʒ ii.

In colatura diſſolve mannæ ʒ v. Miſce, f. hauſtus reiterandus bis. Quamvis autem ſimiles potiones ex Rhabarb. & fol. ſenæ & agariti exhibebantur, tamen nulla felix ſeſe oſtendebat operatio. Poſt hanc potionem quæ octies operata fuerat, exhibui ſuccum naſturtii aquat. cum lacte caprino bis de die ad ℥ vi. Sudare juſſi & cœperunt maculæ quam plurimæ prodire longæ & latæ, univerſum femur à poſteriori parte occupantes: quæ, priuſquam prodirent, maximum dolorem moverunt in femore. Tertio die vel quarto poſt

ma-

maculæ apparuerunt, atque tum ſedatus eſt dolor; quem vaporibus factis tanquam infallibili thelcterio demulſi. Fiebat autem vapor ex herbis malvæ, althææ, floribus chamæmeli, meliloti, borag bugloſſæ, fumariæ an. M. i naſturtii aquat. roriſmar. pulegii, origani, baccis juniperi, fol. lauri (poſſet etiam addi abrotani) an. M. i. Statim atque vapore hoc uſus eſt, dolor etiam cœpit mitigari.

Poſt triduum iterum cœpit exaſperari, ideoque admovi cremorem lactis, pulverem floris chamæmeli, herbarum abſinthii an. M ß. Incoxi lacti, & formâ cataplaſmatis admovi juncturis & cruribus, & ceſſaverunt etiam iſti dolores.

Cum ſic ad dies XII. pergerem, tandem cœperunt ſigna coctionis ſeſe oſtendere in urinis, color ex ruffo, fuſcus viciſſim ad flaviuſculum mutari cum eneoremate albeſcente.

Accidit hic aliquando etiam error, qui dolorem in crure ſiniſtro vehementer exaſperabat. Nam cum juberem femur ſiniſtrum inungere butyro recente, in quo grana juniperi & vinum bulliiſſent, cauſſa diſcuſſionis materiæ violaceas maculas producentis: barbitonſor etiam crura & partes dolentes, in quibus maculæ nondum perfectè prodierant, inunxit: ideoque ſecutus eſt dolor tantus, quantus eum antea non afflixerat. Hinc ad vaporarium redire, & cataplaſmate uti juſſi, & ſtatim ceſſavit dolor. Manifeſtum eſt igitur in ſcorbuti curatione, antequam maculæ prodierunt, pinguia & oleoſa vitanda eſſe, quod dolorem augeant.

DE
SCORBUTO
PROPOSITIONES,

De quibus diſputatum eſt publicè

ROSTOCHII

Sub Viro Clariſſimo

HENRICO BRUCÆO.

V

THESIS I.

MOrborum alii ſporades vel ſporadici, hoc eſt, ſparſi: alii κοινοὶ vel πάγκοινοι, id eſt, communes dicuntur.

2. Sunt ſporadici Morbi varii, qui ſparſim privatimque invadunt, ex propria cujuſque vitæ ratione plerumque nati, non ex communi aliqua cauſa orti, ut cum hic pleuritide, ille pthiſi, alius nephritide, aut alio morbi genere laborat.

3. Πάγκοινοι verò ſunt ejuſdem generis Morbi, qui eodem tempere plures homines invadunt, naturâ & vitæ genere differentes, Horum alii ενδήμιοι ſeu επιχώριοι: alii πανδήμιοι ſimplices: alii επιδήμιοι dicti ſunt. Simplices πανδήμιοι ex cibi potuſvè aut loci vitio, ſed quod non ſit perpetuum, oriuntur. ut Diarrhææ, Febres, Anginæ, Dyſenteria, & alii plurimi morbi, quos aquarum, frugum vitia nec non ciborum cacochymicorum uſus potiſſimum inferunt.

4. Epidemii ſunt, qui in una regione aut pluribus inſolentes, multos eodem tempore adoriuntur, ex aëris potiſſimum vitio, nec eo vernaculo, verùm adſcititio, ducentes originem. Ex his pernicioſſimi, qui plurimos è medio tollunt, λοιμώδεις, hoc eſt, peſtilentes appellantur.

5. Ενδήμιοι, quos patrios dixeris, morbi ſunt cer-

tis regionibus perpetuò & quavis anni tempeſtate infeſti, qui ex proprio regionis ſitu, aëre, aqua, alimentis ortum ducunt, Ægyptiis Elephantiaſis, Pthiſis Luſitanis, βρογχοκήλη Alpinis.

6. In Endemiorum genere Scorbutus, de quo nunc agimus, numerandus eſt, maris Balthici, Finnici & Bothnici ſinus accolis, iiſque qui Germanico Oceano adjacent, Saxonibus, Friſiis, Batavis, totique Scaniæ ſive Scandinaviæ, quæ Danos, Nortwegos, Suedos complectitur, familiaris.

7. Adfert Scorbutus corporis gravitatem, difficilem reſpirationem, ſuræ tendinumque qui in calcaneum & poplitem feruntur, tenſionem, quam in motu dolor graviſſimus ut plurimùm comitatur. In multis crura quaſi divelli videntur, unde ſceletyrbes appellatio orta eſt. Pluribus gingivæ laxæ & levi confrictu ſanguinolentæ apparent; non paucis eroduntur & computreſcunt laxanturque dentium compagines, denteſque vacillant. Multis ſiniſtrum hypochondrium, aliis dextrum, nonnullis utrumque dolore afficitur cum gravitate. Sunt quibus ingraveſcente adfectione venter intumeſcit & doloribus tentatur, & appetitus planè proſternitur. Eſt ubi crura femoraque veluti reſoluta apparent, ſervato tamen ſenſu, in pueris præſertim & quibus mollis eſt corporis habitus. Maculæ verò & lituræ apparentes in cute in pleriſque corporis partibus, inprimis verò in cruribus, lividæ, nigræ, puniceæ, flavæ, nonnunquam ſubvirides, certiſſimæ ſcorbuti notæ habentur.

8. Scorbuti autem appellatio vel à Saxonum *Schorbuck*, quod ventris tormina, aut Danorum *Schorbeck*, quod oris depravationem indicat, indita eſt. Plinius lib. 25. cap. 3. ab oris affectione Stomacacen nominat, ut Sceletyrben alii à crurum dolorifico affectu, in quo partes quaſi diſtrahi ſentiuntur.

9. Cum autem color in cute apparens, humoris peccantis ſit index, iſque non unius ſemper gene-

ris

ris conſpiciatur: non unum fuerit cacochymiæ in Scorbuto genus, ſed varium & multiplex.

10. Hæc cacochymia, quæ Scorbutum profert, cum Scorbutus quovis tempore, cujusvis ætatis & ſexus homines invadat, ad communes cauſas, aërem, aquam, loci ſitum, ejuſdemque generis cibum & potum, quibus quam plurimi utuntur, referenda erit: Hinc nonnulli ab ortu contrahunt, ex matre Scorbuto laborante geniti, quod ex ſanguine cacochymo in utero materno nutriantur. Et multæ hanc ob cauſam fœtus mortuos edidere, aliquæ verò abortierunt. Potiſſimùm verò ad aquas & cibos potumque referri debet, quæ cacochymiam magna ex parte pariunt. Aër enim humidus ſituque oblitus, loci ſitus & ignavum otium, coadjuvantes fuerint cauſæ, quatenus calorem nativum languidiorem reddant, & ob id concoctiones & nutritiones, excrementorumque ſecretiones fiant deteriores, quam ob cauſam mulieres magis ſunt obnoxiæ quàm viri, & inter viros minus ij, qui corporis exercitio utuntur. Hinc ruſtici minus, quàm urbani ſcorbuto laborant: &, qui diu decubuerunt, facilè in Scorbutum incidunt.

11. Eſt eorum, qui hoc morbo tentantur, victus ratio craſſa, carnibus piſcibuſque conſtans, fumo, Sole vel frigore exſiccatis, aut ſale multo conditis, quæ ſæpenumero vetuſtate rancida, mucidavè, aut ob malam conſervationem alio vitio affecta ſunt. Cereviſia craſſa ex aquis crudis & ſtagnantibus decocta, quæ gravis ſunt odoris & ſaporis ingrati, præſertim æſtate non ſine putredinis nota, in quibus & alimenta decoquuntur & juſcula parantur.

12. Hujus generis alimenta & aquæ initio non imbecillitate virtutis concoctricis aut Epatis aliorumvè viſcerum malo (quanquam hæc conjungi nihil vetat) ſed ſuo vitio in tales ſuccos convertuntur, qui ob diverſitatem alimentorum & naturarum varietatem non ſimplex cacochymiæ genus producunt.

13. In pleriſque tamen ſuccus Melancholico ſimilis colore abundat, quod craſſa ſint alimenta, ex quibus ater humor commodiſſimè gigni queat, qui ob copiam humidi (ſunt enim ſeptentrionales populi bibuli & edaces) humorem frigidum humidumque aſciſcit, laxoque tumore partes afficit. Ob alimenta autem variis modis corrupta aut parata, aut aliorum ciborum permixtionem & naturarum diverſitatem, præſertim verò hepatis temperamentum, contingit huic humori bilem flavam, nonnunquam viridem, aut ſanguinem vitioſum, aut pituitoſam materiam permiſceri.

14. Ex hoc vitioſo alimento Pulmo, Epar, Lien, Ventriculus, venæ Meſaraicæ vitium concipiunt, coacervato in hypochondriis humore. Inprimis autem Epar, dum pravum alimentum in ſanguinem vertere laborat (Agens enim omne in agendo repatitur) & anguſtis ipſius venis diutius hæret, vitium contrahere par eſt.

15. Hic humor in venis meſaraicis contentus, dum uritur aut etiam putreſcit, cum Scorbuto Melancholiam hypochondriacam, quæ in hoc Balthico littore frequentiſſima eſt, inducit. Ea manifeſta ſigna de ſe edit, latente ſæpe ſcorbuto) maculæ enim illæ, quarum ſupra meminimus, quæ ſunt Scorbuti certiſſima ſigna, ſæpenumero latent.

16. Porro humor ex pravis alimentis natus, in habitum corporis vi ſecretrice pellitur, cutem coloribus qui talem cacochymiam ſequuntur, inficit, cumque craſſus graviſque ſit, in imas corporis partes, tibias pedeſque potiſſimùm decumbit. Et ſi copia major affluit, in alias quoque partes ſpargitur, ut in genas oculoſque nonnunquam derivetur, in hominibus præſertim bilioſis & ætate florentibus, bilioſo humore ut exiſtimo, dilutus. Qui ſi ex prima generatione aut ex putredine acrior evaſit, gingivas erodit, putrefacitque, & dentes putrefactis relaxatiſque

tiſque gingivis, laxat, ulceraque, licet rarò, in tibiis generat.

17. Vitioſus autem ſuccus ex pravo alimento in Epate genitus & à Liene attractus, ſucceſſu temporis Hepar Lienemque inquinat vitioſo ſucco viſcerum ſubſtantia perfuſa, & ſimilem ſui affectionem imprimit, ad putrefactionem Viſcera diſponens aut etiam putrefaciens, ut alimenta etiam bona à Viſceribus corrumpantur, vitioſumque ſanguinem Scorbuti genitorem producant, non ſecus quam in vaſis minimè ſinceris vitium contrahere humorem in his reconditum animadvertimus. Ob quam viſcerum affectionem, ut malum ſemel vires cœpit, vix radicitus evelli poteſt: Semina enim quædam relinquuntur, quæ ſcorbutum ſingulis annis aut pluribus interlabentibus, pro pravi victus ratione, aut mali magnitudine, in Viſceribus relicta, renovant.

18. Neque arbitrandum eſt ex Lienis obſtructione aut magnitudine, aut ſcirrho omnem Scorbutum naſci, cum multi laborent nullo dolore, nulla gravitate aut tumore in ſiniſtro hypochondrio ſubſiſtente; verum humor hic ex vitioſis genitus alimentis Lienis morbos (ſi quando cum Scorbuto conjungantur) afferre ſolet: qui cùm craſſus aterque ſit, nihil mirum Lienem aliquando obſtrui, aut in tumorem attolli, aut ſcirrhum contrahere.

19. Deſcribamus itaque hunc in modum Scorbutum, quod morbus ſit Endemius, Scandinaviæ iiſque regionibus, quæ mari Germanico, & Balthico Finnicoque finibus adjacent, familiaris, ortus ex Cacochymia, quæ cutem maculis nigris, flavis, viridibus, puniceis inficit, gingivas relaxat, erodit, putrefacit, tibiarum pediſque tumorem ut plurimum œdematoſum inducit, in quo dictæ maculæ conſpiciuntur, & tendinum ſuræ poplitiſque tenſio deprehenditur, quam aquæ & cibi potiſſimum produxerunt, quæ hepar lienemvè inprimis contaminant cum

utriuſque Viſceris, & ſæpius lienis obſtructione, tumore, rarius ſcirrho.

20. Ex hac cacochymia ſymptomatum omnium cauſæ peti poſſunt. Corporis gravitas humoris vires animales prementis eſt index, macularum in cute apparentium Cacochymia in cutem propulſa autor eſt. Idem in ſuræ muſculos & tendinem tam muſculorum ſuræ, quam eorum, qui tibiam movent, dilapſus, tenſionem, quam ſequitur motus difficultas & in motu dolor, profert. In gingivas, ubi profluxit, eas laxat, hinc dentes vacillant, quod ſi acrior evaſit, eas erodit & putreſcens corrumpit, & ob putredinem contagio gingivas afficit. Ubi materia repit in pedes, gingivæ non raró liberæ ſunt: Et gingivis lâborantibus minus afficiuntur tibiæ; ſæpè tamen tàm gingivas, quàm tibias infeſtat. Craſſities cum accedit, calor exſiccans ſcirrhum efficit. Obſtructionem viſcerum & venarum meſaraicarum atrophia comitatur, quæ tamen & ſanguinis vitio ob cacochymiam incidere poteſt. Difficultas Reſpirationis à materia pulmonem obſidente oritur, quæ ſi putreſcat Peripneumoniam adfert.

21. Conjunguntur Scorbuto nonnunquam aliæ affectiones non leves, Hydrops, Atrophia, copioſus alvi fluxus, iſque ut plurimum bilioſus. Febris lenta continua, aliquando Tertiana intermittens. Putreſcentem Scorbuti materiam, præſertim circa Viſcera, Febris ſequitur, in hac, Hepate inflammato, Bilis copia generatur, quam alvi fluxus ſequitur. Et Epar, dum bilioſa atravè aut alia colluvie ſcatet, ab eaque naturalis calor labefactatur, ut utilis ſanguis nutritionique commodus minimé gignatur, atrophiam parere poteſt. Cum idem viſcus obruitur vitioſa materia & inprimis pituitoſa Melancholicaque, à qua Hepar refrigeratur, & nativus calor premitur, hydrops naſcitur.

Curatio. 22. Victus ratio ſit boni ſucci: panis triticeus benè

nè coctus, & qui fermentum accipit. Cremor ptiſanæ ſaccharo dulcoratus. Ipſa quoque ptiſana, cui aliquid hyſſopi aut anethi incoxerit. Juſcula pullorum, gallorum gallinaceorum, columbarum, carnis bubulæ, cui aliquid hyſſopi, ſatureiæ, thymi, agrioraphani aut ejuſdem facultatis herbæ incoctæ ſint, præſertim ubi maculæ nigræ in tibiis & œdematoſa crura apparent. Ubi enim ſubflavæ, rubræ, ſubvirides conſpiciuntur, minus calefacientibus & mellitis utendum: id enim animadverſum eſt, facilè iis dulcia in bilem converti: Nam & hiſce plerumque Febris adeſt, & nonnunquam difficili Peripneumonia laborant.

Carnibus veſcantur volatilium (exceptis paluſtribus) agninis, vitulinis benè nutritis, qui ætatem cohabeant, juvencorum, vervecùm, avicularum, columbarum, pullorum, perdicum, leporum. Salſa, fumo exſiccata, craſſa, viſcida, rancida, dura, difficilis concoctionis, vetuſtate exſucca, malè cocta omnia vitentur, quibus enumerandis hoc loco brevitatis gratiâ ſuperſedemus. Primas verò partes lactis caprini uſus ſibi vendicat. Eſt enim lac boni ſucci & facilè à natura vincitur, ut multi longo ejus ſolius uſu, cùm Becabungam incoxiſſent, aut naſturtium aquaticum, aut cochleariam, fuerint reſtituti. Confert autem inprimis iis, qui atrophia laborant, neque ullam evacuationem ferunt, quod facilè exſolvantur. Bellaria ſint uvæ paſſæ, amygdala, piſtacia; ſi acetariis delectentur, conſtent naſturtio, acetoſa, floribus Boraginis. Condimentorum loco uſurpetur ſinapi, cappares, acetum, cui aliquid piperis vel zinziberis ſit permixtum, aut agrioraphanus contuſus. Potus ſit vinum Rhenanum maturum, abſynthites, ſi eo delectentur, aut cereviſia clara benè à fæcibus repurgata, quæque abſinthium ſapiat, qua & vino abſinthite potiſſimum utimur in ventriculi proſtratione. Et hæc fuerit Victus ratio.

23. Venæ autem ſectio inſtituetur in corporibus, in quibus venæ multo humore turgent, non tamen copioſa, ſed quæ vires onere preſſas ſublevet. Ante venæ ſectionem Diacatholici ℥ vij. exhibeantur, aut Electuarii lenitivi ℥ j. quæ inteſtina fæcibus liberent & è primis venis aliquid ſubducant, quibus utendum quoque eſt quamvis venæ ſectio non inſtituatur. Tum his, quæ craſſa attenuent, viſcida incidant, lenta abſtergant, utendum: Inter plurima verò, quæ his viribus prædita ſunt, hæc potiſſimum, quæ commemorabuntur, in hoc morbi genere præſtare, uſus & experientia comprobat: Sume cochleariæ, becabungæ, naſturtii aquatici, fumi terræ an. partes æquales, radicum agrioraphani ℥. I ß. hæc omnia contundito in mortario ligneo vel lapideo vel ferreo & ejus generis piſtillo, tantumque lactis caprini offundito, ut omnia cum lacte benè permiſceantur. Hæc horis duodecim macerato, tum in vaſe duplici horæ ſemiſſe bulliant: alioqui ſufficeret horæ quadrante coxiſſe, deinde colato & fortiter exprimito. Hujus liquoris cum lacte expreſſi ℥ v. vel vi. exhibeto ſummo mane & veſperi hora quarta vel quinta.

24. Quod ſi ventriculo ſunt imbecilliore & appetitus planè ſit proſtratus, addenda abſinthii coma aut mentha criſpa. Sic aliquos novi abſinthii & Syſimbrii cardamines ſeu naſturtii aquatici ſuccis, quos bis de die hauriebant, fuiſſe reſtitutos. Rurſus ſi calidioris ſit naturæ æger, ſi Febris adjuncta, rectè adjicitur acetoſa, fumus terræ. Ubi reſpiratio difficilior, Pulmone ab hac materia obſeſſo, radices helenii addantur cum hyſſopo.

25. *Ipſa* cochlearia hujus morbi cenſetur alexipharmacum; ſumitur ſucci expreſſi & lactis caprini par quantitas, aut lactis minor portio, bis de die hauriuntur ℥ v. vel vi. ſuccorum quoque cochleariæ, fumi terræ, naſturtii aquatici, becabungæ exbitio

bitio ad ℥ iv. plurimum confert, ſi manè & veſperi hauriantur, Rectè autem aliquo aromate, utpote zinzibere, vel cinamomo, aut nuce muſcata condiuntur, adjecto, ſi ægro videatur, ſaccaro.

26, Illud autem animadvertendum in frigidioribus naturis, in quibus œdematoſum corpus aut nigris maculis fœdatum conſpicitur, rectius ejus generis ſuccos cum vino expreſſos & ſaccharo dulcoratos cum pauco cinamomo aſſumi: Aut herbarum commemoratarum ſingulos manipulos contuſos cum zinziberis ʒiij. in vini Rhenani ℔ iij. in vaſe duplici decoquito, vaſe benè obturato. Rectè ſingulis libris decocti ℈j. cruci additur. Sunt qui vino Rhenano, in quo Raphanus in orbiculos conciſus aut contuſus fuerit maceratus, uſi, multum ſe levari ſentiant.

27. Hic quoque pulvis plurimis in hac affectione fuit ſalutaris, qui recipit cubebarum, macis, granorum paradiſi ana ʒß. Seminis Sinapis albi ℥iv. croci orientalis ʒij. Datur ʒj. manè & veſperi in lactis caprini ℥iij,

28. Hoc quoque ſaluti pluribus fuit, quod recipit gentianæ ʒij. calami aromatici, piperis, zinziberis ʒß. myrrhæ rub. ʒß. croci gr. 15. Datur ʒj. ingredienti laconicum & tantundem egreſſuro cum hoc liquore: ſumitur becabungæ, ſiſymbrii cardamines, fumi terræ, acetoſæ ana M. j. contundantur in mortario lapideo piſtillo ligneo vel ferreo; & cum vini boni Rhenani lib. 1. exprimitur ſuccus, cum hujus expreſſi ſucci ℥iij. diluitur pulveris ʒj & hauritur modo jam dicto.

29. Porrò dum medicatis potionibus utimur, utile fuerit, Laconico ſudores quotidiè movere: Alii candentis ferri crudi vel excocti calore, quod cupæ imponitur & vino aſpergitur, ſudores cient. Alii becabungam, ſiſymbrium, artemiſiam, abſinthium,

le-

leviſticum, camomillam, in aqua decoquunt, cacabum cum herbis calentibus cupæ imponunt, ut ejus vapore ſudores moveant: agitant ex intervallo & lapides ignitos injiciunt, ut diutius calor conſervetur: Et quo ſudores rectius promoveantur, aliquid prædictarum potionum medicatarum in ipſo laconico præbent.

30. Interim dum his medicatis potionibus utimur, ut alvus laxa ſit laborabis, & lenibus medicamentis movebis, ut foliis Senæ Alexandrinæ ℥iiij. maceratis in ſero lactis aut in herbarum prædictorum expreſſo cum lacte ſucco, cum cinamomi ʒj. Aut Rhabarbari ʒj. vel ℈iiij. vel aloës ℈ij. aut tribus, ſive pilulis peſtilentialibus. Iiſdem medicamentis utendum ad purgationem; fortioribus enim facilè exſolvuntur: aut iſtius pulveris cum lacte caprino dato drachmam, qui recipit Croci orientalis, Agarici candidi & friabilis, Epithymi, foliorum Senæ ana ʒj. Aloës puræ ʒij. Rhabarbari electi ʒß. In robuſtioribus augere doſin licet, & pilulis de fumo terræ aut diaſenæ electuario uti. Præſcripti pulveris quotidiè cum lacte caprino drachmam exhibent, dum tota hæc compoſitio abſumatur, eaque ratione Scorbutum curant, ſervata victus ratione præſcripta. Verum ſi quotidiano uſu hujus medicamenti purgantis vires dejicerentur, alternis tantùm diebus aſſumat, aut plures intermittat. Id enim univerſale; virium habendam eſſe rationem.

31. Cum autem Scorbuti materia videatur ſæpenumero propelli in cutem, non meliore ratione, quàm ſudoribus diſcutitur. Medicamentis humor, qui circa viſcera reſidet, expurgabitur.

32. Hæc dum agimus partes corroborabimus tam intus aſſumtis quàm extrinſecus admotis: Conſerva florum abſinthii ſerviet Ventriculo. Quæ ex fumo terræ paratur Lienі. Radices cichorii conditæ, aut flo-

florum ejuſdem conſerva Eparis corroborationi ſerviet. Omnibus admiſceri poterit cochleariæ condimentum. Trochiſci quoque ſacchareiſpecierum diarrhodon Abbatis plurimum commendantur. Et ſi calor adſit Trochiſci diatrion ſantalon: Radices helenii conditæ affecto Pulmone.

33. Extrinſecus inungatur Epar oleo abſinthite, maſtichino. Lien ſi afficiatur, oleo de capparibus aut unguento ſplenitico inungatur, quod recipit olei communis ℔ iij. medullæ crurum bovis ℔j. butyri recentis ℔ſs. ſucci brioniæ, ſucci cyclaminis ana ℔j. Bulliant ad lentum ignem ad conſumptionem propè ſucci, & coletur: colaturæ adde Ceræ ℥viij. pulveris ceterach, corticum capparis, tamariſci, ſeminis agni caſti ana ℥iij. miſce pro unguento.

34. Ventriculus oleo macis aut de nuce Muſchata: Nervi & tendines rigidi, unguento dialthæas, aut reſumptivo, aut anſerina pinguedine, vel medulla cervina, aut butyro inſulſo majali inungantur. Subiguntur autem ſucco cochleariæ aut Syſimbrii cardamines, vel in duplici vaſe æquis partibus decoquuntur ad ſucci propè conſumptionem. Fomentis quoque utimur in nervorum tendinumque tenſionibus & doloribus. Decoquuntur ad fomentum radices altheæ, malva, becabunga, abſinthium, artemiſia, baccæ juniperi, naſturtium aquaticum, cochlearia.

35. Gingivæ laxæ ſanguinolentæ muria colymbadum tolluntur: aut eo quod recipit ſalviæ nobilis hyſſopi Mj. Cochleariæ Mj. ſempervivi majoris folia xv. ficus num: x. aluminis ℥ſs. mellis cochleare, quæ in aquæ fluentis ℔ iv. decoquuntur, ut relinquatur ℔ ſs. Hoc decocto colluitur os ter ſingulis diebus & poſt ablutionem melle roſaceo, aut diamoro gingivæ illinuntur. Inprimis autem probantur quæ ex radice biſtortæ parantur. De quibus & aliis modis

dis vide Wierum. Hanc enim Brittannicam eſſe arbitrantur, ſic dictam quod dentes tueatur, à nomine Germanico *Frytant*. Quod in gingivis computruit, aufertur, & quod reliquum eſt ægyptiaco aut alumine uſto, quod melle roſaceo excipitur, abſumendum.

39. Quod ſi in Gingivis ulcus ſit ſerpens & depaſcens, ſume aluminis uſti & in vino rubro auſtero exſtincti ℥ß. maſticis, thuris, radicis cyperi ana ℨiij. fiat pulvis, quo gingivæ perfricentur, aut melle roſato excipe, & gingivas illine. Vel bombacem aut linteolum circumvolutum bacillo, imbutum oleo chaleanthi ſive vitrioli admove gingivis toties, donec exæquentur & albeſcant.

FINIS.

CATALOGUS

Librorum Medicorum qui apud J. F. BERNARD reperiuntur.

Art de ſucer les plaies par Anel, 8.
Albertus Magnus de Secretis mulierum, 12.
Andry de la Generation des vers dans le corps humain, 12.
Bibliotheca Chimica Mangeti, 2 vol. fol.
——— Pharmaceutica, 2 vol. fol.
——— Anatomica, 2 vol. fol.
Boneti Medicina Septentrional. 2 vol. fol.
Barrelieri hiſtoria Plantarum, 2 vol. fol. cum fig. Paris
Berengarius de fractura Cranii, 8.
Bellini Opuſcula Medica, 4.
Boerhave Aphoriſmi de cognoſcendis morbis, 12
Chimie de Lemery, 8.
Clerici Hiſtoria Lumbricorum, 4.
Carolus Piſo de Colluvie Seroſa, 4.
Chirurgien d'Hopital par Belloſte, 12.
Dionis Anatomia, 8. cum fig.
Eugalenus & alii de Scorbuto, 8.
Erreurs populaires ſur la Medecine par Joubert, 8.
Friend Emmenologia ſeu de fluxu Menſtruo, 8.
Gulielminus de Salibus, 8.
Harris de Morbis Infantum & Ketelaar de Aphtis.
Hofmanni Diſſertationes Medico-Phyſicæ, 4 vol. 8.
Hecquet de purganda Medicina &c. 12 (Paris.
——— *de la Digeſtion & des Maladies de l'Eſtomac*, 12.
Hiſtoire naturelle du Cacao & du Sucre, 8.
Hippocrates GL. fol. cum Oeconomia Foeſy in Hippocratem.
Hollerius in Aphoriſmos Hippocratis, 8. (Paris.
Indecence (L) *aux hommes d'accoucher les femmes*, 12.
Kerkringii Opera Anatomica, 4. 1717.
Keill tentamina Medico-Phyſica ad Oeconomiam Animalem accommodata &c. 8. Lond. 1718.
Lemery Dictionaire des Drogues, 4.

Lemery

Lemery Pharmacopée, 4. (*Pa*
La Chariere Anatomie de la tête & de ſes parties
Lommii Obſervationes Medicinales, 8. 1720.
Muſitanus de Morbis Mulierum, 4.
Morton de Febribus, 8. (*vations*, 2 vol. 4. Par
Mauriceau de Maladies des femmes groſſes & ſes obſ
Malpighy Conſultationes Medicinales, 4. Patav. 171
Morgagni Adverſaria Anatomica, 4.
Operations de Chirurgie, 12.
Oeuvres de Chirurgie par Barbette, 5 *tom*. 12. Lion
Pontederæ (J.) Compendium tabularum Botanicaru
&c. 4. Patav. 1719.
Pitcarny Opuſcula Medica, 4.
Pathologie de Verduc, 2 *vol*. 12, (Par
Phyſiologie de Verduc ou Traité de l'uſage des parties, 1
Proſper Alpinus de Medecina Methodica, 4.
——— de Medicina Ægyptiorum & de Balſamo,
Pratique des Maladies aigues & Chroniques par Tauvry
3 *vol*. 12. Paris.
Pharmacopœa Extemporanea Fulleri, 8. (12. Pari
Principes de Medecine & de Phyſique par Chambon, 2 *vo*
Recueil de Remedes par Mad. Fouquet, 12,
——— *de Methodes par Helvetius*, 12.
Ramazini Opera Medica, 4.
Secrets du petit Albert, 12.
——— *d'Albert le grand*, 12.
——— *d'Emery*, 3 *vol*. 12.
Schroderi Pharmacopæa illuſtrata ab Hofmanno, fol
Secrets de Digby. 2 *vol*. 8.
Sydenham Opera Medica, 4.
Traités des Os par divers Auteurs, 12.
——— *de l'Antimoine par Lemery*, 12. Paris.
——— *des Maladies de l'œil par Maître Jean*. 4
——— *des Maladies ſpecifiques par Helvetius*, 12.
——— *des Tumeurs par Maubec*, 12. Paris.
——— *des Operations de Chirurgie ſuivant la Me-*
chanique du corps humain, 2 *vol*. 12. Paris 1720.
Verheien Anatomia, 2 vol. 4.
Valſalva de aure humana, 4.